

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİN PSİKOLOJİSİ BİLİM DALI

ŞİDDETE UĞRAYAN KADINLARDA DİNİ BAŞA ÇIKMA
(ERZİNCAN ÖRNEĞİ)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Merve KOCAMAN

BURSA – 2019

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DİN PSİKOLOJİSİ BİLİM DALI

ŞİDDETE UĞRAYAN KADINLARDA DİNİ BAŞA ÇIKMA
(ERZİNCAN ÖRNEĞİ)

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN
Doç. Dr. İbrahim GÜRSES

Merve KOCAMAN

BURSA – 2019

T.C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ'NE**

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Psikolojisi Bilim Dalı'nda 701421027 numaralı Merve KOCAMAN'ın hazırladığı "Şiddete Uğrayan Kadınlarda Dini ve Manevi Başa Çıkma (Erzincan Örneği)" konulu Yüksek Lisans ile ilgili tez savunma sınavı 04/02/2019 günü 13:00-14:30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının başarılı (başarılı/başarısız) olduğuna oy birliği (oy birliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu

Başkanı)

Doç. Dr. İbrahim GÜRSES

Uludağ Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa KOÇ

Balıkesir Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

Üniversitesi

Prof. Dr. Kasım KÜÇÜKALP

Uludağ Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

04/02/2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:05/01/2019

Tez Başlığı / Konusu: ŞİDDETE UĞRAYAN KADINLARDA DİNİ BAŞA ÇIKMA (ERZİNCAN ÖRNEĞİ)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 147 sayfalık kısmına ilişkin, 05/01/2019 tarihinde şahsım tarafından *turnitin*. adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5 'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

05.01.2019

Adı Soyadı: Merve KOCAMAN
Öğrenci No: 701421027
Anabilim Dalı: Din Psikolojisi
Programı: Yüksek Lisans
Statüsü: Y. Lisans Doktora

Danışman
(Adı, Soyadı, Tarih)

Doç. Dr. İbrahim Gürses

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “**Şiddete Uğrayan Kadınlarda Dini Başa Çıkma (Erzincan Örneği)**” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarının kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

04.02.19
M. Kocaman

Adı Soyadı: Merve Kocaman

Öğrenci No: 701421027

Anabilim Dalı: Din Psikolojisi

Program: Yüksek Lisans

Statüsü: Yüksek Lisans Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Merve KOCAMAN
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Bilim Dalı : Din Psikolojisi
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi / Doktora Tezi
Sayfa Sayısı : x+ 170
Mezuniyet Tarihi : / / 20.....
Tez Danışman(lar)ı : Doç. Dr. İbrahim GÜRSES

ŞİDDETE UĞRAYAN KADINLARDA DİNİ BAŞA ÇIKMA (ERZİNCAN ÖRNEĞİ)

Kadına yönelik şiddet hem bir insanlık suçu hem de bir kadın sağlık sorunu olarak kabul edilmektedir. Dünya çapında bu konu ile ilgili farklı bilimler tarafından yüzlerce çalışmalar yapılmaktadır. Dünyadaki kadınların üçte birinin şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Kadınlar maruz kaldıkları şiddetle bir şekilde baş etmeye çalışmaktadır. Dini başa çıkma yöntemi de bunlardan birisidir. Yapılan bu çalışmada şiddet kavramı ve şiddete uğrayan kadınların dini başa çıkma yöntemlerine başvurmayı tercih edip etmedikleri incelenmiştir.

Bu araştırma teorik ve alan araştırması olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konunun temel kavramları olan toplumsal cinsiyet, kadına yönelik şiddet ve dini başa çıkma kavramları ele alınmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde ise elde edilen bulgular konuyla ilgili diğer araştırmalarla karşılaştırılarak objektif bir şekilde değerlendirilip yorumlanmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlara bakıldığında: “*Şiddete uğrayan kadınlar sorunlarını dini başa çıkma yöntemleri ile aşmaya çalıştıkları*” tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal cinsiyet, Kadına yönelik şiddet, Dini başa çıkma

ABSTRACT

Name and Surname : Merve KOCAMAN
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Science of Philosophy and Religion
Branch : Psychology of Religion
Degree Awarded : Master / PhD
Page Number : x + 170
Degree Date : / / 20.....
Supervisor (s) : Doç. Dr. İbrahim GÜRSES

RELIGIOUS COPING WITH VIOLENCE IN WOMEN (ERZİNCAN EXAMPLE)

Violence against women is accepted both a crime against humanity and a woman's health problem. Hundreds of studies have been carried out by different sciences interested with this issue all around to World. It was detected that one third of the women in the world were exposed to violence. Women are trying to cope with the violence they are subjected to in some way. Religious coping method is one of them. In this study, the concept of violence and women who have been exposed to violence have been examined whether they prefer to resort to religious coping methods.

This research consists of two parts; theoretical and field research. In the first part, the basic concepts of gender, violence against women and religious coping concepts are discussed. In the second part of the study, the findings were evaluated and interpreted objectively by comparing them with other related researches.

Considering the results of the study, the hypothesis: "Women who are exposed to violence are trying to overcome their problems with religious coping" has been proved.

Keywords: Gender, Violence against women, Religious coping

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	i
YEMİN METNİ	i
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMA	3
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	3
1.2. Araştırmanın Problemleri ve Ana Sorusu	5

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. CİNSİYET (SEX) ve TOPLUMSAL CİNSİYET (GENDER) KAVRAMLARI .	8
1.1. Cinsiyet (Sex)	8
1.2. Toplumsal Cinsiyet (Gender)	9
1.2.1. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları.....	10
1.2.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	12
1.3. Toplumda Erkek ve Erkek Cinsiyetinin Rolü	15
1.4. Toplumda Kadın ve Kadın Cinsiyetinin Rolü	20
1.4.1. İlk Çağ Medeniyetlerinde ve Orta Çağ'da Kadın	25
1.4.2. Yahudilik ve Hristiyanlığın Kadına Bakışı.....	27
1.4.3. İslamiyet'in Kadına Bakışı	29
1.4.4. Günümüzde Kadının Konumu	32

2. ŞİDDET, KADIN ve DİN	35
2.1. Şiddet ve Saldırganlık	35
2.1.1. Saldırganlık Kuramları	36
2.2. Kadına Yönelik Şiddet	37
2.1.2. Şiddetin Nedenleri Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet	39
2.1.2.1. Psikolojik Nedenler	42
2.1.2.2. Biyolojik Nedenler	47
2.1.2.3. Sosyolojik Nedenler	49
2.1.2.4. Fiziksel Nedenler	52
2.1.3. Şiddet Türleri Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet	53
2.1.3.1. Fiziksel Şiddet ve Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet.....	54
2.1.3.2. Psikolojik Şiddet ve Kadına Yönelik Psikolojik Şiddet.....	55
2.1.3.3. Cinsel Şiddet ve Kadına Yönelik Cinsel Şiddet.....	56
2.1.3.4. Ekonomik Şiddet ve Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet.....	57
2.2.1. Şiddeti ve Kadına Yönelik Şiddeti Destekleyen Faktörler	61
2.3. Şiddetin Sonuçları	66
2.3.1. Şiddete Uğrayan Kadınlarda Görülen Fizyolojik ve Psikolojik Sağlık Sorunları.....	66
2.3.2. Şiddete uğrayan kadınların şiddet ortamını terk etmemesinin nedenleri.....	69
2.4. Kadına Yönelik Şiddet ve Dini Başa Çıkma	71
2.4.1. Din ve Maneviyat Kavramı.....	71
2.4.2. Dini Başa çıkma.....	73
2.4.2.1. Dini Başa Çıkma Metotları	75
2.4.2.2. Dini Başa Çıkma ve Sağlık	77
2.4.3. Kadına Yönelik Şiddet ve Dini Başa Çıkma	78

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI ve DEĞERLENDİRME

1. ARAŞTIRMA BULGULARI ve DEĞERLENDİRME	81
1.2. Araştırmanın Metodolojisi	81
1.2.1. Veri Toplama Araçları ve Yöntemleri	81
1.2.2. Evren ve Çalışma Grubu	81
1.2.3. Verilerin Analizi	82
1.2.4. Etik İlkeler	82

2. BULGULAR	82
2.1. Çalışma Grubunun Sosyodemografik Özellikleri	83
2.2. Şiddetin Failleri ve Şiddet Türleri	86
2.2.1. Şiddetin Failleri.....	86
2.2.1.1. Eş Şiddetine Maruz Kalma Durumu	87
2.2.1.2. Eş ve Eşin Ailesinin Şiddetine Maruz Kalma Durumu.....	88
2.2.1.3. Eş ve Kadının Ailesinin Şiddetine Maruz Kalma Durumu.....	89
2.2.1.4. Eş ve Aile Bireylerinin Şiddetine Maruz Kalma Durumu	90
2.2.2. Şiddet Türleri	92
2.2.2.1. Fiziksel Şiddet.....	93
2.2.2.2. Psikolojik Şiddet	96
2.2.2.3. Cinsel Şiddet	102
2.2.2.4. Ekonomik Şiddet.....	104
2.3. Kadınlara Göre Şiddetin Sebepleri ve Şiddete Verdikleri Tepkiler	108
2.3.1. Kadınlara Göre Şiddetin Sebepleri	108
2.3.2. Kadınların Şiddete Verdikleri Tepkiler	113
2.3.2.1. Şiddet Karşısında Gösterilen Tepki/Tepkisizlik Hali	114
2.3.2.2. Şiddeti Birilerine Anlatma	117
2.3.2.3. Şiddet Ortamını Terk Etme/Etmeme.....	121
2.3.2.3. Uzlaşma ve Boşanma/Boşanmama	126
2.3.2.4. Kadınlara Göre Görüşmenin Özeti.....	137
2.4. Şiddet Mağduru Kadınların Psikolojik Durumları ve Şiddet Mağduru Kadınlarda Dini Başa Çıkma Yöntemleri	138
2.4.1. Şiddet Mağduru Kadınların Psikolojik Durumları.....	138
2.4.2. Şiddet Mağduru Kadınlarda Dini Başa Çıkma Yöntemleri	143
SONUÇ ve ÖNERİLER	152
KAYNAKÇA	158
MAKALELER	160
EKLER	166

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kadınlardan ve Erkeklerden Beklenen Özellikler

Tablo 2. Reklamlarda Kullanılan Kadının Rolünün Dağılımı

Tablo 3. Kişilik Bozuklukları

Tablo 4. Aktivite, Gürültü Seviyesi (dB) ve Tipik Fiziksel Tepkiler

Tablo 5. Şiddet Türleri ve Davranışları

Tablo 6. Şiddete Uğrayan Kadınlarda Görülen Fizyolojik ve Psikolojik Sağlık Sorunları

Tablo 7. Örneklem Grubunun sosyo-demografik Özellikleri

Tablo 8. Şiddetin Failleri

Tablo 9. Maruz Kalınan Şiddet Türleri

Tablo 10. Şiddet mağduru kadınlara göre şiddetin sebepleri ve şiddete verilen tepkiler

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
bkz.	Bakınız
C.Ü	Cumhuriyet Üniversitesi
çev.	Çeviren
ed.	Editör
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
LAÜ	Lefke Avrupa Üniversitesi
MÜHF	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
S.	Sayı
s.	Sayfa
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
ss.	Sayfadan Sayfaya
ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

ÖNSÖZ

Araştırma yöntemi olarak derinlemesine mülakat tekniği kullanılan bu nitel çalışmada, ilk olarak şiddetin kaynağına bir referans olan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramı incelenmiştir. Daha sonraki adımda şiddetin ve kadına yönelik şiddetin tanımı, türleri ve şiddete ve kadına yönelik şiddete sebep olan ve şiddeti besleyen faktörler açıklanmaya çalışılmıştır. Son olarak da bir başa çıkma türü olan dini başa çıkma kavramı ele alınarak şiddete uğrayan kadınların maruz kaldıkları şiddetin etkilerini, içinde buldukları ya da bulunmuş oldukları zorlayıcı durumlarla baş ederken dini başa çıkma yöntemlerine başvurmayı tercih edip etmedikleri incelenmiştir.

Tez çalışmamın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ilgi ve zamanını benden esirgemeyen, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren sayın danışmanım Doç. Dr. İbrahim GÜRSES'e ve tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili babam Mücahit KOCAMAN ve annem Rabia KOCAMAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Merve KOCAMAN

ERZİNCAN 2018

GİRİŞ

Toplumsal bir gerçek olan şiddet, kişinin bedensel ve ruhsal dengesini bozan ve sonucunda yıpratıcı ve hayati etkiler bırakan bir eylemdir. Kadına yönelik şiddet tarih boyunca varolmuş bir olgudur. İnsanlık tarihi boyunca çeşitli devrimler yapılmış, sayılamayacak kadar savaşlar gerçekleşmiş, yüzlerce medeniyet yeryüzünden gelmiş geçmiş ancak kadına yönelik şiddetin ne tanımı ne de içeriği değişmiştir. Kadın kimi zaman taşınabilir eşya kategorinde görülmüş kimi zaman cadı denilip yakılmış kimi zaman da bir neden yokken 38 yerinden bıçaklanarak ölümüne sebep olunmuştur.¹

Şiddet günümüzde birden çok alt başlığa ayrılmıştır. Kadına yönelik şiddet, yaşlıya yönelik şiddet, çocuğa yönelik şiddet, engelliye yönelik şiddet, mülteciye yönelik şiddet vb. Bu çalışmaya hakim olan kavram ise kadına yönelik şiddettir. T.C. Resmi gazete ve WHO şiddet ve kadına yönelik şiddet tanımını birbirinden ayırmaktadır. Kadına yönelik şiddet tanımı, kadın cinsiyetine vurgu yapılarak, kadına yönelik yapılan her türlü şiddet eylemlerini içeren davranışlar olarak açıklanmaktadır.

Her ülkede olduğu gibi Türkiye’de de kadına yönelik şiddet her geçen artış göstermektedir. Türkiye’de 2007’den beri varolan Aile İçi Şiddet Acil yardım Hattı’na 15 Ekim 2007-1 Mart 2018 tarihlerine arasında 51.016 çağrı bırakılmıştır. 27.571’i aile içi şiddetle ilgilidir. Bu hattı arayan saldırgan sayısı 546, acil vaka sayısı ise 2.446’dır.²

İslamiyet inanan insanların dünya hayatını düzenleyen bir dindir. Diğer tahrif olmuş semavi dinler içerisinde kadına yaratılış özelliklerine göre değer verip sorumluluk yükleyen tek din İslamiyet’tir. Yine insan hayatı için en ağır şiddet olan ölüm cezanın, kadına yönelik şiddetteki yansıması olan diri diri toprağa gömülüp taşlama geleneğine son vererek kadını pek çok hakka sahip konuma getiren de İslamiyet’tir. İslamiyet’in kadına verdiği değeri ve kadına yönelik şiddeti meşru görmediğini Hz. Muhammed’in veda Hutbesindeki *"Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah'ın emaneti olarak aldınız..."*³ buyruğundan da anlayabiliriz.

¹ <http://www.ensonhaber.com/kocasinin-38-yerinden-bicakladigi-kadin-hayatini-kaybetti.html> , (22.01.2018)

² Sevgi bu değil, Hürriyet Gazetesi, Pazar eki, 11 Mart 2018, s. 16

³ Zafer Koç, Veda Hutbesi,

<https://www2.diyaret.gov.tr/DinHizmetleriGenelMudurlugu/VaazProjeleri/Veda%20Hutbesi.pdf> , (22.01.2018), s.5

Tüm bu gerçeklere rağmen akıllarda tekrar tekrar aynı soru beliriyor; *Müslümanların ağırlıklı olarak yaşandığı bu coğrafyada kadına yönelik şiddet neden her geçen gün tırmanış gösteriyor?* Bu sorunun cevabı şu oluyor; “İslam dininin kadına ve öznelliğe yaklaşımı ilahi metinlerde açıkça izah edilirken İslam medeniyetinin hüküm sürdüğü coğrafyalarda oluşan temel farklılıklara göre oluşan yorumlar teori ile pratiğin farkının barizliğini yine gözler önüne sermiştir. Zira kadını bir emanet olarak gören İslam dini onu hem varlık olarak hem de annelik görevi dolayısıyla yüceltirken bu durumun sosyal hayata yansması oldukça farklı olumsuz bir ekseninde kendini göstermiştir.”⁴ Kadına yönelik şiddet konusunda akla gelen bir diğer soru ise şudur; *toplumun yarısının kadınlar diğer yarısının da kadınların yetiştirdiği erkeklerden oluşmasına rağmen kadına yönelik şiddet nasıl oluyor da meşruiyet alanı bulabiliyor?* “Günümüzde, kadınların karşı çıktıkları ve mücadele etmek zorunda kaldıkları sorunların temelinde, kadınlık ve erkeklik kavram ve rollerini konusunda, toplum ve kültür tarafından belirlenmiş ön kabuller, kalıplaşmış yargılar ve cinsiyet vardır.”⁵

O halde irdelenmesi gereken konu İslamiyet’e inanmış toplumların kadınlık ve erkeklik kavramına dair; rollerin, toplumsal ön kabullerin, algıların ve kalıplaşmış yargıların kökeni ve tüm bunları besleyen olguların ne olduğudur.

İslam dini insan için ona en uygun dünya nizamı verirken, bir yandan da ona egosunu (nefs) terbiye etmesi için çeşitli imtihanlarla sınar. Buna rağmen insanın doğasındaki zayıf yanlarından dolayı insanı hiçbir zaman tek başına bırakmayıp, bir kılavuzla ve öğretmenlerle yol gösterir. İnsanlar da akıl, duygu ve ona gönderilen kılavuz ve öğretmenler aracılığıyla çeşitli sorunlarının üstesinden gelmeye çalışır. Hayatta karşılaştığımız sorunların üstesinden gelme durumuna başa çıkma denir. Başa çıkma, sorunların üstesinden gelip onlara çözüm bulabileceğimiz bir yöntemdir. Bu yöntem seküler olduğu kadar manevi bir içeriğe sahip olabilir. Bu yöntemlerden manevi olan yöntemlere dini başa çıkma yöntemleri denilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, kadına yönelik şiddeti meşru kılan toplumsal cinsiyet kavramını, şiddeti ve şiddetin türlerini tanımlamak, kadına yönelik şiddete neden olan faktörleri, kadına yönelik şiddetin destekleyicilerini irdelemektir. Bununla birlikte

⁴ Elife Yeter, “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Öznelliği ve Din”, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.15 (2), 2015, s.195

⁵ Nazife Gürhan, “Toplumsal Cinsiyet ve “İslami Feminist” Söylem”, Bilim, Ahlak ve Sanat Bağlamında Çağdaş İslam Algıları, Uluslararası Sempozyum Samsun 26-28 Kasım 2010, s.367

şiddete uğrayan kadınların faillerinin kim olduğunu ne tür şiddete ne şekilde maruz kaldığını, şiddeti nasıl yorumlayarak şiddete ne tepki verdiklerini ve bu zorluklar ile baş etmede hangi *dini başa çıkma* ve *dini başa çıkma* yöntemlerine başvurduklarını incelemektir.

1. ARAŞTIRMA

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Şiddet Âdem peygamberden beri var olan bir olgudur. Tarihte bilinen ilk şiddet eylemi Hz. Adem'in çocukları olan Habil ile Kabil arasında gerçekleşmiştir. Habil ile Kabil kıssası Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde geçmektedir: "(Ey Muhammed!) Onlara, Adem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku. Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, "Andolsun seni mutlaka öldüreceğim" demişti. Öteki, "Allah ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan kabul eder" demişti. (27) ... Derken nefsi onu kardeşini öldürmeye itti de (nefsine uyararak) onu öldürdü ve böylece ziyan edenlerden oldu. (30)" (El-Maide, 24/27-30)

Şiddet, varlığını insan evladı ile birlikte devam ettiren bir olgudur. Yani bir bakıma şiddet varlığını biz insanlara borçludur. Çünkü insanlık tarihine baktığımız zaman görüyoruz ki; değişen sadece şiddetin araçlarıdır, şiddetin kendisi değil. Orta Çağ'da *Engisizyon Mahkemeleri*'nde kullanılan giyotin ile 1988 *Halepçe Katliamı*'nda kullanılan kimyasal silah araç olarak farklı olsa da bu eylemin adı aynıdır "şiddet". Yahut *Auschwitz Toplama Kampı*'nda yaşananlar ile *Srebrenitza Katliamı*'nda yaşananlar, kullanılan silahlar ve yöntemler birbirinden farklı olsa da bu eylemin adıdır "şiddet".

Şiddet kavramı hem tarihi hem de güncel bir konu olduğu için ilgi çekici araştırma konusu olmuştur. Özellikle sosyal bilimlerde şiddetin kaynağı, sebepleri ve şiddeti meşru kılan faktörler derinlemesine araştırılmaktadır. Şiddet tek faktörün etkisi altında olmayan kompleks bir olgudur. Bundan dolayı hem nitelikli bir tanımlama yapmak hem de etkileyen ve destekleyen faktörleri belirlemek açısından, şiddet olgusunu biyolojik, psikolojik, sosyolojik hatta fiziksel çevre açısından ele alarak, bu faktörlerin neler olduğunu ve etkisini incelemek gerekmektedir.

Şiddet bir insanlık suçu olarak kabul edilmekle birlikte kadına yönelik şiddet hem bir insanlık suçu hem de bir kadın sağlığı problemi olarak ele alınmaktadır. Dünya'nın en gelişmiş ülkelerinden 3.dünya ülkelerine kadar bütün coğrafyalarda kadınlar şiddete uğramaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yayınlanan küresel tahminler gösteriyor ki dünya genelinde kadınların yaklaşık üçte birinin (%35) yaşamlarında aile içi fiziksel ve/veya cinsel şiddete ya da partnersiz cinsel şiddete maruz kalmıştır.⁶ Türkiye Cumhuriyeti'ni anayasasının 6284. maddesi şiddeti ve kadına yönelik şiddeti tanım bakımından birbirinden ayırmaktadır.⁷ Bu ayrımın sebebi şiddet, kişiyi psikolojik, fiziksel, cinsel ve ekonomik olarak hedef alırken kadına yönelik şiddet bir cinsiyet ayrımına başvurarak bu tür davranış ve tutumların yalnızca kadın oldukları için uygulanmasıdır.

Kadına yönelik şiddetin bir sağlık sorunu ve insanlık suçu olduğu kabul edilmektedir. Üstelik şiddet toplumlar tarafından bir miras gibi yeni nesile taşınmaktadır. Şiddet olgusu bulunduğu her çağa ayak uydurabildiği için güncelliğini de korumaktadır. Bu bakımdan kadına yönelik şiddetle ilgili yüzlerce çalışmalar yapılmıştır, yapılmaktadır ve yapılacaktır.

Şiddeti destekleyen faktörleri incelemeye önce kavramı cinsiyet algısı açısından da ele almak çalışmaya daha geniş bir açıdan bakmamızı sağlayacaktır. Çünkü şiddet ve kadına yönelik şiddet bir açıdan da cinsiyetlerin ve toplumsal cinsiyetlerin algısı ve yorumlanması ile alakalıdır. Bunun sebebi ise *cinsiyet(sex)* ve *toplumsal cinsiyet(gender)* kavramlarının birbiriyle iç içe geçmiş ve bu kavramlara ait kalıp yargıların sınırlarının keskin çizgilerle çizilmiş olmasıdır.

Ana hakkı Tanrı hakkı(dır) olarak kabul edilen bir coğrafyada şiddete nasıl bu kadar kılıf bulunmakta ve şiddet nasıl bu kadar normalleşmekte hatta meşrulaşmaktadır. Bu bakımdan araştırmanın amacı şiddete ve kadına yönelik şiddete referans kabul edilen cinsiyet(sex) ve toplumsal cinsiyet(gender) kavramlarının tanımlanmaları, algıları ve şiddet olgusu ile ilişkisi incelenmek, şiddete ve kadına yönelik şiddete neden olan biyolojik, psikolojik, sosyolojik faktörlerin etkisini belirlemek, kadına yönelik şiddeti meşru kılan kişisel, ailesel ve toplumsal koşulları saptamaktır. Ayrıca bununla birlikte şiddete uğramış kadınların şiddet eylemlerinin karşısında nasıl hissettiklerini ve

⁶ <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>, (12.06.2018)

⁷ <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6284.html> (12.06.2018)

kadınların psikolojilerine etkileri neler olduğunu ve bu olumsuz ortam ve içinde buldukları ruh halleriyle başa çıkmada hangi dini başa çıkma yöntemlerine başvurduklarını saptamaktır.

Yakın bir zamanda Türkiye halkı şiddet içeren üç olayın haberini hem okudu hem izledi. Bu üç olay insanlık dışıdır ve acımasızlık örneğidir. Olayların ilki eli ve ayağı kesilen köpek yavrusudur, ikincisi istismar edilip canlı canlı gömülen 8 yaşında bir kız çocuğudur, üçüncü olay ise öz amcası tarafından aç bırakılarak öldürülen 4 yaşında bir kız çocuğudur. Bu suçların işlenişi, mağdurları ve failerin seçtiği araçlar birbirinden farklı olsa da bu eylemlere yönlendiren duygu ve düşünce aynıdır.

İnsanlar hem şiddeti uygulayan hem de araştırmasını yapan failer olduğu için şiddeti ortadan kaldırmamız mümkün görünmemektedir. Ama en azından bu ve benzeri çalışmalar ile şiddet ve kadına yönelik şiddet kavramını tanımlamak, nedenlerini belirlemek ve etki alanını azaltmak gibi görevler üstlenebiliriz. Yahut insanın ruhunda bıraktığı derin yaralara merhem olabilecek çalışmalara öncü olabiliriz. Bu çalışmanın önemi bilimsel prensipler çerçevesinde Din Psikolojisi bilim dalında Erzincan'da yapılmış kadına yönelik şiddeti konu edinen ilk çalışma niteliğine sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda bu çalışmanın gelecek çalışmalar için bir referans ve teşvik olabileceğini düşünmekteyiz.

1.2. Araştırmanın Problemleri ve Ana Sorusu

Araştırmanın problemleri bu araştırmanın ana sorusu temele alınarak belirlenmiştir. Cinsiyet(sex) ve toplumsal cinsiyet(gender) nedir? Şiddet ve kadına yönelik şiddet nedir? Şiddetin ve kadına yönelik şiddetin türleri nelerdir? Şiddetin, kadına yönelik şiddetin ve aile içi şiddetin ortaya çıkmasına sebep olan biyolojik, psikolojik ve sosyolojik faktörler nelerdir? Şiddet ve kadına yönelik şiddete besleyen faktörler nelerdir? Şiddete uğrayan kadınlar kim tarafından ne tür şiddete ne şekilde ve sıklıkta maruz kalıyorlar? Şiddete uğrayan kadınlar şiddeti nasıl algılıyorlar? Şiddete uğrayan kadınlar şiddet eylemine nasıl tepki veriyorlar? Şiddete uğrayan kadınlar şiddet ortamında yaşamaya devam mı ediyorlar yoksa şiddet ortamını terk mi ediyorlar? *Eğer kadınlar şiddet ortamında yaşamaya devam ediyorlar ise gerekçeleri nelerdir? Veya kadınlar şiddet ortamını terk ediyorlarsa gerekçeleri nelerdir?* Şiddet uğrayan kadınlar nasıl hissediyorlar? Şiddet eyleminin psikolojik etkileri nelerdir? Şiddet uğrayan kadın

evli ise boşanmayı düşünüyor mu? *Eğer boşanmamayı düşünüyorsa sebebi duygusal bağ, toplumsal gerçekler ya da dini gerekçeler mi? Şayet boşanmışsa boşanmaya iten sebep/sebepler nelerdir? Şiddete uğrayan kadınlar içinde buldukları olumsuz durumlarla başa çıkmada hangi dini başa çıkma yöntemine başvuruyorlar?*

Araştırmanın Ana sorusu: Şiddete uğrayan kadınlar sorunlarına çözüm ararken dini başa çıkma yönteminden yararlanıyorlar mı?

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. CİNSİYET (SEX) ve TOPLUMSAL CİNSİYET (GENDER) KAVRAMLARI

İnsanlar topluluk halinde yaşayan varlıklardır. Toplum ise kadın ve erkek olmak üzere iki farklı cinsiyet ile ayrılmıştır. Peki bireyleri kadın veya erkek olarak kategorize etmemizin sebepleri nelerdir? Kadınlık ya da erkeklik nedir? Rollerini nelerdir? Bu bölümde bu sorulara cevap aranmıştır.

1.1. Cinsiyet (Sex)

Toplum biyolojik olarak eril ve dişi olmak üzere ikiye ayrılır. Bu ayırım en mikro alanımıza dahi bakıldığında fark edilmektedir. Her ne kadar cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları birbirleri ile karıştırılsa da temelde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet birbirinden farklı şeylerdir. Cinsiyet(sex) bireyin kadın(female) ve erkek(male) olarak gösterdiği biyolojik farklılıklardır. “Kadınlarla erkekler arasındaki biyolojik farklılıklara cinsiyet farklılıkları denir.”⁸ Bu biyolojik cinsiyet farklılıkları doğuştandır ve öğrenilmemektir. Genellikle cinsiyet;

1. “Cinsiyet ikili bir sınıflamaya karşılık gelir. Kadın ve erkek.”⁹
2. “(...) cinsiyet doğal olarak belirlenen biyolojik bir meseledir”¹⁰
3. “Cinsiyet, bireyin biyolojik cinsiyetine dayalı olarak belirlenen demografik bir kategoridir”¹¹
4. Bireylerin cinsiyetini biyolojik olarak ayıran dış genital organlar, cinsiyet hormonları dediğimiz androjen hormonları; erkeklerde testesteron, kadınlarda ise östrojen ve progesteron. Androjen hormonları her iki bireyde de üretilse de testosteron erkeklerde, östrojen kadınlarda daha baskındır ve fiziksel özelliklerdir.

Yani cinsiyet kavramı anatomik bir sınıflandırma ve demografik bir kategoridir. Bu bakımdan doğal, tercih edilemez, değiştirilemez- cerrahi müdahaleler hariç- ve her

⁸ Zehra Y. Dökmen, *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, 7.Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2016, s.24

⁹ Dökmen, a.g.e.s.21

¹⁰ Brian Fay, *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi Çok Kültürlü Bir Yaklaşım*, (çev. İsmail Türkmen), 3.Basım, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2012, s.83

¹¹ Dökmen, a.g.e., s.20

yerde aynı olan bir durumdur. Cinsiyet, toplumsal cinsiyete göre daha kolay saptanıp, tanımlanabilir.

1.2. Toplumsal Cinsiyet (Gender)

Toplumsal cinsiyet, cinsiyetten farklı olarak kadınlık ve erkeklik yerine kadınsı ve erkeksi olmaktan bahsetmektedir. Bu kavram ilk defa 1972 yılında kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet(gender); toplumun bizi kadın ve erkek olarak nasıl gördüğü ve algıladığı, bizden beklediği değerler, roller ve yargılar toplamıdır. Bu algılar ve beklentiler doğuştan sahip olduğumuz biyolojik cinsiyetimizle yani kadın ya da erkek olmamız ile bağlantılıdır. Hangi cinsiyetin organlarına sahipsek, cinsiyete atfedilen toplumsal cinsiyet kimliğini taşımamız istenmektedir. Örneğin kadın iseniz toplum daha hassas ve duyarlı olmanızı, ama erkek iseniz agresif ve öfkeli olmanızı sizden beklemektedir. Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet birbirinden farklı olsa dahi birbirlerini oldukça etkilemektedir. Bu yüzden toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kavramları birbirinden tamamen ayırmak mümkün olmamaktadır.

Kültür, insanoğlunun maddi ve manevi olarak ürettiği her şeydir. Kültür, düşünce, duygu ahlak, gelenek, görenek, din, edebiyat, mimarı, giyim, yemek vs. her alanda etkisini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet de kültür tarafından şekillenen bir olgudur. “*Toplumsal cinsiyet(gender)* terimi (...) kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamları ve beklentileri ifade eder; kültürel bir yapıyı karşılar.”¹² Tüm toplumlarda doğuştan sahip olunan biyolojik farklılıklar kültürel olarak yorumlanmaktadır.¹³ Ancak bu beklentiler toplumdaki topluma hatta toplumların farklı kesimlerinde kısmen değişiklik göstermiş olsa da özünde ortak noktalar daha fazladır. Kadınların ve erkeklerin seçeceği meslekler, sahip olduğu haklar, duygu ve düşünceler, davranış kalıpları vb. kültürel olarak yorumlanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet, insanların içinde bulunduğu zaman dilimlerine göre değişiklikler göstermektedir. Asım Yapıcı'nın ifade ettiği gibi gender “...tarihin farklı anlarında (...) kadınlara ve erkeklere sosyal olarak yüklenen roller ve sorumluluklarla

¹² Dökmen, a.g.e., s.20

¹³ Yıldız Ecevit, “Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir?”, *C.Ü Tıp Fakültesi Dergisi*, S.25(4), 2003 Özel Eki, s.83

şekillenmektedir.”¹⁴ Bu bakımdan Orta Çağ erkeklik ve kadınlık anlayışı ile günümüzdeki anlayış farklılık göstermektedir. Ancak insanlığın dinamik oluşu ve her alanda sürekli gelişme göstermesi rollerin yorumlarını da değiştirmektedir. Günümüzde kadınların sosyal hayatta daha fazla yer alması, eğitim eşitliği gibi gelişmeler örnek verilebilmektedir.

1.2.1. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

Kalıpyargı / stereotip-stereotype, “belirli bir grubun ya da sosyal sınıfın üyelerinin nitelikleri ve özellikleri konusundaki bilişsel genellemeler kümesi. Kalıp yargılar algıları ve yargıları basitleştirir ve hızlandırır ancak bunlar genelde abartılıdır, olumludan ziyade olumsuzdur.”¹⁵ Cinsiyet kalıpyargıları da bu tanıma benzer özellikler göstermektedir hatta daha merkezi ve güçlüdür. Cinsiyet kalıp yargılarından bahsedecek olursak;

1. “Cinsiyet kalıpyargıları, hem kadınların hem de erkeklerin davranışlarını sınırlandırır; bu gereklere uyulmaması çok dikkat çekicidir ve genellikle olumsuz algılanır.”¹⁶ Erkeklerin ağlayamayacağı kalıpyargısı bir örnek teşkil etmektedir. “Mesela “erkek ağlamaz” derler, ama erkek ağlar. Erkek ağlamaz dediğiniz anda erkeklığe kendinde olmayan bir şey yüklemiş olacaksınız...”¹⁷

2. Cinsiyet kalıpyargıları zamanla *çok az değişme* göstermektedir.¹⁸ Konuyla alakalı yapılan boylamsal araştırmalar göstermiştir ki cinsiyet kalıp yargıları bugüne kadar hiç değişmemiştir ya da çok az değişmiştir. Hala Türk kültüründe erkek çocuğu kız çocuğuna göre birinci konumda yer almaktadır. Örneğin erkek çocuk doğurmak, kadının statüsünü yükselten bir durum olmaktadır.¹⁹

3. “Cinsiyet kalıpyargıları zaman içinde değişmediği gibi, dünyanın çeşitli kültürlerinde de büyük *benzerlik* gösterir.”²⁰ Sözgelimi farklı kültürlerin filmlerini

¹⁴ Asım Yapıcı, *Toplumsal Cinsiyet Kadın ve Din*, 1.Baskı, İstanbul, Çamlıca Yayınları, 2016, s.23

¹⁵ Prof. Dr. Sirel Karakaş Psikoloji Sözlüğü, stereotype-kalıpyargı/stereoripi, <http://www.psikolojisozlugu.com/stereotype-kalıpyargi>, (05.12.2017)

¹⁶ Dökmen, a.g.e., s.106

¹⁷ Serpil Sancar, *Erkeklik:İmkansız İktidar Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*, 4.Baskı, İstanbul, Metis Yayıncılık, 2016, s.186

¹⁸ Dökmen, a.g.e., s.107

¹⁹ Aysel Günindi Ersöz, “Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rollerini”, *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırma Dergisi*, Bahar 2010 / Sayı 6, s.179

²⁰ Dökmen, a.g.e., s.108

incelediğimiz zaman filmlerdeki erkek karakterlerin mutlaka öfke patlaması yaşadığını kapı veya duvarları yumrukladığını, bu davranışa karşı kadın karakterinin verdiği tepkinin sessizce ağlayarak erkeğin sakinleşmesini beklemesi olduğu görülmektedir.

4. “Cinsiyet kalıpyargıları insanlara ilişkin algımızı bazı durumlarda daha çok etkiler. Algılanan kişinin bazı fiziksel ve davranışlar özellikleri bu kalıpyargıların kullanılabilirliğini etkiler.”²¹ Halk arasında *maço*²² olarak adlandırılan bazı karakterlerin özellikleri örnek verilebilmektedir. Günlük hayatta karşılaştığımız kasılarak yürüyen, ciddi mimiklere ve bakışlara sahip kişilerin maço tipli erkek olduğu düşüncesi aklımıza gelmektedir ve sonra kalıpyargıları zihnimizde peş peşe sıralanmaya başlamaktadır; kaba, sert, gözü kara... vb.

5. Algılayan bireyin özellikleri de kalıp yargıların işleyişini etkilemektedir.²³ Yani algılayan kişinin sahip olduğu bakış açısı, kalıp yargılarının algılanış şekline etki etmektedir. Sözelimi maçoluk bir kişiye göre mert, sözün eri olan kişi olarak kabul ediliyorsa, günlük yaşamda karşılaşılan maço tipli erkekler de mert olarak, fakat maçoluk kabalık, görgüsüzlük olarak kabul ediliyor ise, kaba bir erkek olarak algılanmaktadır.

6. Bireyin içinde bulunduğu sosyo-kültürel yapı da bireyin cinsiyet kalıpyargı algısını etkilemektedir.²⁴ Örneğin bir erkeğin sevdiği kadına çiçek alması bazı ortamlarda *kalıbkılık* olarak algılanırken, bazı ortamlarda da *romantiklik* veya kadına verilen değer göstergesi olarak algılanmaktadır.

Connell, cinsiyet stereotiplerini toplumsal cinsiyet sisteminin sıralaması (*gender order*) başlığı altında işlemiştir. Connell’ e göre bu sistem üç temel mekanizma ile işlemektedir. Üçüncü mekanizması olan Connell’in *kateksis* dediği mekanizma, cinselliğin ve cinsel arzunun şekillendirdiği toplumsal ilişkilerde rol oynamaktadır.²⁵ Kateksis bireylerin arzu ve dürtülerinin belli nesnelere ile ilişkilendirme durumudur. “Dolayısıyla bireylerin toplum içerisinde birbirleri ile ilişkileri bu arzu ve dürtülerin yol göstericiliği ile gerçekleşmekte ve arzularla dürtüler baskın eril ideoloji tarafından

²¹ Dökmen, a.g.e., s.111

²²

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a27391764df12_33968289, (06.12.2017)

²³ Dökmen, a.g.e., s.111

²⁴ Dökmen, A.g.e., s.111

²⁵ Sancar, a.g.e., ss.31-32

üretilmektedir. Bu bağlamda kadın ve erkeğe yönelik birtakım stereotipler geliştirilmiştir.”²⁶ Bunlar ‘kadın duygusaldır’ ve ‘erkek maçodur’ gibi psikolojik özellikler ya da ‘kadın öğretmendir’ ve ‘erkek mühendistir’ gibi statüler aklımıza gelmektedir.

1.2.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Kadın ve erkek olmak biyolojik bir kaderdir ve cerrahi müdahaleler hariç değişim gösterilememektedir. Bu iki cinsiyetin toplum içinde varlığını sürdürmesi için toplumun cinsiyete atfettiği değerlere, tutumlara sahip olup, rollerini benimsemesi gerekmektedir. Bu değerler, tutumlar, roller ya da davranış kalıplarını belirleyen birçok faktör olmaktadır. Bunlar biyolojik, psikolojik, hormonal yapı, sosyo-kültürel ortam, bulunduğumuz yüzyıl vb.

“Cinsiyetle alakalı tutumların ve davranışların meydana gelmesini biyolojik determinist modeller, hormonların etkisi ile izah etmektedirler. Cinsiyet farklılaşması, hormonal etkiye maruz kalan beyin içerisinde, doğumdan önce oluştuğu kabul edilmektedir. İnsan hayatı süresince cinsiyetle alakalı davranışlara ve tavırlara kaynaklık ettiği söylenen bu hormonal faktörler, cinsiyet kimliğinin şekillenmesinde önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir.”²⁷

Bütün toplumlarda var olan bu biyolojik farklılık kültürel olarak yorumlanmaktadır.²⁸ “Toplum, bireyden, değişmez bir ölçüt kabul ettiği biyolojik cinsiyetine göre davranışlar sergilemesini ister, hazırladığı davranışlar örgüsünü kabullenmesi ve uygulaması için zorlar. Cinsiyet temelinde birbirinden ayrılan davranışların, rollerin ve tutumların herhangi bir şekilde birbirine karıştırılmasına izin vermez.”²⁹ Bireylerin taşıdığı toplumsal cinsiyet kimliği toplumların devamlılığı için hayati önem taşımaktadır.

Toplumsal Cinsiyetin belirlenmesi anne karnından itibaren başlayıp ömür boyu devam etmektedir. Günümüzdeki tıbbi gelişim gebeliklerin 4-5 ayında bebeğin cinsiyeti

²⁶Gülşah Aydın, Duygu Aydın Aslaner, “Stereotip Kadın Rollerinin Televizyon Reklamlarında Sunumu”, *Global Media Journal TR Edition*, 6 (11) Fall 2015, 58

²⁷Ersan Ersoy, “Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği)”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.2, Cilt.2, 2009, s.212

²⁸Ecevit, a.g.m., s.83

²⁹Celalettin Vatandaş, “Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”, *Sosyoloji Konferansı Dergisi*, S.35, 2007, ss.30-31

hakkında anne adaylarına bilgi vermektedir. Bebeğin yatacak odasının tasarımından, giyeceği kıyafetlerinin rengine, verilecek isme kadar her şey bebeğin cinsiyetine göre tasarlanır. Birey çocukluğunda, ergenliğinde, yetişkinlik hayatında bu cinsiyetin kimliğine ayak uydurup istenilen rolü zorunlu olarak oynamaktadır.

Erkekler ve kadınlar arasındaki bu yapısal farklılıklar sadece biyolojik, fizyolojik ve psikolojik değil, aynı zamanda kültürel ve sosyolojik olduğu görülmektedir. Yapısal farklılaşmalar olarak ifade edilen bazı özellikler öğrenilmektedir. Fakat insanların davranışlarının sadece bu yapısal özelliklerin etkisinde oluşması ve şekil alması mümkün olmamaktadır. Aslında tüm farklılıklar, cinsiyete yönelik kültür tarafından öngörülen cinsiyet kalıpyargıların ve rollerinin öğrenilmesine bağlı olduğu görülmektedir. Çünkü çoğu zaman kadına ve erkeğe atfedilen özellikler kültür içerisinde tanımlanmış olarak bulunmaktadır.³⁰ Cinsiyetler arası tavır farklılıkları aslında toplumun bireyden neler beklediğini göstermektedir. Mesela kadınlar güzel sanatlar alanına daha çok yakıştırılırken, diş doktorluğuna o kadar da yakıştırılmaz. Yahut erkeklerin sadakatsiz ve çapkın tavırları *kaçamak* ya da *elinin kiri* olarak yorumlanırken, bu durum kadınlar için en *büyük günah* olarak kabul edilir.³¹

Toplumsal cinsiyet rollerinin şekillenmesinde etkili olan bir diğer faktörün de din kurumu olduğu kabul edilmektedir. Din, cinsiyet rollerine, sosyal yaşamın özelliklerini göz önünde bulundurarak şekil vermektedir. “İçinde yaşanan toplumun dinsel kültürü bireyin cinsiyet kimliğinin oluşmasında ve gelişmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Dinin, yaşama şeklini, davranış ve tutumunu, güncel yaşamı, sosyo-kültürel yaşamı şekillendirdiği düşünülürse, cinsiyet kimliğinin gelişmesinde de ne kadar etkili olduğu görülür.”³² Toplumsal cinsiyet rolleri kadın ve erkek cinsiyetine farklılık göstermektedir. Bu farklılıkların sebebi bazı kuramlarla açıklanmaya çalışılmaktadır.

1. Biyolojik kurama göre kadın ve erkek arasındaki farkın sebebi sahip oldukları biyolojik özelliklerdir. Kadının çocuk doğurabilmesi, erkeğin ise çocuk doğuramaması farklı roller üstelenmesine kaynaklık etmektedir. Bundan dolayı erkeğin dış çevre, kadının ise ev ile ilgili sorumlulukları olmaktadır.

³⁰ Ersoy, a.g.m., s.213

³¹ F.Şule Kaya, Veysel Uysal, “Günümüzde Dindarlık ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Algıları Üstüne Bir Araştırma”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015, Cilt:8, S.36, s.648

³² Yasemin Apalı, “Sosyolojik Açıdan Kadınlarla İlgili Kalıp Yargılar”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011/1, Sayı:26, ss.54-55

2. **Sosyal rol kuramı**'na göre kadınlar ve erkekler doğuştan cinsiyet rollerine sahip değildirler. Toplum tarafından cinsiyete uygun olarak tanımlanmış olan bu roller bireyler tarafından öğrenilmektedir. Bütün toplumlarda kadınların ve erkeklerin bu tanımlamalara uygun davranmaları beklenmektedir.

3. **Sosyal öğrenme kuramı**'na göre toplumlar kadın ve erkek bireyleri doğuştan itibaren farklı algılamaktadır. Bu farklı algılayış cinsiyet temelli olup, davranış kalıplarına da kaynaklık etmektedir. Bu durumda çocukların cinsiyetlerine göre belirlenmiş rol modellerini ve davranış kalıplarını öğrenmelerine sebep olmaktadır.

Bu kuramda iki öğrenme süreci önemlidir:

1) *Edimsel koşullama*: Çocuk cinsiyetine uygun davranılırsa ödüllendirilmekte, cinsiyetine uygun davranmazsa cezalandırılmaktadır.

2) *Model alma ve taklit*: Cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde kız çocukları annelerinin ve kadın figürlerini, erkek çocukları da babalarının ve baba figürlerini model alarak, davranışlarını taklit etmektedirler. Örneğin; *oğlan atadan(babadan) öğrenir sofrayı açmayı, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi* atasözü bu kuramı desteklemektedir.

4. **Sosyal bilişsel kuram**'a göre toplumsal cinsiyet rollerini kişisel faktörler, davranış örüntüleri ve çevresel olaylar belirlemektedir. **Kişisel faktörler**; “bilişsel, duygusal ve biyolojik olayları, cinsiyet bağlantılı kavramsallaştırmaları, davranışsal ve yargısal standartları ve benlik düzenleyici etkileri içerir.”³³ **Davranış örüntüleri**: “Cinsiyetle bağlantılı davranışsal etkinlikleri ifade eder. Töreler, gelenekler, görenekler ve inançlar bu etkinlikleri önemli derece desteklemektedir. **Çevresel olaylar**: Günlük yaşamda karşılaşılan kapsamlı sosyal etkilerdir. “Bunlar karşılıklı bir etkileşim halindedirler, ama tek bir örüntü göstermezler; her birinin katkısı, etkinliğe, duruma ya da sosyoyapısal sınırlamalara ya da fırsatlara bağlı olarak değişir, biri diğerinden daha baskın olabilir.”³⁴

5. **Bilişsel gelişim kuramı**'na göre çocuk, sosyalleşmesine aktif olarak katılarak ve kendi cinsiyet rolünü şekillendirme de kendisi sorumlu olmaktadır. Kohlberg bu yaklaşımı vurgulayarak, “çocukların niceliksel ve ahlaki yargılarının gelişiminde kavramları öğrendikleri gibi cinsiyete uygun davranmayı da öğrendiklerini

³³ Dökmen, a.g.e., ss.63-64

³⁴ Dökmen, A.g.e., s.s.63-64

savunur. Kohlberg'e göre, çocuklar bilişsel olarak olgunlaştıklarında kendilerini kadın ya da erkek olarak kategorileştirirler ve bu cinsel kimlikle, bu kategoriye uygun olduğunu düşündükleri şekilde davranmaya çalışırlar."³⁵

6. Psikanalitik kuram Freud'un libidoyu kavramsallaştırmasına dayanır. Biyolojik temelli cinsel enerji olan libido, aynı zaman da biyolojik ve toplumsal cinsiyeti de organize eder. Ancak Freud libidoyu erkek cinsel organını merkeze alarak açıklamıştır.³⁶

7. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı Sandra Bem'in ileri sürdüğü bir kuramdır. Bu kurama göre şema, bilişsel bir yapıdır ve çocuk bu şema aracılığıyla gelen bilgiyi kodlamayı öğrenir. Öğrendiği özellikleri ve davranışları *kadınsı* ve *erkeksi* kategorilerine ayırmasını sağlar. Edindiği bu bilgileri cinsiyet çağrışımlarına göre işler. Örneğin, nazik gibi bir özelliği kadınsı, atılgan gibi bir özelliği erkeksi kategorisine yerleştirebilir.³⁷

Kadın ile erkek iki farklı varlık olarak yaratıldığı kabul edilmektedir. Kadın ve erkekler biyolojik olarak farklılık, üstünlükler ve zayıflıklara sahip olarak doğmaktadırlar. Bundan dolayı, bir cinsin diğeri ile biyolojik açıdan yarışması ya da karşılaştırılması öz konusu olmamaktadır. İki cins de biyolojik açıdan kendine özgü ve özel kabul edilmesi gerekmektedir.³⁸ "İnsanlığın iki cinse bölünmüş olması, ayırım yapmak şöyle dursun, tam tersine iki cinsin sonsuza dek birbirine yönelmesini sağlar."³⁹

1.3. Toplumda Erkek ve Erkek Cinsiyetinin Rolü

Rol, bireyin diğer bireylerle ilgili davranışlarında beklenen eylem kalıplarını ve ne yapması gerektiğini belirlemektedir. Cinsiyet rolü ise "belirli bir toplumda, erkek ya da kadın olmakla ilişkilendirilen davranış ve tutum örüntüleri"⁴⁰olarak kabul

³⁵ Dökmen, a.g.e., s.65

³⁶ Dökmen, A.g.e., s.42

³⁷ Dökmen, A.g.e., s.69

³⁸ Fatma Ünal, Sinem Tarhan, Eda Çürükvelioğlu Köksal, "Toplumsal Cinsiyet Algısını Yordama da Cinsiyet, Sınıf, Bölüm ve Toplumsal Cinsiyet Oluşumunun Rolü", *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.1, Cilt 6, 2017, s.228

³⁹ Alfred Adler, *Cinsiyetler Arasında İşbirliği Kadın-Erkek, Aşk-Evlilik, ve Cinsellik*, çev. Seçkin Selvi, 1.baskı, İstanbul, Payel Yayınevi, 1999, s.117

⁴⁰ Prof. Dr. Sirel Karakaş Psikoloji Sözlüğü, sex role - cinsiyet rolü,

edilmektedir. Anatomik olarak kadın ya da erkek olarak doğmaktayız. National Geographic, Cinsiyet Farkı / Tabu belgeselinde toplumsal cinsiyeti şu şekilde açıklamaktadır: *Batı'da cinsiyetimiz kişiliğimizi ve toplumumuzu tanımlıyor. Davranışlarımızı, ilişkilerimizi hatta özelliklerimizi etkiliyor. Güç ve öfke erkeksi kabul ediliyor, hassasiyet ve duyarlılık kadınsı. Bu nedenle kimin kadın kimin erkek olduğunu algılayamazsanız, akıl karıştırıcı, rahatsız ve tedirgin edici bir durum ortaya çıkabilir. Hatta toplumu temelinden bile sarsabilir.*⁴¹ Toplumsal cinsiyet, bireyin yaşadığı toplum içerisinde toplumsallaşma sürecinde edindiği roller, değerler ve tutumların toplamı olarak görülmektedir. Kadın ve erkeğin, toplumda üstlendikleri roller toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel yapısından büyük derecede etkilenmektedir. Günümüze kadar, tüm kültürlerde, bir cinsiyet rolü var olmuştur. Birey erkek cinsiyetine sahip olarak doğuyorsa toplum, bireyin davranışlarının, rollerinin, tutumlarının ve değerlerinin 'erkeksi' olmasını beklemektedir. Toplum bizden cinsiyetimize uygun davranmayı, düşünmeyi ve cinsiyet kimliğimiz ne gerekiyorsa o rolleri oynamamızı beklemektedir.

“Simone de Beauvoir'in feminist tarihi açısından çığır açan basit ama çok katmanlı “Kadın doğulmaz, kadın olunur” ifadesini aslında erkekler açısından da okumak mümkündür. “Erkek doğulmaz, erkek olunur.”⁴² Yani erkeklik kimliği öğrenilmektedir. Tüm medeniyetler çocuklara öncelikle kadın ve erkek arasındaki farkı öğretmeye çalışmaktadır. Örneğin, erkek şöyle giyinir, şöyle konuşur, şöyle davranır ya da tam tersi giyinmez, konuşmaz, davranmaz gibi. Toplumsal cinsiyet (gender), biyolojik cinsiyet (sex)'in bir gerekliliğidir, fakat bu sınır o kadar keskin çizilmiştir ki, bu sınırların ihlali bir savunma davranışına ya da toplumsal tepkiye sebep olabilmektedir.

Toplumun erkeklikten, erkek rolünden beklentileri şunlardır; “...saldırganlık, bağımsızlık, duyguların gizlenmesi, nesnel davranma, kolay etkilenmezlik, başatlık, fen bilimlerine yönelim, bilimseldir, kolay heyecanlanmama, rekabetçi, mantıklı, kamusal alana yönelik, çalışma hayatında başarılı, yetenekli, kuvvetli, kolay incinmez, maceracı,

<http://www.psikolojisozlugu.com/sex-role-cinsiyet-rolu>, (15.12.2017)

⁴¹ National Geographic, Cinsiyet Farkı / Tabu, <http://www.belgeselmi.com/belgesel/cinsiyet-farki-tabu> , (15.12.2017)

⁴² Esra Akbalık, “Dede Korkut Kitabı'nda Bir Cinsiyet Rejimi Olarak 'Erkeklik'”, *Türkbilgi/Türkoloji Araştırma Dergisi*, yıl 2014, S.27, s.106

kararlarını kolayca verebilen, ağlamaz, liderlik özellikleri vardır, kendine güvenir.”⁴³ Bu liste daha da uzatılabilir. Belirtilen özelliklere bakıldığı zaman erkeklerin insani özelliklerinin ıskalandığı görülmektedir. “İnsan doğasına uygun üzülme, korkmak, ağlamak, sevmek gibi duyguların yerini “imkansız erkek” inşasına uygun duygular ikame edecektir. Bu duygular, korkusuzluk, acıyı içine akıtma, bir zaaf ve düşkünlük sayılan sevgiyi ancak belli koşullarda ve belli sınırlarda gösterme şeklinde ortaya çıkabilir.”⁴⁴

Babadan oğula geçen biyolojik kökenli bir erkeklikten söz etmek pek gerçekçi olmamaktadır. Sosyal rol kuramına göre erkek rolleri ile ve sosyal çevredeki baba ve baba figürlerini model alarak ve onların davranışlarını taklit ederek öğrenilmektedir. Aile ve çevredeki “rol modeli” her tavır, tutum ve davranışlarıyla erkek çocuklarına iyi ya da kötü bir örnek teşkil etmektedir. “...Özellikle de, babaların erkek olarak ebeveynlik yapma tarzı çocuklar için önemlidir, özellikle de erkek çocuklar için. Çocukları heteroseksüel bir evliliğe hazırlayan, özellikle babaların “doğru erkek” rolüne uygun davranışlarıdır.”⁴⁵ Hatta erkeklerin kadınları ve anneyi de önemsememenin genellikle babadan öğrenilen bir tutum olduğu araştırmalarca vurgulanmaktadır. *The Stoning of Soraya M.*⁴⁶, Türkçe’ye *Soraya’yı Taşlamak* olarak çevrilen film toplumsal cinsiyeti irdeleyen güzel bir yapıt olmaktadır. Özellikle bir sahnesinde baba ile oğullar arasında geçen konuşma toplumsal cinsiyette erkeklik algısına bir örnek gösterilebilmektedir. *Bu dünya erkeklerin. Bunu asla unutmayın oğullarım.*

Erkeklik sadece aile tarafından öğrenilen bir olgu değildir. “Erkek arkadaş grupları, görsel imgeler, erkek eğlence dünyasının değerleri gibi birçok faktör bu erkeklik değerleri üzerinde etkili oluyor.”⁴⁷ Ergenlik döneminde arkadaşlık ön plana çıkarak ailenin önemi ikinci plana itilmektedir, bundan dolayı, akranlar ve akran grupları tavsiyede bulunma, birlikte olma, davranış modeli oluşturma, destek, kişisel özellik ve beceri konularında bilgi kaynağı haline gelmektedir. Ayrıca bu akran grubundaki arkadaş ilişkileri, cinsiyet model ve rollerini öğrenmeye de yardımcı

⁴³ Ersöz, a.g.m., s.170

⁴⁴ Gizem Çelik, “ “Erkekler de Ağlar(!)”: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Erkeklik İnşası ve Şiddet Döngüsü”, *Fe Dergi:Feminist Eleştiri*, 2016, Cilt 8, S.2, s.6

⁴⁵ Serpil Sancar, a.g.e., s.125

⁴⁶ Fransız-İranlı gazeteci Freidoune Sahebjam’ın *La Femme Lapidée* adlı eserinden uyarlanmış, 2008 Amerikan-İran yapımı dram filmidir. Film 1986 yılında kocasının attığı iftira yüzünden recm ile öldüren Soraya Manutchehri’nin recm edilmesini anlatmaktadır.

⁴⁷ Sancar, a.g.e., 2016, s.125

olmaktadır. Ergenlerin o dönemde içinde bulunduğu psikolojik ve bilişsel durumlarından dolayı, akran grubundaki devamlılığı ve saygınlığı korumak adına ‘tabiri caizse, *gözünü budaktan sakınmama*’ deyimine uygun davranışlar’, grupça erkeksi kabul edilen pek çok riskli davranışlarda buldukları da gözlenmektedir.

Medya günümüzde rollerin öğrenilmesinde aracı olan bir diğer faktör konumundadır. “Yaşamımızın vazgeçilmez unsurlarından biri kitle iletişim araçlarıdır, medyadır. (...)Medyanın etkisinden kaçınmak kolay değildir. Yetişkinler ve özellikle de çocuklar ve gençler, kitle iletişim araçlarına ve dolayısıyla etkilerine açıktırlar.”⁴⁸ Erkek bireyler medya, kitle iletişim araçları ve günümüzde de sosyal medya aracılığıyla sürekli rollerini hatırlatıcı uyaranlarla karşılaşmaktadır. Sinema filmleri ve diziler her yaş kitleye hitap etmektedir. Çocuk “7-13 yaş aralığında *“cinsiyet farklılıklarını* keşfeder. Kadın ve erkeğe ait rolleri ayrıştırarak kavramaya başlar. Dolayısıyla kadını ve erkeği tek tip ve kalıp yargılar içeren gösterimlerle sunmak, çocuğun geliştireceği cinsiyet rolü üzerinde olumsuz etki yapacaktır.”⁴⁹ Yine bu dönemde “kadın ve erkeğe ait toplumsal cinsiyet rolleri ve *cinsiyet kalıp yargıları güçlenir.*”⁵⁰ “Ayrıca otoritenin koşulsuz kabul edildiği görülür. *Otoritenin davranışlarını sorgulamaz.* Bu nedenle otorite figürlerinin verdikleri yanlış mesajlar bu yaş grubunu olumsuz yönde etkileyecektir.”⁵¹

13-18 yaş aralığı ise meydan okuma, bir kimlik oluşturmaya ve karşı cinsle arkadaşlık kurmaya çalışma dönemidir. Riskli davranışlar çekici gelerek, kuralları ve sınırları zorlayıcı davranışlarda bulunabilirler. On üç – on sekiz yaş aralığı gençlerin medya ürünlerini yetişkinler gibi sınırsız izlemek istedikleri dönemi kapsamaktadır. Bu yaştan itibaren filmleri ve dizileri sosyal yaşamı öğrenmek ve günlük yaşamdaki sorunların nasıl çözüldüğünü görmek için izlemeyi tercih etmektedir. Genç ergenler film ve dizi oyuncularını ile kuvvetli bir şekilde özdeşim kurarak, onların niteliklerini taklit etmeye çalışmaktadırlar.⁵² Özellikle Türk film ve dizilerinde akran gruplarını seyirci kitesine *mafya* benzeri bir yapılanma gibi yansıtmaktadırlar. Halbuki akran

⁴⁸ Dökmen, a.g.e., ss.132-133

⁴⁹ Ferhunde Öktem, Melike Sayıl, Sevilay Çelenk Özen, *Çocuklar ve Gençlerin Televizyonun Zararlı İçeriklerinden Korunması: “Akıllı İşaretler Sınıflandırma Sistemi” Akademik Çalışma Altyapısı*, 2006, s.7

<https://www.rtukisaretler.gov.tr/AlisaretlerPublic/content?id=1&mid=3> , (24.12.2017)

⁵⁰ Öktem, Sayıl, Çelenk Özen, a.g.m., s.7

⁵¹ Öktem, Sayıl, Çelenk Özen, a.g.m., s.8

⁵² Öktem, Sayıl, Çelenk Özen, a.g.m., s.9

grupları ergenlik döneminin dinamiğidir ve doğru yönlendirilmeyle bireyin kişisel gelişimine olumlu katkıda bulunabilecek güce sahiptir. Ayrıca reyting uğruna kadına yönelik (*tokat atma, kız kaçırma, şantaj, hakaret vb.*) ve erkeğe yönelik şiddet çeşitleri içeren (*mekan basma, tehdit, infaz, işkence vb.*) sahneler cinsiyet rollerini olumsuz etkileyerek cinsiyet kalıp yargılarının olumsuz yönlerini güçlendirmektedir. 1983 yapımı yönetmenliğini Kartal Tibet'in yaptığı *Şalvar Davası* filminin bir sahnesinde köyün kahvesinde oturan köylülere kahvenin çaycısı 'okuyun da insanlık öğrenin biraz' demektedir. Bunun üzerine köylülerden birinin şu cevabı verir; *insan değil erkeğiz biz çok şükür*. Artık böyle bir düşünce kısmen de olsa günümüzde ne kadınlar ne de otoriteler tarafından kabul edilmese de yerleşik bir düşünce olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Toplumsal yapı statik değildir, değişimlere açık ve dinamik bir karaktere sahiptir. Bundan dolayı toplumsal yapının bünyesinde bulunan sosyal ilişkiler ve değerler zaman içerisinde değişime uğramaktadır. Toplumsal davranışların önemli bir belirleyicisi olan cinsiyet rolleri ve değerleri de bu dinamiklikten dolayı değişim gösterebilmektedir. Dinamikliğin nihai sonuçlarından sayılan modernleşme ve küreselleşme süreçleri bu toplumsal ve kültürel yapıları köklü ve önemli değişimlere uğratmaktadır. Kadın ve erkek rolleri de tarihsel bir olgudur. Bundan dolayı sürekli değişime uğramaktadır. Ancak tam bir niteliksel değişim modernleşme ile başlamaktadır. "Yirminci yüzyılın sonuna doğru, başta feminist kuramcılar olmak üzere, önemli sosyal bilimciler eril tahakkümün niteliksel bir değişim yaşadığını, artık patriarkiden değil, yeni türde bir *erkek egemenliği*'nden bahsetmek gerektiğini tartışmaya başladılar."⁵³ Modernlik değerleri cinsiyet farkları rejimini kısmi olarak etkisiz hale getirmektedir. Artık erkekleri kadından daha üstün olmasını meşrulaştıracak biyolojik, kültürel, ekonomik ya da ideolojik kökenli nedenler geçerliliğini yitirmiştir.

Türkiye'de son elli yılda çok hızlı yaşanan kırdan kente göç süreci, kırsal yaşamın çözülüşüne ve yeni kentsel yaşam biçimlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu yeni yaşam biçimi rollerin değişimini de kaçınılmaz kılmıştır. Artık toplum geçimden tek başına sorumlu olan erkek, otoritesini babasından değil, modern toplum içindeki modern piyasa ilişkilerinden kazandığı paradan alıyor ve yeni bir erkeklik tarzı

⁵³ Sancar, a.g.e., s.111

inşa ediyordu”⁵⁴ Ayrıca modernleşme ile başlayan bu yeni yaşam biçimi, özellikle kadınların iş imkanı elde etmesini ve eğitimde fırsat eşitliği açısından yararlanarak eğitim seviyesinin yükselmesini sağlamıştır. Bu durum da cinsiyet rol ve değerlerinde önemli değişimler meydana gelmiştir. Kadınlar ev bütçesine katkı sağlamak için aile dışında çalışırken, erkekler de ev işlerinde ve çocuk bakımında eşlerine yardım etmeye başlamışlardır. “Bu süreçle birlikte geleneksel toplum içerisindeki kadının erkeğin rolleri arasındaki mesafe azalmış ve benzerlik arz etmeye başlamıştır.”⁵⁵ Dünya’da hala hükmünü süren modernleşme ve küreselleşme sayesinde kadın ve erkek rolleri, tutumlar veya değerler yeni yorumlamalar kazanmış olsa da bu değişimin toplumun tamamı ya da çoğunluğu için geçerli olduğunu söylemek zordur.

1.4. Toplumda Kadın ve Kadın Cinsiyetinin Rolü

“Rol, örgütlü sosyal bir yapı içerisinde bireyin bulunduğu pozisyonu, bu pozisyonla ilgili sorumlulukları, ayrıcalıkları ve diğer insanlarla etkileşimini yönlendiren kurallar bütünüdür.”⁵⁶ Cinsiyet rolleri de belirli bir kültürün kadına ve erkeğe atfettiği özelliklerdir. Kadın ya da erkek cinsiyetinin gerektirdiği gibi davranışlara sergilemesi gerekmektedir. “Her kültür hedeflediği model insan ve toplum anlayışı çerçevesinde kadın ve erkeğin davranışlarının nasıl olması gerektiğini belirler. Netice de her iki cinsiyete atfedilen özellikler bağlamında talepler şekillenir ve onların davranışlara dönüşmesi arzulanır.”⁵⁷

Kadın olgusu yıllardır pek çok bilim dalı tarafından ele alınmaktadır. Kadın ve erkek arasında biyolojik ve psikolojik bir farkın olduğu tespit edilip kabul edilmiş olsa da toplumlar bu farklılıkları, kadın ve erkeklerin de birer insan olduğu gerçeğini önemsemeyerek, arasına kesin sınırlar çizerek cinsiyet kalıp yargılarını beslemektedir. Bu bakımdan normatif sistemde kadınlardan her daim ılımlı, itaatkâr, şefkatli, her durumda pozitif düşünebilen, sabırlı, uysal, mütevazı, sanata ilgisi ve yeteneği olan, kanaatkâr... vb. olumlu özellikler beklenmiştir.

⁵⁴ Sancar, a.g.e., s.123

⁵⁵ Ersoy, a.g.m., s.228

⁵⁶ Nedime Köşgeroğlu, *Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Kadın, Kalın Duvar İnce Zar*, 1. Baskı, Ankara, Alter Yayıncılık, 2010, s.12

⁵⁷ Asım Yapıcı, *Toplumsal Cinsiyet Kadın ve Din*, a.g.e., s.30

Tablo 1. Kadınlardan ve Erkeklerden Beklenen Özellikler

Erkekler için		Kadınlar için	
Böyle olma	Şöyle ol	Böyle olma	Şöyle ol
Yumuşak	Sert	Sert	Yumuşak
Uyum Gösteren	Hükmeden	Hükmeden	Uyum Gösteren
Güçsüz	Güçlü	Güçlü	Güçsüz
Kabullenici	Yargılayıcı	Yargılayıcı	Kabullenici
Kararsız	Kararlı	Kararlı	Kararsız
Başarı peşinde koşmayan	Başarılı	Başarılı	Başarı peşinde koşmayan
Bağımlı	Bağımsız	Bağımsız	Bağımlı
Çaresiz	Hırslı, çözüm getiren	Hırslı, çözüm getiren	Çaresiz
Edilgen	Etkin	Etkin	Edilgen

58

Toplumsal cinsiyet olgusu toplumun bizden beklediği davranış modelleri ve rolleri olduğu belirtilmişti. Bu davranış modelleri ve rolleri insanlık tarihi boyunca tüm kültürlerde farklı taşıyıcılar aracılığıyla güncel tutulmuştur. Bunlara *atasözleri, masallar, romanlar, ders kitapları, sinema filmleri, televizyon dizileri, dergiler, gazeteler, reklamlar*, internet gibi araçlar örnek verilebilir. Bu bakımdan bizim kendi kültürümüzde atasözleri, masallar ve ders kitaplarında kadınlık olgusuna dair davranış kalıpları ve rolleri içeren kadının nasıl olması gerektiği ile ilgili atıflara rastlamak mümkün olmaktadır. “Atasözleri ve deyimler, hem dilin hem de kültürün en önemli yapıtaşlarıdır. Çünkü bu sözler bireyin, düşünce biçimini kalıplara sokan, olay ve olgulara karşı düşünme refleksini geliştiren hazır zihin haplarıdır.”⁵⁹ Atasözleri ve deyimler evlilik ve boşanma gibi pek çok sosyal olgulardan, yönetim biçimlerine, eğitim anlayışlarından, toplumsal cinsiyet algısına hatta kadın ve erkeğin rol ve sorumluluklarına dair birçok bilgi içermektedirler.⁶⁰ *Yuvayı dışı kuş yapar. Erkeğin iyisi eşliğinden, kadının iyisi döşeginden belli olur. Erkek iş başında kadın aş başında belli olur. Her buluttan yağmur yağmaz, her karından oğlan doğmaz* gibi atasözleri örnek verilebilir.

Masallar da atasözleri ve deyimler gibi toplumsal cinsiyet rollerini taşıyan bir görev üstlenmektedirler. Masallarda kadınların nasıl karakteristik özelliklere sahip olması gerektiği yazılmaktadır. Dünya edebiyatına ait olan özellikle kız çocuklarının

⁵⁸ Leyla Navaro, *Tapınağın öbür yüzü: Kadınlar ve erkekler üzerine*, İstanbul, Varlık Yayınları, 1997, s.29

⁵⁹ Zekerya Batur, “Atasözü ve Deyimlerde Kadın ve Kadının Sosyo-psikolojik Özellikleri”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 6/3, Yaz 2011, s.578

⁶⁰ Zihniye Okray, “Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadın İmgesi”, *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi(VI-I)*, Haziran 2015, s.95

bayılarak okudukları *Pamuk Prenses* örnek teşkil edilmektedir. Grimm Kardeşler tarafından yazılan masal Pamuk Prenses'te prenses ezilen masum kadını oynamaktadır ve üvey annesinin zulmünden kaçıp cücelere sığınarak onlarla beraber yaşamaktadır. "Cüceler ona yapılması gereken ev işlerinden oluşan bir liste verip tamamını yapmasını istediklerinde "Tamam," der Pamuk Prenses, "bütün kalbimle kabul ediyorum"."⁶¹ Çünkü prenses sürekli başkalarının isteklerini gerçekleştirmekten mutluluk duymaktadır. Masalın sonuna doğru ihtiyar birinin kılığına giren üvey annesi ona zehirli bir elma sunduğu zaman, prenses tüm iyi niyetiyle ve saf bir şekilde elmayı kabul etmektedir. Pamuk Prensesin Türk edebiyatındaki eş metni *Nardaniye Hanım* masalıdır. Masaldaki baş karakter üvey annesinden kaçarak kırk haramilere sığınmış ve kırk haramilerle beraber yaşamaktadır.

Türk masal dünyasında kadının dünyası evinden ibarettir ve yuvanın devamlılığı için ev içi tüm sorumluluklar kadınlara ait olmaktadır. Ayrıca masal kadınının, kendini güvence altına alabilmek ve toplum içinde statü sahibi olabilmesi bir erkeğin varlığıyla meşrulaşabilmektedir. Ancak masalarda kadınlara yalnızca olumlu özellikler atfedilmemektedir. Kadınlar kurnaz, kıskanç, dedikoducu ve intikamcı özelliklere de sahip olmaktadır. Bundan dolayı Türk masal ve öykülerinde kadınların yaşlandıkça *cadı* ya da *kocakarı* olarak, erkeklerin ise *ermiş* olarak kaleme alındığı görülmektedir.

Kadınlık rollerinin taşıyıcısı olan bir diğer kaynak olan *ders kitaplarında* ise daima ideal kadına yer verilerek, ideal olmayan kadınlar neredeyse yok sayılmaktadır. Bazen de ideal olmayan kadınlar olumsuz örnekler olarak ya da özellikle tarih kitaplarında bir kaybın sebebi (savaş mağlubiyeti ya da iktidar kaybı) olarak gösterilmektedir. İdeal kadın, *zekâsı* ve *gayreti* sayesinde, evde *her işe yetişmeyi* ve *herkese lazım olanı yetiştirmeyi* başarabilen, bunlara ek olarak *tatlı sözleri*, *tatlı tavırları*, *doğru ve akıllıca nasihatler* ve *fikirlere sahip* olması sayesinde erkekliğin özel alanda yeniden üretimini sağlamaktadır. Çalışkan, sevgi dolu, fedakâr, zorluklardan yılmayan bir varlık olarak kurgulanmaktadır.⁶²

Medya, toplumunun her kesimiyle iletişimi sağlayan radyo, televizyon, gazete ve dergiler gibi basın yayın organlarının tümünü kapsayan kitle iletişim araçlarıdır. Bu

⁶¹ Cristina Bacchilega, *Postmodern Masallar Toplumsal Cinsiyet Stratejileri*, 1.Baskı, İstanbul, Avangard Yayınları, 2016, s.67

⁶² Nil Mutluer, *Cinsiyet Halleri Türkiye'de Toplumsal Cinsiyetin Kesişim Sınırları*, 1.Basım, İstanbul, Varlık Yayınları, 2013, ss. 90-91

araçlar tarafından her türlü bilgi görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel araçların tümüyle kişilere ve topluma aktarılmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları da bu bilgilerden biridir. Toplumsal cinsiyet kalıpları yeniden üretilerek ve pekiştirilerek farklı araçlar aracılığıyla gün içinde kadın ve erkeklere nasıl davranmaları gerektiğini hatırlatılmaktadır. Günümüzde özellikle televizyon yayınları hem görsel hem işitsel algıya hitap ettiği için daha fazla etki alanı daha sahip olmaktadır. Bu yayınlar belli bir yaş grubu, cinsiyet, eğitim düzeyi ve toplumsal sınıf gözetmeksizin her kesim tarafından tüketilmektedir. Üstelik sinema ve dergi gibi çok fazla ücretli de değildir, bundan dolayı etkileri kitlelere daha çabuk ve daha ucuz ulaşabilmektedir.

“Medya denildiğinde ilk akla gelen kitle iletişim araçlarıdır. TV, radyo, gazete, internet, vs. medya değişik vasıtalarla topluma hitap etmektedir. Sürekli gelişen teknolojiyle beraber medyanın hitap ettiği kitle de sürekli artmaktadır. Özellikle internet, bilgisayar ve TV alanında yaşanan teknolojik gelişmelerin sonucunda ucuzlayan ürünler sayesinde toplumun bu ürünlere yönelişi artmıştır. Cep telefonları bilgisayar görevi görüp her yerden internete bağlanmakta bilgisayarın yaptığı birçok işi yapabilmektedir. Bunun sonucunda kitle iletişim araçlarının etki alanı genişlemiştir.”⁶³

Sinema filmleri, diziler, televizyon programları hatta çizgi filmler dahi kadınlık ve erkeklige dair çeşitli tanımlamalar, öğretiler ve roller içermektedir. Farklı kadın tipleri eğitilmiş, iyi meslek sahibi, ünlü olsalar da basmakalıp kadın rolünü de yerine getirmekte sorumludur. *Erkeğin memnun edilmesi* öğüdü, temizlik, bakım, cinsel gereksinimler ve şefkat gibi birçok konuyu içeren geniş bir erkek ihtiyaçları ve istekleri listesinden oluşmaktadır.⁶⁴ Özellikle sinema filmlerinde aile yapısı gerçek hayatta olduğu gibi sergilenmektedir. Kadın edilgen, özverili ve yapıcı, erkek ise aile reisi ve koruyucu konumundadır.⁶⁵

Reklam ürünleri de sinema ve diziler gibi cinsiyet rollerinin hatırlatıcısı görevini üstlenmiştir. “Bu roller erkeğin sert görünüşlü olması, kadının nazik, duyarlı olması,

⁶³ Mehmet Özdemir, “Türkiye’deki Reklâmlarda Toplumsal Cinsiyet ve Sunumu”, *Millî Folklor*, 2010, Yıl 22, S. 88, s.102

⁶⁴ Kuruoğlu, Aydın, a.g.e., s.119

⁶⁵ Neşe Kaplan, “Toplumsal Konumu ve Bu Konumunun Değişimiyle Türk Sinemasında Kadın”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, Cilt:2, S. 4, 2003, s. 154

çocukların narin ve şirin olması vb. gibidir. Bahsedilen bu durum sadece reklâmlarla sınırlı kalmaz, diziler, çizgi filmler ve sinema filmleri de bu dengeyi tamamlar.”⁶⁶

“Reklâmlar hayat içerisinde *televizyon, gazete, internet, radyo, dergiler, bilbordlar, afişler, kataloglar, broşürler, kartvizitler, servis peçeteleri, otobüs, uçak, tren biletleri, tek kullanımlık ıslak mendil paketleri, levhalar, panolar, takvimler, sokaklardaki telefon, elektrik direk ve santralleri, ağaç gövdeleri, evlerin işlek caddelere bakan penceresiz yüzeyleri, otobüs, minibüs, taksi vb. araçların gövdelerinde* ve daha birçok alanda karşımıza çıkmaktadır. Bu kadar çok etkisi altında kaldığımız reklâmların hayatımıza yön verdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.”⁶⁷

Reklam ürünleri genellikle her iki cinsiyet rollerini içermiş olsa da ekseriyete kadınlık olgusu üzerinden kadınlık rolleri fazlaca yerleşmiş durumdadır.

Tablo 2. Reklamlarda Kullanılan Kadının Rolünün Dağılımı

Kadının Rolü	FREKANS	YÜZDE
Seks Objesi	17	7,8
Ev Hanımı, Anne, Eş	72	33,0
Sevgili	37	17,0
Sanatçı, Unlu, Model	2	9
Kariyer Odaklı, Çalışan	19	8,7
Dekoratif Bir Nesne	4	1,8
Bakımlı	7	3,2
Rahata, Konfora Düşkün	10	4,6
Geleceğini Düşünen, Planlayan	1	5
Güzel, Çekici	34	15,6
Eğlence, Alışveriş Düşkünü	3	1,4
Diğer, Tanımlanamıyor	12	5,5
Toplam	218	100

68

Tabloyu incelediğimizde reklamlardaki kadınların büyük oranda ev hanımı, anne ve eş rolünde olduğu, ikinci sırada ise kadının duygusal bir ilişkiye sahip sevgili rolünde olduğu görülmektedir. Ayrıca kadınların oynadığı reklamlarda ana mekanlarda ilk sırayı ev içi mekanlar alırken, ikinci sıranın dış mekân veya ulaşım araçları olmaktadır. Bunlara ek olarak reklamlardaki dış seslerin ve son sözü söyleyen sesin cinsiyetinin çoğunlukla erkek olduğu görülmektedir.

⁶⁶ Özdemir, a.g.m., s.111

⁶⁷ Özdemir, A.g.m., s.104

⁶⁸ Yasemin Karaca, Nurhan Papatya, “Reklamlardaki Kadın İmgesi: Ulusal Televizyon Reklamlarına İlişkin Bir Değerlendirme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Y.2011, Cilt:16, S.3 s.493

Sonuç olarak bireyler biyolojik olarak farklı cinsiyetlere yani kadın ya da erkek cinsiyetine sahip olarak doğarlar. Toplum da bireylerin sahip olduğu cinsiyetlere göre davranış, rol ve tutum içerisinde olmalarını ve davranmalarını beklemektedir. Ayrıca toplum bu beklentilerinde süreklilik istemektedir, bundan dolayı beklentilerini bireylere cinsiyete bağlı iş bölümleri, aile içindeki rol dağılımları ve hiyerarşi, atasözleri, masallar, romanlar, ders kitapları, sinema filmleri, televizyon dizileri, dergiler, gazeteler, reklamlar, internet gibi farklı yollarla daimî olarak hatırlatmaktadır.

1.4.1. İlk Çağ Medeniyetlerinde ve Orta Çağ'da Kadın

John Berger'in ifade ettiği gibi "Kadın olarak doğmak, erkeklerin mülkiyetinde olan özel, çevrelenmiş bir yerde doğmak demektir. Kadınların toplumsal kişilikleri, böylesine sınırlı, böylesine koşullandırılmış bir yerde yaşayabilme ustalıklarından dolayı gelişmiştir."⁶⁹ Kadın da erkek kadar insan olmasına rağmen, *Kadın nedir?* , *Kadınlık nedir?* , *Kadının toplumdaki statüsü nedir?* , *Erkek kadını nasıl algılar?* gibi sorular yüzyıllardır tartışılmaktadır. Kadın mitolojilerde kimi zaman bereketi temsil ederken, kimi zaman bir savaşa sebep olabilmektedir. "Bugün artık irdelenmeye başlayan ama hiçbir çözüme ulaşmamış olan uygulama ve törelere göre kadının toplum içindeki varlığı erkeğinkinden çok başkadır."⁷⁰

Eski Yunan döneminde kız bebekleri istenmeyen çocuk sayılarak erkek bebeklere göre daha sık terk ediliyordu. Çünkü kızların aileye ekonomik olarak katkı sağlamayacakları düşünüyordu. Koca karısını dövebildiği gibi başka birisine armağan da edebilirdi. Ayrıca kadınların eğitim düzeyleri oldukça düşüktü ve kadınların yalnızca örgü örme ve kumaş dokuma gibi becerileri vardı.

Roma medeniyetinde ise, aile içinde yaşama hakkı babaya aittir ve eşler bir eşya gibi satın alınabilirdi. Ayrıca Eski Romalılar kadını her türlü kötülüğün anası saymaktaydı.

Eski Mısır Uygarlığı'nda ise kadının konumu Yunan istilasına kadar daha farklı bir konumdaydı. Genel olarak kadınların saygı gördüğü ve herhangi bir kadın düşmanlığının olmadığı anlaşılmaktadır. Kadınlar Yeni Krallık döneminde evlilikte, mirasta ve mülkiyette eşit haklara sahiplerdi, mülkiyet edinme, mülklerini idare etme ve

⁶⁹ John Berger, *Görme Biçimleri*, 23. Basım, İstanbul, Metis Yayınları, 2017, s. 46

⁷⁰ Berger, a.g.e., s.45

miras bırakma hakları vardı, mahkemelerde tanıklık yapabiliyorlardı. Yine bu dönemde boşanma hakkına her iki tarafa da sahipti.⁷¹ Tüm bunlara rağmen kadınlar bazı alanlarda eşit olsalar da kayıt tutma -sembol yaratma- gibi bazı alanlarda dışlanmışlardı. Ancak Yunan ve Roma yasaları ve gelenekleri yaygınlaştıkça, Mısırlı kadınlar da haklarının çoğunu yitirmişlerdir.

İslam Öncesi Arap toplumunda kadın satılıp alınabilen bir nesne durumundaydı. Ayrıca cahiliye dönemi Arap toplumunda kadınlar hür ve cariyeler olmak üzere ikiye ayrılmaktaydı. Kabile reisi ve aristokrat ailelerin kadınları daha fazla imtiyaza sahipti hatta bazı soylu/aristokrat ailelerin kızları pek çok erkeğe göre daha etkin bir role sahipti. Ancak kadın varlıklı da olsa hür de olsa toplum içinde kimlik sorunu yaşamaktaydı. Bu toplumda kadın aklıyla değil duygularıyla hareket eden bir varlık olarak görülürdü ve erkeklerin eş alma konusunda sayısal bir sınır yoktu. Erkek istediği sayıda kadınla evlenip, istediği zaman karısını boşayabilirdi. Yani boşanma tamamen erkek merkezli olup, kadınların hakları tamamen göz ardı edilmekteydi. Araplarda kadınların varis olma hakları olmadığı gibi, ancak çocuk sahibi olduğu zaman aileye dahi olmaktadır. Ayrıca kız çocukları bir utanç sebebi olarak görülüyordu. Kız çocuğunun dünyaya gelmesi bir felaket sayıldığından *diri diri toprağa gömülme* olayı da sık yaşanan bir durumdu.⁷²

Eski Türklerde ise kadının konumu çağdaşlarından oldukça farklıydı. Diğer medeniyetlerin aksine kız çocuğunun varlığı bir utanç ya da külfet olarak kabul edilmezdi. Kız çocuğu da erkek çocuğu kadar sevilip, değer görürdü. Tıpkı erkek çocuklar gibi miras hakkına sahiplerdi. Türkler göçebe bir yaşam tarzına sahip oldukları için kadınlar yalnızca annelik görevi üstlenmezlerdi ata biner, ok atar ve silah kullanırdı. Ayrıca çocuk terbiye etme, çadır kurma, nakış yapma, elbise dikme ve süt sağma gibi ev işleri kadınlara ait olduğundan evin yöneticileri de kadınlardı. Öte yandan aile toplumun en güçlü kurumu kabul edildiği için boşanmaya pek hoş bakılmadığı ve Orta Asya Türk Devletlerinin hepsinde kadınların önemli hak ve yetkilere sahip olduğu bilinmektedir. Örneğin yabancı devletlerden gelen elçilerin kabulü yalnızca hakan tarafından olmayıp, hatunun da hakanın yanında olması gerekirdi. Ziya Gökalp'in ifadesine göre *eski*

⁷¹ Fatmagül Berkay, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın Hristiyanlıkta ve İslamiyette Kadının Statüsü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, 4.Basım, İstanbul, Metis Yayınları, 2012, s. 91

⁷² Nurullah Karta, "İlk Çağlardan Günümüze Kadının Konumu", *Dünyada, Türkiye'de Kadın ve Şiddet*, Murat Korkmaz vd. (ed.) 1.Basım, İstanbul, Nobel Kitap, 2015, ss. 358-360

kavimler arasında hiçbir kavim Türkler kadar kadın cinsiyetine hak vermemişler ve saygı göstermemişlerdir.⁷³ “Türklerde kadın bir tabu değil, sosyal bir varlık olarak kabul edildiği için her türlü etkinliğe katılır, onun bir parçası olurdu.”⁷⁴ Türklerde *ana hakkı Tanrı hakkı ile bir sayıldığı* için kadınlara bir kutsallık atfedilerek, saygı ve sevgi gösterilirdi.

1.4.2. Yahudilik ve Hristiyanlığın Kadına Bakışı

Yahudilik dininde kadının toplumdaki tek konumu evinin içidir ve başka hiçbir alanda söz sahibi olmadığı gibi saygı da görememekte idi. Yahudi kadını ev işlerini en iyi şekilde yapmak, çocuklarına bakmak ve kocasının ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Ancak bunları yapabildiği sürece insan sayılabilir.⁷⁵ “Babanın kızı, kocanın da karısı üzerinde olağanüstü bir yetkisi vardı. Miras, evlilik ve boşanmaya ilişkin kurallar tümüyle erkeklerin lehineydi; buna karşı fren işlevi görececek dengeleyici kurallar ise pek azdı. Bunlar da erkeğin boşadığı kadına vermesi öngörülen "boşanma parası" ile evlenmemiş genç kızın babasının evinde bakılma hakkından ibaretti.”⁷⁶

Yahudi erkeklerinin her gün, "beni kadın yaratmayan Tanrı'ya şükürler olsun" diye dua ederek kadını aşığılama geleneği Hristiyanlık dininde daha da güçlenmiştir. Hristiyanlık ilk önce kadın ve köleler arasında yayılmasının sebebi Hz. İsa'nın birey olarak insana değer vermesi ve insanların arasındaki statü farkını reddetmesiydi. Hristiyanlık çıktığı dönemde toplumsal tabakalaşma ve farklılaşma anlayışını değiştirmek istemişti. Ancak Hristiyanlıkta büyük önem taşıyan *İlk Günah* bu dinin sahip olduğu kadına bakış açısının da temelini oluşturmaktadır. Kadın haram meyveyi Hz. Âdem (a.s)'a yedirerek cennetten kovulmasına ve insan neslinin de günahkâr olmasına neden olmuştur. İnsanın alın yazısına dair kıtlık, açlık, geçim darlığı, doğum ağrıları gibi pek çok olayın sebebi Tanrı'nın Adem-Havva çiftinin suç işlemelerine kızarak insanoğlunu cezalandırmasıdır.⁷⁷ Ayrıca Hristiyanlıkta kadının evinden ancak üç kez vaftiz edildiğinde, evlendiğinde ve öldüğünde dışarı çıkmasını savunarak, kadına yalnızca bazı roller biçmiştir. Kadın erkeğe hükmetmeye, ondan üstün olmaya

⁷³ Karta, a.g.m., a.g.e s. 373

⁷⁴ Karta, a.g.m., a.g.e., s. 374

⁷⁵ Nazife Gürhan, “Toplumsal Cinsiyet ve Din”, *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, S. IV, 2010, ss. 66-67

⁷⁶ Berkay, a.g.e., s. 94

⁷⁷ Gürhan, a.g.m., s. 67

kalkışmayacak, bilgi edinmeyecek ve onu öğretme iddiasında bulunmayacak, evlenecek, çocuklar doğuracak (doğururken çektiği acılar Hz. Havva'nın günahının kefareti olacak) ve onları iyi birer Hıristiyan olarak yetiştirecektir.

Ayrıca Orta Çağ Hristiyan dünyası kadınları sorgulaması, soru sorması ve düşünmesinden dolayı *Engizisyonun* hışmına uğratarak *cadı* olduğu gerekçesiyle yakıldığı bir dönemdir. “4. yüzyıldan 11. yüzyıla kadar geçen süreçte, çingene, rahibe, şifacı, ev kadını olan ya da ebellekle, çocuk ve hasta bakımıyla uğraşan dul ya da yaşlı, binlerce kadın öldürülmüştür. Bu kıyımında, cadı ilan edilen kadınların eşleri ya da sevgilileri olan erkekler de onlarla birlikte yargılanıp yakılmıştır.”⁷⁸ Mısır'dan Roma'ya getirilen ilk kediler, Mısır'ın *kutsal kedileri* (siyah/kara kediler), Pagancılığın her şeyine karşı olan Katolik kilise tarafından sapkınlık simgesi sayılarak yok edilmiştir. Kedilerin yok edilmesi veba salgınına hızlandırmasına rağmen, salgından yine kediler ve kedi besleyen kadınlar dahi sorumlu tutulmuştur.⁷⁹

Orta Çağ'da yalnızca kadınlar için soylular ve burjuvazinin üst tabaka kızlarının rahibelerin yönetimindeki okullara, soylu hanımların yanında yetişmek için malikanelere, gönderilmesi ve kentli zanaatkar sınıf kızları için çırak olarak verilmesi, kentteki yoksul kızların ilkokul eğitim alması olanakları vardı. Köylü kadınlar ve hizmetçiler eğitim hakkından tamamen yoksunlardı. Avrupa'da tıp özel bir bilim dalı ve meslek olmaya başlamıştı. Mesleği icra etmek için üniversite eğitimi şarttı ve kadınlar bu haktan tamamen yoksunlardı. Bu durum *bilge kadın* (wisewoman) ve *sağaltıcı* (healer) rolünün ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Daima yoksulluk ve hatalılıklarla boğuşan yoksul insanlar, hastalık zamanlarında tıp eğitim almamış *bilge kadın*'a başvururlardı. Bilge kadın, o topluluğun pratisyen hekimi gibi bir şeydi. Hizmet ettikleri toplulukta saygın bir yeri olan bu kadınlara *cadı* sıfatını takan, hastalığın Tanrı vergisi olmasından dolayı sıkı bir dinsel denetime tabi tutulmasını isteyen Orta Çağ Kilisesi'ydi. Sağaltıcı kadın haliyle Kiliseye kafa tutmaktaydı. Ayrıca eğitim görmemiş bir kadın, sağaltıcılığa kalkışıyorsa, bu onun cadı olduğunun göstergesidir ve yapılması gereken tek şey öldürülmesidir.⁸⁰ Bu karar masum insanların çeşitli işkencelerle hayatlarını kaybetmelerine yol açmıştı. Hatta Papa VI-II. İnnocent bu büyücülük avına

⁷⁸ Suna Arslan Karaküçük, ““Korkunun Kadınları”: Cadılar ve Cadıcılık” *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt:13, S.2, 2010, s.46

⁷⁹ Arslan Karaküçük, a.g.m., s.46

⁸⁰ Fatmagül Berkay, *Politikanın Çağırısı*, 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, ss. 262-264

bilimsel bir mahiyet kazandırmak amacıyla iki müfettişe *Malleus Maleficarum* (Büyücülerin Başını Ezecek Balyoz) adlı bir eser yazdırır. Bu eser avcılarının büyücülerini vurmaları için ellerine verilen bir silahtır.⁸¹

“İnsanlık ve kadın tarihinin en kara sayfalarının sorumlusu Katolik Kilisesi mahkemeleri, bilinen adıyla Engizisyonudur. Akıl dışı gerekçeleri ve insanlık dışı sorgu yöntemleriyle, bu “kutsal” kurul, 12. yüzyıldan başlayarak altı yüzyıl boyunca, milyonlarca insana “din ve devlet inançları/ilkelere” adına kıyım uygulamıştır. 1990’larda araştırmacılara/kısmen açılan arşivler, Orta Çağ, İspanyol ve Roma engizisyonları dönemlerinde, yaklaşık bir milyon kadının cadılık suçlamasıyla öldürüldüğünü kanıtlamaktadır.”⁸²

Hristiyanlık içinde bulunduğu toplumun kadına bakış açısını değiştirmeye çalışmış olsa da toplumsal ve sosyal değişimler ve dini kabuller bu bakış açısının değişmesini imkansız hale getirmiştir.

1.4.3. İslamiyet’in Kadına Bakışı

Kadın insanlık tarihi boyunca farklı medeniyetlerde ve farklı çağlarda -Türkler hariç- alınıp satılabilen bir nesne, sırf cinsiyeti kadın olduğu için diri diri toprağa gömülen bir kız çocuğu ya da eğitim almadan sağaltıcı olduğu için yakılan bir cadı durumlarına düşürülmüştür. İslamiyet ise kadının değerini tabiri caizse *ayaklar altından alarak* ya da erkeğin istediği gibi kullandığı bir nesne konumundan çıkartarak kadın erkek ayrımına düzenlemeler getirmiştir. İslamiyet kadın ve erkeği birbirinden üstün görmeyerek her iki cinse de birbirini tamamlayan misyonlar yüklemiştir.

Kur’an-ı Kerim’de, insanların yaratılış olarak eşit olduklarını, *kadın ve erkeğin bir tek nefisten yaratıldığı* (bkz. Nisa 4:1) ve mutlak üstün olanın yalnızca Tanrı olduğunu belirtilmiştir. Üstelik toplumsal yapının ürettiği ve biyolojik sebeplere dayalı sınıflamalar renk, cinsiyet dil farklılıkları Allah katında hiçbir anlam ifade etmemektedir. İnsanı yaratılmış varlıklar arasında en üstün konuma getiren değer yalnızca *takva* (bkz. Hucurat 49:13) olduğu ifade edilmektedir. Nitekim Hz. Peygamber de Veda Hutbesindeki *Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Adem’in çocuklarıdır, Âdem ise topraktır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın*

⁸¹ Salih Akdemir, “Tarih Boyunca ve Kur’an-ı Kerim’de Kadın”, *Journal of Islamic Research*, Cilt:10, Sayı:4, 1997, s. 251

⁸² Arslan Karaküçük, a.g.m., s. 46

da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi; kırmızı tenlinin siyah üzerine, siyahın da kırmızı tenli üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvada, Allah'tan korkmaktadır. Allah yanında en kıymetli olanınız O'ndan en çok korkanınızdır... ifadeleri ile İslam düşünürü İbn Arabi'nin "İnsan olmaları itibariyle kadın-erkek eşittir, aralarında fark yoktur. Kadınların insanlığı erkeklerden daha az olmadığı gibi erkeklerin insanlığı da kadınlarda daha fazla değildir"⁸³ ifadeleri yine kadın ve erkeğin birbirine bir üstünlüğü olmadığını ispatlar niteliktedir. Kur'an-ı Kerim fizyolojik ve psikolojik olarak farklılıklara sahip olan kadın ve erkeği birbirinden üstün tutmak, birini yüceltip öbürünü görmezden gelmek yerine, birbirlerinin tamamlayıcısı ve birbirini tamamlayan iki yarı olarak görmektedir. (bkz. Bakara: 2/187, Rum: 30/21) İbn Arabi'nin bu konudaki şu ifadeleri kadın ve erkeğin birbirini tamamlayan iki yarı olmasına işaret etmektedir. "Kadın adeta erkeğin aynasıdır, erkek, kadın aynasında kendini bulur ve görür. Onun için erkeğin kadını sevmesi ona şefkat göstermesi aslında kendini sevmesi ve şefkat göstermesi anlamına gelir."⁸⁴

Kız çocuklarının diri diri gömülmesini eleştiren (bk. Tekvir 81:7) ayetlerin varlığı ve o günkü toplumsal yapıda kadının adı ve kişiliğinin silik olmasına rağmen İslam dininin kadına yeni bir ad ve kişilik vermek istemesi, bununla birlikte ilk suçun işlenmesinde Hz. Havva'nın Hz. Adem'i günaha düşürdüğü reddedilerek günaha hem kadının hem de erkeğin ortak sorumluluğu olduğu kabul edilmesi kadını yücelten durumlardır Ayrıca iyi ya da kötü kadın olmanın ölçütü kocaya itaat değil, Allah'a ve O'nun emir ve yasaklarına itaattir.

İslâm dininin temel kaynaklarında kadının toplum içindeki işlevini önleyecek kesin ve açık bir yasaklama olmadığını, kadının sosyal fonksiyonelliğinin aleyhine yapılan açıklamaların toplumların kendi kabullerinden kaynaklı yorumlamalar olduğu kabul edilmektedir.⁸⁵ Kadına bir şahsiyet ve isim kazandırmak isteyen İslam dini kadına şahitlik, mirastan pay alma ve mihri kadına verme gibi o toplumda hiç olmayan yeni hak ve uygulamalar getirmiştir. Hz. Peygamber Veda Hutbesi'nde "Ey insanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah'ın emaneti olarak aldınız ve onların namusunu kendinize

⁸³ Süleyman Uludağ, *Sufi Gözüyle Kadın*, 6.Baskı, İstanbul, İnsan Yayınları, 2014, s. 79

⁸⁴ Uludağ, a.g.e., s.78

⁸⁵ Hüseyin Yaşar, "Kur'an'a Göre Kadın'ın Toplumsal Fonksiyonu", *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Değişim ve Güçlenme*, Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi (13-16 Ekim 2009) Bildiri Kitabı Cilt 2, s. 74

Allah'ın emriyle helal kıldınız. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, kadınların da sizin üzerinizde hakkı vardır;” sözleri İslam dininin kadına verdiği değeri göstermektedir.

Hz. Peygamber döneminde temelde ev işleriyle ve çocuklarıyla meşgul olan, ailesinin/velisinin isteğinin dışına çıkmayan kadınlar olduğu gibi kadılık ve katiplik yapan vergi kayıtlarını tutmakla görevli memurluk yapan, savaşlarda geri hizmetlerde faaliyet gösteren kadınların da olduğu ifade edilmektedir.⁸⁶ İslam düşünürü Hz. Mevlâna da kadını, toplumsal hayattaki yerini alması gerektiğini, onu gizlemek ve toplumdan soyutlamanın doğru olmadığını vurgulamıştır.⁸⁷

İslamiyet'in kadın hakları üzerine yaptığı reform niteliğindeki girişimler zaman içerisinde daha da gelişmesi gerekirken dinin kurumsallaşması ile birlikte zamanla farklı bir görünüm kazanmıştır. “Sosyokültürel, coğrafi ve tarihsel faktörler kadınların farklı bölgelerde farklı şekillerde algılanmasına zemin hazırlamıştır.”⁸⁸ İslam dininin kadına objektif yaklaşımı ilahi metinlerde açıkça izah edilmesine rağmen İslam Medeniyetinin hüküm sürdüğü coğrafyalardaki temel farklılıklara göre oluşan yorumlar teori ile pratiğin farklılığına sebep olmuştur. Bundan dolayı kadını bir emanet olarak gören İslam dininin sosyal hayata yansımaları İslami bakış açısını yansıtmayan bir niteliğe bürünmüştür.⁸⁹ İslam kültürü çok geniş bir alana yayıldığı için din anlayışları, mezhep tercihleri, etnik sebepler, sosyokültürel farklılıklar gibi faktörler bu uygulamaların kadınların farklı hayat standartları içerisinde yaşamalarına zemin hazırlamıştır.

Bir İslam medeniyeti olan Osmanlı Devleti yönetiminde genel olarak İslam hukukunu esas almıştır. Osmanlıların ilk dönemlerinde kadınların toplumsal etkinliği Eski Türk devletlerinde olduğu gibi devam etmiştir. Örneğin; *Bacıyan-ı Rum* teşkilatının Osmanlı Devleti'nin kurulmasında önemli rol oynadığı kabul edilmektedir. Bu dönemde sultanların eşleri toplumdan kopuk olmamışlardır, sultanlar gibi sosyo-politik hayatın içerisindeyler. Ancak Osmanlı Devleti kadının konumu zamanla değişim göstermiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarının genişlemesi ile yerleşilen coğrafyalardaki farklı kültürlerle etkileşime girilmesi (Fars ve Bizans kültürü gibi) ve eski Türk geleneklerinin unutulmaya başlanması gibi faktörler kadının sosyal hayatının kısıtlanmasının sebepleri arasında sayılmaktadır. (Harem geleneği Bizans etkileşimine

⁸⁶ Yapıcı, *Toplumsal Cinsiyet Kadın ve Din*, a.g.e., s. 77

⁸⁷ İbrahim Arslanoğlu, “Mevlana'nın Aşk ve İnsan Felsefesi”, <http://w3.gazi.edu.tr/~iarslan/mevlanaaskinsan.pdf>, s.9

⁸⁸ Yapıcı, *Toplumsal Cinsiyet Kadın ve Din*, a.g.e., s. 77

⁸⁹ Yeter, a.g.m., s. 195

bir örnektir⁹⁰). Türk kadınının yerleşik hayata geçmesiyle birlikte sosyal haklarında daralmaya yol açtığı ve kamusal ve özel alan ayrılığının sebebinin din olarak değerlendirilmesi yanlış bir yaklaşımdır. Çünkü kadınlara tanınmayan hakların müsebbibi İslam dini değil, Kur'an'ın yanlış tefsir edilmesidir.⁹¹

Osmanlı'da kadının konumu Tanzimat döneminde tartışılmaya başlanmıştır. 17.yüzyılda kadınların içinde buldukları yaşam alanlarını değiştirilme girişimine başlanılarak, 18.yüzyılda daha da hız kazanmıştır. "1856 da yayınlanan Islahat fermanıyla da hiç kimsenin cinsiyetinden dolayı ikincil duruma düşmeyeceği ifade edilmiş ve bu dönemde özellikle kadınlar için miras ve evlilik konularında düzenlemeler yapılmıştır."⁹² Kızlar için rüştiyeler, ebe ve öğretmen okulları açılmış, sonucunda da eğitim seviyesi yükselerek Türk kadını çalışma hayatına katılarak tüketici konumdan üretici konuma geçmiştir. Özellikle II. Abdülhamid'in en büyük reformu sayılan *Muallime Mektepleri*, kadın ve kadının eğitimi konusunda çok itinalı davrandığının göstergesidir. Bu bakımdan kadın öğretmenler hem Osmanlı İmparatorluğu'nda hem de Cumhuriyet'te "medeniyete geçiş projeleri" bünyesinde önemli rol oynamıştır.⁹³ Ancak bu toplumsal rollerin değişiminin yine de kadın-erkek ilişkilerini fazla etkilediği söylenemez.

1.4.4. Günümüzde Kadının Konumu

Toplum kadın ve erkekte cinsiyetine ait toplumsal rollerin içeriği olan bir takım rol ve davranışlara uygun hareket etmesini beklemektedir. Bu ayrımın ya da farklılığın sebebi bireylerin doğuştan sahip olduğu biyolojik cinsiyetlerinin farklılığıdır. Yani birey kadın cinsiyetine sahipse toplumun içinde bulunduğu dini yapıya, coğrafyaya ve kültürel yapıya uygun *kadınlık/kadınsı* olarak algıladığı rol, tutum, davranış ve tercihlere göre hareket etmelidir. Bu toplumsal role hisler, tavırlar, iş bölümü, meslek hatta kişisel zevkler dahi bu toplumsal role ayak uydurması gerekmektedir. Aynı şey erkek doğan bireyler için de geçerlidir. Erkeklerin toplumun *erkeklik/erkeksi* olarak yorumladığı role uygun davranması gerekmektedir.

⁹⁰ Karta, a.g.m., a.g.e., s. 382

⁹¹ Karta, A.g.m., a.g.e., s. 385

⁹² Karta, A.g.m., a.g.e., s. 391

⁹³ Karta, A.g.m., a.g.e., ss.394-395

Toplumun değişken ve dinamik karakteristiği toplumsal değişimleri kaçınılmaz hale getirmektedir. Toplumsal değişim denince akla gelen önemli bir kavram modernitedir. Modernleşme, endüstrileşme ile başlayan ve ağırlığını 20. Yüzyılda hissettiren toplumsal değişim sürecine verilen isimdir.⁹⁴ Modern toplumların sosyal yaşamlarının en önemli özelliği dinamik oluşlarıdır. Toplumların bu dinamik yapısı toplumsal değerlerin değişimini de kaçınılmaz hale getirmektedir. Dinamik ve modern toplumlar artık geleneksellikten uzaklaşmaya başlamışlardır. Cinsiyet rolleri ve kimlikleri sorgulanarak modern dünyaya uyumlu hale getirilmeye başlanmıştır. Modernlik değerleri cinsiyet farklılıklarını artık önemsememekteydi. Çünkü biyolojik farklılığın hiçbir üstünlüğe yol açmayacağı modern bilimler tarafından ispatlanmaktaydı. Erkeğin kadından daha üstün olduğunu savunan biyolojik, ekonomik ve kültürel savlar önemini yitirmekteydiler.

Modernleşen toplum kadın dünyasını daha fazla etkilemiştir. Kadın artık ekonomik ve sosyal hayat içerisinde var olmaya başlamaktaydı. Batı, gerçekleşen Sanayi Devrimi ile birlikte kırsaldan kente göç hareketi başlamıştır. Bu hareket kadınların da çalışma hayatında faal şekilde bulunmasını sağlamıştır. Kentlileşen kadın artık hem iş hayatına adım atmış hem de eğitim imkanına kavuşmuştu. Özellikle “eğitim kadınlara hayatı bireyselleşmesinin yanı sıra ufuk genişletmek, kendi kimliğini tanımlamak ve onu iyi bir şekilde korumak, kişilik kazanmak, aile çevresine göre belirli bir serbestlik kazanmak, evlilik yaşını geciktirmek ve evleneceği insanı kendisinin seçmesi gibi avantajlar sağlamaktadır.”⁹⁵ Batı’ da yaşanan bu toplumsal değişim Türkiye için de geçerliydi. 1950’li yıllarda çok hızla bir şekilde kırsal tarımının çözülüşü ile yeni kentli yaşam kültürü ortaya çıkmıştı. Kadınların iş hayatına dahil olması ve eğitim imkanından yararlanması sonucu toplumsal cinsiyet rolleri de dönüşüme uğramaya başlamıştı.

Geleneksel toplumlarda evin parasal kaynağı erkek olduğu için evindeki sözün tek sahibi yine erkekti. Kadın *ev merkezli* olarak ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi işlerden sorumlu iken, erkek *iş merkezli* olup ailenin ücretini kazanarak ailenin

⁹⁴ Aylin Akpınar ve ark., *Yeni Toplumsal Hareketler*, 1.Baskı, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Basımevi, 2017, s. 13

⁹⁵ Apalı, a.g.m., s. 58

geçindiricisi ve doğal olarak ailenin reisi konumunda bulunmaktadır.⁹⁶ Bu bakımdan geleneksel yaklaşımlar kadının hem ailesini hem de kocasını ihmal edebileceği düşüncesinden dolayı ev dışında ücretli bir işte çalışmasını da zorlaştırmaktaydı. Ancak kent yaşamının şartları erkeğin kazandığı gelirin karısının ve çocuklarının geçimini ve ihtiyaçlarını sağlayamamaktaydı. Ailenin yaşadığı bu ekonomik sıkıntılar daha fazla gelire ihtiyaç duyulmasına ve haliyle ailenin diğer bireylerinin de iş hayatına katılmasına sebep olmuştur. Artık toplum kadının ev dışında ücretli bir işte çalışmasını kabul görmekteydi. Kadının iş hayatına katılarak eve ekonomik açıdan destek olmaya başlamaktaydı.

Kadınların iş ve eğitim gibi temel haklardan yararlanması yeni erkek tarzının inşasına ve aile yapısında değişime yol açmaktaydı. Geleneksel patriarkal aile yapısı modern aile yapısına doğru evirilmekteydi. Hanedeki en yaşlı kişinin otoritesi veya yaşa ve cinsiyete bağlı hiyerarşinin olduğu geleneksel aileden, çekirdek aileye bir kadın ve bir erkek arasındaki aşka, mahremiyete, sevgiye yani karşılıklı bağlılığa dayalı modern aileye, çekirdek aileye geçişin olduğu kabul edilen bir görüştür.⁹⁷ Modern çekirdek ailelerde kadın artık erkek kadar söz sahibi idi. Aile içi ilişki ağının dönüşümü geleneksel ailenin değişiminin bir başka örneğidir. Erkek çocukları anneleri tarafından ayrıcalıklı bir konuma sahip iken, babaları ile ilişkileri mesafe ve saygı üzerine kurulmaktaydı. Kız çocuklarının ise babaları ile ilişkileri adap ve hizmet çerçevesinde kurularak, kocalarıyla kuracakları ilişkilerin gerektiği kısımları annelerinden öğrenmektedirler. Modern aileler de ise daha demokratik ve samimi ilişkiler ağının olduğu gözlenmektedir. Değişim bir diğer durum ise kadının evlilik yoluyla başka bir erkeğin reis olduğu bir aileye katılmaktır. *Gelin* olarak başka bir aileye dahil olan kadın, kocasının ailesine itaat ederek kayınvalidenin otoritesi altındaydı. Modern çekirdek ailede otoriteden ziyade demokratikliğin var olduğu görülmektedir.

Modern toplumlarda kadınlar hiç olmadığı kadar sosyal ve ekonomik olarak yaşamın içerisinde etkin rollere sahip olmaya başlamıştı. *Kadının özgür olduğu* ve erkeklerle *eşit haklara* sahip olduğu söylemleri artık yüksek sesle söylenmekteydi. Ancak modernizmin savunduğu bireycilik ve kurumsal dinden uzak seküler dünya anlayışı kadın açısından bazı olumsuz sonuçlar da doğurmaktaydı. Modernizmin

⁹⁶ Aytül Kasapoğlu ve ark., *Aile Sosyolojisi*, 3.Baskı, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Web-Obset, 2012, s. 195

⁹⁷ Sancar, a.g.e., s. 122

insanları uyuşturduğu bireycilik fikri ve seküler anlayış şiddet ve kadına yönelik şiddeti meşru kılacak pek çok faktörü kendi eliyle meydana getirecekti. Modern dünyada kadın, kadının bedeni, cinselliği fazlasıyla ön plana çıkartılmaktadır

2. ŞİDDET, KADIN ve DİN

Şiddet insanlık ile birlikte her çağda ve medeniyette farklı şekiller var olan bir olgudur. Şiddet yüzünü insanlığa pek çok anda göstermektedir; bazen *Sokrates*'i yargılarken, bazen bir *cadı avında*, bazen bir *Aborjin*'i öldürürken, bazen de zehirlenmiş bir sokak hayvanını gördüğü zaman... Şiddet farklı zaman dilimlerinde farklı şekillerde çıkmış olsa da yıkıcı ve tahrip edici sonucu evrensel değerdedir.

2.1. Şiddet ve Saldırganlık

Şiddet, TDK'ya göre şiddet altı farklı şekilde tanımlanabilir: “1. Bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik. 2. Hız. 3. Bir hareketten doğan güç. 4. Karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma. 5. Kaba güç. 6. Duygu veya davranışta aşırılık.”⁹⁸

Şiddet(violence); kızgınlık, öfke, nefret, düşmanlık gibi duyguların etkinlik kazandığı, fiziksel ya da psikolojik zarar içeren saldırganlığın dışa vurulmuş halidir. Şiddetin farklı tanımlamaları yapılabilmektedir. Bunun sebebi çeşitli faktörü bünyesinde barındırmasıdır. “İnsanlık tarihiyle ortaya çıkmış olan şiddet birçok bireysel ve toplumsal öge ile birlikte karmaşık bir yapı ortaya koymaktadır. Bu nedenle şiddet olgusunu tanımlamak ve ortaya çıkarmak da kolay olmamaktadır.”⁹⁹

Saldırganlık(agression) ise bir insana ve bir hayvana acı ya da bir nesneye zarar vermek amacıyla yapılmış *davranıştır*. Bir davranışı saldırgan bir davranış olarak yorumlamamız için o davranışın *niyetine* bakmamız gerekmektedir. Davranışın amacı yani niyeti zarar ve acı vermek ise o davranışa saldırgan davranış denilebilir. Fromm birbiriyle tamamen farklı iki tür saldırganlıktan bahsetmektedir:

⁹⁸

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ab6a1a7546fd8.55021195 (24.03.18)

⁹⁹ İbrahim Akkaş, Zeki Uyanık, “Kadına Yönelik Şiddet”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, (1) 2016, s. 33

a) *Savunucu saldırganlık*; "...Bireyin ve türün varlığını sürdürmesine hizmet eder, biyolojik olarak uyarlanabilir tehdit ortadan kalktığında o da ortadan kalkar.

b) *Yıkıcı saldırganlık*; insan türüne özgüdür ve aslında çoğu memelilerde görülmez; kalıtsal olarak programlanmamıştır ve biyolojik olarak uyarlanamaz; hiçbir amacı yoktur ve doyurulması yoğün susamışlıkla olasıdır."¹⁰⁰

Saldırganlık davranışı bireylerde ve hayvanlarda ortak olan bir davranış olsa da hayvanlar, öteki hayvanlara acı vermekten haz duymazlar ve yaşamsal çıkarlara yönelik tehditler olmadığı sürece saldırgan davranışlarda bulunmazlar, boşu boşuna öldürme eylemine girişmezler halbuki yıkıcı saldırganlık yani salt yıkma isteği ve bu yıkımdan zevk alma yalnızca insana özgü olduğu görülmektedir.¹⁰¹

Çiğdem Kağıtçıbaşı da saldırganlık davranışını *araç olarak saldırganlık* ve *düşmanca saldırganlık* olarak ikiye ayırmıştır. Araç olarak saldırganlığa, bireyin evine giren hırsızın etkisiz hale getirmek için kafasına sert bir cisim ile vurmaya, düşmanca saldırganlığa ise eşini kıskandığı için ona fiziksel şiddet uygulayan bir koca örnek verilebilir.¹⁰² Otto Kernberg ise saldırganlığı bir doyum aracı olarak görerek, kötü nesneyi yok ederken, iyi nesne ile ilişkisini sürmeye imkân sağlamaktaydı.¹⁰³

2.1.1. Saldırganlık Kuramları

Saldırganlık bazı kuramlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kuramlar;

1. *İçgüdü Kuramı*: Freud ve Lorenz saldırganlığı canlıların temel dürtülerinden biri ve yaşamın devamlılığını sağlayan davranışların kaynağı ve itici gücü olarak kabul etmektedirler. Freud'a göre insanın iki temel dürtüsü bulunmaktadır. Bunlar cinsellik (sexuality) ve saldırganlıktır (aggression). Bu iki temel eğilim insanın toplumda içinde yaşamasını zorlaştırmaması için baskı altına tutulur ve bilinçaltına atılır. Yine Freud'a göre insanlar saldırgan davranışlarda bulunmazlarsa, bu enerji birikir ve kendine bir çıkış arar, eğer bir şekilde davranışa yansımaya çıkış bulunmazsa, ruhsal rahatsızlıklar belirmeye başlar. Ancak saldırganlık davranışlara yansiyarak bir çıkış bulursa *katarsis*

¹⁰⁰ Erich Fromm, *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri II*, çev. Şükrü Alpagut, 2. Baskı, İstanbul, Payel Yayınevi, 1995, s. 22

¹⁰¹ Fromm. A.g.e, s. 236

¹⁰² Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Günümüzde İnsan ve İnsanlar*,12. Basım, İstanbul, Evrim Yayınevi, 2010, ss. 384-385

¹⁰³ Eylem Okumuş, *Doğamızdaki Şiddet*, 1. Baskı, İstanbul, Siyah Beyaz Kitap,2014, s. 38

yaşayarak deşarj olup enerjisi azalır. Fakat bu çıkarım doğrudan bir delil tarafından desteklenmemektedir.¹⁰⁴

2. *Engellenme Kuramı*: Engellenme, güdülenmiş davranışın önlenmesidir. Ancak bu engellenme bireylerde her zaman saldırganlığa yol açmamaktadır. Ancak engellenme keyfi yapılmışsa, bireyin beklenmediği bir durum ise ve bulunulan ortamda saldırganlığı hatırlatıcı ipuçları olmadığı sürece bireylerde saldırganlık davranışları gözlenmemektedir.

3. *Biyolojik kuram*: Bireylerin maruz kaldıkları beyin travmaları ve sinir sistemi hasarları saldırgan davranmalarına yol açabilmektedir. Ayrıca yapılan bazı araştırmalar genetik faktörlerin saldırgan davranışların ortaya çıkmasında rol oynadığını göstermektedir. Sahip olunan genler iyi/kötü çevre ile etkileşime girerek saldırganlığa yatkın hale gelmektedir.

4. *Sosyal Öğrenme Kuramı*: Saldırganlığın öğrenilmiş bir davranış olduğunu savunan kuramdır. Saldırganlık öğrenilen sosyal davranışlar, itici deneyimler ve elde edilen ödüller ile pekiştirilen bir davranıştır. Saldırgan davranışın sonucunda bir kazanç (*ödül*) elde edeceğini bilmek kişinin saldırgan davranışını tekrarlanmasına sebep olmaktadır. Saldırganlık davranışının öğrenilmiş bir sosyal davranış olduğu görüşü Bandura'nın deneyi referans gösterilmektedir. Bandura, üç grup çocuk üzerinde deney yapmıştır. 1. gruba, bir çocuğun oyuncuğına karşı saldırgan davranışlarını gösteren bir film izletilmiştir. 2. gruba, yetişkinlerin bir bebeğe yaptıkları saldırgan davranışlar izletilmiştir. 3. gruba, saldırgan davranışın bulunmadığı bir film izletilmiştir. Daha sonra bu çocuklar oyuncakla oynamak üzere oyun odasına bırakılarak gözlenmeye başlanmıştır. Sonuçta saldırgan davranışları izleyen gruptaki çocuklar ortamda bulunan oyuncuğa saldırgan davranışlarda bulunmuşlardır. Sonuç olarak Bandura'nın deneyi saldırganlığın doğuştan ve içgüdüsel olmayıp model alınıp taklit edilerek öğrenilen bir davranış olduğu sonucunu göstermiştir.

2.2. Kadına Yönelik Şiddet

“Kadınların yaşama, sağlık ve beslenme, eğitim, gelişme, toplumsal ve ekonomik yaşama katılım gibi temel insan haklarını ve özgürlüklerini ihlal eden önemli

¹⁰⁴ Kağıtçıbaşı, a.g.e., s. 385

bir toplumsal sorundur.”¹⁰⁵ “Global olarak, 3 kadından 1'i, birlikte olduğu partner şiddeti ve / veya cinsel şiddet yaşamaktadır. Bu tür şiddet, cinsel ve üreme sağlığı ve akıl sağlığı da dahil olmak üzere kadınlara fiziksel olarak zarar verici ve uzun süren etkilere sahiptir.”¹⁰⁶

Kadına yönelik şiddet, kadınların fiziksel, cinsel ve psikolojik olarak zarar görmesine yol açan eylemler içermektedir. Bu eylemler sürekli olarak ya da hayatta en az bir kez yaşanmaktadır. Kadına yönelik şiddet, birlikte olduğu partneri ya da eski partner- şimdiki ya da geçmişteki, bir eş/koca, erkek arkadaş ya da aşığı tarafından sürekli olarak ya da geçmişte olan şiddet ve istismara işaret eder.¹⁰⁷ Amaç kadını korkutarak veya yıldırarak kontrol altına almaktır. Kadına yönelik şiddet genelde kadınların hayatındaki erkekler tarafından uygulanmaktadır. Kadına yönelik şiddeti toplumsal (kamusal) alan ve özel alan (aile içi) şeklinde ele almak gerekmektedir.

Kamusal alanda kadına yönelik şiddet kadının isteği dışında bedenine ve cinselliğine yönelik her türlü davranış şiddettir. Sarkıntılık yapmak, çift anlamlı sözcüklerle cinselliği ima etmek, dostça görünüm altında rahatsız edici konuşmak ve dokunmak, tecavüz, yaralamak, vurmak, korkutmak, zorlamak, ısrarcı davranmak, malına zarar vermek vb. davranışlar örnek verilebilmektedir.¹⁰⁸ Bu gibi davranışlar işyerinde çalışırken, eğitim kurumlarında ders dinlerken, otobüs durağında otobüs beklerken, kafelerde çay içerken yani insan olan her yerde gerçekleşmesi mümkün olmaktadır.

Özel alanda (aile içi) kadına yönelik şiddet ise kadının küçük görülmesi, istemediği cinsel davranışlara zorlanması, bedeni ve düşünceleriyle ilgili aşağılamaya ve hakarete maruz bırakılması, parasız bırakılması, duyguların saygı gösterilmemesi, çalışma hakkının gasp edilmesi, ailevi ve sosyal ilişkilerinin kısıtlanması gibi çeşitli biçimlerde olabilmektedir. Araştırmalar özel alanda (aile içinde) en sık yaşanan şiddetin

¹⁰⁵Akkaş, Uyanık, a.g.m., s. 37

¹⁰⁶ <http://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/vaw/en/> (13.05.2018)

¹⁰⁷ Health Care for Women Subjected to Intimate Partner Violence or Sexual Violence : A Clinical Handbook, s.7 www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/vaw-clinical-handbook/en/index.html , (20.05.2018)

¹⁰⁸ Aysel Yıldırım, *Sıradan Şiddet: Türkiye'ye özgü olmayan bir sorun: Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*, 1. Basım, İstanbul, Boyut Kitapları, 1998, s. 27

fiziksel şiddet olduğunu göstermektedir. Fiziksel olarak güçlü olan erkek, fiziksel gücünü kadına karşı kendi iktidarını kurma aracı olarak kullanmaktadır.¹⁰⁹

“Hafiften ağıra doğru bir sıralama ile kadınlar aile içinde;

- Yetersiz fiziksel ve duygusal ilgi demek olan ihmale,
- Anlayış, sevgi ve sempati görmeme demek olan duygusal-psikolojik şiddete,
- Tehdit, aşağılama, küçümseme, sindirme, bezdirme vb.den oluşan sözel şiddet,
- İtip kakma, tokatlama, yaralama, dövme, yakma vb.den meydana gelen fiziksel şiddete,

- Fiziksel şiddetin bir üst boyutu olan ensest, tecavüz ve fahişeliğe zorlama gibi çeşitleri bulunan cinsel şiddete uğramaktadırlar.”¹¹⁰

111

Kadına yönelik şiddet kendini tekrar eden ve işleyişi son derece sistematik olan bir olgudur. Şiddetin bu döngüsü kendine meşru alanı buldukça kendini sonsuz defa tekrarlamaya fırsat bulur.

2.1.2. Şiddetin Nedenleri Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet

İnsanlığın başlangıç tarihinden günümüze kadar insan, tüm din, bilim ve disiplinler tarafından araştırma konusu olarak anlamaya ve tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu araştırmalar ve düşünceler insanın yaratılan diğer varlıklara göre birçok meziyete sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. İslamiyet ise insanı *eşref-i mahlukat* yani *yaratılmışların en şerefli* olarak tanımlamıştır. *Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık*

¹⁰⁹ Yıldırım, A.g.e., s. 28

¹¹⁰ Yıldırım, A.g.e., s. 28

¹¹¹ <http://morsalkim.org/siddet-dongusu/>, (20.06.2018)

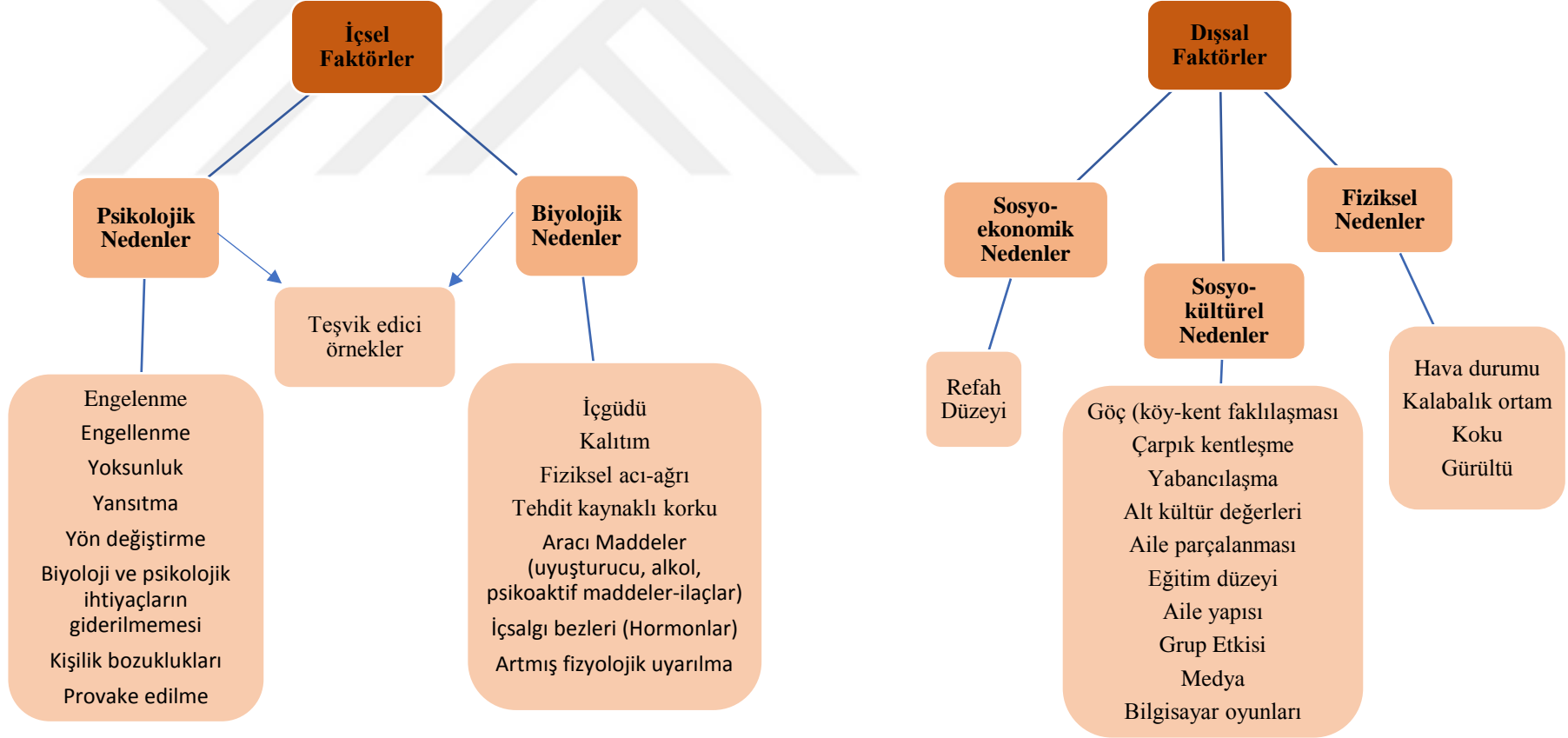
(İsra:70) ayeti insanın en seçkin ve en değerli varlık olduğunu bize göstermektedir. Nitekim ayet üzerine yapılan “tefsirlerde insana seçkinlik kazandıran özellikler akıl, zekâ, temyiz, düşünme, yazma gibi melekelere başlayarak çeşitli psikolojik ve fizyolojik özelliklere, estetik zevklere, ahlâkî yatkınlıklara, canlı ve cansız varlıklar üzerinde tasarruf yetkisine, ekonomik faaliyetlerde bulunma özelliğine, şehirler ve uygarlıklar kurma kabiliyetine kadar birçok meziyete sahip olmasıyla açıklanmaktadır.”¹¹² Salt amacı dışında gerçekleşen şiddet olgusu ve saldırganlık insana ait bir gerçeklik olmaktadır. İnsanın eylem ve davranışlarını birden fazla faktörün etkilediği ve bu faktörlerle etkileşim içinde olması, şiddet eylemleri ve saldırganlığın da birden çok faktör tarafından etkilendiği gerçeğine ulaştırmıştır. Bu faktörler “düşük eğitim seviyesi, çocukluk gelişim aşamalarında kötü muameleye maruz kalma, aile içi şiddete tanıklık, antisosyal kişilik bozukluğu, alkolün zararlı kullanımı, birden çok partnere sahip olmak veya partnerlerinin sadakatsizliğinden şüphelenmek, şiddete göz yuman tutumlar, erkeklere daha yüksek statü veren ya da ayrıcalık tanıyan ve kadınlara daha düşük statü veren topluluk normları, kadınların ücretli ücretli iş imkanlarına erişim seviyesinin düşüklüğü.”¹¹³

Şiddet olgusunun gözlenen bu çevresel ve içsel etkileşimi -olguya dair objektif bir tanımlama yapmak adına- olgunun biyolojik, psikolojik ve sosyolojik hatta fizyolojik çevre gibi farklı açılardan incelenmesi gerektiği kabul edilmektedir.

¹¹² <http://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/tefsir-2/isra-suresi-17/ayet-70/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1> , (20.05.2018)

¹¹³ <http://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> , (22.04.2017)

Şekil 1. Şiddetin Sebepleri

2.1.2.1. Psikolojik Nedenler

Şiddet olgusunun yıkıcı ve yıpratıcı bir eylem olduğu kabul edilmektedir. Bu eylemin davranışa dönüşmüş hali *saldırganlıktır*. Şiddet bir eylem, saldırganlık ise kasıtlı bir davranıştır. Davranışın ortaya çıkış sırası şu şekildedir: Organizmanın uyumunun, dengesinin bozulması bir ihtiyaç yaratır. “Bedensel uyarılmaya *ihtiyaç*, ihtiyacın psikolojik temsilcisine de *istek* denir.”¹¹⁴ *İhtiyaçlar* dürtüyü ortaya çıkarır. *Dürtü*, içsel gerilim halidir. Dürtüler, kendini eylemle ifade eden duygulardır. Dürtüsüzlük acizliğe ve yalnızlığa, dürtülerin aşırı ifadesi ise acımasızlığa iten davranışlara yol açar.¹¹⁵ Oksijen, susuzluk, açlık, uyku, cinsellik ve rahatlık fizyolojik dürtülerdir. Dürtü, organizmanın ihtiyacını fark eder ve bu gerilimin azalması, ihtiyacın giderilmesi için organizmayı davranışa iten güdüye dönüşür. Gerilimi gidermek için gerekli davranışlar, eylemler gerçekleştikten sonra gereksinme giderilir, gerilim azalır ve organizma normal haline döner.

“Örneğin, susamış bir kedi su gereksinimini gidermek için dürtülenir ve davranışı su arama ve içme yönünde olur. Suyu içtikten sonra kedinin su gereksinmesi karşılanmış olduğundan dürtü hal ortadan kalkar.”¹¹⁶ İnsan sahip olduğu benliği (ego) sayesinde dürtülerden kaynaklı istekleri bastırmayı, engellemeyi, denetlemeyi, ihtiyaçların doyurulması için beklemeyi ve ertelemeyi öğrenir.

Şekil 2. Homeostasis (Biyolojik) Denge

¹¹⁴ Engin Gençtan, *Psikanaliz ve Sonrası*, 15. Basım, İstanbul, Metis Yayınları, 2012, s. 28

¹¹⁵ Nevzat Tarhan, *Duyguların Psikolojisi*, 16. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları, 2014, s. 21

¹¹⁶ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı*, 31. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2015, s. 230

Saldırganlığa sebep olan bir diğer psikolojik faktör engellenmedir. Engellenme duygusu, bir güdünün giderilmesi engellendiğinde ortaya çıkan olumsuz duygudur.¹¹⁷

Engellenme iç ve dış etkenlerden olabilir:

1. İç engeller: Bireyin kendisinden kaynaklı olan *psikolojik ve fizyolojik* engellerdir.
2. Dış engeller: Bireyin kendisinden kaynaklı olmayan *toplumsal ve fiziksel* engellerdir.

İnsan yaşam boyu çeşitli engellenme durumlarıyla doludur ve benliğinin gücüyle yaşam boyu engellere dayanma gücü geliştirir. Birey benliğin gücüne ve üst benliğin, dürtülerin ve toplumsal ortamın baskına göre çeşitli davranışlar geliştirir. Bunlar doyum sağlayan nesneyi değiştirme ya da yerine hayali bir nesne yaratma, geri çekilme ve saldırgan davranışlardır. Ayrıca engellenme eğer keyfi yapılmışsa, beklenmedik bir durumsa saldırganlık daha da artmaktadır, fakat beklenen bir durumsa saldırganlık artış göstermemektedir.

“Benliği iten ya da dıştan etkileyen nedenlerle, engellenmeye dayanma gücü düşük olan insanlar içgüdülerden, dürtülerden kaynaklanan güdülerini, buldukları doğal ve toplumsal ortamın elverişsiz koşulları ya da üstbenliğin baskısı, benliğin yetersizliği yüzünden doyum sağlayacak nesneye yönelmezler. Böylece davranış amacına ulaşamaz. Engellenme durumu ortaya çıkar. Bu durum içgüdülerden, dürtülerden kaynaklanan güdülerin birikimine; organizmanın gerginliğinin artmasına; tedirgin bekleyişin ortaya çıkmasına; ruhsal yaşantıda kaygı, korku, kızgınlık, öfke duygularının etkinlik kazanmasına yol açar.”¹¹⁸

Saldırganlığın ve şiddet eylemlerinin bir diğer psikolojik sebebi ise bireylerin yaşadıkları *kişilik bozuklukları (personality disorders)*dır. Kişilik bozuklukları, kişilik özelliklerinin esnekliğinin azalarak, kişinin çevresiyle ilişkilerinde zorlanmasının neden olmaktadır. Kendisini ve çevresini algısı ve ilişki düzeyi minimal düzeyde olan kişi, yaşadığı durumlara uygun tepki vermektense her türlü duruma benzer tepkiler verir.¹¹⁹ “Kişilik bozukluğu yaşayan kişinin davranışı topluma zarar verip rahatsız etmesine

¹¹⁷ Cüceloğlu, a.g.e., s. 580

¹¹⁸ Köknel, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, a.g.e., ss. 37-38

¹¹⁹ Engin Gençtan, *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*, 23. Basım, İstanbul, Metis Yayınları, 2018, s. 246

rağmen kendisini rahatsız etmez.¹²⁰ Bu bireyler rahatsızlık ve zarar verici davranışlarından dolayı pişmanlık ve suçluluk hissi duymazlar.

Kişilik bozukluğunu tek bir sebebe bağlamak mümkün değildir. Genetik, biyolojik ve kültürel faktörler, fiziksel çevre, çocuğun anne-baba ile ilişkisi ve anne-babanın çocuk yetiştirirken sergiledikleri tutum ve psikoanalitik faktörler gibi değişkenlerin bir araya gelmesiyle oluştuğu düşünülmektedir. Özellikle erken çocukluk dönemindeki çocuğun anne- baba ile ilişkisi önemli bir yere sahiptir. Ayrıca çocukluk döneminde yaşanmış ve bilinçaltına itilmiş çeşitli travmaların da yetişkinlik döneminde kişilik bozukluğu olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Tablo 3. Kişilik Bozuklukları

A KÜMESİ	B KÜMESİ	C KÜMESİ
Paranoid Kişilik Bozukluğu	Antisosyal Kişilik Bozukluğu	Kaçman Kişilik Bozukluğu
Şizoid Kişilik Bozukluğu	Sınırdaki (Borderline) Kişilik Bozukluğu	Bağımlı Kişilik Bozukluğu
Şizotipal Kişilik Bozukluğu	Histrionik Kişilik Bozukluğu	Obsesif Kompulsif Kişilik Bozukluğu

Bu kişilik bozuklukları özellikle de *paranoid*, *anti-sosyal*, *borderline* ve *narsisistik kişilik bozukluğu* bireylerin saldırgan davranışlarda bulunmalarına neden olmaktadır.

(1) **Paranoid Kişilik Bozukluğu** (*paranoid personality disorder*)

“Çevresindeki insanların kasıtlı olarak kendisini küçük düşürücü ya da tehdit edici davranışlarda bulunduğu inanır.”¹²¹ Sıradan konuşmalardan ve olaylardan bu tür anlamlar çıkartır. Davranışlarında suçlama, hatalı yorumlama kuşku ön plandadır. Kendisini küçük düşürücü ya da tehdit edici bir olayla gerçekten karşılaştığında çabuk ve kolayca öfkelenir ve saldırgan davranır.

Etiyoloji: Çocukluk dönemine ilişkin aile sorunları ve anne-babanın baskıcı ve aşağılayıcı davranış ve tutumlarının neden olduğu düşünülmektedir.

¹²⁰ Cüceloğlu, a.g.e , s. 582

¹²¹ Gençtan, *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*, a.g.e.,s. 246

(2) **Anti-sosyal Kişilik Bozukluğu** (*anti-social personality disorder*)

“Temel örüntü: Başkalarının haklarını saymama ve haklara saldırı.”¹²² Hiçbir yasa ve kural onlar için önemli ve tanınabilir değildir. Bencillik en belirgin özellikleridir. Sorumsuz, kavgacı kendinin ve başkasının güvenliğini tehlikeye atan davranışlarda bulunurlar. Dürtüsel yaşama biçimi gösterirler. Zevk ve doyum her zaman ön plandadır. Engellenmeye tahammül edemezler. Çabuk sıkılıp sürekli heyecan arayan kişileridir. Kişisel çıkarları için yalan söyleme, kaba kuvvet, tehdit ve başkalarını aldatma gibi tutumlarda bulunurlar. “Bu tip insanlar, alkol ve madde bağımlılığına, başta cinsel suçlar olmak üzere bütün suçları işlemeye yatkın olup başkalarına, topluma zarar veren bütün eylemlerin içinde yer alırlar.”¹²³

Etiyoloji: Kişilik bozukluğunun oluşmasında genetik ve içinde yaşanılan ortam neden olmakla birlikte, dayak atan, dengesiz ve ilgisiz davranan, alkol ya da madde bağımlılığı olan, suç işlemiş anne ve babaya maruz kalma veya parçalanmış aile yapıları da neden olmaktadır.¹²⁴

(3) **Borderline (Sınırdaki) Kişilik Bozukluğu** (*borderline personality disorder*)

Duygudurum ve davranışları çok değişkendir. “Bir duygudurumdan diğerine, bir tutumdan başka bir tutuma hızlı geçişleri olur.”¹²⁵ Aynı kişiyi hem abartarak yüceltmesi hem de değerden düşürmesi görülür. “Terkedilmeye gelememe, buna dayanamama ve katlanamama, güvenli ve karşılığını gördükleri bir bağımlılık ilişkisini sürdürmemeleri sonucu yaşadıkları boşluk ve yalnızlık duyguları, kaygı, çatışma ve öfkelerinin artmasına yol açar. Yaşanan bu gerginlikler dönemsel olarak ve çoğu zaman başkalarına yönelik dürtüsel patlamalarla boşaltılır.”¹²⁶

Etiyoloji: Borderline (sınırdaki) kişilik bozukluğu yaşayan bireylerin 16. ve 30. Aylar arasında yaşanan ayrılma-bireyselleşme evresini sağlıklı yaşayamamalarında dolayı terkedilme ve yalnız kalma korkuları yaşamaktadır. Anne-babanın bu dönemdeki eleştirici, reddedici, fazla içi içe yaşanan ilişkileri veya ebeveynlerden birinin olmayışı,

¹²² Nevzat Tarhan, “Şiddet Davranışının Psikolojik-Kültürel Boyutu”, *Biyolojik, Sosyolojik ve Psikolojik Açıdan Şiddet*, (ed.) Prof. Dr. İbrahim Balcıoğlu, İstanbul, Yüce Yayım, 2000, s. 110

¹²³ Köknel, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, a.g.e., s. 50

¹²⁴ Köknel, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, a.g.e., s. 50

¹²⁵ Ertuğrul Köroğlu, Sinan Bayraktar, *Kişilik Bozuklukları*, 2. Baskı, Ankara, HYB Yayıncılık, 2010, s. 61

¹²⁶ Köroğlu, Bayraktar, a.g.e., ss. 66-67

bireyin, insanların iyi ve kötü yönlerini kategorize edemeyerek tek bir bütüne dönüştürmesine yol açmaktadır. Ayrıca fiziksel ve duygusal sömürü, ihmalkarlık ve anne-baba ayrılığı da nedenler arasında sayılmaktadır.

(4) **Narsisistik Kişilik Bozukluğu** (*narcissistic personality disorder*)

Kendinin çok önemli ve vazgeçilmez olduğunu düşünür. Özel olduğunu düşündüğü için ayrıcalık beklentisine girerek *başkalarına uygulanan kurallar beni bağlamaz, hak ettiğim saygıyı görmemem ya da hak ettiklerimin verilmemesi bağışlanamaz* gibi düşüncelere sahip olur.¹²⁷ Başarıya, güç, zeka ve kusursuzluk gibi konulara odaklanır. Kıskançlık ve nefret duygusu sık yaşanır ve sürekli kıskanıldığını düşünür. Benliklerine ait bu düşüncelerinden dolayı onlara özel birtakım ayrıcalıklar tanınması, kaynaklar yaratılması isterler ve bunun gerçekleşmesi için çoğu zaman zorlamalarda bulunabilirler. Eleştirilmeye açık değildirler, eğer bir eleştiri ile karşı karşıya kalırsa hor görerek, öfkeyle ya da cüretkar bir karşı saldırıyla karşılık verebilirler.

Etiyolojisi: Anne babanın yeterli derecede empati göstermemesi, güç, güzellik, yetenek ve zeka konusunda gerçekçi olmayan tutumlara sahip olması, anne-babadan beklenen onay ve beğenin tepkisiz kalması ve çocuğun özelliklerini aşırı yüceltmesi bu bozukluğa neden olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca şiddet uygulayan erkeklerin bir kısmında özgüven eksikliği olduğu görülmektedir. Bu tipler kontrolü sürekli elde tutmak ve otoriteyi sağlamak için şiddete başvurmaktadırlar. Kontrolü ve otoriteyi kaybetme korkusu kendilerini şiddetle ifade etmelerine yol açmaktadır.¹²⁸

(5) **Obsesif Kompulsif Kişilik Bozukluğu** (*obsessive compulsive disorder*)

Obsesyon ve kompulsiyonun farklı tanımları vardır.

Obsesyon bireyin zihnine girmesine engel olamadığı, zihninden uzaklaştırılamadığı düşünce ve dürtülerdir. Bu dürtüler ve düşünceler kişinin isteği dışında gelirler ve kişide huzursuzluk ve anksiyeteye sebep olur.

Kompulsiyon Obsesyonların neden olduğu huzursuzluğu ve anksiyeteyi azaltmak ya da ortadan kaldırmak için yapılan sürekli tekrarlanan davranış ve zihinsel eylemlerdir.

¹²⁷ Köroğlu, Bayraktar, a.g.e., s. 97

¹²⁸ Nevzat Tarhan, *Duyguların Psikolojisi*, a.g.e., s. 191

Kusursuzluğa yönelik bir davranış bozukluğudur. Ayrıntılara takılmaları asıl amacı ve sorunları görmeyi engeller. Herkesten bir işi kendi yaptığı gibi yapmalarını beklerler. Eskimiş ya da işe yarmayan eşyaları atmazlar, istifçiliği severler. Kusursuz olmak için sürekli çabalarlar. Esneklikten yoksunlardır ve diğer insanların esnekliğini küçümserler. Meslek dışı uğraşları yoktur. Cezalandırıcı otoriteye saygı duyup, uysal kişileri ezerler. Yani insanları korktukları ve korkutabildikleri olarak ikiye ayırırlar.

Birden fazla OKB vardır. Bunlar;

1. Bulaşma obsesyonu ve temizlik kompulsiyonu
2. Kuşku obsesyonu ve kontrol kompulsiyonu
3. Cinsel içerikli obsesyonlar
4. Dini içerikli obsesyonlar
5. Simetri/düzen obsesyon ve kompulsiyonlar
6. Sayma kompulsiyonları
7. Batıl itikatlar, uğurlu, uğursuz sayılar ve renkler
8. Biriktirme ve saklama kompulsiyonları

Etiyolojisi: OKB'nin pek çok sebebi olduğu kabul edilmektedir. Bunlar genetik faktörler, beyin işlevlerinde ve serotonin hormonunda görülen bozulma, çocukluk çağı travmaları, kişilik özellikleri, çocuklukta yeterli şekilde karşılanmayan ebeveyn onay ve sevgisi ve ebeveynlerin basıcı tutumları vs.

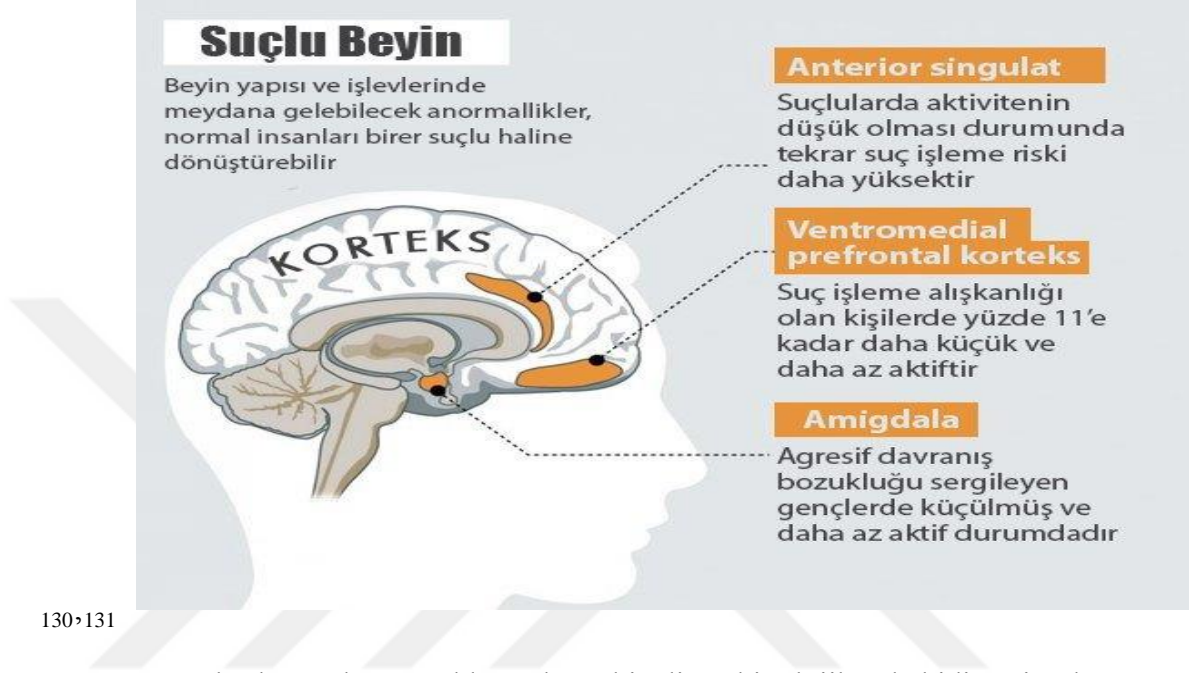
2.1.2.2. Biyolojik Nedenler

Şiddet ve saldırganlık veya kadına yönelik şiddetin kaynağı birtakım dürtüler olmakla beraber bu davranışın ortaya çıkması ve tetikleyicisi birden fazla sebebe bağlıdır. Saldırganlığın biyolojik boyutunu içgüdü, kalıtım, cinsiyet, sinir sisteminde hasar (kafa travmaları), içsalgı bezleri (Hormonlar), artmış fizyolojik uyarılma, fiziksel acı-ağrı, tehdit kaynaklı korku ve aracı maddeler (uyuşturucu, alkol, psikoaktif maddeler-ilaçlar) gibi sebepler içermektedir.

İçsalgı bezlerinin (adrenalin, noradrenalin ve tiroksin vb.) endişe, kaygı, korku, kızgınlık, öfke gibi duygu durum düzeylerinin değişmesine, yükselmesine neden olduğu bunun da saldırganlığı artırdığı kabul edilmiştir.¹²⁹ Ancak saldırganlık davranışlarının

¹²⁹ Özcan Köknel, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, 1. Baskı, İstanbul, Altın Kitaplar Basımevi, 1996, ss. 31-32

oluşmasında hormonların etkisi olmakla birlikte, bir işlevsel bozukluk da olabileceğinden dolayı, saldırganlık ile hormonlar arasında her durumda anlamlı bir ilişkiden söz edilmemektedir. Ayrıca bir hastalık ya da bir travma sonucu beyin yapısında meydana gelen anormal değişiklikler, kişilerin saldırgan bir birey haline gelmesine ve suç işleyebilecek potansiyellere dönüşmesine yol açmaktadır.

Ağrı, korku ve kaygı saldırganlığın bir diğer biyolojik sebebidir. Bireyler ağrı, korku ve kaygıyı ortadan kaldırmak için en genel yol olarak saldırganlığı tercih etmektedir. Saldırganlık bir çeşit savunma mekanizması olarak düşünülmektedir.

Saldırganlığı etkileyen bir diğer biyolojik sebebin alkol ve uyuşturucu gibi aracı maddeler olduğu ve kullanımının saldırganlığı ve şiddeti artırdığı birçok araştırmalar sonucunda ispatlanmıştır. Alkol kullanımı, bilişsel ve fiziksel işlevi doğrudan etkileyerek, kişinin kendi kontrolünü kaybetmesine yol açmaktadır. Kandaki alkol miktarı arttıkça kişinin davranışlarının kontrolü de azalmaktadır. Kan alkol düzeyi %70-%100 mg seviyesine ulaştığı zaman kişilerde; kavgacı, saldırganlık, aşırı alınganlık, tutarsızlık ve taşkınlık görülmektedir. Şiddet eylemleri en sık bu aşama gerçekleşmektedir.

¹³⁰ <https://twitter.com/nBeyin/status/1022430037407133697>

¹³¹ *Amigdala*: Bizim duygusal ve sosyal tepkilerimizden ve anılarımızdan sorumlu olan kısım.

Ventromedial Prefrontal Korteks: Riskin ve korkunun işlenmesi, duygusal tepkileri ketleme ve karar verme gibi süreçlerden sorumludur.

Anterior Singulat: Duygu kontrolü, odaklanmış problem çözme, hatanın ayırılmasına varma, risk saptama gibi işlevlere sahiptir.

Ayrıca doğum öncesi alkol tüketimi bebeklerde *fetal alkol sendromuna (fetal alcohol syndrome)* sebep olmaktadır. Bu rahatsızlığın bireylerde ileriki yaşlarda cinsel şiddet ve intihar gibi suça eğilimli davranışların riskini artırarak şiddet davranışlarına yol açtığı bilinmektedir.

Bir diğer tetikleyici uyuşturucu maddelerdir. Esrar, kokain, uyarıcılar, yatıştırıcılar, sanayide kullanılan çözücüler (tiner vb.), sentetik esrar (bonzai) vs. gibi maddelerin kullanımı bilinç bulanıklığına yol açtığı için saldırgan davranışlara sebep olmaktadır. “2016 yılında esrar, amfetamin, opioid ve kokain gibi yasadışı uyuşturucu kullanan 275 milyon insanın yıllık yasa dışı uyuşturucu kullanımı yaygınlığı % 5,6 olduğu tahmin edilmektedir.”¹³² “Alkol ve madde kötü kullanımı, bu maddelere bağımlılık, yoksunluk, birdenbire ya da uzun süre içinde ortaya çıkan ruhsal bozukluklar ve hastalıklar sırasında saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri sıklıkla görülür.”¹³³ Özellikle kişilerde esrar kullanımından sonra görülen *bad-trip* ruh hali acı, kızgınlık, endişe ve öfke gibi duyguların hissedilmesinden dolayı, bu duyguların etkisiyle de saldırganlık gösterebilmektedirler.

Türkiye’ de en fazla kullanılan aracı maddelerin başında alkol bulunmaktadır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün 2015 yılında gerçekleştirdiği *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*’nda “Alkol kullanımının sıklığı ile erkeklerin şiddet uygulaması arasında bir ilişki vardır. Hemen her gün alkol kullanan erkekler, diğerlerine oranla daha fazla fiziksel ve cinsel şiddet uygulamışlardır (Tablo 5.14).”¹³⁴

2.1.2.3. Sosyolojik Nedenler

Şiddet ya da saldırganlığın elbette ki sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik sebepleri de olmaktadır. Göç, kır- kent farklılaşması, yabancılaştırma, refah düzeyi (fakirlik ve işsizlik) medya, eğitim düzeyi, aile yapısı, terör, toplumsal değerler vb. daha birçok sebep şiddete için referans kabul edilebilmektedir.

Türkiye’nin sanayi alanındaki gelişmeler tarımsal ekonomin gerilemesine yol açmıştır. Kır hayatındaki ekonomik bozulmalar da kitleleri kente göç etmeyi mecburi hale getirmiştir. 1950’li yıllarda başlayan *kırdan kente göç* hareketi toplumsal

¹³² http://www.who.int/substance_abuse/facts/psychoactives/en/ , (15.04.2018)

¹³³ Köknel, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, a.g.e., s.225

¹³⁴ Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf> , (18.05.2018), s. 105

değişimleri de kaçınılmaz hale getirmiştir. Kırdan kente göç etmiş/eden bireyler farklı olumsuzluklar ile karşı karşıya kalmıştır/kalmaktadır. Göç olayının, bireysel ve toplumsal boyutları da olduğu için saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin sebepleri arasında sayılmaktadır.¹³⁵Kültür çatışması göç hareketinin olumsuz bir sonuçlarından birisi olmaktadır. Kültür çatışması, insanın, yaşadığı toplumun alt kültürüne ait davranış kalıplarının, ilke ve normlarının, göç ettiği çevrede geçerli olan popüler kültürün ilke, davranış kalıpları ve normları arasında yaşanmaktadır. Göç etmiş kesime ait alt kültür norm, ilke ve kuralları etkisini yitirdiği için insanları bütünleştirip birleştiren ortak amaç ve beklentiler yok olarak, amaçsız, ilgisiz ve saldırgan bir kitleye yol açmaktadır.¹³⁶

Şiddetin bir diğer nedeni bireylerin içinde yaşadığı alt-kültür normları ve değerleridir. Bireylerin içinde yaşadığı alt-kültürde şiddetin değer kazanması ve yüceltilmesi, bireyleri şiddete daha çabuk başvurmalarını körükleyebilmektedir. “Toplumumuzda, sorunların kaba güç kullanımı ile çözümüne yönelik bir eğilim var olduğu ve bu eğilimin kültürel bir temele dayandığı bir gerçektir.”¹³⁷ Gençlerin ergenlik dönemindeki sert ve kaba davranışlarının ve şiddet eylemlerinin erkeklik olarak algılanması ve destek görmesi şiddet davranışlarını pekiştirmektedir (edimsel koşullanma yoluyla öğrenme). Ayrıca sorun çözümede şiddet eylemlerinin ve saldırganlığın geçerli olduğunun görülmesi bireylerin bu davranışı tekrarlamasına ve günlük hayatın bir parçası haline gelmesine yol açmaktadır (kavrama yoluyla öğrenme). Bunlara ek olarak saldırganlık, cinsiyet rollerinin öğrenilmesi durumu ile benzerlik göstermektedir. Yani erkek cinsiyetine ait cinsiyet rollerinin baba ya da model olarak alınan bir erkek figürüyle öğrenilmesi gibi saldırgan davranışlar da aynı yöntemle öğrenilmektedir. Her durumda şiddet eylemlerine başvuran bir babanın, aynı davranışları gösteren çocuklarının olması kaçınılmaz bir durum olmaktadır. Bu davranışlar bu sayede nesilden nesile aktararak canlılığını korumaktadır (model alarak öğrenme).

Yapılan araştırmalar sosyo-ekonomik durumun da şiddet eylemlerine yol açtığını göstermektedir. Ekonomik sıkıntı durumlarında, erkekler evin geçimi konusunda kendini sorumlu hissettikleri için psikolojik bir yükün altına girmektedirler.

¹³⁵ Özcan Köknel, *Şiddet Dili*, 1. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2013, s. 160

¹³⁶ Köknel, *Şiddet Dili*, A.g.e., ss. 161-162

¹³⁷ Hayati Hökelekli, *Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din*, 1. Baskı, İstanbul, Dem Yayınları, 2009, s. 37

Bu yük sonucu hissedilen çaresizlik erkeğin kadına şiddet uygulaması şeklinde göstermektedir. Kendini çaresiz hissedenen kadına şiddet uygulayarak kendini rahatlatmaktadır.¹³⁸

Meslek sahibi orta sınıf erkelerin ev/aile içinde daha eşitlikçi olduğunu, çünkü para kazanma ve toplumsal bir statüye sahip olmaları kendilerini özgüvenli ve güvende hissetmelerini nedeniyle şiddete başvurmadıkları kabul görmektedir. Bunun yoksullaşma ve işsizlikten dolayı toplumsal statü kaybeden ya da kaybetmesi tehdit içinde olan erkeklerin saldırgan ve şiddete yatkın hale geldikleri vurgulanmaktadır.¹³⁹ Özellikle genç, eğitimsiz ve işsiz alt sınıf erkekler alt kültürünün *egemen erkeklik* değerlerinden dolayı saldırganlığa ve şiddete daha meyilli olmaktadır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün 2015 yılında gerçekleştirdiği *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*'nda yaşanan fiziksel şiddetin kadınlara göre nedenleri arasında refah düzeyi de gösterilmektedir. Refah düzeyi düştükçe fiziksel şiddet davranışında artış yaşanmaktadır (Ek tablo 7.2).¹⁴⁰

Yani gelişmekte olan toplumlarda ekonomik bunalım, sanayileşme, kötü kentleşme, hızlı nüfus artışı, dengesiz gelir dağılımı, işsizlik vb. gibi sorunlar, birey ile toplum arasında bir uyumsuzluğa ve bireysel sorunları ortaya çıkarmaktadır. Bu uyumsuzluk kültür boşluğu ve bunalımına, yol açarak kültür çatışmasına ve doğal olarak toplumsal çözümlenmeye yol açmaktadır.¹⁴¹ Toplumsal çözümlenmeler ise şiddet eylemlerinin tırmanması için gerekli olan sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel bir sebep olmaktadır.

Ayrıca kadına yüklenen toplumsal roller gereği çocuk doğurma, ev yönetimi ve hane halkının bakımı gibi görevleri, yani kadının ev içi emeğini, kadının iyi bir şekilde yerine getirmesi beklenmektedir. Bu görevler iyi bir şekilde yerine getirilmediğinde ya da tahmin edici şekilde olmadığında ise şiddet, bir *terbiye* etme aracı olarak günlük hayatta yerini almaktadır.

¹³⁸ İpek Beyza Altıparmak, "Kadına Yönelik Aile içi Şiddetle Mücadelede ŞÖNİM'lerin Rolü: Ankara Örneği", Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, S.36, 2015, s. 463

¹³⁹ Sancar, a.g.e., s. 101

¹⁴⁰ Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf> , (18.05.2018), s. 437

¹⁴¹ Okumuş, a.g.e., s. 109

2.1.2.4. Fiziksel Nedenler

Şiddet ve saldırganlık dürtüsel olarak var olan bir olgu olsa da ortaya çıkması birden çok tetikleyici ile mümkün olmaktadır. Çevresel faktörler de bu tetikleyicilerden biridir.

(a) *Hava durumu*, “şiddet üzerinde etkilidir. Rahatsızlık yaratacak derecede artan ortam sıcaklığı saldırganlığı artırıcı etki yapabilmektedir.”¹⁴²

(b) Kalabalık ortamın da saldırganlık düzeyini yükseltebileceği ileri sürülen bir görüştür. Kişinin rahatça hareket etmesi için yeterli alana sahip olamaması, kişiyi stresli hissettirerek tepki vermesine sebep olmaktadır. Özellikle engellenme ve uyarılma saldırganlığın daha çabuk ortaya çıkmasına sebep olduğu görülmektedir.

(c) *Gürültü*, hoş gitmeyen, rahatsız edici ses olarak tanımlanabilmektedir. 60 dB (desibel) aşan sesler gürültü olarak kabul edilmektedir. 60 dB aşan sesler duygu durumlarının artmasına, dikkat dağınıklığı, algıda zayıflama ve düşünce akışında yavaşlama gibi fiziksel ve ruhsal bozukluklar sonucunda saldırgan davranışlara yol açmaktadır.

• *Bursa'da evdeki tadilatın gürültüsünden rahatsız olduğu öne sürülen kişi, komşusunu silahla vurdu. (Posta Gazetesi, 06.11.2013)*¹⁴³

• *Suriyelilerin gürültü yapmayın cinayeti Suriyelilere 'Gürültü yapmayın' diyen 24 yaşındaki genç bıçaklanarak öldürüldü. (Milliyet Gazetesi, 16.05.2017)*¹⁴⁴

Tablo 4. Aktivite, Gürültü Seviyesi (dB) ve Tipik Fiziksel Tepkiler¹⁴⁵

Aktivite	Gürültü Seviyesi (dB)	Tipik Fiziksel Tepkiler
Yoğun şehir caddeleri Yüksek bağırma Çocuk çığılığı	90	Çok rahatsız edici
Saat zili	80	Rahatsız edici
Hafif araç trafiğı Fon müziğı/Normal konuşma	60	Rahatsızlık

¹⁴² Nüket Şubaşı, Ayşe Akın, “Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri ve Sonuçları”

http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/kadina_yon_siddet.pdf, (18. 05.2018)

¹⁴³ <http://www.posta.com.tr/gurultu-cinayeti-haberi-203424>

¹⁴⁴ <http://www.milliyet.com.tr/suriyelilerin-gurultu-yapmayin-gundem-2451109/>

¹⁴⁵ <http://gurultu.cevreorman.gov.tr/gurultu/AnaSayfa/gurultu/gurultudegerleri.aspx?sflang=tr>,

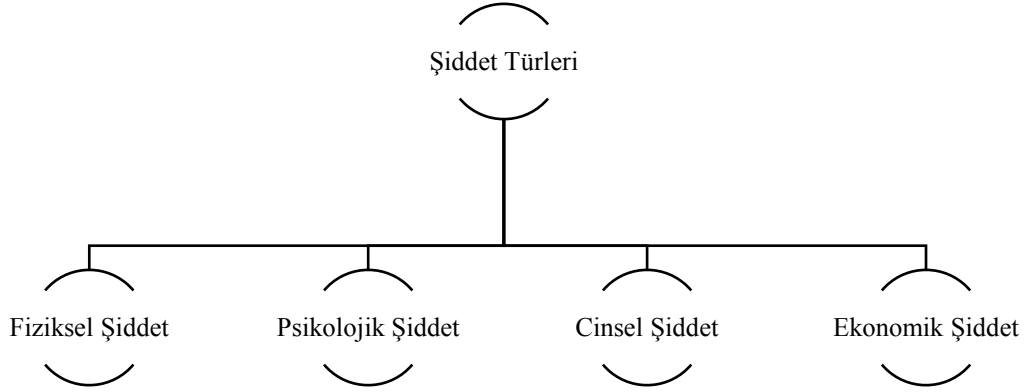
(03.04.2018)

2.1.3. Şiddet Türleri Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet

Şiddet veya saldırganlık, başkasına zarar verme niyetiyle yapılan eylem ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Kadına yönelik şiddet ise kadına fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik zarar vermek amacıyla yapılan eylemlerdir. 08.03.2012 tarihinde kabul edilen 6284 numaralı ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair kanuna göre şiddet “kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı”¹⁴⁶, kadına yönelik şiddet ise “kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı”¹⁴⁷ ifade etmektedir.

Bu amaçlı yapılan eylem ve davranışlar kendini farklı yüzlerde göstermektedir. Bunlar: *Fiziksel şiddet ve kadına yönelik fiziksel şiddet, psikolojik şiddet ve kadına yönelik, psikolojik şiddet, cinsel şiddet ve kadına yönelik cinsel şiddet, ekonomik şiddet ve kadına yönelik ekonomik şiddet.*

Şekil 3. Şiddet Türleri

¹⁴⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm> (25.04.2018)

¹⁴⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm> (25.04.2018)

2.1.3.1. Fiziksel Şiddet ve Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet

Zarar gören kişinin vücut bütünlüğünün bozulması olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel güce dayandığı için şiddete maruz kalan kişinin bedeninde geçici ya da kalıcı hasarlara (kırık, sıyrık, yanık vb.) bazen de ölüme sebep olmaktadır. İki farklı şekilde uygulanmaktadır;

Aletsiz saldırılar: Alet kullanmadan uygulanır. Tekme, yumruk, tokat, sarma vb.

Aletli saldırılar; Alet kullanılarak uygulanır. Bunlar genelde silah, bıçak, kemer, herhangi bir ev eşyası, hortum, sigara, sıcak içecekler vb.¹⁴⁸

Kadına yönelik fiziksel şiddet ise “kadına zorla bir şey yaptırma ya da bir şey yapmaktan alıkoyma amacıyla, kadının iradesi dışında gerçekleşen fiziksel zarar verici eylemleri içermektedir.”¹⁴⁹ Fiziksel şiddet vücudun yaralanmasını veya zarar görmesini kapsar, örneğin, vurmak, tekmelemek ya da dövmek, itmek, bir silahla acı vermek.¹⁵⁰ En yaygın olan ve sık başvurulan şiddet türü olan fiziksel şiddete Türkiye genelinde yaşamının herhangi bir döneminde maruz kalan kadınların oranı yüzde 36’dır.¹⁵¹ Ayrıca küresel olarak, kadın cinayetlerinin % 38’i birlikte olduğu erkek tarafından işlenmektedir.¹⁵² Bir insanlık suçu olarak kabul edilen kadına yönelik fiziksel şiddet davranışları şunlardır:

“Fiziksel şiddetin öldürme, yumruk atma, tokat atma, tekme atma, kol bükme, boğaz sıkma, ipele bağlama, saç çekme ya da sopa ve benzeri herhangi bir araç kullanarak kaba dayak atma, kesici veya delici bir aletle yaralama, zorla ırza geçme, vücutta sigara söndürme, kezzap veya kaynar suyla yakma, el ve ayaklarını ezme, sağlıksız koşullarda oturmaya zorlama, sağlık hizmetlerinden yararlanmayı önleme ve öldürmeye dek uzanan çok geniş bir kapsama alanı vardır. Öldürme ve bedensel bütünlüğe, sağlığa saldırı oluşturan etkili eylemler, ceza yasamız açısından suçtur. Aynı biçimde aynı konutta yaşanan kişiyi aç bırakmak, soğukta dışarıya atmak, terbiye ve eğitim yetkisinin kötüye kullanılması da etkili eylem olmamakla birlikte fiziksel şiddet olup ceza yasası kapsamında suçtur.”¹⁵³

¹⁴⁸ Oğuz Polat, “Şiddet”, MÜHF Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, S.1, 2016, s. 25

¹⁴⁹ Aktaş, Uyanık, a.g.m., s. 38

¹⁵⁰ Health Care for Women Subjected to Intimate Partner Violence or Sexual Violence : A Clinical Handbook, s. 7

¹⁵¹ Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf> , (19.05.2018), s. 83

¹⁵² <http://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> (20.04.2018)

¹⁵³ Eray Karınca, Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Ankara Barosu Başkanlığı 2011, http://www.ankarabarusu.org.tr/Siteler/2012yayin/2011sonrasikitap/Kadina_Yonelik_Aile_ici_Siddet_ic.pdf , (20.04.2018), s. 22

2.1.3.2. Psikolojik Şiddet ve Kadına Yönelik Psikolojik Şiddet

Söz ve hareketlerin, aşağılama, küfür ve tehdit gibi şiddet araçlarıyla cezalandırma, denetleme ve kısıtlama amacıyla kullanılmasıdır. Psikolojik şiddet, fiziksel ve cinsel şiddet gibi fiziksel bulgulara sahip değildir ve tek başına olabilmektedir. Fakat fiziksel ve cinsel şiddet yaşayan kişi genellikle psikolojik şiddete de maruz kalmaktadır.¹⁵⁴

Kadına yönelik psikolojik şiddet ise kadının ruh sağlığına yönelik şiddettir. Duygusal sömürü ve istismara dayanır. Duygusal açıdan örseleyici davranışlardır.

“Kadını eve ya da bir odaya kilitlemek, dışarıya yalnız çıkmasına izin vermemek, pencereden dışarıya bakmasına dahi izin vermemek, karanlıkta bırakmak, diğer insanlarla iletişim kurmasını engellemek, bağırarak, korkutmak, giyimini kısıtlamak, başkalarının yanında küçük düşürmek, çocuklarıyla görüştürmemek, başka kadınlarla kıyaslamak biçiminde de olabilmektedir. Psikolojik şiddetin en yoğun görünümü olan hakaret ve sövme, bir kişinin namus, şeref ve haysiyetine saldırıdır.”¹⁵⁵

Ayrıca duygusal ihtiyaçların (sevgi, ilgi, destek, değer vb.) karşılanmaması, istediklerini yaptırmak için cezalandırıcı, küçük düşürücü, tehdit edici davranış ve tutumlar sergilemek, suçlu hissettirmek, utandırmak, küsmek, surat asmak, alay etmek, küfür ve hakaret etmek, gerçekleştirilmesi mümkün olmayan taleplerde bulunmak, düşündüğünü, hissettiğini, istediğini önemsememek karar mekanizmasını devre dışı bırakmak, yeteneklerini küçümsemek, bireysel haklarını yok saymak, sorunlu olduğunu hissettirmek, kişiliği, fiziksel görüntüsü, ailesi vb. ile ilgili hakaret etmek, yaptıklarını sürekli eleştirmek vb. davranışlar.¹⁵⁶

Bunlara ek olarak önem verdiği şeyleri yok etmekle tehdit etmek, bir kadının evden dışarı çıkmasına ya da arkadaşlarını ve ailesini görmesine izin vermemek, her zaman nerede olduğunu bilmede ısrar etmek, genellikle kadının sadakatsiz olduğundan şüphelenmek, kadının izinsiz sağlık hizmeti almasına izin vermemek¹⁵⁷ gibi davranışlar da psikolojik şiddet kategorisinde yer almaktadır.

¹⁵⁴ Polat, a.g.m., s. 3

¹⁵⁵ Karınca, a.g.m., s. 24

¹⁵⁶ Kadına Yönelik Şiddet Nedir?, <https://www.morcati.org.tr/tr/yayinlarimiz/brosurler/187-erkeklerin-siddetine-karsi-dur-yasami-degistir> , (09.04.2018)

¹⁵⁷ Health Care for Women Subjected to Intimate Partner Violence or Sexual Violence : A Clinical Handbook, s. 8

Nevzat Tarhan, psikolojik şiddeti karşımızdaki insanda değersizlik duyguları uyandırmak olarak tanımlamaktadır. Erkekler bu tarz hareket etmeyi gayet normal kabul ederek eşlerine psikolojik şiddet uyguladıklarının farkında olmamaktadırlar, hatta bu şekilde davranmamanın onların otoritelerinin kaybetmelerine neden olacağını düşünmektedirler. Özellikle geleneksel aile yapılarında erkek etkin, buyuran ve hükmeden kadın ise edilgen ve yönetilen konumdadır. İnanılan bu hiyerarşik yapıyı ve iktidarı korumanın yolu da erkeğin şiddet uygulamasını meşru olarak görmektir. Ayrıca kıskançlık ve ihmal de bir duygusal şiddet çeşidi olmaktadır. İnsan, sahip olduğu ve paylaşmak istemediği şeyleri ve kişileri, kıskanmasından dolayı bu şey ve kişilere karşı aşırı kontrol ve üzerine titreme davranışı göstermektedir. İhmal davranışı ise bu davranışın tam tersi bir durumdur. Psikolojik şiddet olarak kabul edilen ihmal, “hislere değer vermeme” şeklinde ortaya çıkarak, maddi ve manevi olarak kendini göstermektedir.¹⁵⁸

2.1.3.3. Cinsel Şiddet ve Kadına Yönelik Cinsel Şiddet

“Cinsel şiddet, birini istemediği yerde, zamanda veya şekilde cinsel ilişkiye zorlamak kişinin rızası olmaksızın cinsel nitelikli eylemlerde bulunmak cinselliği bir tehdit, sindirme ve kontrol etme aracı olarak kullanmaktır.”¹⁵⁹ Zorlayıcı ve yıkıcı cinsel davranışları içeren şiddet türüdür. Amaç zarar vermek, utandırmak ve kontrol altına almaktır. Bu şiddet türüne en çok maruz kalan grup kadınlar ve çocuklardır. Kadına yönelik cinsel şiddet ise kadını rıza göstermediği ya da iradesi dışında gerçekleşen cinsel davranışlardır.

Başlıca cinsel şiddet davranışları şunlardır: Tecavüz (nitelikli cinsel saldırı), ensest, istemediği zaman ve şekilde cinsel ilişkiye/birleşmeye (penetrasyon) zorlamak, görsel (cinsel içerikli görsel göstermek, bakışları kaçırmaksızın izlemek), sözel (laf atma, ıslık çalma veya cinsel içerikli ifadeler kullanmak) ve dokunsal taciz¹⁶⁰; (istenmeyen dokunma, tokalaşma, öpme, sürtünme vb. davranışlar), ilaç, alkol veya

¹⁵⁸ Nevzat Tarhan, *Kadın Psikolojisi*, 85. Baskı, İstanbul, Nesil Yayınları, 2016, ss. 183-184

¹⁵⁹ Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020), Ankara, 2016, <https://kadinstatusu.aile.gov.tr/uploads/pages/dagitimda-olan-yayinlar/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf> , (20.05.2018), s. 5

¹⁶⁰ Taciz: Cinsel amaçlı yapılan dokunsal taciz ispatı en zor olan eylemdir. Taciz ancak mağdurun üzerinde bıraktığı etki ve ruhsal travma tespiti ile ispatlanabilmektedir.

uyuşturucu gibi maddeleri kullanarak cinsel ilişkiye zorlamak, cinselliği bir cezalandırma ya da ödül objesi olarak kullanmak, doğum kontrol yöntemlerini reddetmek, enfeksiyondan korunmadan cinsel ilişkiye zorlamak, kürtaja ve bekaret kontrolüne zorlamak, başka kişilerle cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel organına zarar vermek, kadın bedenini ve cinselliğini aşağılayacak şekilde konuşmak, seks işçiliğine zorlamak (cinsel sömürü), ısrarlı takip (stalking) davranışlarında bulunmak, cinselliği çağrıştıran davranışlarda bulunmak, teşhir ve röntgen, zorla cinsel içerikli yayın izletmek.

Israrlı takip(stalking): Sürekli takip etmek, yaşadığı ya da çalıştığı yere gelmek, telefon, internet gibi teknolojik araçlarla rahatsız etmek vb. davranışları içerir. Takip ısrarlı ve saplantılıdır. Bazen şiddetin, takibin dozu artıp, cinayete kadar varabilmektedir. “Türkiye genelinde, her 10 kadından yaklaşık 3’ü en az bir kez ısrarlı takibe maruz kalmıştır. Bununla birlikte en yaygın ısrarlı takip biçimleri, sürekli telefonla arama (%19), kısa mesaj, mektup veya e-posta gönderme (%8) ya da sosyal medya aracılığıyla takip etme (%6) ile kadının çalıştığı ya da yaşadığı yere gelerek rahatsız etme (%6) şeklindedir.”¹⁶¹

2.1.3.4. Ekonomik Şiddet ve Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet bireylerin gelir sağlama, tüketim, tasarruf ve yatırım harcamalarında özgürlüklerinin kısıtlanması, gelir sağlamak amaçlı zorla çalıştırılması gibi eylemleri içermektedir.

Kadına yönelik ekonomik şiddet ise “kadının para harcamasının kısıtlanması, çalışmasına izin verilmemesi, zorla çalıştırılması, ekonomik konulardaki kararların erkek tarafından tek başına alınması, kadının parasının elinden alınması, iş yerinde olay yaratmak suretiyle kadının işten atılmasına neden olunması, kadının iş bulmasını kolaylaştırıcı becerilerinin geliştirilmesinin engellenmesi, ev ihtiyaçlarını karşılayacak maddi kaynaktan yoksun bırakılması, engelli kadını zorla dilendirme gibi birini kontrol etmek ya da cezalandırmak amacıyla ekonomik olarak sınırlamak için yapılan her türlü

¹⁶¹ Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020), Ankara, 2016, <https://kadinstatusu.aile.gov.tr/uploads/pages/dagitimda-olan-yayinlar/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf> , (20.05.2018), s. 13

eylemdir.”¹⁶² Yani kadını ekonomik olarak denetimi olan eylemlerdir. Bu şiddet türü sistematik ve süreklidir. Kadınların bu durumu algılaması ise diğer şiddet türlerine göre daha zordur. “Türkiye genelinde, bu davranışlardan en az birine, yaşamının herhangi bir döneminde maruz kalan kadınların oranı %30, son 12 ayda maruz kalan kadınların oranı ise %15’tir.”¹⁶³

Kadınlara toplumsal olarak yüklenen önemli rol anneliktir. Bu annelik rolünün tanımına kadının ev idaresinden sorumlu olması da dahil edilmektedir. Kadınlar hem annelik hem de ev kadınlığının gerekliliklerini yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Bir kadının çocuk sayısına ve yaşına bağlı olarak günde ortalama on – on iki saat çalışmaktadır. Ev idaresi adıyla yapılan ev işlerin herhangi bir maddi karşılığı olmayıp, çalışma tanımına da girmemektedir. Bu durum anneliğin bir uzantısı olarak görüldüğü için pek çok kadın bu rolü yerine getirmek adına çalışma hayatına katılamamaktadır.

Kadının çalışma hayatına katılmasına engel olan düşünceler arasında kadının ev halkının ve erkeğe karşı yapması gereken zorunlu “hizmetleri”nin azalacağı, ailenin geçimini sağlayan erkeğin rolünün sarsılacağı ve çalışan kadının ekonomik olarak erkekle aynı statüde olacağı düşüncelerinin olduğu görülmektedir. Kadının ekonomik olarak bağımsız olmaması yaşayabileceği herhangi bir ekstrem durum karşısında hazırlıklı olmasına ve şiddete maruz kaldığında şiddet ortamını terk etmesine engel olmaktadır.

Ayrıca *cam tavan sendromu* kadınlara uygulanan bir ekonomik şiddet arasında sayılmaktadır. Cam tavan sendromu kısaca, genel olarak kadınların iş hayatında yükselmemesinin görünmez nedenleri sonucu oluşan çaresizliktir. Bu nedenler kişinin kendinden veya çevresel faktörler nedeniyle başkaları tarafından ortaya konulan nedenlerdir.

➤ **Kadının şiddete uğradığını nasıl anlarız?**

¹⁶² Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020), Ankara, 2016, <https://kadinstatusu.aile.gov.tr/uploads/pages/dagitimda-olan-yayinlar/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf> , (20.05.2018), s. 5

¹⁶³ Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020), Ankara, 2016, <https://kadinstatusu.aile.gov.tr/uploads/pages/dagitimda-olan-yayinlar/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf> , (20.05.2018) s. 13

Aşağıdakilerden herhangi biri varsa, bir kadının şiddete maruz kaldığından şüphelenebilirsiniz.

- Stres, anksiyete veya depresyon gibi devam eden duygusal sağlık sorunları.
- Alkol ya da ilacın kötüye kullanımı gibi zararlı davranışlar.
- Kendine zarar verme planları veya eylemleri ya da intihar (intihara kalkışma) düşünceleri.
- Tekrarlanan veya iyi açıklanmayan yaralanmalar.
- Tekrarlanmış cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar.
- İstenmeyen gebelikler.
- Açıklanamayan kronik ağrı veya durumlar (pelvik ağrı¹⁶⁴ veya cinsel sorunlar, mide-bağırsak problemleri, böbrek veya mesane enfeksiyonları, baş ağrısı).
- Açık tanılama olmadan tekrarlanan sağlık muayeneleri.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Göbek deliğinin altı ile leğen kemiği arasında hissedilen ağrı olarak tanımlanmaktadır.

¹⁶⁵ Health Care for Women Subjected to Intimate Partner Violence or Sexual Violence : A Clinical Handbook, s. 9

Tablo 5. Şiddet Türleri ve Davranışları

Fiziksel Şiddet Davranışları	Psikolojik Şiddet Davranışları	Cinsel Şiddet Davranışları	Ekonomik Şiddet Davranışları
<ul style="list-style-type: none">▪ Tekmelemek▪ Sürüklemek,▪ Tokat atmak,▪ Bileğini bükme,▪ Boğazını sıkma,▪ Saçını çekme,▪ Yumruk atmak,▪ Kadının yüzüne yakıcı madde dökme,▪ Sigara söndürme,▪ Bir şey fırlatmak▪ Isırma,▪ Kemer, herhangi bir ev eşyası veya hortum ile vurma,▪ Bıçak çekme,▪ Bıçaklama,▪ Ateşli silahla vurma▪ Öldürmek	<ul style="list-style-type: none">▪ Duygusal ihtiyaçların (sevgi, ilgi, destek, değer vb.) karşılanmaması,▪ İstediklerini yaptırmak için cezalandırma,▪ Tehdit,▪ Küçük düşürücü konuşmak,▪ Suçlu hissettirmek,▪ Utandırmak,▪ Küsmek,▪ Surat asmak,▪ Alay etmek,▪ Küfür etmek,▪ Gerçekleştirilmesi mümkün olmayan taleplerde bulunmak,▪ Düşündüğünü, hissettiğini, istediğini önemsememek▪ Karar mekanizmasını devre dışı bırakmak,▪ Yeteneklerini küçümsemek,▪ Bireysel haklarını yok saymak,▪ Sorunlu olduğunu hissettirmek,▪ Kişiliği, fiziksel görüntüsü, ailesi vb. ile ilgili hakaret etmek,▪ Yaptıklarını sürekli eleştirmek,▪ Sosyal ilişkilerini kısıtlamak,▪ Kadın bedenini ve cinselliğini aşağılayacak şekilde konuşmak,*▪ Zorla bekaret testi yaptırmak,*▪ Aldatmak	<ul style="list-style-type: none">▪ Tecavüz (nitelikli cinsel saldırı),▪ Ensest,▪ İstemediği zaman ve şekilde cinsel ilişkiye (penetrasyon) zorlamak,▪ Cinsel içerikli görseller izletmek,▪ Bakışları kaçırmaksızın izlemek,▪ Laf atma, ıslık çalma veya cinsel içerikli ifadeler kullanmak,▪ Başka kişilerle cinsel ilişkiye zorlamak,▪ Dokunsal taciz; (istenmeyen dokunma, tokalaşma, öpme, sürtünme vb. davranışlar.),▪ İlaç, alkol veya uyuşturucu gibi maddeleri kullanarak cinsel ilişkiye zorlamak,▪ Cinselliği bir cezalandırma ya da ödül objesi olarak kullanmak,▪ Doğum kontrol yöntemlerini reddetmek,▪ Kürtaja zorlamak,▪ Cinsel organına zarar vermek,▪ Zorla bekaret testi yaptırmak,*▪ Enfeksiyonlara karşı korunmadan cinsel ilişkiye zorlamak,▪ Seks işçiliğine zorlamak (cinsel sömürü),▪ Israrlı takip (stalking) davranışlarında bulunmak,▪ Cinselliği çağrıştıran davranışlarda bulunmak,▪ Teşhir,▪ Röntgen,▪ Kadın bedenini ve cinselliğini* aşağılayacak şekilde konuşmak▪ Aldatmak	<ul style="list-style-type: none">▪ Kadının para harcamasının kısıtlanması,▪ Mobbing,▪ Cam tavan sendromu,▪ Kadının ve çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak maddi kaynaktan yoksun bırakılması,▪ Çalışmasına izin verilmemesi,▪ Zorla çalıştırılması,▪ Ekonomik konulardaki kararların erkek tarafından tek başına alınması,▪ Kadının parasının elinden alınması,▪ İş yerinde olay yaratmak suretiyle kadının işten atılmasına neden olunması,▪ Kadının iş bulmasını kolaylaştırıcı becerilerinin geliştirilmesinin engellenmesi,▪ Ev ihtiyaçlarını karşılayacak maddi kaynaktan yoksun bırakılması,▪ Engelli kadını zorla dilendirme gibi birini kontrol etmek▪ Parayı ve ekonomik faaliyetleri ceza objesi olarak kullanmak

2.2.1. Şiddeti ve Kadına Yönelik Şiddeti Destekleyen Faktörler

Şiddet ve saldırganlığı çeşitli biyolojik, psikolojik, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve fiziksel ortam gibi faktörler tetiklemiş olsa da açığa çıkarıcı ve meşrulaştırıcı farklı faktörler de bulunmaktadır. Bunlar *atasözleri, masallar, deyimler, haberler, filmler, diziler, reklamlar, internet, afişler, bilbordlar* vb. faktörlerdir.

Atasözleri; Yaşanan olaylarla ilgili, sonuç çıkarıcı kısa ve öz ifadelerdir. Bilgilendirici ve öğretici bir özelliğe sahiptir. *Deyimler ise* bir kavramı ya da bir olayı karşılayan kalıplaşmış sözcülerdir. Kültürümüze ait bazı atasözü ve deyimlerin kadına yönelik şiddeti meşrulaştırıcı etkiye sahip olduğu görülmektedir. *Kız olan evde tütün tüter mi, yedi kız bir oğlan eder mi?, dişi köpek kuyruğunu sallamayınca erkek köpek ardına düşmez, avradın kazdığı kuyudan su çıkmaz, kadında vefa, borçluda sefa aranmaz, dövülmeyen kadın, tımarsız ata benzer, iyi ipek kendini kırdırmaz, iyi kadın kendini dövürmez* vb. atasözleri, *karı ağızlı, hanım köylü, erkeklik öldü mü, adamın adı çıkacağına canı çıksın, erkeklige sığmamak, eksik etek, kaşık düşmanı, saçı uzun aklı kısa, kadının yüzünün karası, erkeğin elinin kınası* deyimler şiddeti destekleyen faktörlere örnek verilebilmektedir.

Şiddeti besleyen bir diğer faktör medyadır. İçinde bulunduğumuz dijital çağdan dolayı *medya* hayatımızda çok önemli bir yere sahip olmuştur. Medya hem iletişim hem de eğitim aracıdır. Yapılan pek çok çalışma medyanın durum belirleme ya da gerçekliğin şeklini değiştirme gücüne sahip olduğunu göstermektedir.¹⁶⁶ Medyanın en nihai amacı kitleleri bir konu hakkında olumlu ya da olumsuz şekilde bilgilendirmektir. Haberler, filmler, diziler, reklamlar, afişler, bilbordlar aracılığıyla pek çok örnek rol modelleri ya da mesajlarla kitlelerin nasıl düşünmesi, nasıl hissetmesi ya da nasıl davranması gerektiğini öğretmektedir. Bu bakımdan medya kitleleri etkisi altına alarak istediği doğrultuda yönlendirebilmektedir. Bu yönlendirmeler bazen olumlu bazen olumsuz yönde gerçekleşmektedir. Medyanın bu gücü sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel olarak her kesime eşit olarak ulaşırsa da izleyicinin yaşı, cinsiyeti, gereksinimleri, güdülleri, tercihleri, yaşam biçimi, mesleği, dini inancı, eğitim durumu, izleme süresi gibi pek çok faktör bireylerin üzerindeki etkilerinin farklılık göstermesine sebep olmaktadır.

¹⁶⁶ Ali Arslan, "Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri", İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 1, S.1, 2004, s. 2

Medya her yerdedir. Evde, ofiste, sınıfta, cep telefonunda, otobüs durağında, apartman duvarında vs. Medyanın en yaygın kullanılan kitle iletişim aracı televizyon olduğu için bilginin ve etkinin ulaşmasının en hızlı ve kolay yolu televizyon yayınlardır. Televizyonun bireyler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiye sahip olduğu tartışılan bir konudur. Televizyonun toplumun aynası olduğunu düşünen görüş, haber ve bilgi aktarması, toplumsallaştırıp sosyal duyarlılık oluşturması, belirli bir amaca güdülemesi, eğlendirmesi, eğitmesi ve kültürü aktarması gibi olumlu etkileri olduğunu savunmaktadır. Diğer taraftan olumsuz yönlerine odaklanan görüş, televizyon yayınlarının toplumu ve kültürü yozlaştırıcı etkileri olduğunu savunmaktadır. Bazı yayınların “bireyler arası ilişkileri düzenleyen toplumsal değerleri, normları, davranış kalıplarını yıpratarak hatta yok ederek”¹⁶⁷ sapkın davranışların artmasına ve bireyler arası ilişkilerin bozulmasına yol açığını iddia edilmektedir.

*“Televizyon çocukları ve her gün binlerce şiddet, cinsellik ve cinsel şiddet görüntüsünün edilgen alıcısı haline getiriyor. Çocuk bu görüntüleri bir ekranın karşısında – bir ışık ve ses gösterisiyle monolog halinde- izliyor olsa bile, izlediği görüntüler acımasız bir şekilde beynine işliyor, imgelemi üzerinde silinmez izler bırakıyor.”*¹⁶⁸

Yayınlanan programlarda reyting uğruna aşırı vurgulan şiddet ve cinsellik sahnelerinde verilen mesajlar hem yetişkin bireylerin hem de çocukların davranışlarında değişimlere sebep olmaktadır. Dizi ve film karakterlerinin davranışları, replikleri karakterlerin lakapları izlenen kesim tarafından taklit edildiği, hatta dizilerde çalınan müziklerinin popülerliği artarak bazen de cep telefonu melodisi olarak kullanıldığı görülmektedir. Dizilerde gösterilen şiddet sahneler adalet ve mevcut siyasal sistemlerine olan güvenin sorgulanmasına ve hukuka ihtiyaç duyulmadan da haklarımızın aranabileceğini, sorunlarımızın çözülebileceği mesajı vermektedir.

“Herkesin gözlemediği üzere, kitle kültüründe (filmler, televizyon, çizgi romanlar, bilgisayar oyunları) kabul edilebilir şiddet sadizmin düzeyi giderek artmaktadır. Kırk yıl önce burun kıvrılarak ve tiksintiyle irkilerek bakılan şeyler, artık bütün çocukların gözlerini bile kırpmadan izledikleri görüntülerdir. Gerçekten de, düzensizlik ve

¹⁶⁷ Arslan, a.g.m., s. 10

¹⁶⁸ Barry Sanders, *Öküzün A'sı*, çev. Şehnaz Tahir, 3.Baskı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2013, s. 48

*kargaşa çoğu zaman modern kültürde pek çok insan üstünde şok edici olmaktan ziyade eğlendirici bir iştah bırakmaktadır.*¹⁶⁹

Özellikle cinsel içerikli sahnelerin yoğunluğu, çocuk ve gençlerin cinselliğin içeriğinin bilinçsiz şekilde kavramalarına yol açarken, cinselliğin olası olumsuz sonuçları ve riskleri gerçekçi olmayan senaryolarla normalleştirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca ayrımcılık, madde ve alkol kullanımı, suça yönelik davranışlar, küfür içeren kaba ve saygısız konuşmalar ve davranışlar gibi olumsuz sonuçlara rol model olarak, böyle davranışlara referans olmaktadır.¹⁷⁰

Eğlence amaçlı yapılan popüler kültür unsurlarının yayınları olan televizyon dizileri, filmler, şarkılar ve reklamlar bize kültür içindeki kadın kimliği ve imajının farklı algılanmasına yol açmaktadır. Ayrıca bu yapımlarda kadın bedenini aleni ya da örtük şekilde kullanılarak kadını cinsel bir meta gibi ele alıp, kadına yönelik şiddet davranışlarının normalleşmesine ve şiddetin meşrulaşmasına sebep olmaktadır. Ayrıca dizi ve filmlerde kadınlar tek tipleştirerek kadınları ya güzel, bakımlı, çekici, hırslı, istekleri için gerekirse dişiliğini kullanabilen ya da pasif, bağımlı ve güçsüz olup genelde yetenekli, akıllı ve üretken olmayan varlıklar olarak sunulmaktadır. Erkekler ise kadınların bu yapısının tam zıttı özellikleri ile temsil etmektedir.

Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği Eskişehir Şubesi ortaklığı ile yapılan Avrupa Birliği destekli “Toplumsal Çalışmalar ile Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Projesi kapsamında yapılan araştırma da “Toplumsal, ulusal televizyon kanallarında yayınlanan dizilerde kadına yönelik şiddetin nasıl gündeme geldiğini saptamak amacıyla yapılan araştırma sonucunda aşağıdaki bulgular yer almaktadır.

- *“İncelenen dizilerin hemen hemen tümünde (%97) ağırlıklı olarak şiddet tespit edilmiştir. Kadına yönelik şiddet çoğunlukla evde (%61,4) uygulanmıştır.*
- *Kadınların en çok dayak ve tokat gibi fiziksel şiddet türüne maruz kaldıkları görülmektedir. Bunun yanısıra sözel ve psikolojik şiddetin ağırlıklı olarak yer aldığı saptanmıştır.*
- *Dizilerde kadına yönelik şiddetin türlerine bakıldığında, ekonomik şiddet olarak kadının lüzumsuz para harcaması % 50 ve kadının çalışmasına izin vermemek % 50 olarak eşit oranda görülmüştür*

¹⁶⁹ Susan Sontag, Başkalarının Acısına Bakmak, çev. Osman Akinhay, 1. Baskı, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2004, s. 101

¹⁷⁰ Öktem, Sayıl, Çelenk Özen, a.g.m., ss. 13-14

• Televizyon dizilerinde cinsel şiddet türü içinde ağırlıklı olarak cinsel içerikli imalar yapmak % 66.7 oranı ile ilk sırada yer almaktadır. Öte yandan küçümseyici sözler söyleme ve korkutma en çok rastlanan psikolojik şiddet türüdür. Bununla birlikte sosyal şiddet türleri içerisinde % 40 oranı ile kadını başkaları önünde sürekli olarak küçük düşürerek erkekliklerini kanıtlamaya çalışmaktadırlar.

• Şiddet uygulayanın şiddet uygulanana yakınlık derecesinin koca, kardeş ve kayınvalide olduğu görülmektedir.

• Şiddetin nedeni olarak en çok namus % 17.5 ve kıskançlık % 15.8 gösterilmiştir. Aynı zamanda da şiddet uygulanırken, şiddetin aracı olarak en çok sözlü saldırı ve tacizin % 73.7 oranında kullanıldığı görülmüştür.

• Şiddet uygulama sırasında tarafların genelde yalnız olmadıkları, mekanda başkalarının da olduğu ve şiddet esnasında tarafların yanında bulunan 38 kişinin % 52.6'sının şiddeti onayladığı tespit edilmiştir. Şiddeti onaylayan 20 kişinin cinsiyetleri incelendiğinde ise erkeklerin şiddeti onayladığı görülmektedir.

• Şiddeti onaylayanların şiddete maruz kalan kadınla yakınlık derecesi incelendiğinde de onaylayanların çoğunun birinci derecede yakın oldukları söylenebilir. % 25 oranla kocanın ilk sırada yer alması da araştırmanın ilgi çekici sonuçlarından birisidir.

• Şiddete maruz kalan kadının % 35.1 oranında sustuğu ve davranışsal boyuttaki tepkilerinde ise ağlama ile % 22.8 ile sınırlı kaldığı saptanmıştır.

• Şiddete maruz kalan kadına % 88.4 oranı ile hiçbir öneri yapılmadığı ve şiddet uygulayanların cezalandırılmasında ise şiddet uygulayanın sadece 2 sahnede cezalandırıldığı görülmüş ve bu ceza da sözlü uyarı şeklinde olmuştur.¹⁷¹

Şiddeti ve kadına yönelik şiddeti besleyen bir diğer faktör de şarkı sözleridir.

Günümüzde müzik artık tüketim nesnesi haline gelerek endüstri sisteminin bir parçası olmuştur. Kadın ve kadın bedeni de bu endüstride karşımıza çıkan bir meta haline gelmiştir. Yayınlanan şarkılarda, video kliplerinde, eğlence yayınlarında karşımıza çıkan tek ortak özellik kadının cinsel meta haline gelmiş bedenleridir. Şarkının ya da klibin içeriği her ne olursa olsun, kadının bedenini hatırlatıcı ayrıntılar göze çarpmaktadır. Ayrıca kliplerde şarkılar hareketli de olsa slow da olsa şarkıcının etrafında dans eden çok sayıda kadın olmaktadır. Bu durum bilinçaltımıza kadının bir eğlence mezesi olabileceği fikrini işlemektedir. Yayınlanan pek çok klipte yaşama dair gerçeklikleri çarpıtarak, bize erotize edilerek sunulmaktadır. Kliplerin çoğunluğu kadın bedeninin teşhiri ve kadınların kışkırtıcı veya erkeğin kendine, başka bir erkeğe ya da kadına yönelik şiddet içeren davranışlarını içermektedir. Bazı şarkı sözleri de aynı şekilde kadının varlığına ve şahsına dair aşağılayıcı, tehdit edici, küçümseyici vb.

¹⁷¹ Sezen Ünlü v.d., “Kadına Yönelik Şiddet: Tv Dizilerinde Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Cilt 5, S.4, 2009, ss. 103-104

anlatan ifadeler içermektedir. *Kız ben seni vurmaz mıyam, saçşlarından asmas mıyam?* ya da *Leyla döktürüyor dönüp bakmıyor, bas bas paraları Leylay'a* gibi şarkı sözleri buna örnektir.

Bu durum -medyanın insan davranışları üzerindeki etkilerini düşürsek- insanların zihnindeki kadın kimliğinin algısını ve içeriğini değiştirerek kadınlara psikolojik ve fiziksel şiddet uygulamayı olağan hale getirmektedir.

Reklamlar da kadına yönelik şiddeti besleyen faktörler arasında sayılmaktadır. Tüm reklamlarda istisnasız kadın bedeni teşhir edilmektedir. Sakız reklamından, araba lastiği reklamına kadar aklımıza gelebilecek her türlü ürünün reklamında kadın bedeni kullanılmaktadır. Çünkü kadın bedeninin iyi bir pazarlamacı olacağı ve kadın bedeninin satmayacağı meta olmadığı düşüncesi gibi yerleşik bir düşünce mevcuttur. Kadın salt olarak yalnızca *bedene* indirgenir. Kadının varoluşu ancak beden (güzellik ve seksapalite) ile mümkündür. Reklamlarda oynayan kadınlar davranışlarında benzerlik göstererek çekici, kışkırtıcı, hırslı ya da edilgen, yalnızca duyguları ile karar veren, zaaflarına çabuk yenilen bireyler olarak gösterilmektedir. Örneği; bir kadının çikolata ya da dondurma yerken çok haz duyduğu ve bu haz ile reel hayattan kopacak kadar sığ ve niteliksiz gösterilebilmektedir. Kısaca reklamlarda kadınların davranışları ve düşünceleri saptırılıp, tek bir niteliğe indirgenmektedir. Bu şekilde gösterilmeyen reklamlarda da yine kadınların rol ve davranışları benzerlik göstermektedir. Kadınlar deterjan, yaşlanma ve zayıflama karşıtı ürünler, bebek ürünleri, küçük ev aletleri gibi reklamlarda oynamaktadır. Ayrıca bir diğer şiddet davranışı erkeklere ait kişisel bakım ürünlerinin kadınlara ait kişisel bakım ürünleri kadar tanıtılmamasıdır. Bu durum kadın bedeninin mahremiyetinin önemsizleşmesine ve değersizleşmesine yol açmaktadır. Tüm bunlara ek olarak pek çok reklamda kadınların oynamasına rağmen dış sesler genellikle erkeklere aittir.

Reklamlarda kadın ve kadın bedeninin bu kadar sık kullanılması kadın kimliğine yönelik iki tehdit barındırır. Birincisi, kadını seyirlik nesneye dönüştürmesi, ikincisi, kadını fetiş nesnesine dönüştürmesidir.¹⁷² Reklamların bu durum kadının toplumdaki algısının yeniden üretilmesine neden olarak şiddetin ve kadına yönelik şiddetin meşrulaşmasına ve hatta normalleşmesine yol açmaktadır.

¹⁷² Seçil Büker, Ayşe Eziler Kıran, *Reklamlarda Kadına Yönelik Şiddet*, 2. Baskı, İstanbul, Alan Yayıncılık, s. 108

“...erkek (baba, ağabey, eş, oğul) baskısı altında yaşayan çok sayıda kadın, şiddeti günlük yaşamlarının olağan bir uzantısıymış gibi algılayıp kabullenmekte ve <<içselleştirmek>>tedir. Kadınların isteyerek ya da istemeyerek, bilinçli ya da bilinçsiz olarak izledikleri reklamların da şiddeti sıradanlaştırması, güzelleştirmesi, kadının şiddeti ayımsamasına, ona karşı koymasına engel olmaktadır.”¹⁷³

John Berger’in ifade ettiği gibi “erkekler kadınlara karşı belli tutum edinmeden önce onları gözlerler. Bu yüzden bir kadının bir erkeğe görünüşü, kadına nasıl davranacağını belirlemektedir.”¹⁷⁴ Bu bakımdan medyaya ait tüm yayınların reklam, dergi, şarkı sözleri, film ve diziler kadının kendini ve diğer kadınları algılamasını ve tanımlamasını, erkeğin kadını algılamasını ve tanımlamasını, erkeğin kadına yönelik davranışını ve şiddet ve kadına yönelik şiddet algısını şekillendirdiğini bize göstermektedir.

2.3. Şiddetin Sonuçları

2.3.1. Şiddete Uğrayan Kadınlarda Görülen Fizyolojik ve Psikolojik Sağlık Sorunları

Medical News Today sağlığı fiziksel, zihinsel ve sosyal olarak iyi oluş (well-being) ve tam bir yaşam sürmek için bir kaynak¹⁷⁵ olarak tanımlamaktadır. O halde şiddet, kişinin doğuştan hakkı olduğu fiziksel, zihinsel ve sosyal olarak iyi oluş haline yani sağlığına karşı yapılan yıpratıcı bir eylemdir. Çünkü şiddet eylemi kişiye fiziksel ve psikolojik zarar veren saldırgan davranışlarını içermekle beraber, hafif yaralanmadan ölüme, travma ve depresyondan intihara kadar geniş bir yelpazeyi kapsayan sonuçlara sebep olmaktadır.

Şiddet bir kadın sağlık sorunudur ve bu yüzden şiddete uğramış kadınlarda, uğradıkları şiddet türüne göre fizyolojik ve psikolojik sağlık sorunları- bazen yalnızca biri, bazen her ikisi- gözlenmektedir. Şiddetin gözlemlenen fizyolojik sağlık sorunlarının tedavisi bazen mümkün olurken, bazen de kadınların hayatlarının geri kalanını devam ettirecek yeterliliğini yitirmelerine (örneğin organ kaybı), fiziksel

¹⁷³ Büker, Kıran, a.g.e., s. 56

¹⁷⁴ Berger, a.g.e., s. 46

¹⁷⁵ <https://www.medicalnewstoday.com/>, (20.04.2018)

görünümünün bozulmasına (örneğin burun kesme, yüze yakıcı madde atma) ve hayatlarını kaybetmelerine (ölüm) yol açmaktadır.

Şiddetin gözlemlenen bir diğer sonucu da kadınların ruhsal olarak sağlıklarını yitirmeleridir. Sigmund Freud'un *çalışmak ve sevmek* dediği ruh sağlığı kişinin kendi ve çevresiyle sürekli bir denge ve uyum içinde olması olarak tanımlanmaktadır. Bireyin ruhsal açıdan sağlıklı olması şu özellikler ile açıklanmaktadır:

- Kişi kendisiyle uyumlu olmalıdır.
- Yakın ve uzak çevresi ile ilişkisi devamlılık göstermelidir.
- İnsanlarla işbirliği yapabilmelidir.
- İnsanlarla saygı ve sevgi bağı kurabilmelidir.
- Gerçeğe uygun bir özgüveni ve özsaygısı olmalıdır.
- Davranışlarını ve yeteneklerinin farkında olmalı ve onları ölçebilmelidir.
- Kendine ve topluma karşı sorumlulukları olduğunun bilincinde olmalıdır.
- Geleceğe yönelik tasarımlar yapabilme ve bunlara ulaşmak için gerçekçi yolları tercih edebilmedir.
- Karşılaşılan zorluklarla baş edebilecek güce sahip olmalıdır,
- Yeni durumlara uyma esnekliği göstermelidir.
- Başkalarından bağımsız olarak girişimler yapabilmelidir.
- Yanılgıları ve başarısızlıkları telafi edebilmelidir.
- Eylemlerinin sorumluluğunu alabilmelidir.¹⁷⁶

Şiddete uğrayan kadınlarda kendini gösteren aşağılık ve yetersizlik duyguları temel olarak sosyal yaşamı devam ettirebilecek yeterliliğin ve gücün azalmasına sebep olmaktadır. Bu yeterliliğin azalması yukarı sayılan kriterlerin çoğunun azalmasına ya da tamamen ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Çünkü şiddete uğrayan kadının benlik saygısının azalmasına, kendine olan güvenin ve kendiliğiyle ilgili değerlilik duygularının incinmesine neden olmaktadır.¹⁷⁷ Bu davranışın en değer verdiği saydığı ve sevdiği erkekler tarafından gerçekleştirilmesi ise durumu tamamen bir trajediye çevirmektedir.

¹⁷⁶ Atalay Yörükoğlu, *Çocuk Ruh Sağlığı*, 36. Basım, İstanbul, Özgür Yayınları, 2015, ss. 13-15

¹⁷⁷ Aliye Mavili, *Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması*, 2. Baskı, İstanbul, Elma Yayınevi, 2014, s. 54

Şiddetin kadın psikolojisi üzerindeki bir diğer ciddi etkisi de kadınlarda şiddet sonrası ortaya çıkan kişilik bozukluklarıdır. Yapılan birçok araştırma şiddete maruz kalmış kadınlarda şiddet sonucu A kümesi, B kümesi ve C kümesi kişilik bozukluklarının görülmesini gözler önüne sermektedir. Ebru Güler'in yaptığı çalışmada şiddet mağduru 68 kadında paraoid kişilik bozukluğu %7,8, obsesif kompulsif kişilik bozukluğu %3,9, çekingen kişilik bozukluğu %37,3, bağımlı kişilik bozukluğu %31,4 ve sınır kişilik bozukluğu belirtileri olduğu gözlenmiştir.¹⁷⁸

İpek Türkoğlu'nun yaptığı bir diğer çalışmada ise şiddet görmüş 85 kadından 43 kadına kişilik bozukluğu teşhisi konulmuştur. Araştırmada en çok borderline kişilik bozukluğu %14,1, kaçınan kişilik bozukluğu %12,9 ve %8,2 paranoid kişilik bozukluğu olduğu gözlenmiştir. Ayrıca *psikolojik şiddete* maruz kalan kadınlarda antisosyal kişilik bozukluğu, *cinsel şiddete* maruz kalan kadınlarda çekingen, bağımlı, obsesif, pasif, şizotipa, histriyonik, borderline, B kümesi ve C kümesi kişilik bozukluğu, ekonomik şiddete maruz kalma kadınlarda paranoid, şizoid, narsistik ve A kümesi kişilik bozukluğu görülme olasılığı daha fazladır.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Ebru Güler, *Sığınma Evinde Kalan Kadınların Yaşadıkları Şiddet ve Kişilik Bozuklukları Arasındaki İlişki*, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2012, s. 87

¹⁷⁹ İpek Türkoğlu, *Şiddet görmüş kadınların kişilik özelliklerinin somatik belirtiler ve depresyon üzerine etkisi*, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2013, s. 87

Tablo 6. Şiddete Uğrayan Kadınlarda Görülen Fizyolojik ve Psikolojik Sağlık Sorunları

Tıbbi Sorunlar	Psikolojik Sağlık Sorunları
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Çeşitli yaralanmalar (çizik, sıyrık, derin kesikler) ▪ Fiziksel ekimozlar ▪ Yanıklar ▪ Çeşitli kırıklar (diş, kol, burun ve kemiklerde kırılmalar) ▪ İç organların zarar görmesi (kulak zarı patlaması, beyin zedelenmesi, beyin travmaları) ▪ Hafıza Kaybı ▪ Organın işlevinin azalması ▪ Organ Kaybı ▪ İstenmeyen gebelikler ▪ Düşük ▪ Erken doğum ▪ Ceninin zarar görmesi ▪ Genital rahatsızlıklar (cinsel yolla bulaşan hastalıklar, enfeksiyonlar) ▪ Ölüm 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Korku ▪ Yaygın Anksiyete Bozukluğu ▪ Panik bozukluk ▪ Obsesif kompulsif bozukluk ▪ Özgül Fobi ▪ Majör depresyon ▪ Uyum Bozukluğu ▪ Somatizasyon bozukluğu ▪ Ağrı bozuklukları ▪ Bağımlı kişilik ▪ Travma ▪ Travma sonrası stres bozukluğu ▪ Uyku bozuklukları ▪ Kronik yorgunluk ▪ Öğrenilmiş çaresizlik ▪ Suçluluk duygusu ▪ Çaresizlik hissi ▪ Değersizlik hissi ▪ Umutsuzluk hissi ▪ Sosyal ilişkilerde bozulma ▪ Kişilerle iletişim kurmaktan kaçınma ▪ Aşâğılık duygusu ▪ Utanç duygusu ▪ Kendini yetersiz ve beceriksiz hissetme ▪ Özsaygının (benlik duygusu) azalması ▪ Öz yeterliliğın azalması ▪ Bağımlı davranışlar ▪ Çekingen davranışlar ▪ Ağlama nöbetleri ▪ Günlük faaliyetlerde isteksizlik ▪ Karar mekanizmalarının devre dışı kalması ▪ İntihar düşüncesi/ eğilim ▪ İntihar

2.3.2. Şiddete uğrayan kadınların şiddet ortamını terk etmemesinin nedenleri

Şiddet, kadınlar için hem evrensel bir sorun hem de sağlık sorunu olmaktadır. “Evlilik içi fiziksel şiddet ve dayak sık sık tekrarlanma eğilimi olan bir davranış kalıbıdır. Bir kez dayak yiyen kadının bu davranışla tekrar karşılama olasılığı oldukça

yüksektir.”¹⁸⁰ Ancak buna rağmen şiddete maruz kalmış kadınların genellikle şiddet ortamını terk etmediği, şiddet ortamında kalmayı tercih ettiği görülmektedir. Bu durum aslında bir paradoksu teşkil etmiş olsa da sosyal statü, toplumsal baskı, ekonomik faktörler, yuvanın kutsallığı fikri, daha fazla şiddete maruz kalma korkusu, resmi kurumların kendilerini koruyamayacağı önyargısı gibi farklı sebepler kadının şiddet ortamını terk etmemelerine yol açmaktadır.

Ayrıca toplumun ev ve evliliğin mahremiyeti kabulü ve toplumsal rol kalıpları (örneğin kadın ne yaptı da erkek böyle davrandı), kadınların *utanma* duygusu ve aileye sadakat fikri (çünkü bu durum bir aile sırrıdır ve ifşa edilmemelidir), gidecek yerinin olmaması, ailesine karşı mahcup olmamak, boşanma ihtimali ve boşanan kadına toplumun bakış açısı, Allah korkusu, alinyazısı olarak kabul etme ve daha fazla şiddet göreceği korkusu gibi psikolojik denge ve sosyal prestij imkanları kadının maruz kaldığı şiddetten bahsetmemesine ve şiddet ortamında kalmaya devam etmemesine sebep olmaktadır. Özellikle kendisinin ve çocuklarının geçimini sağlama imkanı bulunmayan kadın, mecburiyetten bir erkeğin ekonomik himayesi altında bulunmaktadır.¹⁸¹

Tijen Harcar ve ark. aktarımına göre Gelles kadının şiddet ortamını terk etmemesinin sebebini “yedi ana başlık altında toplamıştır:

1. Kadınlar kendilerine yönelik negatif fikirlere sahiptirler,
2. Kocalarının değişip kendilerine karşı iyileşeceğine inanırlar,
3. Ekonomik zorunluluklar,
4. Babanın ekonomik desteğine ihtiyaç duydukları çocukları vardır,
5. Tek baslarına yapamayacaklarını düşünürler,
6. Boşanmış dulların sosyal olarak hoş karşılanmadığına inanırlar,
7. Çocuklu kadınların bir iş bulmaları daha güçtür.”¹⁸²

Şiddete maruz kalan kadın bu ve benzeri sebepler ve kaygılardan dolayı koca, eş ya da hayatındaki erkeğin her türlü fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddetini kabul edilebilir görmektedir.

¹⁸⁰ Mavili, a.g.e., s. 40

¹⁸¹ Hidayet Şefkatli Tuksal, *Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki İzdişümleri*, 6. Baskı, Ankara, Otto Yayın, 2016, s. 68

¹⁸² Tijen Harcar vd., “Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu”, *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4), Eylül-Aralık, 2008, s. 60

2.4. Kadına Yönelik Şiddet ve Dini Başa Çıkma

2.4.1. Din ve Maneviyat Kavramı

İnsanlık tarihi kadar bir geçmişe sahip olan din,¹⁸³ varlığını her zaman devam ettiren bir gerçekliktir. Dinin çok yönlü ve karmaşık bir yapıya sahip olmasından dolayı ilahiyatçılar, filozoflar ve sosyal bilimciler tarafından değişik tanımlamalar yapılmıştır.¹⁸⁴ Din, nesnel ve özsel boyutlu bir gerçekliğe sahiptir. *Dinin nesnel boyutu* dini topluluklar ve gelenek, dini kurumlar, dini şahıslar, din dili, dini nesnelere, dini zaman ve mekanlar ve dini törenler gibi unsurları içermektedir. *Dinin özsel boyutu* ise dini inançlar, dini ifadeler, dini tasavvurlar, dini tutumlar, dini duygular, dini uygulamalar ve dini eylemleri içermektedir.

İnsanın bütününe nüfuz etme gücüne sahip olan din¹⁸⁵, ünlü psikanalist Sigmund Freud'a göre, tıpkı nevrozlarda olduğu gibi, bazı güdülerin bastırılması ve reddedilmesi sonucu oluşmaktadır. Dini evrensel bir nevroz olarak kabul eden Freud, bu noktadan hareketle "dini ritüeller ile saplantılı davranışlar arasında sekiz benzerlik noktası bulur:

1. İhmal edildikleri takdirde kişide vicdan azabı, bir sıkıntı oluşur.
2. Kişinin zihninde ayrı bir yeri vardır ve kişi bunları gerçekleştirirken diğer işlerden soyutlanır.
3. Tüm detayların icra edilmesine özen gösterilir.
4. Suçluluk duygusu.
5. Pişmanlık duygusu.
6. İçgüsel dürtülerin bastırılması.
7. Uzlaşma hali.
8. Yer değiştirme mekanizması."¹⁸⁶

Carl Gustav Jung ise Freud'un aksine nevrozun, bastırılmış dindarlıktan kaynaklandığını ifade ederken, nevrozun sebebini, dinin psişe¹⁸⁷deki etkinliğinin kaybetmesinin sonucu olarak kabul etmektedir.¹⁸⁸ Ona göre ruh ile karşılıklı ilişki

¹⁸³ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisine Giriş*, 2. Baskı, İstanbul, Dem Yayınları, 2012, s. 29

¹⁸⁴ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi*, 10. Baskı, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013, s. 69

¹⁸⁵ Hökelekli, *Din Psikolojisine Giriş*, a.g.e., s. 33

¹⁸⁶ Ali Köse, *Freud ve Din*, 4. Baskı, İstanbul, İz Yayıncılık, 2012, s. 69

Yer değiştirme mekanizması (displacement): Tepki yaratacak bir güdünün ya da duygunun kabul edilebilir şekilde ortaya çıkmasıdır.

¹⁸⁷ Psişe: Jung ekolüne göre kişiliğin tümüdür.

¹⁸⁸ Abdulkerim Bahadır, *Jung ve Din*, 2. Baskı, İstanbul, İz Yayıncılık, 2012, ss. 279-280

çerçevesinde olan din, ruhsal bir süreç olarak kişiliğin tamamını kavrar ve etkiler. Hatta Jung Batı dünyasının modernleşmeyle birlikte yaşadığı ciddi kayıpların en önemli sebeplerinden birisinin, kişilik bütünlüğüne hizmet eden dinin psişedeki etkinliğinin hesaba katılmaması olarak görmektedir. Modern insan, psişik bütünlüğünü tamamlayacak önemli bir eksikliğe sahiptir. Özgürleşme adına dinin desteklediği ortak temellerden uzaklaşmıştır, bu durumda kişilik bölünmelerine yol açarak ruhsal çözümlenmeleri de beraberinde getirmiştir.¹⁸⁹

Dinin uzlaşan bir tanımının yapılamamasının sebebi, din olgusunun kompleks yapısı ve farklı şekillerde ortaya çıkmasındandır. Ancak bilimin nesnellik ilkesi dini tanımlarken *özel, işlevsel* ve *hem özel hem de işlevsel* olarak ele almayı gerektirmektedir. Dinin özel tanımı; dinin ne olduğuna, asli mahiyetine dair yapılan tanımlamalardır. Bu tanımlar dini olanla dini olmayanı ayırt etmek için yapılmaktadır. Dinin işlevsel tanımları ise; dinin bireysel ve toplumsal hayatta yerine getirdiği fonksiyonları tanımlamaktadır. Dinin işlevsel boyutu bireysel ve sosyal olarak üzere iki farklı boyutta incelenmektedir.

Maneviyat ve din kavramları tarih boyunca aynı anlama gelecek şekilde kullanılmıştır. Ancak son yüzyılda maneviyat ve din arasında bir ayrımın olduğu düşünülmüştür. “Maneviyatın bireysel alandaki deneyimleri ifade ettiği, dinin ise dini kurumlar, ritüeller ve sistematik inançlara bağlılığı ifade ettiği düşünölmeye başlanmıştır.”¹⁹⁰ Din kavramı organize bir dini ve teolojik bir öğretime bağlılığı, maneviyat ise aşkın olanla kurulan bağlantıyı ve bireylerde bu olguların birbirinden bağımsızlığını ifade etmektedir. Bu yoruma göre bireyler dindar ve maneviyatlı, dindar ve maneviyatsız, maneviyatlı ama bir dine mensup olmayan ya da her ikisini de deneyimlememiş olabilmektedir.¹⁹¹

Bu bakımdan *dindarlık(religiosity)* ve *maneviyat (spirituality)* yakın anlamlı olmakla beraber, aralarında önemli farklar bulunmaktadır. Dindarlık geleneksel/kurumsal ve formel dini yaşayışlar olarak, maneviyat ise varoluşu anlamlandıran bireysel inanç ve bağlanmalar olarak tanımlanmaktadır.¹⁹² Dindarlık;

¹⁸⁹ Bahadır, A.g.e., s. 280

¹⁹⁰ Halil Ekşi, Çınar Kaya, *Manevi Yönelimli Psikoterapi Ve Psikolojik Danışma*, 1. Baskı, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2016, s. 15

¹⁹¹ Ekşi, Kaya, A.g.e., s.15

¹⁹² Asım Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık*, 2. Baskı, İstanbul, Karahan Kitabevi, 2013, s. 21

ibadetlerin yapılması, dua etme ve dine önem verme gibi kutsalın dışarda yaşanması iken, maneviyat; kutsala duygusal bağlılığı ifade eden düşünce ve duygulardır. Dindarlık, bir dini geleneğin içerisinde bireyin gözlenen davranışları iken; maneviyat gözlem dışındaki yaşantılardır. Ayrıca dindarlık; kutsala ulaştıran öğreti ve anlatıların oluşturduğu ortak inanç sistemi içinde yaşanmasını ifade ederken, maneviyat; kutsala kişisel bağlılıkla biçimlenen anlam ve duyguları ifade etmektedir.¹⁹³ O halde dindarlık için kurumsal dinin bireysel ve içsel yaşantısı, maneviyat için de hem kurumsal bir dine bağlılık hem de bir dine bağlanmadan yaşanan inanma biçimi denilebilir.¹⁹⁴

2.4.2. Dini Başa çıkma

Değişim hayatın en önemli özelliklerinden biridir. Bu değişime adapte olmak ise anlam ile mümkün olmaktadır. Çünkü anlam insan evladı için bir ihtiyaçtır. Bu adapte sürecinde anlam, bireylere bir yön bulmasında yardımcı olur.

Bireyin hayatındaki bu değişimler her zaman olumlu şekilde gerçekleşmemek de bazen insanları strese ve sıkıntıya yol açan olaylar ve durumlar olabilmektedir. Olumsuz, zor ve kontrol edilemez şekilde gerçekleşen bu değişimler bireylerde ruhsal ve fiziksel krizlere yol açar. Bireyler, kendisini aşan bu durum ve olaylarla mücadele etmek için bilişsel ve davranışsal çabalara başvururlar, başvurulan bu bilişsel ve davranışsal çabalara “başa çıkma” denir.¹⁹⁵

Baş çıkma, Lazarus ve Folkman’ın ifadesiyle zor zamanlarda gösterilen ‘anlam arayışı’dır. Onlara göre bu arayış ve çaba iki şekilde gerçekleşir; *varolan anlamın korunması* ve *varolan anlamı korumak mümkün değilse, anlamın dönüştürülmesi*.¹⁹⁶

Baş çıkma sürecinde;

1. Her birey anlam arar.
2. Olayları insanların anlamları şekillendirir.
3. Bu süreçte bir yönelim¹⁹⁷ sistemi gelişir. Bu sistem alışkanlıklar, değerler, ilişki biçimleri, inançları ve kişiliği içerir.
4. Bireyler yönelimlerini, baş çıkma etkinliğiyle gösterir.

¹⁹³ Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık*, a.g.e., s. 22

¹⁹⁴ Yapıcı, *Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık*, A.g.e., s. 23

¹⁹⁵ Hökelekli, *Din Psikolojisine Giriş*, a.g.e., s. 63

¹⁹⁶ Ali Ayten, *Tanrı'ya sığınmak: dini baş çıkma üzerine psiko-sosyal bir araştırma*, İstanbul, İz yayıncılık, 2012, s. 37

¹⁹⁷ Bireyin, karşılaştığı karışık ve sorunlu durumlar karşısında belirlediği tutum, (TDK)

5. Bireyler başa çıkma etkinliğinde koruma ve dönüştürme metotlarıyla anlam ararlar.
6. Her başa çıkma belirli bir kültürün içinde gerçekleşir.
7. Başa çıkma da sonuç da sonuç süreçte gizlidir. İyi bir başa çıkma süreci iyi bir sonuca ulaştırır.¹⁹⁸

Başa çıkma sürecinde anlamın korunması için öfkelenmek, gücenmek, bağırarak, incitmek ve incinmek araçlar kullanılır. Anlamın dönüştürülmesi sürecinde kullanılan ise; yeniden yorumlama, empati kurma, affetme, insanileştirme, objektif şekilde değerlendirme vb. araçlardır.

Bireyin başa çıkma yöntemlerine başvurmasının bir diğer sebebi de çeşitli nedenlerden dolayı hayatında kaybettiği kontrolü yeniden sağlama ihtiyacıdır. Bireyler kendileri ve hayatları üzerinde kontrol kurmak isterler. Çünkü bireyin ruhsal ve fiziksel anlamda sağlıklı olmanın bir diğer unsuru da kontrol duygusudur. Yitirilen kontrol kaybı bireylerde ciddi ruhsal problemlere yol açmaktadır.

Her birey kendi kapasitesini zorlayan kırılmalar yaşamaktadır ve bu kırılmalar bireyi başa çıkma sürecine iter. Bireyin anlam yitimine engel olmak ve kontrolü sağlamak için başvurduğu başa çıkma sürecinde ortaya koyduğu her çaba başa çıkma etkinliğidir. Bunlar seküler ya da dini yöntemler yani fiziksel, psikolojik, sosyal ve manevi etkinliklerdir.

Dini başa çıkma yöntemi kutsal temelli bir yöntemdir. Çünkü din bireylerin davranışlarına yön veren, onları duygusal olarak kuşatan, olaylara karşı algılarını değiştiren, hayatın olumsuzluklarına karşı güven veren bir sığınak ve insanı ruhsal olarak sağlıklı ve dengeli yapan bir dünya düzeni, disiplindir. “Dini başa çıkma, dini inanç ve davranışların, dini/kültürel değerlerin zor zamanların getirdiği olumsuz duygusal sonuçların engellenmesi veya hafifletilmesi, anlamın korunması veya dönüştürülmesi ve problem çözümünün kolaylaştırılması yolunda kullanılmasıdır.”¹⁹⁹ Dini başa çıkma bazı bireylerin, bazı stresli olaylar karşısında başvurdukları, kişisel ve sosyal kaynakları tükendiğinde, insani sınırlarını zorlayan daha güç durumlarda faydalı gördüğü bir yoldur.²⁰⁰

¹⁹⁸ Ayten, a.g.e., ss. 38-39

¹⁹⁹ Ayten, a.g.e., ss.40-41

²⁰⁰ Raymond F. Paloutzian, Crystal L. Park, Din ve Maneviyat Psikolojisi: yeni yaklaşımlar ve uygulama alanları, çev. İhsan Çapcıoğlu, Ali Ayten, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2013, ss. 389-390

Din de dini başa çıkma aracılığıyla bireyin kaybettiği kontrolü yeniden sağlamasına kılavuzluk etmektedir. Dini başa çıkma üç farklı şekilde kontrolü sağlamaktadır.

1. Kıyaslamacı kontrol; bu yaklaşım bireylerin başlarına gelen sıkıntıları kabullenmesini kolaylaştırır. Birey içinde bulunduğu zor şartları daha şükredici bir bakış açısıyla değerlendirir.
2. Tahminsel/Bilgisel kontrol; bu yaklaşım bireyin gündelik pek çok soruna ümitvar şekilde yaklaşmasını sağlamaktadır. ‘Allah’tan ümit kesilmez’ sözü bu yaklaşımı açıklayan en güzel örnektir.
3. Vekaleten kontrol; birey olmuş ve olacak tüm kötü durumların kontrolünü kutsal bir güce atfetmektedir. “...Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!..” (Ali-İmran, 173/3) ayeti bireyin kontrolü Allah’a bıraktığının bir kanıtıdır.²⁰¹

2.4.2.1. Dini Başa Çıkma Metotları

Dini başa çıkma bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları sorunlarla baş etmede kullandıkları manevi bir yöntemdir. Dini başa çıkma, dinin bireylerin yaşamlarındaki kritik ve önemli olayları anlama ve onlarla baş etme de önemli bir role sahip olduğunu tanımlamaktadır. Bu bakımdan “belirli bir başa çıkma biçimine dair *kim* (örn. ruhban sınıfı, cemaat üyeleri, Tanrı), *ne* (örn. dua, İncil okuma ve ayin), *ne zaman* (örn. akut stres zamanında, kronik stres zamanında), *nerede* (örn. cemaat içinde, şahsen) ve *neden* (örn. anlam bulmak, kontrol sağlamak için) soruları sorulmalıdır.”²⁰²

Pargament, Koeing ve Perez yaptıkları görüşmeler ve inceledikleri literatürler sonucunda 5 temel hedef bünyesinde 21 tane dini başa yöntemi belirlemişlerdir. Bunlar;

“Anlam Bulmaya Yönelik Dini Başa Çıkma Etkinlikleri

Hayra yorma: Sıkıntı veya gerilim oluşturan olayı potansiyel olarak hayırlı görmedir.

Allah’ın cezalandırmasına yorma: Stres yaratan olayı, Allah’ın günahlardan ötürü verdiği ceza olarak değerlendirmedir.

Şeytan işi olarak görme: Olumsuzlukları şeytanın işi olarak algılamadır.

²⁰¹ Ayten, a.g.e., ss. 62-63

²⁰² Paloutzian, Park, a.g.e., ss. 382-383

Uğursuzluğa yorma: Sıkıntı oluşturan durumu uğursuzluk olarak değerlendirmemdir.

Allah'ın kudretine yorma: Allah'ın gücünün sıkıntı getiren durumu etkilediğini düşünmemdir.

Üstünlük ve Kontrol Kazanmak İçin Yapılan Dini Başa Çıkma Etkinlikleri

İşbirlikçi dini başa çıkma: Problemin çözümünde Allah ile yardımlaşarak kontrol sağlama çabasıdır.

Pasif dini erteleme: Durumun kontrolünü Allah'a havale etme, pasifçe problemin çözümünü Allah'tan beklemedir.

Aktif dini teslimiyet: Başa çıkmada kontrolü aktif bir şekilde Allah'a verme, bununla birlikte sorumluluk üstlenmektedir.

Doğrudan aracılık, şefaet dileme: Allah'ın mucize veya kutsal bir müdahale ile doğrudan müdahalesini dileyerek kontrol sağlamadır.

Kendi idare etmeci başa çıkma: Allah'tan yardım beklemekten çok bireysel girişim yoluyla kontrol sağlama çabasıdır.

Teselli ve Allah'a Yakınlık Kazanmak Amaçlı Dini Başa Çıkma Etkinlikleri

Manevi destek arama: Allah'ın sevgisi ve ilgisi vasıtasıyla teselli ve rahatlama arayışıdır.

Dini odaklanma: İlgisini sıkıntı veren durumdan çevirmek için dini etkinliklere başvurmadır.

Dini arınma: Dini ritüeller ve tevbe yoluyla manevi temizlenme arayışıdır.

Manevi hoşnutsuzluk: Sıkıntılı durumda bireyin, Allah'la olan ilişkisinden hoşnutsuz olduğunu ifade etmesidir.

Dini sınırlar çizme: Kabul edilebilir dini davranışı edilmeyenden ayırma ve dini sınırlar içerisinde kalma çabasıdır.

Başkalarıyla İyi İlişkiler Kurma ve Allah'a Yakın Olma Amaçlı Dini Başa Çıkma Etkinlikleri

Din adamları veya cemaat üyelerinden destek arama: Din adamı ve cemaat üyelerinin ilgi ve yardımıyla rahatlama arayışıdır.

Dini yardım: Başkalarına desteklemek ve teselli etmek için manevi yardım sağlama çabasıdır.

Kişilerarası dini hoşnutsuzluk: Sıkıntı yaşayanın din adamı veya dindarlarla ilişkilerindeki memnuniyetsizliği içerir.

Hayatta Dönüşüm Elde Etmek Amacıyla Yapılan Dini Başa Çıkma Etkinlikleri

Dini istikamet arayışı: Hayata yeni bir yön vermede, dini yardımcı olarak değerlendirmedir.

Dini dönüşüm: Hayatta radikal bir değişim için dine yönelmedir.

Dini bağışlanma: Öfke, incinme ve barışa zarar veren korkudan kurtulmada yardımcı olarak dine yönelmedir.²⁰³

Dini başa çıkma metotlarını iki kategoride ele almak mümkündür. Bu kategoriler olumlu ve olumsuz dini başa çıkma stratejileridir.

Olumlu ve Olumsuz dini başa çıkma;

Olumlu dini başa çıkmanın, hayra yorarak yeniden değerlendirme, manevi destek arama veya dini aktivitelere katılmak gibi etkinlikler bireyi varolan kaygıdan korumaktadır. Ayrıca bu stratejilerin depresyon, umutsuzluk ve suç gibi olumsuz durumlarla da negatif bir bağlantı olduğu görülmüştür.

Dini hoşnutsuzluk, memnuniyetsizlik gibi olumsuz dini başa çıkma stratejilerinin ise çeşitli olumsuz yaşam olaylarının neden olduğu manevi hasar ve olumsuz psikolojik sonuçlarla arasında pozitif bir bağlantı olduğu görülmüştür.²⁰⁴ Yani kaygı ve huzursuzluk gibi durumlarının olumlu başa çıkma yöntemleri ile arasında negatif korelasyon, olumsuz başa çıkma yöntemleri ile arasında pozitif korelasyon olduğu bulunmuştur.

2.4.2.2. Dini Başa Çıkma ve Sağlık

Modern tıp ve bilimler bireylerin hayatın çeşitli zorluklarını göğüslemeleri için gerekli olan yeterli desteği tam anlamıyla verebilmiş değillerdir. Bunun sebebi hem içinde bulunduğumuz çağın çok hızlı yaşanması hem de modern bilimlerin interdisipliner çalışmaları pek fazla tercih etmemeleridir. Örneğin; bir onkolog tedavi sürecinde kanser olan bir hastayı ancak mevcut kanserli hücrelerden kurtarmak için mesai harcamaktadır yahut bir avukat şiddet gören bir kadına verebileceği tek hizmet mümkün oldukça şiddet ortamından ve şiddet uygulayan kişiden uzak tutmaya çalışmaktır. Bundan dolayı başa çıkma ya da dini başa çıkma etkinlikleri doldurulması

²⁰³ Ayten, a.g.e., ss. 50-52

²⁰⁴

- Sema Eryücel, *Yaşam Olayları ve Dini Başa Çıkma*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Ankara, 2013, s. 28
- Paloutzian, Park, a.g.e., s. 386

hayati olan bu boşlukları en uygun şekilde doldurarak, olması gereken bir bütünü olanaklı hale getirmektedir.

Başa çıkma özelde dini başa çıkma etkinlikleri hayatlarında zor dönemler geçiren bireyler için bazen bir sığınak bazen bir tampondur bazen de bir dönüştürücü görevindedir. Bu etkinlik bireysel olduğu gibi bir uzman yardımıyla da gerçekleşebilir. Dini başa çıkmanın bu sığınak ve dönüştürücü görevi araştırmalarla da desteklenmiştir. Bugüne kadar yapılmış çeşitli dini başa çıkma araştırmalarında²⁰⁵ özellikle olumlu dini başa çıkma etkinliklerinin fiziksel hastalıklarda acıyı ve sıkıntıyı daha katlanılabilir hale getirerek olumsuz bir durumu olumluya dönüştürdüğü, fiziken ve ruhen direnci artırdığı ve iyileştirme sürecini hızlandırdığı görülmüştür. Ayrıca dini başa çıkmanın çeşitli psikolojik rahatsızlıklarda (otizm, psikotik rahatsızlıklar, depresyon vb.) hayat memnuniyetinin ve mutluluk düzeylerinin artmasına, sıkıntı ve üzüntü düzeylerinin azalmasına katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.²⁰⁶

2.4.3. Kadına Yönelik Şiddet ve Dini Başa Çıkma

Başa çıkma özelde dini başa çıkma etkinlikleri hayatlarında zor dönemler geçiren bireyler için bazen bir sığınak bazen bir tampondur bazen de bir dönüştürücü görevinde olduğundan bahsetmiştik. Kadına yönelik şiddet kadınların ruh hallerini zorlayan ve kadınları inciten durumlardan biridir. Yabancı literatürde dini başa çıkma ve kanser hastalığı, stres, travma, depresyon ve ölüm vb. çalışmalarla birlikte kadına yönelik şiddet ve dini başa çıkma üzerine yapılan araştırmalarda mevcuttur.

Birkaç çalışma örnek vermek gerekirse *aile içi şiddetten kurtulan Afrikalı Amerikalılar arasında din ve maneviyat rolleri* adlı çalışmada içsel dindarlığı yüksek düzeye sahip olan istismara uğramış kadınlar, içsel dindarlığı yüksek düzeye sahip olmayan kadınlardan daha TSSB belirtilerini az şiddette yaşadıklarını bildirmiştir.²⁰⁷ Bir diğer araştırma olan *yıpranmış kadınların etnik farklılıklarında resmi yardım arama stratejileri: Sağlık, Ruh Sağlığı ve Maneviyat Üzerine bir odaklanma* adlı çalışma olumsuz dini başa çıkma, şiddet olaylarını şeytana atfetmek gibi, şiddetine maruz kalan

²⁰⁵ Örnek Araştırmalar (bkz.):

1. Ali Ayten, Zeynep Sağır, “Dindarlık, Dinî Başa Çıkma ve Depresyon İlişkisi: Suriyeli Sığınmacılar Üzerine Bir Araştırma”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 47, Aralık 2014

2. Muharrem Cufta, *Kanser Hastalığı ile Başa Çıkma Dini İnançın Rolü*, (doktora tezi), Bursa, 2014

²⁰⁶ Ayten, a.g.e., ss. 78-81

²⁰⁷Christina G. Watlington, Christopher M. Murphy, “The Roles of Religion and Spirituality Among African American Survivors of Domestic Violence” *Journal of Clinical Psychology* , Cilt. 62(7), 2006, s.851

Hristiyan kadınlar arasında psikolojik sıkıntıyı artırdığı göstermektedir. Ek olarak, iç nedenlerden dolayı dindar olan kadınların, Tanrı'nın sevgisini ve özenini aramak gibi, dış nedenlerden dolayı dini kullanan kadınlardan, sosyal statü gibi, olumlu dini başa çıkma olasılıklarının daha fazla olduğunu göstermiştir.²⁰⁸

Türkiye'deki dini başa çıkma çalışmaları ne yazık ki kanser hastalığı, stres, travma, depresyon ve ölüm vb. çalışmalarla kısıtlı kalmıştır. Bunu sebebi dini başa çıkma kavramının literatürlerde yeni yer almasıdır. Bu çalışmamız literatürlerdeki eksiği fark edilen kadına yönelik şiddet ve dini başa çıkma araştırmalarının açığını kapatmak için yeni çalışmalara teşvik ve kaynak etmek amaçlıdır.

²⁰⁸ Sharon G. Horne vd., "Christian Women in IPV Relationships: An Exploratory Study of Religious Factors", *Journal of Psychology and Christianity*, 2009, Cilt. 28, S. 3, s.s. 226

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI ve DEĞERLENDİRME

1. ARAŞTIRMA BULGULARI ve DEĞERLENDİRME

1.2. Araştırmanın Metodolojisi

1.2.1. Veri Toplama Araçları ve Yöntemleri

Veri toplama araçların doküman kısmını toplumsal cinsiyet, şiddet ve dini başa çıkma ilgili çeşitli filmler, makaleler, videolar, kitaplar, gazeteler ve tezler oluşturmaktadır. Tezimizde nitel (kalitatif) araştırma yöntemi olan görüşme (mülakat) ve gözlem tekniklerinden yararlanılmıştır. Görüşme (mülakat) ve gözlem tekniğinin tercih edilmesinin sebebi araştırmacı ile katılımcı arasındaki karşılıklı iletişim ve ilişkinin kurulmasına ortam hazırlaması ve hem katılımcıya hem de araştırmacıya esneklik ve derinlik kazandırmasıdır.²⁰⁹

“Şiddete uğrayan kadınlarda dini başa çıkma (Erzincan Örneği)” adlı çalışmamızın ifade edildiği gibi yöntemi derinlemesine görüşme (mülakat) ve gözlem tekniğine dayanmaktadır. Kartopu örnekleme tekniği ile 23 tane kadına ulaşılmıştır. Gönüllü olan bu kadınlarla derinlemesine görüşmeler yapılmış. Yalnızca 1 kadın hariç 22 kadın görüşmenin ayrıntılarının araştırmada yer almasına müsaade etmiştir. Görüşmeler, katılımcıların rahat cevap vermesi için yarı yapılandırılmış açık uçlu 7 adet ana soru ve alt sorulardan oluşan bir form kapsamında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların tercih ettikleri mekanlarda ve birebir olarak yapılmıştır. Görüşme esnasındaki veriler not tutma ve katılımcının rızası dahilinde kayıt cihazı aracılığıyla kayıt altına alınmıştır. Her bir görüşme yaklaşık 30 dakika ile 1 saat arasında sürmüştür. Ancak konunun hassasiyetinden dolayı görüşmeyi daha erken bitirmek isteyen ya da verilen süreyi aşmak isteyen görüşmecilere zaman konusunda gereken tolerans sağlanmıştır. Görüşme sonunda katılımcıların görüşme ile ilgili fikirleri alınıp bu araştırmayı destekledikleri için minnettarlığımız sunularak görüşmeler sonlandırılmıştır.

1.2.2. Evren ve Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni, Erzincan il merkezinde yaşayan ve şiddete uğramış kadınlardır. Araştırmanın örnekleme ise Erzincan il merkezinde yaşayan ve şiddete uğramış 23 gönüllü kadındır.

²⁰⁹ Aysel Aziz, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, 10. Baskı, Ankara, Nobel Yayın, 2015, s. 85

1.2.3. Verilerin Analizi

Araştırma çerçevesinde elde edilen görüşme verileri betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Ayrıca analiz kısmında benzer çalışmalar da referans alınmıştır.

1.2.4. Etik İlkeler

Görüşmenin başlangıcında çalışma grubu dahilindeki kadınlara araştırmanın amacı açıklanarak, mülakat formundaki açıklama kısmı sesli şekilde okunmuştur. Ayrıca görüşmenin ses kaydının yapılacağı ve verilerin akademik amaçlı olup, kaydedilen bilgilerin araştırmacı tarafında saklı tutulacağı ifade edilmiştir. Görüşmenin 1 saate yakın süreceği ve katılımcının görüşmeyi istediği zaman sonlandırabilecekleri söylenerek otonomi ilkesine bağlı kalınmıştır. Araştırmayı kabul eden kadınlara gizlilik teminatı adına isimleri yerine kadınlara atfedilen çiçek isimlerinden oluşan rumuzları tercih edebilecekleri söylenmiştir. Görüşmecilerin özel hayatları ile sorular sorulmamıştır. Görüşmeciyi kötü hissettirecek ve yönlendirici etkiye sahip herhangi bir mimik ya da tonlamadan kaçınılmıştır. Görüşmeler için görüşmecilerin rahat edebilecekleri ve tercih ettikleri ortamlarda gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın sınırlılıklarından bahsedecek olursak Türkiye’de her kadının başına gelebilecek olan şiddet eylemleri her ne kadar kadınlar arasında anlatılan bir durum olsa da yaşananların yazılı bir kaynağa aktarılması birçok kadın tarafından riskli bir davranış olarak görülmüştür. Bu bakımdan tahmini rakamdan daha fazla çalışma grubu üyesi bulunmuş olsa da görüşmeye katılacak gönüllü katılımcıları bulma süreci daha fazla çaba gerektirmiştir. Bir diğer sınırlılık ve zorluk ise literatür taraması ve yazma aşamasında yaşanmıştır. Kavramın hassaslığı, birden fazla disiplinin ve bilim dalının çalışma konusu olması ve gelecek çalışmalara referans olabileceği düşüncesinden dolayı yanlış ve objektif olmayan bir çalışma olmaması için okuma, yazım ve analiz aşamaları normalden daha fazla dikkat ve empati ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Bir diğeri de araştırmanın Erzincan ili ve oradaki çalışma grubu üyeleri ile sınırlı olmasıdır. Dolayısıyla çalışmamız 14 aylık bir süreçte gerçekleştirilmiştir.

2. BULGULAR

2.1. Çalışma Grubunun Sosyodemografik Özellikleri

Tablo 7. Çalışma Grubunun Sosyodemografik Özellikleri

Yaş	18-24 Yaş	25-31 Yaş	32-38 Yaş	39-45 Yaş	46-52 yaş	53-59 Yaş	60-66 yaş
	3	5	6	5	3		1
Eğitim Durumu	Eğitimi yok	İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön Lisans	Lisans	
	1	5	6	10	1		
Medeni Hali	Evli	Bekar/Boşanmış	Bekar/Evlenmemiş				
	11	10	2				
Birliktelik Durumu	Halen evli	Ayrı yaşıyor	Boşanmış	Eşi ölmüş			
	8	3	11				
Evlilik Kararı	Aile Kararı (Onaylı)	Aile Kararı (Onaysız)	Kendi İsteği (Flört)	Diğer (Kaçma/Kaçırma vb.)			
	6	8	2	5			
Evlilik Şekli	Resmi Nikah	Dini Nikah					
	21						
Evli Kaldığı Sene/Kaç Senedir Evli	1 sene ve daha az	1-6 sene	7-12 sene	13-18 sene	19-24sene	25-30 sene	31 sene ve daha fazla
	1	2	5	5	6		1
Çocuk Sayısı	Çocuğu yok	1-3 tane	4-7 tane	8 ve daha fazla			
	1	17	3	1			
Çalışma Durumu	Ücretli bir işte çalışıyor	Ücretli bir işte çalışmıyor					
	10	13					
Eşle/Hayatındaki Erkekle Arasındaki Yaş Farkı	Kadın büyük	Yaklaşık aynı	Erkek 2-4 yaş büyük	Erkek 5-9 yaş büyük	Erkek 10 yaş ve daha fazla büyük		
	1		4	12	6		
Eşin/Hayatındaki Erkeğin Eğitim Durumu	Eğitimi yok	İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön Lisans	Lisans	
		7	4	7	1	4	
Profesyonel yardım (antidepresan kullanımı)	Evet	Hayır					
	12	11					
Sosyo-ekonomik Düzey	Düşük	Orta	Yüksek				
	7	13	3				

Şiddet görmüş kadınların yaş değişkenine göre 3'ü 18-24 yaş, 5'i 25-31 yaş, 6'sı 32-38 yaş, 5'i 39-45 yaş, 3'ü 46-52 yaş, 1'i 60-66 yaş olarak dağılmaktadır.

Şiddet görmüş kadınların eğitim durumu değişkenine göre 1'i eğitimi yok, 5'i ilkokul mezunu, 6'sı ortaokul mezunu, 10'u lise mezunu ve 1'i ön lisans mezunu olarak dağılmaktadır.

Şiddet görmüş kadınların medeni hal değişkenine göre 11'i evli, 10'u bekar/boşanmış ve 2'si bekar/evlenmemiş olarak dağılmaktadır.

Şiddet görmüş kadınların birliktelik durumu değişkenine göre 8'i halen evli, 4'ü ayrı yaşıyor ve 11'i boşanmış olarak dağılmaktadır.

Şiddet görmüş kadınların evlilik kararı değişkenine göre 6'sı aile kararı (onaylı), 8'i aile kararı (onaysız), 2'si kendi isteği (flört) ve 5'i diğer (kaçma/kaçırma) olarak dağılmaktadır.

Şiddet görmüş kadınların evlilik şekli değişkenine göre 21'i resmi nikah olarak dağılmaktadır.

Şiddet görmüş kadınların evli kaldığı sene/kaç senedir evli olduğu değişkenine göre 1'i 1 sene ve daha az, 2'si 1-6 sene, 5'i 7-12 sene, 5'i 13-18 sene, 6'sı 19-24 sene, 1'i 31 sene ve daha fazlası olarak dağılmaktadır.

Şiddet görmüş kadınların sahip olduğu çocuk sayısı değişkenine göre 1'i çocuğu yok, 17'si 1-3 tane çocuk, 3'ü 4-7 tane tane çocuk ve 1'i 8 ve daha fazla çocuk olarak dağılmaktadır.

Şiddet görmüş kadınların çalışma durumu değişkenine göre 10'u ücretli bir işte çalışıyor, 13'ü ücretli bir işte çalışmıyor olarak dağılmaktadır.

Şiddet görmüş kadınların eşle/hayatındaki erkekle arasındaki yaş farkı değişkenine göre 1'i kadın büyük, 4'ü erkek 2-4 yaş büyük, 12'si erkek 5-9 yaş, 6'sı erkek 10 yaş ve daha fazla büyük olarak dağılmaktadır.

Şiddet görmüş kadınların eşinin/hayatındaki erkeğin eğitim durumu değişkenine göre 7'si ilkokul, 4'ü ortaokul, 7'si lise, 1'i ön lisans, 4'ü lisans mezunu olarak dağılmaktadır.

Şiddet görmüş kadınların profesyonel yardım (antidepresan kullanımı) değişkenine göre 12'si yardım almış, 13'ü yardım almamış olarak dağılmaktadır.

Şiddet görmüş kadınların sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre 7'si düşük, 13'ü orta, 3'ü yüksek olarak dağılmaktadır.

2.2. Şiddetin Failleri ve Şiddet Türleri

2.2.1. Şiddetin Failleri

Tablo 8. Şiddetin Failleri

Görüşmeler	Eş	Eşinin ailesi	Sevgilisi	Aile üyesi (anne, baba, abi ve kız kardeş)
1.	√	√		
2.	√			
3.	√			
4.	√			
5.	√			
6.	√			
7.	√			√
8.	√			
9.	√	√		
10.	√			√
11.	√			
12.	√	√		
13.	√			
14.			√	
15.	√	√		
16.	√	√		√
17.	√			√
18.	√	√		
19.				√
20.	√			√
21.	√	√		√
22.	√			
23.		√		

Görüşülen 23 kadından;

- 9 kadın eşi,
- 1 kadın eşinin ailesi,
- 1 kadın sevgilisi,
- 1 kadın abisi,
- 5 kadın hem eşi hem de eşinin ailesi,
- 4 kadın hem eşi hem de kendi ailesi,
- 2 kadın eşi, eşinin ailesi ve kendi ailesi tarafından şiddete maruz bırakılmıştır.

2.2.1.1. Eş Şiddetine Maruz Kalma Durumu

Görüşülen kadınlardan 9'unun eş şiddetine maruz kaldığı görülmüştür.

➤ **Araştırmacı:** *“Kim tarafından şiddete maruz kaldınız?”*

“Eşimin şiddeti hakaret şeklinde oluyordu.”

(Menekşe, 31 yaşında, lise mezunu, evli)

“Eşim beni kısıtlardı ve aşağılardı. Evliliğimin ilk yılları yaşadım genelde.”

(Nergis, 25 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Bizi yetiştiren anneannemdi. Annem çalışırdı babamız yoktu başımızda. Cahil cesaretiyle evlendim. Yani 18 yaşına girdim 1 ay sonra kaçtım. Sırf evdeki huzursuzluk ve mutsuzluktan dolayı yağmurdan kaçarken doluya tutuldum.”

(Papatya, 33 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Eşim tarafından ne fiziksel ne cinsel şiddete maruz kaldım. Eşim sahip çıkmadı, ilgilenmedi.”

(Açelya, 42 yaşında, lise mezunu, evli)

“Eşimin en çok psikolojik şiddetine maruz kaldım.”

(Nilüfer, 34 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Eşim her gün şiddet uygulardı. Hatta şöyle evliliğimizin 4. gününde başladı, balayında.”

(Leylak, 24 yaşında, lise mezunu, bekar)

“16 yaşında kaçarak evlendim. Seviyordum, ailemin vermeyeceğini düşünerek kaçtım. Eşim tarafından fiziksel ve psikolojik şiddete ve aldatılmaya maruz kaldım şu anda boşanma aşamasındayım.”

(Karanfil, 26 yaşında ortaokul mezunu, evli)

“Bütün şiddet türlerine maruz kaldım, hepsi oluyordu maalesef.”

(Lale, 40 yaşında, ilkokul mezunu, bekar)

“Siz açıkladıktan sonra anladım ki hepsine maruz kalmışım. Eşim onun hoşuna gitmeyen şeyler olduğunda en ufak bir tartışma ve konuşma esnasında bile fiziksel şiddet uygulanıyordu.”

(Yediveren, 26 yaşında, lise mezunu, bekar)

2.2.1.2. Eş ve Eşin Ailesinin Şiddetine Maruz Kalma Durumu

Görüşülen kadınlardan 5'inin hem eşi hem de eşinin ailesi tarafından şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Şiddet uygulayan bireyler eş, eşin annesi (kayınvalide), babası (kayınpeder), erkek kardeşi (kayın) ve kız kardeşi (görümce)dir.

➤ **Araştırmacı:** “Kim tarafından şiddete maruz kaldınız?”

“Eşim beni her zaman küçümserdi. Okumamışım diye beni akılsız görürdü...”

“İlk şiddetimi evlendikten 2 yıl sonra görümceye gitmedim diye yaşadım. Ramazan'a denk gelmişti, iftara gitmek istemedim çünkü ne zaman onlara gitsem görümcem olsun diğerleri olsun hep aynı şeyler söylerlerdi; yok çocuklara bakmamışsın, yok çocuklara bilmem ne etmemişsin. Ben çocuklara niye bakmayayım?”

(Gül, 46 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Yani benim en büyük düşmanım eşimdi. Ayağımı kaydırmak için yapmadığı hiçbir şey kalmadı ve hala aynısını yapıyor. Onun derdi beni yalnız bırakmaktı. Bana kim yardım etse onun üstünü çizerdi.”

“Bu sefer yine büyük bir kavga patlak verince onunla güzelce konuşup doktora gitmeye ikna ettim. Beraber psikiyatriste gittik. Doktor “eşin şizofren ben bunu hastaneye yatıracağım tedavi göreceksin” dedi. Biz bunu yatırdık hastaneye bir süre tedavi gördü ama görümcem benim yerime imza atarak hastaneden çıkarttı. Hastanenin bahçesine çıktık “o sahipsiz değil, bundan sonra seninle işi yok” dedi ve beni orada bırakıp gittiler.”

(Yasemin, 45 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Psikolojik şiddeti fazlasıyla gördüm, çok daha fazlası ekonomik şiddet gördüm. Ben sadece eşimden değil kayınvalidemden de çok fazla psikolojik şiddet yaşıyorum.”

(Orkide, 38 yaşında, lise mezunu, evli)

“Onun ailesi çok karıştırdı eşim de ses çıkarmaz, göz yumardı. Eşim ailesi geldiği zaman çok değişirdi, ailesi ne dedyse o yana dönerdi. Benim boşanma sebebim annesinin, görümcem, kayınımın bana yaptıklarıdır.”

(Zambak, 39 yaşında, ön lisans mezunu, bekar)

“Ben kendi kendime ben çok güçlüyüm asla şiddete maruz kalmam ben şiddet olayını yaşamam diyordum. Ama sizin konuşmanızdan anladım ki ben bu 4 şiddet türünü sonuna kadar yaşamışım.”

“Beni bir gün annesi istedi diye gereksiz bir sebep yüzünden çok kötü dövmüştü. Beni süpürgenin demir sapıyla dövmüştü.”

(Gelincik, 44 yaşında, lise mezunu, bekar)

Görüşülen kadınlardan 1’i ise yalnızca eşinin ailesi tarafından şiddete maruz kalmıştır.

“Eşimle biz birbirimizi severek evlendik. Ben eşimden şiddet görmedim ama kayınvalidem ve kayınlarımdan çok çektim. Eltim de benim gibi çok çakti. Onun kocası askerde benim ki gurbette başımızda koca yok ya her gün bir sebepten dayak yiyorduk.”

(Firuze, 65 yaşında, ilkokul bitirmemiş, evli)

2.2.1.3. Eş ve Kadının Ailesinin Şiddetine Maruz Kalma Durumu

Görüşülen kadınlardan 5’inin eş ve kadının ailesinin şiddetine maruz kalmıştır. Şiddet uygulayan bireyler eş, kadının annesi, babası, erkek kardeşi ve kız kardeşidir.

➤ **Araştırmacı:** *“Kim tarafından şiddete maruz kaldınız?”*

“15 yaşında evlendim. Bu benim kanayan yaram çocuk gelin olmam. Ben dışarıda oyun oynuyordum, bir gün eve geldim babam dedi ki; “şuna verdik”, annem dedi; “düğün var” öyle benim haberim bile yoktu. Allah’a şükürler olsun bütün şiddet türlerine maruz kaldım.”

“Eşim sürekli beni benim deli olduğuma inandırmaya çalışıyor yani bana öyle bir baskı yapıyor.”

(Hanımeli, 36 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Eşim beni yıkmaya çalıştı ama başaramadı ama başaramadı.”

“Ben 14 yaşında evlendim, istemediğim bir evliliği ve kocayı 20 sene çektim.”

(Sarmaşık, 34 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Ben evlenmeden önce bir mağazanın yöneticiliğini yapıyordum. Benim ailem Erzincan’ın köklü ailelerindedir. Evliliğim isteğim doğrultusunda olmadı, tamamen eşimin girişimiyle oldu.”

“...annem de çevresinin etkisinde çok kalan bir insan olduğu için beni o gün tamamen sildi attı. Annem ve ablam bir kez bile karşıma geçip neden böyle oldu diye bir kez bile sormadılar.”

(Begonya, 49 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Ben eşim tarafından bütün şiddet türlerine maruz bırakıldım.”

“Ailem beni 15 yaşında istemediğim bir evliliğe zorladı.”

(Petunya, 46 yaşında, ilkokul, mezunu, evli)

Görüşülen kadınlardan 1’i ise yalnızca kendi ailesi tarafından şiddete maruz kalmıştır.

“Abim genellikle uyuşturucu (esrar) kullandığı zaman şiddet uygulardı yani her fırsatta. Abim maddeyi küçüklüğünden beri kullanıyor, onun düzgün gezdiği zaman yoktur bayağı içiyor.”

(Sümbül, 19 yaşında, lise mezunu, bekar)

2.2.1.4. Eş ve Aile Bireylerinin Şiddetine Maruz Kalma Durumu

Görüşülen kadınlardan 2’si, eş, erkeğin ailesi ve kadının ailesinin şiddetine maruz kalmıştır. Şiddet uygulayan bireyler eş, eşin annesi (kayınvalide), babası (kayınpeder), kız kardeşi (görümce) ve kadının annesi, babası, erkek kardeşidir.

➤ **Araştırmacı:** *“Kim tarafından şiddete maruz kaldınız?”*

“Saydığınız bu şiddet türlerinin hepsi biz de vardı eksiksiz. Benim 31’den fazla darp raporum var ve 2 kez hastanede yattım.”

“...biz evlendiğimiz ilk gün büyüklerin ellerini öpüyorduk ki kendi evimize geçelim o zaman kayınpederim eşime dedi ki; “yılanın başını baştan ez ki sana uzayacak dili olmasın” dedi.

“Ben baskıcı ve muhafazakar bir ailede yetiştim. Çok sıkı ve kısıtlayıcı bir aile. Ailem de kız çocukları küçük yaşta evlendirilirdi, 18 yaşını geçen evde kalmış sayılırdı. O kural benim içinde geçerliydi beni 17 yaşında görücü usulü ile evlendirdiler. Ben küçük olduğum için istemiyordum ayrıca eşimle görüştüğümde sonra çok huysuz ve sinirli olduğumu anladım üstelik benden 15 yaş büyüktü eşim ama bu hiçbir şeyi değiştirmede. Yaşı büyük seni daha iyi taşır, bu yaşta evet demezsen ilerde kimseyi beğenmezsin evde kalırsın dediler ama bu düşünce benim hayatıma mal oldu.”

(Mimoza, 26 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Benim eşim ve ailesi bana o kadar kötü davrandılar ki. Sen Anlat Karadeniz dizisinin aynısını yaşadım hatta daha kötüsünü yaşadım. Kızım açıyor bazen ben kapattırıyorum çünkü ben o diziyi izlediğim zaman yaşadıklarım aklıma geliyor. Ben bütün şiddet türlerini yaşadım. Eşim bana sadece evde değil her yerde şiddet uygulardı.”

“Ben çocuktum, ben evliyken bile çocuklar oyun oynadığı zaman gider onlarla oynardım. Ama dayak yedim hem görümcemden hem eşimden “sen artık bir kadınsın, eşin var, evin var, ne işin var çocuklarla oynuyorsun?” derlerdi. Ama o benim bilincimde yoktu. Ben çocuktum, 15 yaşında anne oldum çocuğuma nasıl bakacağımı biliyordum.”

“Ben 13 yaşından gün almıştım annem beni verdi, yani evliliğin ne olduğunu bilmiyordum. İstemedim evlenmeyi 6 ay nişanlı kaldım, 6 ay boyunca hep annemden dayak yedim. Beni bir odaya kapattı aç, susuz bıraktı. Sabah giderdi akşam gelirdi, kararın ne derdi ben de kararım almayacağım derdim o zaman beni döverdi. Eline ne geçse; maşa, odun beni onunla döverdi. Yaşım tutmadığı için bizim nüfus müdürlüğünde tanıdığımız vardı ona rüşvet verildi ve yaşım kimlikte 15 yapıldı, anne imzasıyla resmi nikah oldu.”

(Ortanca, 38 yaşında, eğitimi yok, bekar)

Elde edilen bulgulara göre, görüşülen 23 kadından 22’si kendi aile bireyleri tarafından, 1’i sevgilisi tarafından şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Ayrıca bazı görüşmeciler yalnızca eş tarafından şiddete uğrarken bazı görüşmeciler hem eş hem de eşi dışındaki kişiler -kendi ailesi ya da eşinin ailesi- tarafından şiddete uğramıştır.

2.2.2. Şiddet Türleri

Tablo 9. Maruz Kalınan Şiddet Türleri

Görüşmeciler	Fiziksel Şiddet	Psikolojik Şiddet	Cinsel Şiddet	Ekonomik Şiddet
1.	√	√	√	√
2.		√		
3.		√		
4.		√		
5.	√	√	√	√
6.		√		√
7.	√	√	√	√
8.	√	√	√	
9.	√	√	√	√
10.	√	√	√	
11.	√	√	√	√
12.	√	√	√	√
13.	√	√		√
14.	√	√	√	
15.	√	√	√	√
16.	√	√	√	√
17.		√	√	√
18.	√	√		
19.	√	√		
20.	√	√	√	√
21.	√	√	√	√
22.	√	√	√	√
23.	√	√		

Görüşülen 23 kadından;

- 3 kadın psikolojik şiddete,
- 3 kadın fiziksel ve psikolojik şiddete,
- 1 kadın psikolojik ve ekonomik şiddete,
- 1 kadın fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddete,
- 2 kadın fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddete,
- 1 kadın psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddete,
- 12 kadın fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddete maruz kalmıştır.

2.2.2.1. Fiziksel Şiddet

Görüşülen kadınlardan yalnızca fiziksel şiddete maruz kalan bir katılımcıya rastlanılmamıştır. Fiziksel şiddete maruz kalan kadının, diğer şiddet türlerin de en az birine dahi maruz kaldığı görülmüştür. Bu bakımdan konunun daha iyi anlaşılması açısından şiddet türleri ayrı ve detaylı bir şekilde ele alınmaktadır.

Fiziksel şiddetin aracılı olarak; bıçak çekme, silah çekme, bir şeyleri fırlatma aracısız olarak ise; tekme, tokat, yumruk, boğaz sıkma, kadını duvara karşı savurma, kadının başını duvarlara vurma, bilek bükme, saç çekme, kadının ellerini tutarak savunmasız hale getirmek gibi davranışlarla uygulandığı saptanmıştır.

➤ **Araştırmacı:** “Ne tür şiddete maruz kaldınız?”

“Boğazımı sıkardı, iteklerdi. Bir keresinde kolumu bükmişti bu yüzden de kolum çok acıdığı için ağrıdan duramadım, yardım istedim, beni doktora götürmen lazım dedim.”

(Gül, 46 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Valla ben evlendiğim günden beri şiddet hep var, şiddet hep vardı. Eşim bana tokat atıyordu, yumruk atıyordu, yüzüm gözüm sürekli morarıyordu. Ben yapma etme dedikçe daha çok yapıyordu. En sonunda 2017 Aralık'ta yaptı yapacağını yine beni dövdü, ağzımı burnumu kan içinde bıraktı. O yüzüme vurdukça ben elimle yüzümü kapatmaya çalışıyordum karşı geldiğim için kollarımı bacaklarının arasına koymuştu, yüzüme öyle vuruyordu. Ağzım burnum hep kan içinde kalmıştı. Sabah da eline bıçak almış, “seni öldüreceğim, yeter artık, canıma tak ettin” falan demişti. Ağzım burnum kan içinde, bu son dövdüğünde yüzüm gözüm tanınmaz bir haldeydi.”

(Karanfil, 26 yaşında ortaokul mezunu, evli)

“Fiziksel şiddete ilk kez maruz kaldığımda eşim beni öldürmek üzereydi, kayınvalidem elinden aldı beni. Sebep de saçma bir sebepti ve çok bitmişim ama çocuklarım için ayakta durmak zorundaydım. Tabi ki bu benim ruhuma açılan yarayı kapatmaz, ben 2 yıl antidepresan kullandım. 2 yıl bunun şokunu atlattım.”

(Hanımeli, 36 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Ben en başından başlayayım. Fiziksel olarak kolumdan tutup savurmalar vardı mesela o da alkol aldığı zamanlarda. Ondan sonra sinirlendiğinde gözü hiçbir şeyi

görmeme, mesela kumandaydı, çataldı, bıçaktı, tabaktı, bardaktı onları fırlatıp atma gibi. Bunlar şiddete maruz kalmaktır, yani ben öyle kaldım.”

(Papatya, 33 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Eşim boğazımı sıkardı, bana bıçak çekerdi, beni dövüp dışarı atardı “işine gelmiyorsa babanın evine git derdi.”

(Sarmaşık, 34 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Evliliğim iyi kötü bir şekilde gidiyordu işte. Bir gün ramazandı hatim duasını almak için helva yapacaktım. Helva malzemelerinin parasını annemden aldım ama o eve gelince beni hırsızlıkla suçladı. Büyük bir kavga çıkardı paramı çaldın deyip boğazıma bıçak dayadı, kızımın boğazına bıçak dayadı.”

(Yasemin, 45 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Eşim alkol aldığı zaman, eve alkollü geldiği zaman evi kırıp dökme olayları çok oluyordu. Eğer ben de bu duruma karşı çıkarsam dövüyordu.”

(Lale, 40 yaşında, ilkokul mezunu, bekar)

“Eşim fiziksel şiddete birçok kez yöneldi. Birkaç kez yumruğunu yedim ama ailesi engel oldular. Belki onlar olmasaydı bana daha kötüsünü yapabilirdi. Ama kendisi çok iyi tanınan bir esnaf olduğu için bunun ona zararları olacağını bildiği için çok fazla deneyemedi, e Erzincan da küçük şehir. Çünkü fiziksel şiddete maruz kalsaydım benim polise gideceğimi çok iyi biliyordu.”

(Orkide, 38 yaşında, lise mezunu, evli)

“Eşim her gün şiddet uygulardı. Hatta şöyle evliliğimizin 4.gününde başladı, balayında. Benim zaten onun dediğini yapmama gibi bir durumum yoktu.”

“Eşim pek çok kez bana silah çektii, mutfakta bıçak fırlattı, boğazımı sıktı öfke kontrolü yoktu ki. Ben o sırada öle de bilirdim.”

(Leylak, 24 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Bir olay var en çok o aklımda kaldı; çalışmam gerekiyordu ve ben bir gün temizliğe gitmek için bir kadına söz verdim. O ise annesi pikniğe gitmek istiyor diye pikniğe gitmemiz gerektiğini söylüyor. Ben o işi iptal edemem çünkü o gün o paraya ihtiyacımız var. Sırf onun dediği olmadığı için beni o gün dövmüştü.”

(Gelincik, 44 yaşında, lise mezunu, bekar)

“İlk oğluma 8 aylık hamileydim çelik kapının anahtarını içerde unuttuğum için çok şiddetli bir dayak yedim.”

“Bu ramazanda ben pirinç istedim diye beni darp etti. O da o sırada arkadaşlarıyla alem yapmaya gidiyormuş vay ben nasıl istermişim. Eve geldi ve beni saatlerce dövdü, kafamı duvarlara vurdu vs. en son sağ kulağımdan kan gelince beni yere bıraktı ve annesini aradı “anne bunu öldürdüm” gelin bunu alın dedi. Benim tüm dayaklarıma çocuklarım şahit oldu.”

(Mimoza, 26 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Hayatımda psikolojik ve fiziksel şiddet var. Bir zamana kadar fiziksel şiddet vardı. Adliye’de staj yapmaya başladıktan sonra psikolojik şiddet başladı. Bu 1 sene içinde 1-2 kez fiziksel oldu. Fiziksel olarak her türlü şeyi yaşadım, hatta bir kere bilgisayar kablosuyla boğmaya kalktı.”

(Sümbül, 19 yaşında, lise mezunu, bekar)

“...kayınvalidemdeyim iş yapıyorum, kaynanam geldi basit bir sebepten kavga çıkardı, başladı bana laf saymaya, cevap vermeme fırsat vermeden beni evden kovdu “çık git bu evden” dedi ben de çocuklarımı aldım çıktım gittim parka. Kimse gelip bizi parktan almadı biz orda kalakaldık. Ondan sonra mecburen çocuklarla kayınımın evine gittik, kayınım geldi yakama yapıştı sonra hırsını alamayıp kafama kül tablasını savurdu ben kafamı eğmeseydim alnım paramparça olacaktı.”

(Zambak, 39 yaşında, ön lisans mezunu, bekar)

“Sürekli dayak atardı, özellikle yüzüme çok vururdu. Ellerimi kırdı, ağzıma yastık bastı hatta bir gün sofradayız yemeği aldı başımdan aşağı döktü daha neler neler.”

(Petunya, 46 yaşında, ilkokul, mezunu, evli)

“Bizim ev gecekonduydu. Böcek mi arasan, akrep mi arasan her şey vardı. Evimin duvarları gazete kağıtlarıyla kaplıydı. Kedi yürürdü toz inerti, yağmur yağardı ben kovalar bırakırdım etrafa. Fare dolandığı zaman benim eşim beni çok döverdi. Sen o fareyi yakalamadan sana ne yemek var ne uyku var derdi. Beni belindeki kemeri çıkartıp döverdi. Çok uzun saçlarım vardı saçlarımı eline dolar döverdi beni, sokağa atardı. Eşim beni dövdüğü zaman ben 1 hafta yerimden kalkamazdım.”

“Ben Kur’an-ı Kerim’i okumayı öğrenmek istedim. Bana öğretecek birini de buldum ve ders almaya gittim. Bir gün dersten dönüyorum Kur’an-ı Kerim kucağımdayken eşim beni sokakta dövdü. “Ne işin var sen Kur’an-ı Kerim öğrenmeye

mi gidiyorsun, Allah bilir ne yapmaya gidiyorsun” dedi. Öğreten kadın da bunu görünce bana daha ders vermedi ama ben kendi çabamla öğrendim.”

“Bir gün büyük kızım ağladı susmadı adam beni dövdü. Bayağı bir dövdü ki benim 2.kızım 6,5 aylık dünyaya geldi. Ve ben yaşayacağını hiç sanmıyordum 2 ay küvezde kaldı ama yaşadı ve şu anda 22 yaşında.”

(Ortanca, 38 yaşında, eğitimi yok, bekar)

“Eşim onun hoşuna gitmeyen şeyler olduğunda en ufak bir tartışma ve konuşma esnasında bile fiziksel şiddet uygulanıyordu. Kafamı duvarlara vuruyordu, boğazımı sıkıyordu, tekme atıyordu yani tokat artık çok basit kalıyordu diğerlerinin yanında.”

“Şiddete maruz kaldığım için darbe aldığımdan dolayı gözlerim bozuk, sol kulağım çok az duyuyor, omurilik kemiğime kan dolmuş. Genel olarak evliliğimin son 3 yılında sürekli uygulanıyordu. Ama önceden onun şiddete eğilimi olduğunu anlamıştım.”

(Yediveren, 26 yaşında, lise mezunu, bekar)

*“Eltim de benim gibi çok çekti. Onun kocası askerde benim ki gurbette başımızda koca yok ya her gün bir sebepten dayak yiyorduk. Bir gün bacadayız kaynanam ile birlikte iş yapıyoruz kaynanam beni dövdü. Köydeki herkes durdu bize baktı, erkekler bile baktılar. Kaynanam beni döverken üzerimde ihram*dan daha ince bir şey vardı- iş yaparken onu giyinirdik- onu çekti attı, onu çekerken tülbentim de kaydı. Köy yerinde 3 aylık teze(taze) gelin başı açık kaldım ortada.”*

(Firuze, 65 yaşında, ilkokul bitirmemiş, evli)

2.2.2.2. Psikolojik Şiddet

Görüşülen 23 kadından 23’ünün de psikolojik şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Ancak katılımcıların yalnızca 4’ü sadece psikolojik şiddete, diğer 19 katılımcı ise farklı şiddet türleri ile birlikte psikolojik şiddete maruz kalmıştır.

Psikolojik şiddetin; duygusal ihtiyaçların (sevgi, ilgi, destek, değer vb.) karşılanmaması, tehdit, küçük düşürücü konuşmak, suçlu hissettirmek, küfür etmek, gerçekleştirilmesi mümkün olmayan taleplerde bulunmak, düşündüğünü, hissettiğini, istediğini önemsememek, sorunlu olduğunu hissettirmek, kişiliği, fiziksel görüntüsü, ailesi vb. ile ilgili hakaret etmek, sosyal ilişkilerini kısıtlamak, kadın bedenini ve cinselliğini aşağılayacak şekilde konuşmak, aldatmak gibi davranışlarla uygulandığı saptanmıştır.

➤ **Araştırmacı:** “Ne tür şiddete maruz kaldınız?”

“Evliliğimizin ilk dönemlerinde aileler ile alakalı sıkıntılardan dolayı, evet psikolojik şiddetimiz çok oldu. Eşimin şiddeti hakaret şeklinde oluyordu.”

(Menekşe, 31 yaşında, lise mezunu, evli)

“Eşimin en çok psikolojik şiddetine maruz kaldım. En çok beni kaile almamasıyla, önemsememesiyle, adam yerine koymamasıyla, o şekilde yaşıyordu.”

“Eşim asla benim farkımda değildi öyle söyleyeyim. Ama 2.çocuktan sonra eşim değişti. Çünkü çocuklar kadının özgüvenini artırıyor.”

(Nilüfer, 34 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“30 yaşındaki genç bir adını çocuğuyla bırakıp gitmek hakaret değil mi? Bundan büyük hakaret mi var? Hakaret sadece dille olmaz, davranışla da hakaret edilir. İlla dövmesi mi lazım? 2001’de oğlumun doğumunda bıraktı kaçtı, 3 sene gelmedi. 2004’te geldi tekrar birleştik 2005’te annesi vefat etti 4 sene Bakü’ye gitti gelmedi, ondan sonra geldi baktı olmuyor 2011’de bizi bıraktı gitti.”

(Açelya, 42 yaşında, lise mezunu, evli)

“Bizinkisi (psikolojik şiddet) kıskançlıktı. Dışarı çıkma kimse görmesin seni, öyle böyle. Çocuğum okula başladığından beri aşmaya başladık. Mecbur kaldığım için çıkıyorum artık, bir şey de diyemiyor.”

(Nergis, 25 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Ailemle konuşamıyordum sürekli baskı vardı. Beni sürekli kısıtlıyordu ben cevap verince de çok ağır laflar söylüyordu. Anneme ve ölmüş babama baya laf sayıyordu. Bu durum beni gerçekten çok yıpratmıştı.”

“Eşim beni bir hayat kadını ile aldatıyordu. Bana gelip “sen onun kesip attığım tırnak olamazsın” derdi.”

(Karanfil, 26 yaşında ortaokul mezunu, evli)

“Eşim nasıl bir huyda biliyor musun? Benim eşim benim 70 yaşındaki bir kadın gibi olmamı isterdi. Mesela gözlük takma derdi, mesela senin başındaki gözlüğü görse hemen söver sana. Gözlük takma, pantolon giyme, renkli bir şey giyme, çarşafa gir, evden dışarı çıkma, niye gittin o kafeye, niye gittin orda dondurma yedin bunlardan kavga çıkarırdı. Kime süslendin, kime parfüm sıktın, kime makyaj yaptın, niye saçı açık

dolanıyorsun evde? Ya diyorum sana yaptım...Ama kendini hiç kısıtlamaz mesela bana telefon kullanma diyor ama kendisi kullanıyordu. Facebook, whatsapp hepsi vardı. Ben eşimden bir gün bile güzel söz duymadım. Hep hakaret hep aşağılama.”

(Sarmaşık, 34 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Eşimin psikolojik problemleri vardı. Sinirine hakim olamıyordu. Öfke kontrol problemi vardı ve çift karakterliydi. 2 saat önce çok iyi biri iken 2 saat sonra bir canavara dönüşebiliyordu. Mesela 2 saat önce bana vurup 2 saat sonra yemeğe çikalım mı diyordu. Ama ben aileme söylediğim zaman ise yalanlıyordu, “hayır ben dövmedim, yapmadım, vurmam” diyordu.”

“Özellikle bana “sen git, kendini camdan aşağı at öl ki benden bilmesinler” gibi cümleler kuruyordu.”

(Leylak, 24 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Sonra en büyük psikolojik şiddet olarak sevgisizlik, saygısızlık, hor görülme, küçük görülme, yok sayılma yani benim onun karşısında bir hükmüm olmadığı. Evliliğim 13 yıldır, evlendiğim ilk yılın çikalım geri kalan 12 yıl hep bu tarz şeylerle geçti ve son zamanlarda giderek çoğalmaya başladı.”

(Papatya, 33 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Ben zaten tehdit altındaydım, 90’lı yıllar terörün en kuvvetli zamanıydı benim ablam da o sıralar terör şubede polis memuru onunla çok tehdit ediyordu. “Eğer istediğimi yapmazsan çok zor bir şey değil adamlar avucumun içinde vurdururum” diyordu. Çünkü o sıralar eşimin en güçlü zamanıydı banka müdürleri karşısında ceket iliklerdi. Ben eşim istemiyordum o yüzden o da beni kaçırdı....Eşim beni kaçırdıktan sonra itibarsızlaştı bu yüzden iflas etti ve ailesi de onu sildi.”

“Benim evliliğim 20 yıllık bir hapis hayatıydı. Şöyle bir hayat sürüyordum ben; eve geliyordu kapıyı açıyordu, gittiği zaman da kapıyı kilitleyip gidiyordu anahtar onun cebindeydi. Perdeler asla açılmayacaktı, kalın perdeleri dahi çekip gidiyordu. Büyük kızım doğdu aşı olmaya bile gidemiyorduk. 2.doğumunda beni sancılı halde bıraktı gitti ve akşama doğru geldi. İlk 2 çocuğum hariç diğer 6 çocuğumu evimde tek başıma doğurdum.”

“Eşimin ruhsal sıkıntıları vardı. Gece asla uyumazdı tv açar, son ayar ses -ki yattığımız odada hep tv olurdu- ben de bu ses yüzünden sağlıklı hiç uyumazdım. Kendisi

sabah kalkar kahvaltısını yapar ve uyurdu. Amacı beni uyutmamaktı, bana eziyet etmek ona haz veriyordu. Her gün ayaklarını yıkatırdı bana, huzursuzluk çıkmasın diye ses çıkarmazdım, itiraz etmezdim hiç. Benimle olan evliliği tamamen onun çıkarları içindi. Beni ben olarak, insan olarak görmüyordu. Benim duygularımın benim acı çekmem onun umurunda değildi.”

“Çok ağır lafları da vardı. Hamileyim, hamileliğimin ilk haftaları bana diyor ki; “bunu kimden kazandıysan ona git.” Tek başımayken hakaret etmesi bir şey değil de başkalarının yanında yapması ağrıma gidiyordu.”

(Begonya, 49 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Eşim gerçekten çok iyiydi çok yufka yürekliydi ama son 3 yıldır çok değişmişti ben eşimi tanıyamıyordum çok gaddarlaştı, bencilleşti bu yüzden aramız iyi değildi. -Ama Allah var çok iyi bir baba.- Bana bir gün dedi ki; aslında kafasına dayayacaksın silahı atacaksın bir köşeye” dedi. Eşim asker olduğu için çekindim, korktum yani yapar mı yapar dedim. Bana kızlarımın yanında “kızım benden boşsun ne halin varsa gör” derdi.”

(Zambak, 39 yaşında, ön lisans mezunu, bekar)

“Küçüklüğümde beri psikolojik şiddet var çünkü hatırladığım kadarıyla polisler evimize gelirdi, uyuşturucuyu küçüklüğümde beri bilirim...Beni tehdit ediyordu, aşağılıyordu. ...Mesela bir gün alkol içip gelmişti, uykudan uyandırdı beni gündüz şu saatte neredeydin diye sorguya çekti beni o zaman çok sinirlenmiştim, mutfağa gideyim bıçağı alayım öldüreyim şunu kurtulayım dedim.”

(Sümbül, 19 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Eşim beni her zaman küçümserdi. Okumamışım diye beni akılsız görürdü, “aklını toparla, aklın nerde” gibi aşağılayıcı kelimelerle konuşurdu. Benimle ilgilenmezdi, bana sormazdı, danışmazdı. Kızımız ne derse ona göre alırız, getiririz.”

(Gül, 46 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Eşim sürekli beni benim deli olduğuma inandırmaya çalışıyor yani bana öyle bir baskı yapıyor. Akşam bir şey söylüyor sabah diyor ki ben öyle bir şey söylemedim. Mesela akşamdan gözümü morartmış sabah kalkmış diyor ki “o gözün niye mor?”, e sen yaptın. Yani bu sefer de benim sinirlerimi bozuyor ve bunu her fırsatta yapıyor. Ben bu durumu kimseye ispatlayamıyorum çünkü herkes dışarıdan sözüne çok güvenilir bir kişi olarak biliyor. Ben hiç evden dışarı çıkmıyorum. Ben şu anda gizli çıktım. Benim

evden çıkmama asla izin yok. Mesela evde ekmek olmasın kesinlikle onu alamazsın. Eğer gizliden bir iş yaptıysan yaptın ama yapmadıysan öyle. Mesela ben hem sesimin duyulmasını hem de sen de bir kadınsın sana destek olmak istediğim için gizli geldim. Sessiz bir çılgılık bu benim ki...”

(Hanımeli, 36 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Aldatma falan hiçbir şey onlar ne ki? Bana bu olaydan sonra psikolojik baskı yapmaya başladı. Ailemin yanında benim adıma karar verirdi sonra o işin zamanı gelince gitmeme izin vermezdi. Sonra aileme de ben bir şey demedim o kendi kendine yapıyor derdi. Sonra 2 yıl boyunca eşim bana sürekli “git, seni istemiyorum” diyordu ben de “neden, neden gideyim, sebep ne?” diyordum. Çok iğrenç küfürler ederdi çok...Arkamda hiç kimse olmayınca, geçim kaynağın veya bir güvencen olmayınca olmuyor. Çok zor... ve anlatamıyorsun ki çevreye ne diyeceksin? Sonra bana “sen şerefli bir kadınsan benim evimde oturamazsın” diyordu ben de “asıl ben şerefli bir kadın olduğum için evimden gitmiyorum” diyordum ve gerçekten de kendisi gitti.”

“Eşimle çok güzel konuşurdum ona çok güzel hitap ederdim, komşularım da zannederdi ki aramızda çok büyük bir aşk var. Ama eşim bu tavrıma rağmen dışarıdaki insanlara “benimle para karşılığı birlikte oluyor” dermiş.”

(Yasemin, 45 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Çok az misafirimiz olurdu onların yanında da beni beceriksizmişim gibi göstermeye çalışırdı ki ben beceriksiz biri değilim, elimden her iş gelirdi.”

(Gelincik, 44 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Ben iki kayınvalide eve gelin gittim. Birisi çok iyiydi ama bu bana çok çekti. Ben attığım her adımda kötülük gördüm. Benden önceki iki elim kaçarak evlendi ben düğünle evlendim diye kayınvalidem bana çok kızgındı. Ben düğünle gelin olduğum için para harcatmışım, masraf çıkartmışım onlara. Burada yansam demezdi ki sen yandın.”

(Firuze, 65 yaşında, ilkokul bitirmemiş, evli)

“Eşim kendinde olan özellikleri bana yöneltiyor ve bu yüzden çocuklarıma allak bullak olmuş durumdalar. Bizim şu anda evde benim pişirdiğim yemek yenilmiyor sadece çocuklarım ve ben yiyoruz. Annesi ayrı yapıyor eşim ve annesi ayrı yiyor. Mesela ıspanak alınıyorsa, 1 kg ona 1 kg bana alınıyor aynı evde olduğumuz halde çünkü ve benim yaptığım yemeği yemiyorlar. Ama dışarıya da benim yemeğimi yapmıyor, benim ütümü yapmıyor diye anlatıyor. Halbuki ben çamaşırını yıkıyorum

ama kayınvalidem yıkanmış çamaşırı ipten alıp leğene basıyor. Bir daha benim çamaşırlarıma dokunma diyor.”

“Bunlar ailecek obsesif kompulsifler. Kayınvalidemin bütün giysileri jelatinlidir. Ya kadın 78 yaşında ayakta duramıyor ama bütün eşyalarını siler, siler, siler. Mesela biz şu anda aynı evdeyiz ama benim eşyalarımı kullanmayacaksın, benim eşyalarımı dokunmayacaksın diyor. Ama aynı evde yaşıyoruz ben nasıl kullanmayayım. Benim kullandığımı görünce de bana çok ağır konuşuyor. Ya nelerle uğraşıyorum. Sabah kalkıyorum çöp kutusu salonda beyaz halının üstünde alıyorum tekrar koyuyorum balkona. N’apabilirim?”

“Affedersiniz, eşime göre benim adım fahişe. Sen fahişesin senin dostun var ona git, bu oğlan benden değil bilmem ne. Ya benim eşim 3 ayları tuttu 7 yıl peki bunları nasıl yapıyor o zaman. Burada oruç tutuyor kızımın yanına da gidip;” kızım annenin Allah bir dediğine sakın inanma” diyor. Tövbe ya rabbim. Yani bunlar yarım saate 1 saate sığdırılıp da anlatılacak şeyler değil”

(Orkide, 38 yaşında, lise mezunu, evli)

“Hakaret de çok ederdi ki bu zaten dayaktan beterdir. Neden böyle yapıyorsun diyordum, seni beğenmiyorum ondan diyordu. Beni ilk kez 2 senelik evliyken aldattı. Aldatmasına göz yummadım ama o zaman da 2 küçük çocuğum var diye cesaret edemedim. O çok bencil biridir, asla karşıdakini düşünmez hep kendini düşünür.”

(Petunya, 46 yaşında, ilkokul, mezunu, evli)

“...baskı kuruyordu, dışarı çıkartmıyordu, perdeleri kapatıyordu perdeleri açmak kesinlikle yasaktı.”

(Yediveren, 26 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Pek çok şeyi bahane eder beni eve kilitlerdi ya da telefonla arayıp “kalın perdeleri açtığını görürsem gelir senin evde ağzını burnunu kırarım” derdi. Kayınvalidemin bir telefonu dayak yemem için sebebi. Bana ve çocuklarıma hiçbir zaman sahip çıkmazdı. Şiddet uyguladığı zaman ellerimi yüzüme kapayıp sesli sesli ağlardım ve o ağlamamdan çok rahatsız olurdu. Her şiddet uyguladığında “ben döverken ağlamayacaksın, susacaksın, seni dövmem bittikten sonra ağlamak istiyorsan ağlayabilirsin” derdi. Odalarda çok kilitli kaldım. Bir akşam oğlum çok ağladı durmadı, çocuğun sesinden rahatsız oluyorum tv izleyemiyorum diye beni oğlumla

beraber bir odaya kilitledi. Ben oğlumla beraber o odada 12 saat kilitli kaldık ve bu defalarca oldu.”

(Mimoza, 26 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Ben eşime sarıldığım zaman eşim beni iterdi, zaten beraber yatmıyorduk. “Ben seni sevmiyorum, sen çok çirkinsin, sana baktığım zaman benim rızkım kesiliyor, sen ne biçim bir insansın neden gitmiyorsun” derdi. Benim eşim bana intihar yollarını öneriyordu; “şöyle yap, böyle yap, zehir iç, kendini Boğaz Köprüsü’nden atarsan en azından senin cesedin de bulunmaz, ben de kurtulurum ailen de kurtulur.” Eşime hep sorardım neden böyle yapıyorsun eşim bana dönüp “ben seni sevmiyorum ondan dolayı” derdi. Madem sevmiyorsun neden bırakmıyorsun dediğim de “benim amacım seni öldürmek, seni sakat bırakmak” derdi. Adam en ufak bir şey de çırılçıplak dışarı çıkardı, anadan doğma. Bu şekilde evin içinde de dolanırdı çocukları yanında.”

“Bizim ev gecekonduydu. Böcek mi arasan, akrep mi arasan her şey vardı. Evimin duvarları gazete kağıtlarıyla kaplıydı. Kedi yürürdü toz inerdi, yağmur yağardı ben kovalar bırakırdım etrafa. Fare dolandığı zaman benim eşim beni çok döverdi. Sen o fareyi yakalamadan sana ne yemek var ne uyku var derdi.”

(Ortanca, 38 yaşında, eğitimi yok, bekar)

2.2.2.3. Cinsel Şiddet

Görüşülen 23 kadından 14’ünün cinsel şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Ayrıca cinsel şiddetin psikolojik şiddetle beraber uygulandığı da ifadelerden anlaşılmaktadır. Bunlara ilaveten aldatmak, zorla bekaret kontrolü ve kadın bedenini ve cinselliğini aşağılayacak şekilde konuşmak hem psikolojik şiddete hem de cinsel şiddet davranışı olarak kabul edilmektedir. Ancak konunun mahremiyetinden dolayı tüm mağdurlar yaşadığı şiddeti anlatmayı tercih etmemiştir. Cinsel şiddetin; tecavüz (nitelikli cinsel saldırı), istemediği zaman ve şekilde cinsel ilişkiye (penetrasyon) zorlamak, doğum kontrol yöntemlerini reddetmek, aldatmak ve kadın bedenini ve cinselliğini aşağılayacak şekilde konuşmak gibi davranışlarla uygulandığı saptanmıştır.

➤ **Araştırmacı:** *“Ne tür şiddete maruz kaldınız?”*

“Biz eşimle ayrı yatıyorduk genelde, beraber yattığımız zaman da porno izler, kendini rahatlatır yatağa öyle gelirdi. Birlikte olduğumuzda da ilişkiden sonra beni çok

aşağılardı. “Sen ne biçim kadınsın, sen benim s.... b.... bile olamazsın, domuza benziyorsun” derdi.”

(Sarmaşık, 34 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Ben eşimi istemiyordum o yüzden o da beni kaçırdı -benim eşimle ilk cinsel ilişkim tecavüzdür- annem de çevresinin etkisinde çok kalan bir insan olduğu için beni o gün tamamen sildi attı.”

(Begonya, 49 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Gerdek gecesi benim için cinsel bir şiddetti bu yüzden ilk şiddetimi gerdek gecesi yaşadım, çünkü ben ne olacağını bilmiyordum, bilinçli değildim çünkü ben çocuktum.” (Katılımcı 15 yaşında evlenmiş.)

(Hanımeli, 36 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Biz evlendiğimiz zaman tam 6 ay karı koca olamadık. Yani aramızda cinsel bir münasebet geçmedi. Hocalar getirdiler bir sürü şey yaptılar en sonunda doktora gittik. Jinekoloji uzmanına gittik ve doktor bekaret kontrolü yaptı ve 1000 kişinin birinde görülecek olan bir durum olduğunu benim çift kızlık zarına sahip olduğumu söyledi. Bu durum doktorun muayenehanesinde operasyonla giderildi. Üstelik eşim ve ailesi o sırada yanımdaydı. Ancak eşim yıllar sonra bana “sen geldiğinden zaten kız değildin ki, siz doktorla anlaştınız, doktor sana bilerek öyle yaptı dedi.”

“Evliliğimiz boyunca eşim benimle beraber olduktan sonra çok ağır şeyler konuşurdu; “Sen kadın mısın?, poşalar (çingene) gibisin” derdi. Aslında aramızda ne fiziksel ne de kültürel olarak bir fark vardı. Ben o kadar iğrenirdim ki; o duşu açtığım zaman kendimi hırpalayarak yıkardım, nefret ederdim. Beni sürekli aşağılardı. Ben de zaten onu istemezdim çünkü yoktu tüketmişti. Bunu haricinde aldatmaları da olmuştu. Bunları da yaşadım. Bunları gelir yüzüme söylerdi.”

(Yasemin, 45 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Eşim beni bir hayat kadını ile aldatıyordu. Bana gelip “sen onun kesip attığım tırnak olamazsın” derdi.”

(Karanfil, 26 yaşında ortaokul mezunu, evli)

“Eşim benim dostum olduğunu düşünüyor. Bu durum benim ona olan güvenimi sarstığı için bizim cinsel bir hayatımız yok. Ayrıca gidip annesine; “ben bu kadınla ilişkiye gireceğime eşikle girerim” diyor. Şimdi bu lafı alın nereye götürüyorsanız götürün.”

(Orkide, 38 yaşında, lise mezunu, evli)

“Evliliğimizin ilk gecesi bana çok anlayışızca yaklaştı ve yaşımın küçük olduğunu hiç tolere etmeden davrandı. Çok fazla ağrım olmasına ve ağlamama rağmen hiç orali olmadı, işini bittikten sonra salona gitti ve tv izledi. Evlilik hayatımda da hep anlayışsız ve bencil davrandı.”

(Mimoza, 26 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Ben 2 çocuk istemiştim ama sırf kendi isteği doğrultusunda gittiği için 5 tane oldu, o hiçbir zaman korunmadı. Sağlık sorunlarımdan dolayı ben de korunamıyordum. Ben artık 5.çocuktan sonra ondan gizli kordonlarımı bağlattım. 20 yıllık evliydim eşim beni yine aldattı, hatta o kadına dini nikah yaptı ondan da çocuğu var. Kadın kadının düşmanı biliyor musun?”

(Petunya, 46 yaşında, ilkokul, mezunu, evli)

“Ben eşime sarıldığım zaman eşim beni iterdi, zaten beraber yatmıyorduk. “Ben seni sevmiyorum, sen çok çirkinsin, sana baktığım zaman benim rızkım kesiliyor...” derdi.”

“Cinsel şiddeti de fazlasıyla yaşadım ama olanları anlatıp da tekrar yaşamak istemiyorum o günleri...”

(Ortanca, 38 yaşında, eğitimi yok, bekar)

2.2.2.4. Ekonomik Şiddet

Görüşülen 23 kadından 14’ü ekonomik şiddet maruz kaldığı görülmüştür. Ekonomik şiddetin; kadının para harcamasının kısıtlanması, kadının ve çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak maddi kaynaktan yoksun bırakılması, kadının parasının elinden alınması, ev, ihtiyaçlarını karşılayacak maddi kaynaktan yoksun bırakılması, kadını çalışmak zorunda bırakma gibi davranışlarla uygulandığı, ayrıca mağdurların ekonomik şiddete çoğunlukla psikolojik şiddetle nadiren fiziksel şiddetle beraber maruz kaldığı saptanmıştır.

➤ **Araştırmacı:** *“Ne tür şiddete maruz kaldınız?”*

“Biz eşime 5 lira, 10 lira davası görürüz. Mesela eşimden 10 lira isteyecek olsam onu tartışarak verir ya da kıza verirken gördün ondan istiyorsun der yani kıskançlığı öne sürer, kıza kıskanıyorsun der. Benim de canım sıkılırdı, verdiğinin hiç değeri yok öyle vereceksen hiç verme diyordum.”

(Gül, 46 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Ekonomik şiddete çok....çok maruz kaldım. O yetmedi çalışmaya başladım, çalıştıktan sonra düzelir dedim, yok aksine düzelmedi. Annesine abilerine daha çok güvendi. Parasız kaldığında ailesini aradı, abilerini aradı destek aldı, onlar da destekledi, sorumluluğunu bilmedi yani. Maddi açıdan da çok zor günler geçirdim.”

(Papatya, 33 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Eşim çalışmıyordu, tembel ve vurdumduymaz bir insandı. Bir kere de eşim çalışmıyordu borçları ödemek için altınlarını istedi, ben de vermek istemedim ve o sıra hamileydim kızıma, zorla almıştı elimden.”

(Lale, 40 yaşında, ilkokul mezunu, bekar)

“Eşimde bir baba ve koca profili yok. 30 yaşındaki genç bir adını çocuğuyla bırakıp gitmek hakaret değil mi? Bundan büyük hakaret mi var? Hakaret sadece dille olmaz, davranışla da hakaret edilir. İlla dövmesi mi lazım? 2001’de oğlumun doğumunda bıraktı kaçtı, 3 sene gelmedi. 2004’te geldi tekrar birleştik 2005’te annesi vefat etti 4 sene Bakü’ye gitti gelmedi, ondan sonra geldi baktı olmuyor 2011’de bizi bıraktı gitti. Eşim evliliği kaldıramadığı için beni de önemsemiyordu.”

“Ben beni bırakıp kaçan adamın borçlarını ödedim, ailemden gizli ona defalarca para gönderdim. Yolladım yine de kontur parası bile yolladım. Bırakıp kaçtığı kadından 20 TL, 50 TL isteyen herif, herif midir?”

(Açelya, 42 yaşında, lise mezunu, evli)

“Fazlasıyla da ekonomik şiddete maruz kalmıştım. Bir süre sonra eve gelmemeye başladı, bizimle bir ilişkisi alakası kalmadı. Beni ve çocuklarımı yalnız bırakıp o kadınla çekti gitti. Evine ve çocuklarına hiç bakmadı, hata bir kızım var, onun tedavisini ben karşılıyordum. Evimin kirasını, elektriğini, suyunu vermiyordu. Aç, susuz evde yatıyoruz annem ve abim bize yardım ediyordu.”

(Karanfil, 26 yaşında ortaokul mezunu, evli)

“Eşim benim ve çocuklarımın ihtiyaçlarını karşılıyordu ama diyelim bir markete gittik alışveriş yaptık; her şeyi alırdık, en güzelini alırdık ama eve geldikten bizim burnumuzdan getirirdik. Beni borca soktunuz, işte şöyle, işte böyle o zaman da hiçbir değeri kalmıyordu zaten. Öyle büyük bir sıkıntı yaşattı ki o zaman derdim ki, keşke almasaydım.”

“Bizi aç susuz bırakmadı ama devlet memuruydu, bizi daha iyi yaşatabilirdi ama sürekli borç çıkarırdı. Kimse de bu borçları nasıl yaptığını anlamazdı. Abimden, babamdan para alırdım borcu silerdim ama arkama bir de bakardım hiçbir şey yok. Ben yıllarca elışı yaptım. Çocuğumun okul kıyafetlerinin masrafını bir başörtü yapar satardım öyle karşılardım. Para vardı ama bize yokluk yaşatırdı. Öyle bir insandı.”

(Yasemin, 45 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Eşimin maddi durumu çok iyi ama bunu bana kesinlikle yansıtmaz. Çocuklarına bakar ama bana 1 TL bile vermez. Yıllardır ben babamın ve erkek kardeşlerimin desteği ile onların bana gönderdikleri para ile ihtiyaçlarımı karşılıyorum. Onun benim kıyafet ve özel ihtiyaçlarımın hiçbirini karşıladığı görülmemiştir. Bunları hep kendi ailem karşılar.”

(Orkide, 38 yaşında, lise mezunu, evli)

“Eşim aldığı maaşı elimden alıyordu, elime para vermiyordu. Ama bir şekilde ihtiyaçlarımı karşılıyordu laf yiyecek olsam da. Çalıştığım yerde bir patronum vardı tek destekçim oydu. Patronum bana destek oluyor, beni koruyor diye beni işimden de çıkartmıştı.”

(Leylak, 24 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Ben kendimi bildim bileli evimi geçindirmek zorundayım. Evliliğim süresince ben temizliğe gittim, çocuk baktım yıllarca yapabileceğim her işi yaptım. Çünkü evi ben geçindirmek zorundaydım. 23 yıl boyunca bir kere bile kira ödememişti. Bazen 6 ay markete gitmediğimizi hatırlıyorum. Düzenli çalışmıyordu sorumluluğu yoktu. Girdiği işlerde çok kalıcı değildi. Benden fazla kazanıyordu ama kazandığı kendine bile yetmiyordu. Gücümüzün 10 katı belki 20 katı kadar olan bir borç açardı, ben söylenirdim bu duruma böyle olunca kavga çıkardı ve şiddet uygulardı.”

“Eşim maaşının 1,5 katı kadar telefon faturası geliyordu. Her sefer yemin ediyordum bir daha borcunu ödemeyeceğim diye ama bu sefer de eve icra geliyordu ben de ödemek zorunda kalıyordum.”

(Gelincik, 44 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Sürekli bitmeyen bir borç ödüyorduk. Bana para da hiç vermezdi. Mutfak masrafını 2 ayda bir yapardı. Bir süre sonra altın takılarımı benden aldı ve kendisine bir araba aldı ondan sonra benden iyice uzaklaştı. Erzincan'ın Kelle'si ve Esentepe'si

meşhurdur, orada sürekli alem yapıyordu arkadaşlarıyla. Ben merdiven siler, evde bir şeyler yapıp satardım, elime geçen parayı da borçlarını ödesin diye ona verirdim.”

(Mimoza, 26 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“İşine geldiğinde eve bir şeyler alırdı gelmezse almazdı. Yemek sofrasını bıraktığım zaman onu alır çöpe dökerdi, çayı savurup demliği sokağa atardı.”

“Ben şiir yazardım. Büyük kızım engelli olduğundan dolayı ameliyat olmak için hastaneye yatmıştı. Bir gün yine hastanedeyim adamın biri yanıma geldi, “rica etsem şiirlerinize bir göz gezdirebilir miyim?” dedi. “Tabi ki” dedim. “Çok güzel şiirleriniz var, eğer siz isterseniz bunları getirin bana ben aracılık yaparım Yusuf Hayaloğlu’na satarım” dedi. Kartını verdi bana düşünürsem getiririm dedim. Benim kızımın ilaç ve Amerikan alçısına ihtiyacı vardı, baba zaten ilgilenmiyordu benim de param olmadığı için adamın yanına gittim. Kocaman 4 tane kitap yazmıştım onu götürdüm, Yusuf Hayaloğlu da geldi görüştük, o zaman bana o kitabın değerinin 2 katı kadar para verdi. Adımın geçmesini istemedim ama. Ben satmak istemiyordum ama mecburiyetten sattım.”

(Ortanca, 38 yaşında, eğitimi yok, bekar)

“...nerden olduğunu bilmediğim sürekli bitmeyen borçları vardı.”

(Yediveren, 26 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Eşim benim yalnızca temel ihtiyaçlarımı karşılar onun dışında para vermez bana. Bu yüzden ben kısa dönemli işlerde çok çalıştım her ne kadar karşı çıksa da.”

(Petunya, 46 yaşında, ilkokul, mezunu, evli)

“İşine geldiğinde eve bir şeyler alırdı gelmezse almazdı. Çoğu zaman da eline geçen parayı içkiye, alem yapmaya harcardı.”

(Begonya, 49 yaşında, lise mezunu, bekar)

Elde edilen bulgulara göre, görüşülen kadınların maruz kaldıkları şiddet türleri sırasıyla 1.sırada psikolojik şiddet, 2.sırada fiziksel şiddet, 3.sırada cinsel şiddet, 4.sırada ekonomik şiddet olduğu görülmüştür.

Ayrıca görüşmecilerin maruz kaldıkları şiddet davranışlarını araştırmacıya aktarırken uzaklara dalma (tekrar yaşıyor olma hissi), yutkunma (zorlanma kaynaklı), iç geçirme, ağlama, uzun süren sessizlik (üzüntü ve kabullenme kaynaklı), araştırmacıdan gözlerini kaçırma, ellerine ya da bir nesneye bakarak anlatma, üstü kapalı cümleler kurma (utanma kaynaklı) gibi davranışların ve tepkilerin gözlemi kayıt dışındadır.

2.3. Kadınlara Göre Şiddetin Sebepleri ve Şiddete Verdikleri Tepkiler

2.3.1. Kadınlara Göre Şiddetin Sebepleri

Şiddet, pek çok faktör tarafından etkilenen bir davranıştır. Bu faktörler bazen içsel bazen de dışsal sebeplerden oluşmaktadır. İçsel sebepler, kavramsal çerçeve bölümünde açıklandığı gibi biyolojik ve psikolojik nedenleri, dışsal sebepler ise sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve fiziksel çevre nedenlerini kapsamaktadır.

Görüşülen 23 kadına şiddetin sebepleri sorularak, onlara göre bu davranışın hangi nedenler sonucunda ortaya çıktığını tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüşülen 23 kadına göre şiddetin sebepleri; aile, kıskançlık, iletişim bozukluğu, kadının ekonomik özgürlüğünün olmaması, paranoya, öfke kontrolü bozukluğu, madde kullanımı, şizofreni, 3. şahıslar, maddiyat ve erkeğin çift karaktere sahip olmasıdır. Bazı görüşmeciler ise şiddetin tek sebebinin güçlü sebep olması, diğer sebeplerin ise destekleyici görevi görmesinden dolayı şiddeti birden çok sebebe bağlamaktadırlar. Fakat konunun anlaşılabilir olması açısından şiddetin sebepleri tek başlıklar altında açıklanmıştır.

➤ **Araştırmacı:** “Sizce şiddetin sebebi neydi?”

1) *Ailelerden kaynaklanan sorunlar*

“Yani eşimin şiddet uygulamasını sebebi ailesiydi. Eşimin ailesi her şey de bana yükleniyorlardı. Eşim beni ailesine karşı hiçbir zaman korumadı, eşim beni hiç sahiplenmedi.”

(Gül, 46 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Evliliğimizin ilk dönemlerinde aileler ile alakalı sıkıntılardan dolayı, evet psikolojik şiddetimiz çok oldu... Benim şiddete uğramamın sebebi aileler. Evliliğimin ilk 4 senesi boyunca sürdü, sonra artık yaşamadım. Aileler görüşmeye başlayınca psikolojik şiddet de azaldı.”

(Menekşe, 31 yaşında, lise mezunu, evli)

“Benim eşimle hiç problemim yoktu, eşim evini çok severdi benimle vakit geçirmeyi çok severdi. Ben kayınpederimden de bir şey görmedim ama kayınvalidemden evlendiğimden beri, oldum olası benimle iyi geçinmezdi. O baştan beri beni kabullenmedi. Ben onlara ne zaman gitsem ağlayarak dönerdim ya da bana geldiğinde mutlaka beni ağlatır giderdi. Yani bizim yıldızımız hiç barışmadı. Ben kayınvalideme hiç cevap vermezdim o bana laf sayar dururdu, ben “tamam anne haklısın” derdim.”

(Zambak, 39 yaşında, ön lisans mezunu, bekar)

“Bu duruma ailemizdeki herkes şahit ama kimse şahit olmaz çünkü o bizim oğlumuz. Onun bu davranışlarına kimse engel olamazdı. Çünkü o bağırıp rezillik çıkarırdı. Genel bir açıklama yapayım; azmış kudurmuş, kuduz bir köpeği bağlarsınız ya onun gibi davranyordu işte. O yüzden kimse ona bulaşmaz ondan korktuğu için ona iyi davranırlar.”

(Sümbül, 19 yaşında, lise mezunu, bekar)

2) Erkeğin kötü alışkanlıkları (alkol ve uyuşturucu)

“Çok sorguladım ama bence eşimin saldırgan olmasının sebebi alkoldü.”

(Lale, 40 yaşında, ilkokul mezunu, bekar)

“Abim genellikle uyuşturucu (esrar) kullandığı zaman şiddet uygulardı yani her fırsatta. Abim maddeyi küçüklüğünden beri kullanıyor, onun düzgün gezdiği zaman yoktur bayağı içiyor. Yani şiddetin sebebi uyuşturucu.”

(Sümbül, 19 yaşında, lise mezunu, bekar)

5. (papatya) ve 16. (Mimoza) görüşmecilere göre eşinin şiddet uygulamasının sebebi yalnızca alkol değil. Alkol, aile yapısı, yetiştirilme tarzı ve toplumsal değerler. Ayrıca 5. Görüşmeci kendi tutumu da şiddete sebep olarak görmektedir.

“Şiddete uğramamın sebebi alkoldü. Alkol ve çevresi, yaşam standartları, büyümüş olduğu ortam, yetiştirilmiş olduğu aile. Sorumsuzluk ve alkol şiddetin devamlılığına neden oluyordu. İlk başlarda, evliliğimin ilk yıllarında hani biz topluma dayatılmış bir şey vardır ya kadınlara özellikle, örf ve adetlerimize uygun “aman kadın susacak, aman kadın yuvayı, evini toplayacak, her şekilde susacak, göz yumacak, koca ne yapsa yeridir” o tarz yaşadım evliliğimi. Birazcık da ben kendimden ödün verdim, hani evliliğimdir, çocuğumun babasıdır deyip sahip çıktım. Birazcık da babasız büyüdüm, tam olarak bir aile ortamında büyümedim onun da eksikliği vardı üzerimde.”

(Papatya, 33 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Eşimin şiddet uygulamasının bana göre sebepleri alkol, yetişme tarzı, aile yapısı. Mesela kayınpederim alkol alıp kayınvalideme şiddet uygularmış ve eşim çok dayak yermiş sonra ev ortamları çok kötü ve maddiyatları çok düşükmüş. Ayrıca annesi onu karanlık odalarda saatlerce kilitli tutarmış bence bunların da vermiş olduğu bir şeyler var.”

(Mimoza, 26 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

3) *Öfke kontrol bozukluğu;*

20. görüşmeci (petunya), eşinin şiddet uygulamasının sebebini öfke kontrolünün olmayışı olarak görmeye beraber, her fırsatta şiddet uyguladığı ve 3. şahıslardan da etkilendiğini ifade etmektedir.

“Her fırsatta şiddet uygulardı mesela benim konuşmam hoşuna gitmesin o bile dayak için bir sebebi. 3. şahıslardan da çok etkilenirdi, biri yolda durdurup senin karını şurada gördük dese akşam mutlaka döverdi. Eşimde öfke kontrolü yok, en küçük çocuğumla bile kavga edebiliyor.”

(Petunya, 46 yaşında, ilkokul, mezunu, evli)

13. görüşmeci (Leylak) eşinin şiddet uygulamasının sebebini öfke kontrolünün olmayışı olarak görmeye beraber eşinin çift karakterli olduğunu ifade etmiştir.

“Eşimin psikolojik problemleri vardı. Sinirine hakim olamıyordu. Öfke kontrol problemi vardı ve çift karakterliydi. 2 saat önce çok iyi biri iken 2 saat sonra bir canavara dönüşebiliyordu. Mesela 2 saat önce bana vurup 2 saat sonra yemeğe çikalım mı diyordu. Ama ben aileme söylediğim zaman ise yalanlıyordu, “hayır ben dövmedim, yapmadım, vurmam” diyordu...mesela ailesine kızıyordu beni dövüyordu. İşlerine kızıp beni dövüyordu. Eşim bütün stresini benden çıkarıyordu”

(Leylak, 24 yaşında, lise mezunu, bekar)

4) *Erkeğin ruhsal sorunları;*

9. (Yasemin) ve 21. (Ortanca) görüşmeciler eşinin şiddetinin sebebinin şizofreni olduğunu iddia etmişlerdir. Ayrıca 21. görüşmeciye göre şiddetin diğer bir sebebi de 1. çocuğunun engelli olmasıdır.

“Bu sefer yine büyük bir kavga patlak verince onunla güzelce konuşup doktora gitmeye ikna ettim. Beraber psikiyatriste gittik. Doktor “eşin şizofren ben bunu hastaneye yatıracağım tedavi göreceksin” dedi.”

(Yasemin, 45 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Benim eşim şizofrendi ve 1. çocuğumun engelli olduğundan dolayı bana çok çektirmiştir.”

(Ortanca, 38 yaşında, eğitimi yok, bekar)

10. (Sarmaşık), 12. (Orkide), 17. (Begonya) ve 22. (Yediveren) görüşmeciler göre eşinin şiddet uygulamasının sebebi eşine duyduğu paranoyalar. Ayrıca kayınvalide

şiddetine de maruz kalan 12. Görüşmeci (Orkide)' ye göre şiddetin sebebi paranoya, obsesif kompulsif ve aile desteği.

“Sen şuna mı baktın, sen buna mı baktın yani paranoya yapıyordu hep.

(Sarmaşık, 34 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Eşim annesi ile hareket eden bir insan yani kendi başına karar veren, şu şöyle doğrudur, bu böyle yanlıştır diye söyleyemeyen bir insan. Annesi der ki bu böyle olmuş, o diyemez ki bu yanlış bir şey, hayır. Kimseyi dinlemez karşı tarafın konuşmasını izin vermez. Mesela babası kanserden vefat etti. Kaldırıp bana dedi ki; sen benim babamın ölümüne sebep oldun. Ben evlendiğimden 6 ay sonra babası vefat etti hastaydı zaten. Annesi de ölse eminim benden bilecek. Eşim annesine diyor ki; “anne sakın onun pişirdiğini yeme seni zehirleyebilir.”

“Ben eşimin bu paranoya hallerinden dolayı sürekli ses kaydı yapıyorum. Kayınvalidemin bu olaylarda rolü çok fazla ama bunu oğlu görmüyor...Ben kayınvalideme çok güvenirdim hacıdır yapmaz derdim ama meğerse o en büyük taşmış. Bunlar ailecek obsesif kompulsifler.”

“Annesinin yanında, çocuklarımın yanında benim sürekli hırsız olduğumu, evde annesinin parasını çaldığımı, kendi cebinden parasını çaldığımı düşünmesi beni çok rencide etti...Beni çocuklarıma sürekli hırsız olarak anlatması beni çok yaraladı. Bu çok kötü bir şey çünkü kendimi ispat edemiyorum. Bu çok yıpratıcı bir durum. Eşim benim dostum olduğumu düşünüyor.”

(Orkide, 38 yaşında, lise mezunu, evli)

“Kendisini sürekli aldattığımı düşünerek baskı kuruyordu, dışarı çıkartmıyordu, perdeleri kapatıyordu perdeleri açmak kesinlikle yasaktı. Bu durumun kaynağı benim ondan fiziksel şiddetten dolayı uzak durmamdı...”

(Yediveren, 26 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Benim onu sevmediğimi, onu istemediğimi hep biliyordu bence kapıyı üstüme kilitlemesi de bu yüzdendi kaçırım korkusu vardı.”

(Begonya, 49 yaşında, lise mezunu, bekar)

6. (Açelya) ve 15. (Gelincik) görüşmecilere göre erkeğin kişilik yapısındaki bozukluklar şiddete sebep olmaktadır.

“Beni dövdüğü zaman ben yerde oturmuş ağlıyorum o ise annesini aramış beni nasıl dövdüğünü ballandırarak anlatıyordu. Sizce bu bir kişilik problemi değil midir?”

(Gelincik, 44 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Eşimde bir baba ve koca profili yok... Eşim evliliği kaldıramadığı için beni de önemsemiyordu.”

(Açelya, 42 yaşında, lise mezunu, evli)

5) 3.şahıslar;

8. görüşmeci (Karanfil)’ye göre eşinin şiddet uygulamasının sebebi, onu aldattığı kadının eşini görüşmeciye karşı kışkırtmasıydı.

“Birlikte olduğu kadın bir hayat kadınıydı. Madde bağımlısı değildi, içkisi falan da yoktu ama o kadınla birlikte olduğu günden beri madde bağımlısı oldu, içkisi falan başladı. O gün (2017 Aralık) içip gelmişti beni o kadın yüzünden dövmüştü. Çünkü onu o kadın dolduruşa getirmişti.”

(Karanfil, 26 yaşında ortaokul mezunu, evli)

6) Kadının ekonomik özgürlüğünün olmaması;

7. görüşmeci (Hanımeli)’ye göre şiddetin sebebi kadının ekonomik özgürlüğünün olmaması olarak görmektedirler.

“Şiddetin birçok sebebi var ama baskın olarak üç dört tane sebep görüyorum ben. Benim ekonomik özgürlüğüm olsa, en basiti benim ona kafa tutacak gücüm olsa benim bir ekmek parası alacak gücüm olsa onu bana yapamaz, bana hiçbir şekilde şiddet uygulayamaz. Ekonomik özgürlüğüm olsa buna katlanmam. Ben 3 ay bir arkadaşımı işinde yardımcı oldum. O 3 ay benim için dönüm noktasıydı. O 3 ay eşimin bana bakışı bile değişti. Eşimin ruh sağlığı gayet normal ve bana yaptıklarını bilinçli yapıyor.”

(Hanımeli, 36 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

7) İletişim bozukluğu;

4.görüşmeci (Nilüfer) eşiyle arasındaki iletişimsizliği de sebepler arasında kabul etmektedir.

“Şiddetin aslında birçok sebebi vardı, benden de kaynaklanıyordu. Birbirimize çok açılmıyorduk, böyle her şeyimizi çok konuşup paylaşmıyorduk. Aslında bizim aramızda tek sıkıntı iletişim bozukluğuydu. Konuşmanın, iletişimin hiç bilincinde olmadı.”

(Nilüfer, 34 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Aramız bazen iyi olurdu o zaman kayınvalideme sorardım niye böyle davranıyorsun diye; yok çok su harcandı, çok sabun harcandı, ekmekler niye ziyan oldu diye sinirleniyormuş.”

“Benden önceki iki eltim kaçarak evlendi ben düğünle evlendim diye kayınvalidem bana çok kızgındı. Ben düğünle gelin olduğum için para harcatmışım, masraf çıkartmışım onlara.”

(Firuze, 65 yaşında, ilkokul bitirmemiş, evli)

Görüşülen 23 kadına şiddete uğrama sebepleri sorulduğunda çoğunluk aile yanıtını vermiştir. Şiddetin nedenlerinde ikinci sırayı erkeğin psikolojik durumu, üçüncü sırayı erkeğin kişilik yapısı, dördüncü sırayı madde kullanımı, beşinci sırayı öfke kontrolünün olmaması, altıncı sırayı ise kadının ekonomik özgürlüğünün olması olarak sıralanmaktadır.

Aysel Yıldırım’ın *Sıradan şiddet* adlı çalışmasında da bu araştırmaya benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Yapılan araştırmada kadınların şiddete uğrama sebepleri arasında başkalarının etkisi, bir anlık öfke, alkol gibi istenmeyen alışkanlıklar ve ekonomik sebepler bulunmaktadır.²¹⁰

Ayrıca Aile, Çalışma ve Sosyal hizmet Bakanlığı’nın 2015 yılında yapmış olduğu *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*’nda bu sonuçları destekler niteliktedir. Eşi veya birlikte olduğu erkeğin fiziksel şiddetine maruz kalan kadınlar şiddetin en yaygın gerekçesini “erkeğin ailesi arasındaki sorun” olarak kabul etmektedir. Bunu erkeğin yetiştirilme tarzı, erkeğin fiziksel sorunları, erkeğin diğer eşiyle sorunları ve alkol gibi nedenler izlemektedir.²¹¹

2.3.2. Kadınların Şiddete Verdikleri Tepkiler

Tüm canlılar herhangi bir saldırı karşısında mutlaka karşıt tepki vermektedir. Şiddete maruz kalan 23 kadınla yapılan derinlemesine mülakatta kadınlara sorulan sorulardan birisi *şiddete uğradığınız da tepkiniz ne oldu?* sorusudur. Alınan yanıtlara göre görüşmecilere alt sorular da yöneltilmiştir. Yapılan görüşme sonucunda görüşmecilerin şiddet karşısında farklı tepkiler verdiği veya yollara başvurduğu

²¹⁰ Yıldırım, a.g.e., s. 91

²¹¹ Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf>, (14.09.2018), ss. 149-150

görülmüştür. Görüşülen gönüllü 23 kadının şiddet karşısında ne tepki verdikleri alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

2.3.2.1. Şiddet Karşısında Gösterilen Tepki/Tepkisizlik Hali

Yapılan görüşmelerde kadınlara sorulan *şiddete uğradığınız da tepkiniz ne oldu?* sorusu doğrultusunda farklı sonuçlara ulaşılmıştır.

➤ **Araştırmacı:** *Şiddet karşısında tepkiniz ne oldu?*

1. *Şiddete karşı gösterilen tepki hali;*

Görüşülen kadınların şiddet karşısında tepki olarak ağladıklarını, kendilerini korumak için ailesinden yardım istediklerini, eşine karşılık verdiklerini, eşinin şiddet uygulamasına engel olmaya çalıştıklarını ve şiddeti sonlandırmak için uzlaşım teklif ettiklerini ifade etmişlerdir.

“Kendimi korumak için vurduğu yerleri elimle tutardım. Onun dışında ona gücüm yetemezdi zaten. O yüzden bağırp çağırıp yardım istedim başka bir şey yapmadım.”

(Leylak, 24 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Ben beni aldatmasına göz yummuş değilim, asla da kabullenmem bir kadın olarak. Ben bir kadının aldatılmayı hak etmiyorum eğer beni istemiyorsan gel konuşalım, anlaşalım gerekirse ayrılırız diyorum.”

(Petunya, 46 yaşında, ilkokul, mezunu, evli)

“Karşı geliyordum ama gücüm yetmiyordu, engel olamıyordum. Ama artık bu durumun önüne geçemeyince abime anlatmak zorunda kaldım ama sadece abime çünkü o bana çok yakındı.”

(Gelincik, 44 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Eşimin şiddeti karşısında ben de ona cevap verdim ama insanın kalbi kırıldıktan sonra benim ona bir şey yapmam karşılık vermemim hiçbir anlamı yok, sonuçta kalp kırılıyor.”

(Menekşe, 31 yaşında, lise mezunu, evli)

“Ben yaşadığım şiddet karşısında ağlıyordum hiçbir şey yapamıyordum. Ama dışarıya çok güçlü dururdum. Eşimle çok güzel konuşurdum ona çok güzel hitap ederdim, komşularım da zannederdi ki aramızda çok büyük bir aşk var.”

(Yasemin, 45 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Şiddet karşısında tek tepkim ağlamak oldu başka ne olacak ki.”

(Sarmaşık, 34 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“O yüzüme vurdukça ben elimle yüzümü kapatmaya çalışıyordum.”

(Karanfil, 26 yaşında ortaokul mezunu, evli)

2. Şiddete karşı gösterilen önce tepki sonra tepkisizlik hali;

Görüşülen kadınların şiddet karşısında önce tepki verdiklerini ancak sonra tepkisiz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu tepkisizliğin genel sebebini kadın gücünün erke gücü karşısında yetersiz kalması olarak açıklamaktadırlar.

“Eşimin saldırganlığına başta tepki verdim ama bir yerden sonra erkek gücü karşısında gücüm yetmedi.”

(Lale, 40 yaşında, ilkokul mezunu, bekar)

“Hep ayakta durmaya çalıştım ama kendini korumak olmuyor, tek başına kendini koruyamıyorsun mecbur teslim oluyorsun, olmuyor yani. Sen kimsin ki? Artık ben birkaç yıldır dövse de onun yanında ağlamıyorum, çünkü baskısı daha da artıyor. “Tamam, tamam, her şeye tamam.””

(Hanımeli, 36 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Bana ne zaman şiddet uygulasa karşılık verirdim ama sonra sinirimi yendim, sinirlenmek yerine “E. sen hiçbir şey yapma, sen okuyacaksın, girişim yapacaksın, yükseleceksin, ondan ancak böyle intikam alırsın” diye kendime telkin verdim.”

(Sümbül, 19 yaşında, lise mezunu, bekar)

“...son zamanlarda tepki vermiyordum. Bıraktıyordum kendimi dövsün, sakinleşsin ve beni serbest bıraksın diyordum. Dayak yemem de önemli değildi ama çocuklarım çok etkileniyordu.”

(Yediveren, 26 yaşında, lise mezunu, bekar)

3. Şiddete karşı gösterilen tepkisizlik hali;

Görüşülen kadınların şiddet karşısında tepkisiz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu tepkisizliğin genel sebebini çaresizlik, bir destekçilerinin olmaması ve toplumsal değerler olarak açıklamaktadırlar.

“Şiddete ilk kez uğradığımda hiçbir şey yapamadım, tepkisiz kaldım. Kolumu bükümüştü bu yüzden de kolum çok acıdığı için ağrıdan duramadım, yardım istedim, beni doktora götürmen lazım dedim. O da annemi çağırdı, annem duyunca çok üzüldü.

(Gül, 46 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“...beni terk ettiğinde ben de biliyordum koca olmayacağını ama ben zorladım ve geldiğinde yine birleştim. Ama şimdi olsa bir daha birleşmem. Beni son terk ettiğinde ise 1 sene evi boşaltmadan bekledim. Çünkü ayıp diye düşündüm bu yüzden terk edemedim bir de belki döner gelir dedim ama şimdi olsa bir dakika beklemem.”

(Açelya, 42 yaşında, lise mezunu, evli)

“Ben tartışma esnasında susardım ki birbirimize girmeyelim. Eşimle iyi olayım diye hep sustum.”

(Zambak, 39 yaşında, ön lisans mezunu, bekar)

“Eşim belki değişir diye ona destek olmak için çalıştım. Çocuklarım büyük olduğu zaman belki onlardan utanır, belki yapmaz ama baktım yok yani adamın ardi arkası kesilmiyor.”

(Ortanca, 38 yaşında, eğitimi yok, bekar)

4. Şiddete karşı gösterilen önce tepkisizlik sonra tepki hali;

Görüşülen kadınların şiddet karşısında önce tepki vermediklerini ancak sonra tepki verdiklerini ifade etmişlerdir.

“Başta hiçbir şey söylemiyordum ama sonradan dayanamadım artık ben de tepki göstermeye başladım. Konuştukça da olumlu sonuçlarını görmeye başladım.”

(Nilüfer, 34 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Şiddet karşısında ilk zamanlar tepkisiz kaldım ama sonra tepki vermeye başladım. Mesela arkadaş ortamım yoktu, arkadaş ortamı yaptım onlara gidip geliyorum. Önceden böyle bir şeye asla izin vermezdi, şimdi bayağı bir alıştırdım.”

(Nergis, 25 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Elimden geldiğince eşime destek olmaya çalıştım. Hani “bu durumu düzeltebiliriz ya da ne yapabiliriz?” alkolden kurtulmak adına, onun bakış açısından bakmaya çalıştım olaylara. Ben böyle yaptıkça o yüz buldu.”

“İlk başlar da şiddete uğrasam da evimi ve erkeğimi sahipleniyordum ama son zamanlar da biraz da yaşın verdiği ağırlıktan dolayı ve çocukların gözünün önünde cereyan etmesi artık canıma tak ettirmişti. Çünkü çocukların gözünün önünde bir rol model var, çocukların gözünün önünde küçük düşmek istemiyorsun, düşmek istemediğin için de tepkini veriyorsun yani.”

(Papatya, 33 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

Görüşülen 23 kadından şiddet karşısında; 7'si, tepki vermeyi, 9'u tepkisiz kalmayı, 4'ü önce tepki verip sonra tepkisiz kalmayı, 3'si önce tepkisiz kalıp sonra tepki vermeyi tercih etmiştir.

Aysel Yıldırım'ın sıradan şiddet çalışmasında da yine benzer sonuçlara ulaşılmıştır. “Kadınların yarısından fazlası, (53,8) uğradıkları şiddete karşı sessiz kalmakta, boyun eğmektedir. Sabretme, zamanla düzeleceğini, umma, katlanma, yazgısı olarak kabullenme, tevekkül gösterip boyun eğme şeklinde tanımlayabileceğimiz sessiz tepki gösteren kadın grubu, geleneksel değerlerin dayattığı kadın rolüne uygun davrandığını akla getirmektedir. ‘Koca evinde kan yutsan kızılılık şerbetini içtiğini düşüneceksin’ ‘Gelinlikle girdiğin evden kefenle çıkabilirsin’ gibi deyişlerdeki geleneksel değer anlayışı, bu kadın grubunun sergilemiş olduğu sessiz tepkiye denk düşmekte...”²¹²

“... sessizce kabul etme dışındaki çeşitli tepki gösterme biçimlerinin de az oranlarda da olsa gösterildiği anlaşılmaktadır”²¹³ (%46.2).

2.3.2.2. Şiddeti Birilerine Anlatma

Şiddete uğrayan kimi kadın maruz kaldığı şiddeti birileriyle paylaşırken kimi kadın da hiç kimseye söylememeyi tercih etmektedir. Uğradığı şiddeti birileriyle paylaşan kadınların amacı, içinde bulunduğu olumsuz şartlar için bir destek almaktır. Şiddeti paylaş(a)mayan kadınlar bu durumu her ne kadar paylaşmak istemiş olsalar da şiddetin daha da büyümesini engellemek için kimseye anlatmamayı tercih etmektedir.

Şiddete maruz kalan 23 kadınla yapılan derinlemesine mülakatta kadınlara sorulan sorulardan birisi *şiddeti birilerine anlattınız mı?* sorusudur. Görüşülen 23 kadından farklı yanıtlar alınmıştır. *Anlattım* yanıtı alınan görüşmecilere *anlattıklarınızı tepkisi ne oldu?* sorusu yöneltilerek umduğu desteğe ulaşip ulaşmadıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. *Anlatmadım* yanıtı alınan görüşmecilere *neden anlatmadınız?* sorusu yöneltilerek anlatmamalarının gerekçesi anlaşılmaya çalışılmıştır.

➤ Araştırmacı: Şiddeti birilerine anlattınız mı?

1. Şiddeti birilerine anlatma;

1.1. Anlattıklarınızın tepkisi ne oldu?

²¹² Yıldırım, a.g.e., s. 97

²¹³ Yıldırım, a.g.e., s. 96

“Zaten bu olayları bir tek anneme anlatırdım. Annem “sabret kızım Allah büyüktür, kurtarır” dedi. Biz de evlenince ölene kadar onlasındır, ya o ölüp kurtulacak ya da ben ölüp kurtulacağım.”

(Gül, 46 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Yaşadıklarımı bir tek komşuma anlatıyordum, komşun bazen sabret diyordu bazen de hakkını savun diyordu.”

(Nergis, 25 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Eşim beni ilk terk ettiğinde ailemden herkes öğrendi, onlar da biliyordu ondan bana koca olmayacağı...”

(Açelya, 42 yaşında, lise mezunu, evli)

“Bu durumu eşimin annesine ve benim anneme anlattım. Onlar da “erkektir yapar”, “napacaksın, başımıza dul karı mı olacaksın?” gibi şeyler söylendi. Eşimin ailesi de dedi ki; “o seni sevdiği için öyle yapıyor, sen de alttan al.”

(Hanımeli, 36 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Bu durumu eşimin ailesine ve kendi aileme anlatmıştım. Annem bırak gel diyordu ama onun ailesi yalandan sabret diyordu çünkü onlar için bunlar aldatmak falan çok normaldi.”

(Karanfil, 26 yaşında ortaokul mezunu, evli)

“Ben yaşadıklarımı herkese anlatırdım. Kimisi çek derdi, kimisi de çekme.”

(Sarmaşık, 34 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Ya anlatmasan da bir yerden sonra anlatmak zorunda kalıyorsun. Yaşadıklarımı aileme ve arkadaşlarıma anlatıyordum. Babam bana “kızım ben en çok seni mutlu sanırdım” dedi bu yüzden bana deste verdi her zaman da arkamdaydı zaten ama annem kalsa ne yaşarsan yaşa yeter ki o evden çıkma, evinde dur, başımıza iş açma. Yani hiçbir zaman destek vermedi hala da vermiyor. Zaten hep şiddet vardı ama ben babamı kaybettikten sonra olaylar daha çok patlak verdi.”

(Yasemin, 45 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Zaten ben nişanlıyken bu kişinin hakaretlerini çok duymuştum ve ayrılmak istemiştım. Ama ben onda bir karakter bozukluğu olduğunu ve öfke kontrolü olmadığını nişanlıyken anlamıştım ama işin dayağa kadar varacağını tahmin etmiyordum. Anneme ayrılacağım dediğimde “olmaz ayıp, el alem ne der bize, sabret evlenince düzelir” dedi Maalesef annem müsaade etmediği için ayrılamamıştım.”

“Ben aileme bana yaptıklarını anlatıyordum ama dediğim gibi çift karakterli olduğu için yemin ederek ya da farklı bir şekilde inandırmaya çalışıyordu. Ama ben en sonunda ispatlayabilmişim. Hem psikolojik durumumdan hem de vücudumdaki morluklardan anlaşılıyordu zaten. Ailesine söylediğimde ise tepki vermediler. Hatta bir kez kayınvalidemi yanında dayak yemiştim ama kayınvalidem bu duruma gülmüştü. Zaten de elimde boşandı o da dayanamadı dayayağa.”

(Leylak, 24 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Yaşadıklarımı aileme ve yakın çevreme anlatıyorum. Bana destek veren de var, sabret maddiyatın yok diyen de var.”

“Ama ben çok çabaladım görümcemden yardım istedim. Bak annen, kardeşin böyle böyle yapıyor, yuvam yıkılıyor dedim ama nafile...”

(Orkide, 38 yaşında, lise mezunu, evli)

“Ama artık bu durumun önüne geçemeyince abime anlatmak zorunda kaldım ama sadece abime çünkü o bana çok yakındı. Abime söyleyince, abimle benim aramda 1,5 saatlik bir mesafe var ve benim abim o yolu 30 dakikada geldi sanırım. Abim beni koruyunca da bir daha fiziksel şiddet görmedim.”

“Gücümüzün 10 katı belki 20 katı kadar olan bir borç açardı, ben söylenirdim bu duruma böyle olunca kavga çıkardı ve şiddet uygulardı. Bu durumdan ailesine de bahsetmişim. Sorumsuz olmasından, borçlarından ama onun ailesi “ona sen sahip çıkacaksın, onu sen idare edeceksin, onu kart kullanmasına izin verme, ona engel ol o senin görevin” diyordu özellikle annesi diyordu.”

(Gelincik, 44 yaşında, lise mezunu, bekar)

“3.şahısların evime girmesi zaten mümkün değildi sadece yeğenime izin veriyordu. Yaşadıklarımı ona anlattığımda bana inanmıyordu “hayır teyze bir insan yapamaz bunları” diyordu.”

(Begonya, 49 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Bu duruma ailemizdeki herkes şahit ama kimse şahit olmaz çünkü o bizim oğlumuz... kimse ona bulaşmaz ondan korktuğu için ona iyi davranırlar.”

(Sümbül, 19 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Eşim dışarıya çok ilgili bir babaymış gibi davranıyordu, ben aileme defalarca izah ettim defalarca söyledim ki böyle bir şey yok hepsi blöf dedim, gözyaşları da blöf, söyledikleri de blöf. Ben onunla hayat geçirdim siz bilemezsiniz.”

(Ortanca, 38 yaşında, eğitimi yok, bekar)

“Yaşadıklarımı aile içinde birilerine anlatırdım ama onlar kocandır döver de sever de, otur çek dediler, babam “ayağını kır bir daha bana gelme” dedi, babam gorunda(mezar) yatmasın.”

(Petunya, 46 yaşında, ilkokul, mezunu, evli)

“Kayınvalidemden de yardım istediğim zaman “benim oğlum erkek istediğini yapar, sen ona karışamazsın” derdi.”

(Mimoza, 26 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Ben böyle şeylerin çok paylaşılmasından yana değilim sadece ablama çok az anlatırdım, o da bana destek verirdi.”

(Lale, 40 yaşında, ilkokul mezunu, bekar)

Görüşülen şiddet mağduru 18 kadının uğradığı şiddeti destek bulmak için aile bireyleri, arkadaş ve komşuya anlattıkları ama çoğunluğun umduğu bu desteğe ulaşamadıkları anlaşılmıştır. Birkaç görüşmeci aradığı desteği bulmuş olsa da somut adımlar atılmadığı için sonuç da bir değişiklik yaşanmamıştır.

2. Şiddeti birilerine anlatmama;

2.1. Neden anlatmadınız?

“Bu durumu hiç kimseye anlatmıyordum, çekiniyordum. Galiba biraz gururumu incitiyordu, o yüzden kimseye anlatamıyordum.”

(Nilüfer, 34 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Bu yaşadıklarımın hiçbir şeyini hiç kimseye anlatmadım kendi kendime savaş verdim. Anlatmak istemedim çünkü ben kaçarak evlendim “kaçmasaydın, iyi oldu, kendin yaptın, kendin ettin” gibi sözler çok duydum. Yani suçluluk psikolojisi içindeydim.”

(Menekşe, 31 yaşında, lise mezunu, evli)

“Kimseye anlatmıyordum yaşadıklarımı -zaten ailem ile görüşmüyordum- çünkü kendimi suçlu hissediyordum. Kendi ellerimle yaptım, ben seçtim, kendim gittim o yüzden zorunluluk hissediyordum.”

(Yediveren, 26 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Komşumuz seslerimi duyup yüzümdeki morlukları görmüştü. Erzincan küçük şehir olduğu için pek çok insan birbirini tanır, alt komşum da yengemi tanıyormuş. Benim durumumu yengeme söylemiş “bu çocuk yetim mi neden sahip çıkmıyorsunuz?”

demiş yengem de annemgile söylemiş annemler şok olmuşlar çünkü ben onlara hiçbir şey anlatmıyordum. Annem yengemin söylemesi üzerine beni aradı ama ben durumu yalanladım. Yalanlamaktan başka çarem yoktu çünkü eşim ipe sapa gelmeyen, bir top ateş olan bir adamdı, eğer söyleseydim daha çok şey gelebilirdi başıma.”

(Mimoza, 26 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Dayak yiyorum anlatacak bir eşim yok, mektup yazamıyorum köyde postane yok. Ben yaşadıklarımı bacılarıma bile anlatamadım çünkü sen istedin sen çekeceksin derdiler bu işte eskilerin yanlışı. Annem ve abim istemiyordu bunları düğün günü evden çıkarken annem bana “elinle ettin boynunla çekersin artık” dedi. Çünkü onlar istediğinde abim vermedi “kurban kessem onlara pay vermem kız mı vereceğim” dedi.”

(Firuze, 65 yaşında, ilkokul bitirmemiş, evli)

Görüşülen şiddeti mağduru paylaş(a)mayan 5 kadın ise bu durumu her ne kadar paylaşmak istemiş olsa da şiddetin daha da büyümesini engellemek, duyduğu suçluluk psikolojisi ve kadınlık gururunu incitmemek için kimseye anlatmamayı tercih ettikleri anlaşılmıştır.

T.C. BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet* çalışmasının sonuçları da benzerlik göstermektedir. Bu çalışmaya göre; “Çoğu kadın, yaşadığı şiddeti bir süre sonra ailesi veya ailesinden kendine yakın gördüğü bir kişi ile paylaşmakta ancak genellikle çok destek bulamamakta, hatta bazen olumsuz karşılanmaktadır. Ailelerin yaklaşımı daha çok, kadınların ‘idare etmesi’, ‘yuvasını bozmaması’ yönünde olmakta, ancak şiddet çok üst boyuta ulaştığında, kadın hastalandığında, yaralandığında, öldürülme tehditi olduğunda daha ciddi bir müdahale gündeme gelmektedir. Eğer kadınlar ailelerinin onayını almadan evlenmişlerse, genellikle bu tür olayları ailelerine açmakta daha fazla zorluk yaşamaktadır.”²¹⁴

2.3.2.3. Şiddet Ortamını Terk Etme/Etmeme

Şiddete uğrayan kimi kadın şiddet ortamını terk ederken kimi de terk etmemeyi tercih etmektedir. Terk eden kadının amacı, şiddetin büyümesini engellemek, can güvenliği, çocukların etkilenmesini önlemek ve şiddeti uygulayana tepki vermektir. Ancak bu davranış genelde bir odadan diğer odaya geçme şeklinde olmaktadır ve bu davranışı tüm kadınlar yapmaktadır. Evi terk etme durumu daha nadir yaşanan bir

²¹⁴ Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, 2009, T.C. BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TKAA2008-AnaRapor.pdf>, (15.09.2018), s. 150

olaydır. Kadınların yalnızca bulunduğu odayı değiştirip daha büyük bir hamle yapamamalarının sebepleri ise yuvanın kutsallığı fikri, toplumsal kabuller, şiddetin daha da büyüyeceği fikri ve kabullenilmiş çaresizliktir. Ayrıca bazı kadınlar şiddet ortamını terk etmeyip eşleri tarafından kovulmaktadır.

Görüşülen 23 kadına *şiddet sonucu şiddet ortamını terk ettiniz mi?* sorusu yöneltilerek şiddet ortamını terk etme ya da terk etmeme nedenleri anlaşılmasına çalışılmıştır.

➤ **Araştırmacı:** *Şiddet sonucu şiddet ortamını terk ettiniz mi?*

1. *Şiddet ortamını terk etme;*

“O ne zaman kavgaya başlasa bağırıp çağırmaya başlasa, ben kapıyı vurdum çıktım. Evi terk etmemin sebebi hem tartışmayı sonlandırmak hem de tepki vermektir çünkü bu kararı ben tek başıma almadım, seninle beraber aldık.”

(Menekşe, 31 yaşında, lise mezunu, evli)

“Tartıştığımız zaman odayı terk ediyordum ki tepkimi anlatsın.”

(Nergis, 25 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“İncindiğim için kendimi korumak adına o ortamı terk ediyordum. Ondan soğumaya başlamıştım, istemiyordum da aynı oda da bile bulunmak istemiyordum.”

(Nilüfer, 34 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Onunla konuşmayarak ve ortamı terk ederek tepki vermeye başlamıştım. O an o tartışmanın içinden kaçıyordum.”

(Papatya, 33 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Birkaç kere çok şiddet gördüğüm için çocuklarımı alıp buradaki kadın sığınma evine gitmiştim. Ailem ve onun ailesi geldi beni çıkardı. Evi terk etmek zorundaydım can güvenliğim tehlikedeydi. Çünkü çok tehlike bir insandı kendisi. Dediğim gibi son zamanlarda madde falan kullanmaya başlamıştı. Bu yüzden çok korkuyordum.”

(Karanfil, 26 yaşında ortaokul mezunu, evli)

“Boğazıma bıçak dayama olayından sonra evi terk etmiştim, çünkü can güvenliğim yoktu ama çocuklarım beni suçlamıştı bu konuda ben de mecburen eve geri dönmek zorunda kaldım.”

(Yasemin, 45 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Şiddete uğradığımda şiddet ortamını terk ederdim. Çünkü can güvenliğim yoktu. Eşim pek çok kez bana silah çekti, mutfakta bıçak fırlattı, boğazımı sıktı öfke kontrolü yoktu ki. Ben o sırada öle de bilirdim.”

(Leylak, 24 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Şiddet ortamını tek etmeyi denedim ama terk etmeye çalışırken daha fazla şiddete maruz kaldım. Kaçmak istiyorsun çünkü canın yanıyor, sorgulamaya fırsat olmadan şiddete maruz kalıyorsun. Şiddet ağırlaşınca sen kaçmak istiyorsun, sen kaçmaya çalıştıkça şiddet daha da ağırlaşıyor.”

(Mimoza, 26 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Kavga ettiğimiz zaman çocukları alır bir odaya girer, kapıyı arkadan kapatırdım çocuklar etkilenmesin diye o da sinirden eşyaları vurur kırardı.”

(Begonya, 49 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Şiddetten dolayı evi terk ettiğim zamanlar da oldu bunun sebebi, çocuklarım zarar görmemesi. Kadınlar çocukları için katlanıyor her şeye.”

(Petunya, 46 yaşında, ilkokul, mezunu, evli)

“Şiddet uyguladığı zaman odayı değiştiriyordum ama bir şey değişmiyordu çünkü o arkamdan gelip devam ediyordu. Biz de şehri terk ettim çünkü dayak yemekten bıkmıştım ve çocuklarım etkilensin istemiyordum artık.”

(Yediveren, 26 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Biz artık dayanamayınca çocuklarımız yok diye elimle birlikte döndük baba evine. O gitmeseydi belki ben de cesaret edemezdim. Kayınım bizim gittiğimizi öğrenince arkamızdan köyün imamını gönderdi ki eve geri döneyim. Babam beni hastayım diye döndüm sanıyor ama imam babama “senin kızın böyle böyle yaşadı diye hırs edip gelmiş buraya ama ayıp geri dönsün” deyince babam gerçeği öğrendi. Babam çok öfkeleni “daha da göndermem ben hasta diye geldi sanıyordum” dedi. Ama ben babama beni dövdüler nasıl derim, utanırım beni dövdüler demeye.”

(Firuze, 65 yaşında, ilkokul bitirmemiş, evli)

“Şiddete uğradığım zaman ancak o odayı terk edebiliyorum, o evi terk etmek gibi bir lüksüm yok çünkü eğer terk edersem nereye gideceğim, tekrar geleceğim yer orası ve bu sefer daha fazla bir öfke ile karşılaşmam çok yüksek bir ihtimal. Yani terk ettiğim zaman bir güvenim olması gerekiyor, o da yok. Bu adam yıllardır seni aşağılıyor

ya usanıyorsun artık onu dinlemek istemiyorsun, gideyim de kafamı dinleyeyim öbür odada.”

(Hanımeli, 36 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

Görüşülen kadınlardan 13’ü şiddet ortamını terk ettiğini ifade etmiştir. Kadınların şiddetin büyümesini engellemek, can güvenliği, çocukların etkilenmesini önlemek ve şiddeti uygulayana tepki vermek için şiddet ortamını terk ettiği görülmüştür. Ayrıca kadınların çoğunun bulunduğu odayı terk etme imkanına sahip olduğu yalnızca birkaçının bulunduğu evi veya şehri değiştirebildiği anlaşılmıştır.

Aile, Çalışma ve Sosyal hizmet Bakanlığı’nın 2015 yılında yapmış olduğu *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*’nda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Evi terk eden kadınların evi terk etmede maruz kalınan şiddete daha fazla tahammül edememe, çocuklarla ilgili nedenler ve öldürülmekten korkmak olduğu en yaygın nedenler arasında bulunmaktadır.²¹⁵

2. Şiddet ortamını terk etmeme/edememe;

“Bana şiddet uygulasa da ben hiçbir zaman evi terk etmedim. Annem derdi ki; “erkekler her zaman döver eder, sen yine de baş köşede dur, gidecek biri varsa o gitsin.” Gitsem de gidecek yerim yok zaten nereye gideyim, eniştemin kapısına mı gideyim? Allah’a sığındım Allah’ın nasibiyle, rızasıyla evlendim. Rabbim evliliği emretmiş, evlenmemizi emretmiş. Ama ne demek bu benim nasibimmiş. Kadere inanıyorum ben, kaderin önüne geçemem, bir şey de diyemem, yoldan çıkarım.”

(Gül, 46 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Onun bana her gün söylediği tek söz “senin gururun onurun olsa bu evde durmazsın, senin onurun gururun olsa çeker gidersin, babana söyle gelsin seni alsın gitsin.” Diyorum ki benim babam neden gelip alsın gitsin, hak var hukuk var, neden gideyim ben 2 tane çocukla. Çünkü ben haklarımı gittim öğrendim. Giden neden ben olayım ki? Ama eğer benim kiramı ödeyecekse ben bunu hemen kabul ederim.

(Orkide, 38 yaşında, lise mezunu, evli)

“Ben şiddet ortamını terk etmezdim ama eşim beni kovardı. Kapıyı açıp önüne koyardı. Ben sinirinin geçtiğini anlayınca içeri girerdim.”

(Sarmaşık, 34 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

²¹⁵ Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara,

<http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf> , (15.09.2018), s. 160

“Beni belindeki kemeri çıkartıp döverdi. Çok uzun saçlarım vardı saçlarımı eline dolar döverdi beni, sokağa atardı. Eşim beni dövdüğü zaman ben 1 hafta yerimden kalkamazdım. Çocuklarımı da çok döverdi, dışarı atardı. Ona rağmen bile evimi terk etmedim eşim dedim, kaderim dedim.”

(Ortanca, 38 yaşında, eğitimi yok, bekar)

“Mücadele etmek için terk etmiyorum. Şiddete maruz kaldığım zaman hırslanıyordum, anlamsız ama hırslanıyordum. Güzel bir üniversiteyi kazanıp gideceğim buradan diyordum. Olumsuzu görmemeye çalışıyordum çünkü o aileden çıkacaksam illa iyi bir yönde çıkmam lazım. Çünkü iyi bir yere gelip onları karşıma dizme istediği var, pişman olmalarını istiyorum.”

(Sümbül, 19 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Biri beni o halde görür diye şiddet ortamını hiç terk edemedim, utandım. Yıllarca onun yaptıklarından ben utandım. Ama şimdi çok pişmanım o utanması gerekirken neden ben utandım.”

(Gelincik, 44 yaşında, lise mezunu, bekar)

Görüşülen kadınlardan 9’u şiddet ortamını terk etmediğini ifade etmiştir. Kadınların yuvanın kutsallığı fikri, *el alem ne der, yuvayı dişi kuş yapar, erkekler döver de sever de* gibi yerleşik düşünceleri, şiddetin daha da güçleneceği ihtimali, *terk edersem nereye giderim, tek başıma ne yaparım* gibi kabullenilmiş çaresizlikleri, *çocuklarım babasız kalsın* ve eşinin değişebileceği inanişinden dolayı şiddet ortamını terk etmediği görülmüştür. Ayrıca 2 görüşmeci bulunduğu ortamı terk etmediğini ancak şiddet uygulayan kişi tarafından kovulduğunu ifade etmiştir.

Aile, Çalışma ve Sosyal hizmet Bakanlığı’nın 2015 yılında yapmış olduğu Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nda kadınların çocuklarla ilgili nedenler, erkeği seviyor/değişeceğini inancı ve gidecek yerinin olmaması gibi düşünceler evlerini terk etmeme sebepleri arasında yer almaktadır.²¹⁶ Bu sonuca paralel bir diğer çalışma olan *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*’e göre kadınların şiddet ortamını terk etmeme sebepleri arasında yakın çevre ve aile desteğinin olmaması, bir

²¹⁶ Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf> , (15.09.2018), s. 161

kez evlendikten sonra artık kendi ailelerine ger dönmenin kabul görmeyeceği fikri ve çocuklarının istenmeyeceği fikri bulunmaktadır.²¹⁷

2.3.2.3. Uzlaşma ve Boşanma/Boşanmama

Şiddet gören kadının şiddete verdiği tepki ya da çözümlerden biri de boşanma olayıdır. Şiddet mağduru kadınlar, kadınlığın verdiği feminen ve anaç yapıları ile toplumsal kadın rolünün gereklerinden dolayı her şeye rağmen erkek ile uzlaşım yoluna gitmektedir. Kadın eğer uzlaşım karşılık bulamıyorsa, evli ise kadına boşanmaktan, bekar ise erkekte uzaklaşmaktan başka bir çözüm yolu kalmamaktadır. Fakat uzlaşım karşılık bulamayıp hala evliliğini devam ettiren kadınlar da mevcuttur. Bu devamlılığın sebebi ise, sevgi, toplumsal kabuller, aile desteği, çocuklar ve kadının ekonomik durumudur.

Görüşülen 23 gönüllü kadına *eşinizle uzlaşmaya çalıştınız mı?* sorusu sorulmuştur. Verilen yanıtlardan 22 kadının onu şiddete maruz bırakan erkek ile uzlaşmayı denediği anlaşılmıştır. Ancak uzlaşımına karşılık bulamayan 10 kadın boşanmayı, 11 kadın ise evliliğini devam ettirmeyi, 2 kadın ise erkekle ilişkisini kesmeyi tercih etmiştir.

Boşanmış katılımcılara; *sizi boşanmaya iten sebep nedir?* sorusu, boşanmamış katılımcılara; *boşanmayı düşünmeme sebebiniz duygusal bağ, toplumsal gerçekler ya dini gerekçeler mi?* sorusu sorularak uzlaşım sonucunu nasıl değerlendirdikleri anlaşılmasına çalışılmıştır.

➤ **Araştırmacı:** Eşinizle/abinizle uzlaşmaya çalıştınız mı?

“Onunla uzlaşmaya çalıştım ama hiçbir zaman beni dinlemedi. Kendini her zaman dev aynasında görürdü. Yine ben bazı hatalarımı kabullenirim, özürümü dilerim. Ama o hiç kabul etmez, hiç özürünü dilemez. O kadar olaylar oldu o kadar hakaretler etti, yine bir kez olsun o benden özür dilemedi. Ben yine Allah rızası için özür diledim. O kadar olaya, kötülüğe rağmen bayram geldiğinde Allah rızası için büyüğüm diye elini öptüm.”

(Gül, 46 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Eşimle uzlaşmaya çalıştım. O da evet dedi, tamam dedi, para yollayacağım dedi sonra telefonları kapattı açmadı. Ondan sonra da gitti boşanma davası açmış kendisi

²¹⁷ Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, 2009, T.C. başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TKAA2008-AnaRapor.pdf> , (15.09.2018), s.135

benden habersiz, ben de şahsıma saygımdan dolayı karşı tarafa verdim dilekçemi beni istemeyen adamı ben niye isteyeyim ki şimdi de boşanıyoruz.”

(Açelya, 42 yaşında, lise mezunu, evli)

“Ben yine de eşimle uzlaşmayı da çok denedim yuvamı kurtarmayı çok denedim, çok istedim ama olmadı. Ama mücadele de ettim. Ailesi ne dediyse yaptım, her şeyi yaptım ama yaptıklarım, çabalarım hep boşa çıktı. Ben onun her istediğini yaparsam belki bana geri döner diye düşündüm ama olmadı.”

(Karanfil, 26 yaşında ortaokul mezunu, evli)

“Hayır, yok hiç de uzlaşmıyordum, tahammül ediyordum nedense.”

(Begonya, 49 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Eşimle çok konuştum bunları aşmak için ama dinlemiyor beni. Kendi bildiğine gidiyor yine. Bak benim annem yok babam yok oğlum yok. Annemi ilik kanserinden, babamı beyin kanamasından, oğlumun trafik kazasından dolayı kaybettim. Üç acı... Ben sahipsiz olduğum için eşim bana karşı merhametsiz.”

(Sarmaşık, 34 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Eşim çalışmıyordu çalıştığı zaman da aldığı parayı alkole veriyordu. O yaşta annesinden para alıyordu alkol alabilmek için. Onunla çok konuşurdum “nereye kadar çalışmayacaksın, nereye kadar böyle olacaksın diye?”

(Lale, 40 yaşında, ilkokul mezunu, bekar)

“Eşimle uzlaşmayı çok denedim, çünkü boşanma durumum yoktu. Ben bunun hiç bitmeyeceğine inandırmıştım kendimi...”

(Gelincik, 44 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Evet. Çok çaba sarf ettim. Her şeye rağmen onun yanındaydım, onun destekçisiydim.”

(Mimoza, 26 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Onunla uzlaşmayı denedim, gel konuşalım dedim aldım karşıma, “küçüklüğümden beri seni seviyordum -çünkü biz çok benzerdik, aynı şeyleri yapmaktan hoşlanırdık- ben seninle vakit geçirirken çok mutluydum ama sen neden böyle şeyler yaptın?” dedim. Onunla konuşmaya çalıştım ama yine bağırıp çağırdı, üste çıkmaya çalıştı. Onun tek yaptığı şey bağırarak üste çıkıp küfretmek vs vs.”

(Sümbül, 19 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Hayır, hiçbir zaman. Çünkü ondan nefret ediyordum.”

(Ortanca, 38 yaşında, eğitimi yok, bekar)

“Evliliğim 6 sene sürdü, belki düzelir diye hep umut besledim. Ona beraber aile terapistine gitmeyi teklif ettim. O kabul etmedi “sorun ben de değil sen de, sen gideceksin ben gitmiyorum, problem sensin” dedi.”

(Yediveren, 26 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Aramız bazen iyi olurdu o zaman kayınvalideme sorardım niye böyle davranıyorsun diye; yok çok su harcandı, çok sabun harcandı, ekmekler niye ziyan oldu diye sinirleniyormuş.”

(Firuze, 65 yaşında, ilkokul bitirmemiş, evli)

(1) Boşanma

➤ **Araştırmacı:** Sizi boşanmaya iten sebep nedir?

“Beni boşanmaya iten en büyük sebep sevgisizlikti. Ben belki biraz da onun mücadelesini görebilseydim bitirmezdim evliliğimi ama sevgisizlik canıma tak etmişti. Hani insanlar derler ya “bir kuru soğan, ekmek yiyelim de huzurumuz yerinde olsun” ben de o düşünceyle idare etmeye, yürütmeye çalıştım. Dediğim gibi ben babasız büyüdüğüm için çocuğum da babasız büyümesin mantığıyla yoluma hareket ettim. Ama sevgisizlik çok büyük bir eksiklik, sevgi olmayınca hiçbir şey olmuyor.”

“Ben Allah’ı hem severek hem korkarak yaşamışumdur. Yani dini bütün bir insan değilim ama elimden geldiğince Allah’ıma karşı kulluk vazifelerimi yerine getirmeye çalışırım. Çocuklarıma da bunu aşıyorum. Ama boşandığım eşim alkol aldığı zaman ağzındaki küfürler Allah’a karşı, yani ne Allah tanıyordu ne kitap ne Kur’an ne peygamber. Ben o saatte çileden çıkıyordum işte. Hani insanlar cinnet geçiriyorlar ya televizyon da haberler de izliyoruz ya o an “Allah’ım sen bana yardım et diyordum sana böyle küfür ediyor” öldüresim geliyordu. Yani boşanmama sebep olan şeylerden bir tanesi de budur. Sinirlerim laçka oluyordu o an, sen seni yaratana, senin rızkını, sağlığını, evlatlarını verene nasıl küfredebilirsin.”

(Papatya, 33 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Olmayınca olmuyor. Zaten zorlamanın bir anlamı yok artık. Anladım ki yani bu evlilikte artık temel diye bir şey kalmamış. Baktım olacak gibi değil zaten içip içip bana şiddet uyguluyordu. Bir de gelip o kadını bana savunuyordu. Beni aldatana kadar düşünmemiştim boşanmayı. Ben çocuklarım için her şeye katlanıyordum şiddete de

razıydım ama aldatması bardağı taşıran son damla olmuştu. Daha fazla kaldıramıyordum artık.”

(Karanfil, 26 yaşında ortaokul mezunu, evli)

“Son ayrılığımızda 6 sene boyunca boşanmayı bazen düşündüm bazen düşünmedim ama dedim ki davayı o açsın ki benim vicdanım rahat etsin. Şimdi o davayı açtı ben de gereğini yaptım ve vicdanım çok rahat. Keşke 2001 yılında açtığım davayı geri çekmeseydim-geri çektim çünkü geri gelmişti sonra tekrar bıraktı gitti- şimdi belki de bambaşka bir hayatım olurdu.”

(Açelya, 42 yaşında, lise mezunu, evli)

“Ben her şeye rağmen sabrederdim yine ama sadakatsizliği ve bana attığı iftiralar canıma tak dedirtmişti. Ben 6 yıldır kendi ayaklarım üzerinde duruyorum. Çok zor da olsa geçiniyorum ama huzuruyum. Diyorum ki keşke 20 yılımı ona heba etmeseydim o zaman bıraksaydım. Şu anda ben kendi vücudumu hiçbir erkeğe layık görmüyorum. Erkeklerle arama çok büyük duvarlar ördüm. Ama eskinin bir şeyi var; evden çıkmışsın, çocukların var sesini kesip oturacaksın. Eğer ben sahipsiz olsaydım eşim bana daha fazla şey yapardı. Babam bana sahip çıkardı ama yuvan sonuçta nereye gideceksin ki?”

(Yasemin, 45 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Ben eşim bana her şiddet uyguladığında boşanmak isterdim ama ailem izin vermezdi, çünkü o eve gelinlikle girdin ancak kefenle çıkarsın düşüncesi vardı. Bir yandan da etrafıma bakıyordum erkeklere güvenilmiyor o yüzden olacaksa yine kendi bildiğim şerefsiz olsun diyordum. Ama oğlumun ölümünden sonra bıçak kemiğe dayandı, ben artık bunu çekemem dedi. Sen mutlu olmadıktan sonra, mutlu yemek yemedikten sonra daha niye evleniyorsun ki? Sen aşkı sevgiyi görebilmek için, muhabbeti yaşamak için, saygı görmek için evleniyorsun, bunlar olmayacaksa niçin evleneyim ki?”

(Sarmaşık, 34 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Ailem destek vermediği için bir çıkış yolu bulamıyordum. Yaşadıklarımı abime söylediğim zaman abim bana silah çekti boşanırsan seni öldürürüm dedi, ben zaten öldüm dedim. En sonunda ben ayrıldım 1 yıl sonra da dava açtım tamamen kurtulmak istiyordum. Çünkü adam beni hem istemiyordu hem de süründürmek istiyordu. Ama ayrıldığıma pişman mıyım? Değilim, asla. Ben ne yersem çocuklarımda onu yesin, ben

aç kalırsam onlar da aç kalsın dedim. Öyle de oldu ben 3 ay evime ekmek alamadım. Keşke ailem destek verseydi daha erken ayrılmış olsaydım. Emin olun aile desteği çok önemli.”

(Ortanca, 38 yaşında, eğitimi yok, bekar)

“Ben eşimden boşandım ama severek boşandım. Sebebini de anlayamadım yani elle tutulur bir neden yok. Ya başka bir kadın var ya da kendini ailesine kanıtlamaya çalışıyordu. Ben eşimi çok seviyordum ama ben kadınlık gurumu korumak zorundaydım... Benim boşanma sebebim annesinin, görümcemin, kayınımın bana yaptıklarıdır.”

(Zambak, 39 yaşında, ön lisans mezunu, bekar)

“2 defa da boşanmayı teklif ettim ama o “sana eziyet ederim, bela olurum, çocuklarını göstermem” diye tehdit etti ve bir şekilde vazgeçirdi. Ama çocuklarımın huzurlu bir ailede büyümesi isteği beni boşanmaya itti.”

(Yediveren, 26 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Şöyle söyleyeyim; kimse boşanmak için evlenmiyor. Bir de bize öğretilen bir şey var. Evlendikten sonra çok fazla bunu hemen göz önünde bulundurmuyorsunuz. Yine deneyelim belki düzelir, ilerde düzelir bir de bu var toplumumuzda. Bu yüzden ben de eşime hep şans verdim. Sürekli inşallah düzelir diyorsunuz, üstelik bir tane de çocuğunuz var. Ben açıkçası çocuğumun aile ortamından uzakta büyümesini istemezdim. O yüzden sonuna kadar deniyorsunuz. Ben mucizelere inanmıyorum o yüzden belki düzelir diye ikna edici konuşmalar falan... çok konuştum ama aksine duymazdan geldi hep yani hiç faydası olmadı. Eşim bir evliliğin sorumluluğunu, bir baba ve eş sorumluluğunu taşımak gibi bir düşüncesi yoktu. Bunlar beni boşanmaya iten sebeplerdi.”

(Lale, 40 yaşında, ilkokul mezunu, bekar)

“Biri beni o halde görür diye şiddet ortamını hiç terk edemedim, utandım. Yıllarca onun yaptıklarından ben utandım. Ama şimdi çok pişmanım o utanması gerekirken neden ben utandım. Biz doğuluyuz benim boşanmama ailem çok karşı çıktı. Ama benim de canıma yetmişti artık. Ben yıllarca her şeyine katlanmıştım ama bir de beni aldattığını öğrenince bu bardağı taşıran son damla olmuştu. Ben çocuklarımı alıp kaçmayı bile düşündüm çünkü bitmiyordu bu iş.”

“Ben ondan boşanmaya kimse engel olmasın diye 1200 km uzağa taşınmıştım. En sonunda bir gün gidip hiç kimseye söylemeden boşanma davasını açtım o da o sırada evi terk etmişti ailesinin yanına gitmişti. Bütün ailemi, bütün dünyayı karşıma aldım istediğinizi yapın dedim. Ben ve çocuklarım bu hayatı, bu sorunları yaşarken beni görmezden geldiniz şimdi de görmezden gelin dedim. Kimse bana yardım etmedi boşanmaya sebep olmak istemediler. Adam beni aldatmış, çocuk sahibi bile olmuş kimse buna bir şey demezken, bana evet sen haklısın boşanmalısın demeye korkuyorlar. Boşanma dönemindeki tek destekçim kızlarımdı.”

(Gelincik, 44 yaşında, lise mezunu, bekar)

(2) Boşanmama

- **Araştırmacı:** Boşanmayı düşünmeme sebebiniz duygusal bağ, toplumsal gerçekler ya dini gerekçeler mi?

“Ben şiddet uyguladığı zaman boşanmayı düşünürdüm ama bir hocadan duymuştum, eşler boşandığı zaman yer gök titrermiş bu yüzden boşanmadım. İyi kötü tartışmalarımız ufak tefek kavgalarımız oldu ama şimdiki olayımız daha çok büyük oldu, 2 senedir ayrı yaşıyoruz. Boşanma davasını da ben açmadın eşim açtı zaten.”

(Gül, 46 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Eşimden boşanmayı hiç düşünmedim, çünkü eşimi seviyordum. Ben sabretmeyi tercih ettim.”

(Menekşe, 31 yaşında, lise mezunu, evli)

“Boşanmayı hiç düşünmedim çünkü böyle bir şey için yuva yıkılmaz. Biz de öyle bir şey yok, en ufak bir şeylerde bırakalım, yani sabır....”

(Nergis, 25 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Ondan soğumaya başlamıştım, istemiyordum da aynı oda da bile bulunmak istemiyordum. Boşanmayı çok düşündüm. Ailemin maddi ve manevi desteği olmadığı için, ailem bana destek çıkmadığı için boşanamadım. Okumadığım için çok pişmanım. Mesleğim olsa bir dakika durmam. Elimde para olsa bir dakika durmam. O da farkında çaresizliğimden boşanamadığımı. “Gidecek yerin olsa çekmezsin beni” diyor.”

(Nilüfer, 34 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Eşimden her gün yüzlerce kez boşanmayı düşünüyorum, ben ayrılmak istiyorum ama eşim ayrılmak istemiyor. Benim babam yok zaten anneme artık götüremediğimi,

gitmediğini söylüyorum, annem “dul karı olup başımızı belaya mı sokacaksın, kardeşlerinin başını belaya mı sokacaksın?” diyor. Benim boşanamayışımın sebebi hem ekonomik hem de ailem destek değil. Maddiyat yine halledilebilir belki ama benim ailem benim arkamda durduğu zaman yine bir şekilde başarabileceğimi düşünüyorum. Korktuğum için de resmi kuruluşlara başvuramıyorum. Gizli kalmayacağını için böyle bir şeye cesaret edemem. Ben bir kadının kurtuluşu olacağını düşünmüyorum. Şöyle; boşandığın zaman da farklı baskı altına giriyorsun, toplum baskısı altına giriyorsun. Mesela sen dul kadın olarak bir yerde çalışamazsın. Toplumun bakış açısı farklı oluyor bunlara. Belki Batı’da veya büyük yerlerde böyle değildir bilmiyorum.”

(Hanımeli, 36 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Bizim, eşimle bir cinsel hayatımız yok şu anda. Çünkü bana söylediği ağır hakaretler beni manevi olarak çok sarstı. Annesinin yanında, çocuklarımın yanında benim sürekli hırsız olduğumu, evde annesinin parasını çaldığımı, kendi cebinden parasını çaldığımı düşünmesi beni çok rencide etti ve beni ondan çok uzaklaştırdı. Beni çocuklarıma sürekli hırsız olarak anlatması beni çok yaraladı. Bu çok kötü bir şey çünkü kendimi ispat edemiyorum. Bu çok yıpratıcı bir durum. Eşim benim dostum olduğunu düşünüyor. Bu durum benim ona olan güvenimi sarstığı için bizim cinsel bir hayatımız yok. Ayrıca gidip annesine; “ben bu kadınla ilişkiye gireceğime eşikle girerim” diyor. Şimdi bu lafı alın nereye götürüyorsanız götürün. Ben de artık yeter bir daha benim yatağıma gelmeyeceksin dedim ve tepki olarak ona bu ambargo koydum ve yataklarımızı ayırdım. Bu cinsel hayatı sonlandırmayı ben yaptım bunu kabul ediyorum. Biliyorum ne kadar doğru ama eğer ben böyle bir şey yapmasaydım kendimi kullanılmış olarak görüyordum. Ben ruhsal dengemi korumaya çalışıyorum. Çünkü onun bana yaklaşma sebebi tamamen cinsel ihtiyacını karşılamak içindi onun dışında hiçbir şey yoktu. Ama bir yandan da Allah’ım beni bu günahattan kurtar diyorum. Ben onun evlenip yeniden bir hayat kurmasını isterim ama o hala masrafın derdinde...”

“Adam bana sahip çıkmıyor, hakaretin alasını alıyorum, her gün sokağa kapının önüne koyuyor, ama ben tekrar giriyorum (gülüyor). Onun bana her gün söylediği tek söz “senin gururun onurun olsa bu evde durmazsın, senin onurun gururun olsa çeker gidersin, babana söyle gelsin seni alsın gitsin.” Diyorum ki benim babam neden gelip alsın gitsin, hak var hukuk var, neden gideyim ben 2 tane çocukla. Çünkü ben haklarımı gittim öğrendim. Giden neden ben olayım ki? Ama eğer benim kiramı ödeyecekse ben

bunu hemen kabul ederim. Ben Şu anda onun bana boşanma davası açmasını bekliyorum, o da çevresel faktörlerden dolayı bir ton masrafa gireceğini biliyor sanırım ve bundan dolayı açmıyor.”

(Orkide, 38 yaşında, lise mezunu, evli)

“Boşanmayı hep düşünüyordum ama boşanmak gibi değil bu adamdan kurtulmam lazım, bu zulümden kaçmam lazım diye düşünüyordum. Ben çok sabrettim ama bunu sebebi ailemdi çünkü biz de boşanma yoktu. Bir kız giderse yerine, gitmezse yerin dibine. Yani yazın ve kaderin bu deyip susacaksın. Ama en son dayağında artık dayanamayınca ayrıldım, bir işe girdim. İşe girince de kendime güvenim geldi ve dava açtım. Ama çocuklarım için davayı geri çektim tekrar denemeye karar verdim. Şu anda iyi gidiyoruz bakalım.”

(Mimoza, 26 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Eşimle biz birbirimizi severek evlendik. Ben eşimden şiddet görmedim ama kayınvalidem ve kayınlarımdan çok çektim. O yüzden boşanmayı hiç düşünmedim.”

(Firuze, 65 yaşında, ilkokul bitirmemiş, evli)

“Ben hep düzeler diye bekledim, boşanmayı hiç düşünmedim dedim ki, gencim güzelim ondan kıskanıyor beni ama bu aldatma olayından sonra onu boşamak istedim hatta avukata bile gittim ama o yanaşmadı boşanmaya. Ben bir kadını aldatılmayı hak etmiyorum eğer beni istemiyorsan gel konuşalım, anlaşalım gerekirse ayrılırız.

“20 yıllık evliydim eşim beni yine aldattı, hatta o kadına dini nikah yaptı ondan da çocuğu var. Kadın kadının düşmanı biliyor musun? Kadın biliyordu bu adamın 20 senelik evli olduğunu sen nasıl böyle bir şey yaparsın? Ben o kadını karşıma aldım konuştum “bak, sen de bir kadınsın yapma böyle şeyler” dedim ama kadın oralı olmadı. Benden daha güzel olmayan bu kadın bana; “kadın olsaydın da kocanı elinde tutsaydın” dedi. Ben beni aldatmasına göz yummuş değilim, asla da kabullenmem bir kadın olarak ama çocuklarımın biraz daha büyümesini bekliyorum, çünkü çocuklarım eşimin 2.eşini biliyor ama ondan çocuğu olduğunu bilmiyor bunu öğrenir de psikolojileri bozulur diye bekliyorum. Kadınlar çocukları için katlanıyor her şeye.”

(Petunya, 46 yaşında, ilkokul, mezunu, evli)

Tablo 10. Şiddet mağduru kadınlara göre şiddetin sebepleri ve şiddete verilen tepkiler

Görüşmeciler	Rumuz	Yaş	Eğitim düzeyi	Şiddet türü	Şiddetin sebepleri	Şiddete verilen tepki/tepkisizlik hali	Şiddeti birilerine anlatma	Şiddet ortamını tek etme	Uzlaşma ve boşanma/boşanmama
1.	Gül	46	İlkokul	Fiziksel- psikolojik- cinsel- ekonomik	Aileden kaynaklanan sorunlar	Tepkisizlik hali	Evet/Kadının annesi	Hayır	Evet/Boşanma aşamasında
2.	Menekşe	31	Lise	Psikolojik	Aileden kaynaklanan sorunlar	Tepki hali	Hayır	Evet	Evet/Boşanmayı düşünmüyor
3.	Nergis	25	Ortaokul	Psikolojik	Kıskançlık	Önce tepkisizlik hali sonra tepki hali	Evet/Komşu	Evet	Evet/Boşanmayı düşünmüyor
4.	Nilüfer	34	Ortaokul	Psikolojik	İletişim bozukluğu	Önce tepkisizlik hali sonra tepki hali	Hayır	Evet	Evet/Boşanmayı düşünüyor
5.	Papaya	33	Ortaokul	Fiziksel- psikolojik- cinsel- ekonomik	Erkeğin kötü alışkanlıkları (alkol, uyuşturucu vb.), aile yapısı, yetiştirilme tarzı ve toplumsal değerler	Önce tepkisizlik hali sonra tepki hali	Evet/Kadının çevresine	Evet	Evet/Boşanmış
6.	Açelya	42	Lise	Psikolojik- ekonomik	Erkeğin ruhsal sorunları, erkeğin kişilik yapısı	Tepkisizlik hali	Evet/ Kadının ailesine	Hayır	Evet/Boşanma aşamasında
7.	Hanımeli	36	İlkokul	Fiziksel- psikolojik- cinsel- ekonomik	Kadının ekonomik özgürlüğünün olmaması	Önce tepkisizlik hali sonra tepki hali	Evet/ Kadının ve erkeğin ailesine	Evet	Evet/Boşanmayı düşünüyor
8.	Karanfil	26	Ortaokul	Fiziksel- psikolojik- ekonomik	3. şahıslar (eşinin aldattığı kadının eşini kıskırtması)	Tepki hali	Evet/ Kadının ve erkeğin ailesine	Evet	Evet/Boşanma aşamasında

9.	Yasemin	45	Lise	Fiziksel- psikolojik- cinsel- ekonomik	Erkeğin ruhsal sorunları	Tepkisizlik hali	Evet/Kadının ailesi ve arkadaşları	Evet	Evet/Boşanmış
10.	Sarmaşık	34	Ortaokul	Fiziksel- psikolojik- cinsel	Erkeğin ruhsal sorunları (paranoyalar)	Tepki hali	Evet/Herkese	Evet	Evet/Boşanmış
11.	Lale	40	İlkokul	Fiziksel- psikolojik- cinsel- ekonomik	Erkeğin kötü alışkanlıkları (alkol, uyuşturucu vb.)	Önce tepki hali sonra tepkisizlik hali	Evet/Kadının ablası	Hayır	Evet/Boşanmış
12.	Orkide	38	Lise	Fiziksel- psikolojik- cinsel- ekonomik	Erkeğin ruhsal sorunları (paranoya, obsesif kompulsif) ve aile desteği	Önce tepkisizlik hali sonra tepki hali	Evet/Kadının ailesi ve yakınları	Hayır	Evet/Boşanmayı düşünüyor
13.	Leylak	24	Lise	Fiziksel- psikolojik- ekonomik	Öfke kontrol bozukluğu, erkeğin ruhsal sorunları (şizofreni)	Tepki hali	Evet/ Kadının ve erkeğin ailesine	Evet	Evet/Boşanmış
14.	Akasya	22	Lise	Fiziksel- psikolojik- cinsel	Erkeğin ruhsal sorunları (anti-sosyal kişilik bozukluğu)	Önce tepkisizlik hali sonra tepki hali	Evet/Kadının arkadaşları	Evet	Hayır/Bekar
15.	Gelincik	44	Lise	Fiziksel- psikolojik- cinsel- ekonomik	Erkeğin ruhsal sorunları	Tepki hali	Evet/ Kadının abisine ve erkeğin ailesine	Hayır	Evet/Boşanmış
16.	Mimoza	26	Ortaokul	Fiziksel- psikolojik- cinsel- ekonomik	Erkeğin kötü alışkanlıkları (alkol, uyuşturucu vb.), aile yapısı, yetiştirilme tarzı ve toplumsal değerler	Tepkisizlik hali	Hayır	Hayır	Evet/Boşanma aşamasında ama tekrar barıştı
17.	Begonya	49	Lise	Psikolojik- cinsel- ekonomik	Erkeğin ruhsal sorunları	Önce tepkisizlik hali sonra tepki hali	Evet/Kadının yeğenine	Evet	Hayır/Boşanmış

18.	Zambak	39	Ön lisans	Fiziksel- psikolojik	Aileden kaynaklanan sorunlar	Tepkisizlik hali	Evet/Kadının ailesine	Evet	Evet/Boşanmış
19.	Sümbül	19	Lise	Fiziksel- psikolojik	Aileden kaynaklanan sorunlar, erkeğin kötü alışkanlıkları (alkol, uyuşturucu vb.)	Önce tepki hali sonra tepkisizlik hali	Evet/Kadının ailesine	Hayır	Hayır/Bekar
20.	Petunya	46	İlkokul	Fiziksel- psikolojik- cinsel- ekonomik	Öfke kontrol bozukluğu	Tepki hali	Evet/Kadının ailesine	Evet	Evet/Boşanmayı düşünüyor
21.	Ortanca	38	Eğitimi yok	Fiziksel- psikolojik- cinsel- ekonomik	Erkeğin ruhsal sorunları, 1. çocuğunun engelli olması	Tepkisizlik hali	Evet/ Kadının ve erkeğin ailesine	Hayır	Hayır/Boşanmış
22	Yediveren	26	Lise	Fiziksel- psikolojik- cinsel- ekonomik	Erkeğin ruhsal sorunları (paranoyalar)	Önce tepki hali sonra tepkisizlik hali.	Hayır	Evet	Evet/Boşanmış
23.	Firuze	65	İlkokul	Fiziksel- psikolojik	İletişim bozukluğu, ekonomik sebepler	Önce tepkisizlik hali sonra tepki hali	Evet/Kadının ailesine	Evet	Hayır/Boşanmayı düşünmüyor

2.3.2.4. Kadınlara Göre Görüşmenin Özeti

1. Görüşme; Gül, 46

Biz de evlenince ölene kadar onlasındır, ya o ölüp kurtulacak ya da ben ölüp kurtulacağım...

2. Görüşme; Menekşe, 31

Rabbim sevdiği kulunu daha çok yalvartmayı severmiş, belki de ben bu yüzden bu imtihanları yaşadım...

3. Görüşme; Nergis, 25

Biz de öyle bir şey yok, en ufak bir şeylerde bırakalım.... Yani sabır...

4. Görüşme; Nilüfer, 34

Konuşmanın, iletişimin hiç bilincinde olmadı. Eşim asla benim farkımda değildi...

5. Görüşme; Papatya, 33

Ben yağmurdan kaçarken doluya tutuldum...

6. Görüşme; Açelya, 42

Allah kimseyi anasının babasının evine altın beşiklerle göndermesin...

7. Görüşme; Hanımeli, 36

Benim sessiz bir çılgılığım var bunu kimse duymuyor...

8. Görüşme; Karanfil, 26

O öldüğü zaman evimin bahçesinde müzik açacağım, o çalacak ben oynayacağım...

9. Görüşme; Yasemin, 45

Yani benim en büyük düşmanım eşimdi...

10. Görüşme; Sarmaşık, 34

Eşim beni yıkmaya çalıştı ama başaramadı...

11. Görüşme; Lale, 40

Kimse boşanmak için evlenmiyor...

12. Görüşme; Orkide, 38

Çünkü anne olunca şunu öğreniyorsunuz; annelik vermektir...

13. Görüşme; Leylak, 24

Kendini camdan aşağı at öl ki benden bilmesinler...

14. Görüşme; Akasya, 22

Sürekli şiddete uğrayan kadın bunu normalleştirir, kabullenir...

15. Görüşme; Gelincik, 44
Kızlarım bu durumun normal olmadığını bilmeliler...
16. Görüşme; Mimoza, 26
Bir kız giderse yerine, gitmezse yerin dibine...
17. Görüşme; Begonya, 49
Bana çektirdiklerini bir bir ona yaşatmak istiyordum...
18. Görüşme; Zambak, 39
Ben eşimden severek ayrıldım, severek boşandım...
19. Görüşme; Sümbül, 19
İyi bir yere gelip onları karşıma dizme istediği var, pişman olmalarını istiyorum...
20. Görüşme; Petunya, 46
Bence erkeklerin bilinçaltına girmeli...
21. Görüşme; Ortanca, 38
Kim bana sebep olduysa, bu hayatı bana sunduysa gören gözleri kap karanlık olsun...
22. Görüşme; Yediveren, 26
Boşanan kadın kötü kadın değildir ve boşanan kadın için hayat bitmiş değildir...
23. Görüşme; Firuze, 65
Ben Allah'ın ipine sarıldım...

2.4. Şiddet Mağduru Kadınların Psikolojik Durumları ve Şiddet Mağduru Kadınlarda Dini Başa Çıkma Yöntemleri

2.4.1. Şiddet Mağduru Kadınların Psikolojik Durumları

Kadına yönelik şiddet, kadının vücut ve ruhsal bütünlüğünü bozan çok kapsamlı bir kavramdır. Şiddet mağduru kadınlar yaşadığı şiddet ve saldırıdan dolayı ruhsal sağlıklarını koruyamamaktadırlar. Şiddet kadınlarda özsaygı yitimi, korku, utanma duygusu, çaresizlik, kendini suçlama, değersizlik hissi, içine kapanma, şiddeti kabullenme gibi sonuçlara yol açmaktadır. Ayrıca şiddete maruz kalan kadınlarda depresyon, borderline kişilik bozukluğu, kaçınan kişilik bozukluğu, paranoid kişilik bozukluğu, somatizasyon bozukluğu, obsesif kompulsif kişilik bozukluğu olduğu da çalışmalarca ispatlanmıştır.

Gönüllü olarak görüşülen şiddet mağduru 23 kadına *Kendinizi nasıl hissettiniz?* sorusu yöneltilerek, kadınların şiddet sonrası içinde buldukları psikolojik durumları tespit edilmeye çalışılmıştır.

➤ **Araştırmacı:** *(Şiddet karşısında) kendinizi nasıl hissettiniz?*

“Şiddete uğrayınca kendimi çok kötü hissettim, çok yalnız hissettim. Aşağılanmış da hissettim, çöküntüye uğramış da hissettim, ölmüş de hissettim tamamen bitmiş hissettim ben kendimi o dönemde. Çünkü yanımda hiç kimsem yoktu, dertleşecek, konuşacak, bana sahip çıkacak.”

(Menekşe, 31 yaşında, lise mezunu, evli)

“Şiddet karşısında kendini nasıl hissediyorsun? Kendine güvenin gidiyor bir kere, nasıl diyeyim size kendinizi suçluyorsunuz, hani ben de mi var bir hata?”

(Nergis, 25 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Şiddete uğrayınca kendimi çok değersiz hissettim çünkü o kadar emek ve mücadele veriyorsun, karşısında saygısızlık ve değersizlik, kabaca hareketler, sözler ve davranışlara maruz kalınca kendimi kötü hissettim tabi ki de. Bu beni psikolojik olarak çok etkiledi.”

(Papatya, 33 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Beni ilk terk ettiğinde kendimi çok değersiz hissettim. Hani bir köpeği dışarı atarsın ya aynen öyle...”

(Açelya, 42 yaşında, lise mezunu, evli)

“Şiddete uğradığın an hissettiklerin nasıl anlatılır ki? Fiziksel şiddete ilk kez maruz kaldığımda eşim beni öldürmek üzereydi, kayınvalidem elinden aldı beni. Sebep de saçma bir sebepti ve çok bitmişim ama çocuklarım için ayakta durmak zorundaydım. Tabi ki bu benim ruhuma açılan yarayı kapatmaz, ben 2 yıl antidepresan kullandım. 2 yıl bunun şokunu atlatmaya çalıştım. Bu çok anlatılacak gibi bir şey değil, aşağılanıyorsun, kendini yok gibi hissediyorsun. Hep ayakta durmaya çalıştım ama kendini korumak olmuyor, tek başına kendini koruyamıyorsun mecbur teslim oluyorsun, olmuyor yani. Sen kimsin ki?”

(Hanımeli, 36 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Benim psikolojim hiç iyi değil mesela özgüvenim hiç yok. Mesela iş yerinde bana diyorlar çok güzel kadınsın diye ama ben kendimi hiç beğenmiyorum. Benim

kıyafetim çoktu ama giyinemiyordum çünkü yakışmadığını düşünüyordum. Kendimi çok kilolu buluyordum. Ben 10 aydır eşimden ayrırım yeni daha kendime geldim.”

(Sarmaşık, 34 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Eşimin beni aldattığını öğrenince kendimi çok kötü hissettim, dünyam başıma yıkılmıştı. İnanmamıştım ilk başta çünkü ona çok güveniyordum. Bir süre sonra sürekli kendimi suçladım. Kendimi beni aldattığı kadınla kıyaslıyordum. “Acaba ben bakımlı bir kadın değil miyim, güzel mi giymiyorum, onun istediği gibi bir kadın değil miyim?” diye bunları sürekli kendime soruyordum. Eşim beni bir hayat kadını ile aldatıyordu. Bana gelip “sen onun kesip attığın tırnak olamazsın” derdi. Psikolojim çok bozulmuştu size diyorum ya dünyam başıma yıkılmıştı, yemeden içmeden kesilmiştim, sürekli ağlıyordum içime kapanmıştım.”

(Karanfil, 26 yaşında ortaokul mezunu, evli)

“Şiddete uğradığım ilk zamanlar benim için bir yıkımdı. Ama hayatım boyunca, yaşadığım müddetçe, evli olduğum müddetçe işittiğim hakaret o kadar şiddetli ki. Yani kendimden nefret ediyorum.”

(Orkide, 38 yaşında, lise mezunu, evli)

“Bu durumda ne denilebilir ki? Kendimi çok değersiz hissettim, benim kendime özsaygım ve özgüvenim gitti.”

(Lale, 40 yaşında, ilkokul mezunu, bekar)

“İlk kez şiddete uğradığımda çok kötü hissettim hem de çok. Çünkü şiddet hiç kimseye yakışamaz hele kadına hiç yakışmaz. İnsan kendini çok kötü hiss ediyor. Hiç olmaması gereken hak etmediğin şeyleri yaşıyorsun çünkü.”

(Leylak, 24 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Çok utanç verici bir şey ama ben dayak yedim. Ben neden birinden dayak yiyorum diye kendimden çok utanıyordum. Ben bu kadar mı yetersizim kendimi nasıl savunamam. Ben bu konuda kendimi hala affetmiyorum. Keşke gücüm yetseydi de ben ona aynısı yaşatsaydım. Ne kadar utanç verici bir şey olduğunu o da anlamalıydı. Çalışıyorsunuz, ev geçindiriyorsunuz, çocuklara bakıyorsunuz bir de üstüne dayak yiyorsunuz. Kızım beni dayak yerken göreceksin de bana güveni gidecek diye çok korkuyordum. Annem kendini koruyamıyor ki beni nasıl korur, nasıl büyütür, nasıl sahiplenir diye düşünmez mi? Siz bu yaşananlar sonucunda güveninizi

kaybediyorsunuz, gururunuz kaybediyorsunuz en sonunda sağlığını kaybediyorsunuz. Çok kolay bir durum değil bu.”

(Gelincik, 44 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Eşimin bu tavırlarından dolayı kendimi sevilmeyen ve hiçbir şeyi beceremeyen biri olarak görüyordum. Olanlardan kendimi suçlu tutuyordum. Ne yapsam da ona ve ailesine yaransam diye düşünüyordum. Hissettiğim şey korku, değersizlik ve çaresizlik.”

(Mimoza, 26 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Şiddete her uğradığımda kendimi değersiz hissediyordum, çok inciniyordum çok...”

(Begonya, 49 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Eşimin tehditleri beni korkuturdu. Beni boşama lafı dilinin ucundaydı hep. Bu lafları duyduğunda o anda nefret ediyorsun işte ne kadar sevsen de.”

(Zambak, 39 yaşında, ön lisans mezunu, bekar)

“Şiddete maruz kaldığım zaman hırslanıyordum, anlamsız ama hırslanıyordum. Güzel bir üniversiteyi kazanıp gideceğim buradan diyordum. Olumsuzu görmemeye çalışıyordum çünkü o aileden çıkacaksam illa iyi bir yönde çıkmam lazım. Çünkü iyi bir yere gelip onları karşıma dizme istediği var, pişman olmalarını istiyorum.”

(Sümbül, 19 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Şiddetin bana hissettirdiği tek şey çaresizlik...çünkü ben kimsesizdim o yüzden çaresiz hissediyordum.”

(Ortanca, 38 yaşında, eğitimi yok, bekar)

“İlk zamanlar kendimi dış dünyaya komple kapatmıştım ama çocuklarım için tekrar ayağı kalktım...”

(Yediveren, 26 yaşında, lise mezunu, bekar)

“İlk kez dayak yiyince evlendiğime pişman oldum çünkü babamın evi çok rahattı. Dayak yiyorum anlatacak bir eşim yok, mektup yazamıyorum köyde postane yok. Ben yaşadıklarımı bacılarıma bile anlatamadım çünkü sen istedin sen çekeceksin derdiler bu işte eskilerin yanlışı. Annem ve abim istemiyordu bunları düğün günü evden çıkarken annem bana “elinle ettin boynunla çekersin artık” dedi. Kaynanam da ben evlenmeden önce nasıl has(iyi) görünüyordu anlatamam.

Benim eşim kanser olunca bende de ağır (majör) depresyon çıktı. Hastalığımı da şuradan anladılar; doktorlar eşimin kanser olduğunu söyledikleri zaman ben hiç tepki vermedim. Haberi duyduktan sonra kalbim çok hızlı çarpmaya başladı ama ben hiç ağlayamıyorum, tepki veremiyorum. Uykusuzluk ve iştahsızlık da önceden başlamıştı zaten. Ben eşimle beraber 14 sene doktora göründüm ama eşim o zamanlar çok hasta olduğu için ilaçları geç kullanmak zorunda kaldım. Yılların birikimi eşimin hastalığıyla patlak verdi. Ben 3 sene ağır depresyon ilaçları içtim.”

(Firuze, 65 yaşında, ilkokul bitirmemiş, evli)

Şiddete uğrayan kadınlara yöneltilen (*Şiddet karşısında*) *kendinizi nasıl hissettiniz?* sorusuna kadınların kendilerini değersiz, aşağılanmış ve çaresiz hissettikleri, şiddet karşısında kendini suçlayarak suçluluk psikolojisi içerisinde oldukları, özsaygılarında ve özgüvenlerinde azalma olduğu ve şiddetten dolayı utanç duydukları gibi yanıtlar alınmıştır. Ayrıca maruz kaldıkları şiddetten dolayı içine kapanan ve majör depresyon teşhisi konulmuş kadınlara da rastlanılmıştır. Aile, Çalışma ve Sosyal hizmet Bakanlığı'nın 2009 yılında yapmış olduğu Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet araştırmasının sonuçları da bu araştırmanın sonuçlarına paralellik göstermiştir. Yaşadıkları şiddet kadınların birçoğunun ruh sağlığını etkilemiştir. Birçoğu korku ve endişe içinde olduğunu, kendilerini aciz, güçsüz, daha önce yaptığı birçok şeyi şu anda yapamaz durumda hissettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca kadınların birçoğu depresyon gibi ruhsal rahatsızlıklar çektiklerinden de söz etmişlerdir.²¹⁸

Kadına yönelik şiddet, kadının fiziksel ve ruhsal sağlığını olumsuz yönde etkileyen ve ne yazık ki hayatımızın her anına yerleşmiş ve bazı açılardan normalize edilmiş ve daha da normalize edilmeye çalışılan bir kadın sağlık sorunu ve insanlık suçudur. İşin trajik kısmı ise toplumsal normlar ve kabuller, gelenekler ve medya el birliği ile bu suçu daha da meşru kılmaya çalışmaktadır. Şiddete maruz kalan kadınların psikolojik açıdan bu derece etkilenmesinin sebepleri, kadının varlığına, varoluşuna verilmeyen değer ve bu davranışın kadınların en sevdikleri ve güvendikleri kişilerce gerçekleştirilmesidir. Bu iki durum da sağlıklı bir toplumun yeğane kaynağı olan kadında sarılması zor yaralar açarak daha güzel yarılara ve geleceğe dair umutların da yeşermesine engel olmaktadır.

²¹⁸ Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, 2009, T.C. başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TKAA2008-AnaRapor.pdf> , (15.09.2018), s. 139

2.4.2. Şiddet Mağduru Kadınlarda Dini Başa Çıkma Yöntemleri

İnsanlar yaşamları boyunca ölüm, kaza, doğal afet, travma vb. gibi çeşitli zorluklar ve krizlerle karşılaşır. Nerdeyse tüm insanlık bu zorluk ve krizlerle bir şekilde baş etmeye çalışır. Bu kriz ve zorluklarla baş etmek için bazen seküler bazen manevi başa çıkma etkinliklerine başvururlar. Bu manevi başa çıkma etkinliklerine *dini başa çıkma etkinlikleri* denilmektedir. Bu etkinlikler *hayra yorma, Allah'ın kudretine yorma, manevi destek arama, dini bağışlanma* gibi yöntemlerdir.

Görüşmeye katılan 23 gönüllü kadına, görüşmenin son sorusu olarak *İnsanlar yaşamlarındaki sorunlarla baş etmek için bazı başa çıkma yöntemlerine başvurular. Dini başa çıkma yöntemleri de bunlardan biridir. Bu süreçte şiddetle baş etmede dini başa çıkma etkinliklerinden yararlandınız mı? Bu etkinlikler hangileridir? Sizi iyi gelen hangisidir?* sorusu sorulmuştur.

➤ **Araştırmacı:** *Şiddetle baş etmede dini başa çıkma etkinliklerinden yararlandınız mı? Bu etkinlikler hangileridir? Sizi iyi gelen hangisidir?*

“Bazen diyorum neden ben bunları yaşadım ama sonra hemen tövbe ediyorum. İmtihan dünyasında yaşıyoruz, demek ki bu da benim imtihanın diyorum. Onun için buna da hamd olsun, Allah'ım bundan daha beterini saklasın diyorum. Allah'ın vardır bunda da bir hikmeti. Her işte bir hayır vardır. Belki gençlik çağında bir hatam olmuştur-anneme bağırışımdır- da Mevlam cezasını şimdi veriyordur. Ne bileyim gençlik hallerimizde belki bir hatamız olmuştur. Beddua etmem ama Allah'ım sana havale ettim diyorum. Beddua etmem çünkü belki onda bir suç yoktur, döner dolaşır beni bulur. Niye edeyim? Zaten Allah'a havale etti mi kim de ne varsa Rabbim onu çıkarır, er de geç de çıkarır. Bu dünyada çıkarmasa öbür dünyada çıkarır. Altta ki yaprak üstteki yapraktan hak alıyorsa, elbet ben de öbür dünyada alacağıma inanarak bekliyorum. Bazılarından alacağımı düşünüyorum. Ben Allah'a bıraktım nasıl biliyorsa öyle etsin. Ne olacağımı ne göreceğimi yine bilemiyorum. Bu yaştan sonra başıma ne gelir bilmiyorum. Ama Rabbimin hayrına da şükür, şerrine de şükür.”

(Gül, 46 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Çok dua ederdim, türbelere giderdim, çok adak adardım, çok dilek dilerdim artık hayatımız güzel geçsin diye, öyle söyleyeyim. Ben eşimi sevdiğim için boşanmayı hiç düşünmedim. İstesem bırakabilirdim ama bırakmadım, o günlerin geçmesini bekledim. Bu da bir imtihandı, Rabbimin bir bildiği vardı illa ki. Bu yaşadıklarımı

olumlu karşıladım her evlilik dört dörtlük gidecek diye bir şey yok çünkü. Allah'tan gelen bir sınav, bunun da geçmesi için bir zamanı bir vakti var, bir günü var bir saati var, o yüzden sabırla beklemek lazım. Duamı okudum, hiç beddua etmedim çünkü beddua iki taraflıdır, döner dolaşır beni bulur. Aile huzuru için şu dua okunur, eşin sinirlenmesin diye şu dua okunur gibi şeyler var, ben bunları hep yaptım.”

(Menekşe, 31 yaşında, lise mezunu, evli)

“Allah'a inanırım, ona sığınırım, gelen de gelmiş de gelecek de ondan olduğunu bilirim. Çok şükür bir teslimiyet ve tevekkül var. Çok dua ettim, Allah'a çok yalvardım, çok ağladım, bazen isyan ettim, isyan çok etmişimdir. “Allah'ım beni neden bunlarla sınıyorsun, ne yaptım ki ben, kimseye ağzım değmez dilim değmez neden beni bununla sınıyorsun?” diye çok söylemişimdir. Çok da beddua etmişimdir.

Ama çok dua ettim, onun için dua okudum, sırf onun (eşi) için namaz kıldım. Onun için derken yani Allah'a yalvarmak için “iyi olsun, niye böyle oluyor, bize sahip çıksın” çok, onun için yapmadığım şey kalmadı. Artık dedim ki; demek ki bu benim kaderim, bu böyle geldi böyle gidecek, öyle bir yol aldım, yapacak da bir şey yok herhalde dedim bu böyle geldi böyle gidecek...Çaresizlikten bir kabullenme oldu. Vardır bir hayr diye düşünmedim kaderim diye kabullendim. Sadece ellerimi açıp, asıl sahibinden istedim.”

(Nilüfer, 34 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“Şiddet karşısında önce Allah'a sığındım, “Allah'ım sen büyüksün” dedim. İlk önce, en başta dayanağım Allah'tı. Bundan sonra çocuklarımla ilgilenmeye, onlara daha çok vakit ayırmaya çalıştım. Ben bu duruma biraz imtihan biraz da kader dedim. Ben alın yazısı olarak görüyorum. Önce Allah'a sığınıp hep dua ettim. Hiçbir zaman isyan etmedim. Her şeyde bir hayr vardır dedim, hep dua okudum hep Allah'a yöneldim. Ama boşanma sürecine girdikten sonra yaşadıklarımın dolaylı “Allah'ım sana havale ediyorum” dedim boşandığım eşim için.

(Papatya, 33 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“Tüm bu yaşanan bana hakaretti, saygısızlıktı ondan dolayı başlarda niye ben diye çok söylendim. Ama sonra Rabbime sığındım benim kaderimmiş diyerek yoluma devam ettim şu anda çok da rahatım. Bu yaşadıklarım kendi ayaklarımın üstünde durmama vesile oldu. Rabbim bir şeyler biliyor ki onu benden uzaklaştırıyor. Allah dilemeseydi o kaçmazdı, dileseydi o burada kalır savaşırdı. Belki de daha kötü olacaktı, demek ki Rabbim artı ile eksiği birbirinden ayırdı. Ama eşime her zaman beddua ediyorum ölene

kadar da edeceğim. Beddua ediyorum ama yine de bazen teşekkür ediyorum, içimde özgüvenli bir insan varmış onu dışarıya çıkarmış. Demek ki ben aslında böyle bir insanmışım.

Ben şunu söylemek istiyorum; baktınız ki en baştan bir şeyler kötü gidiyor, sorumsuz, size hakaret edici davranışlarda bulunuyor onu orda uzatmanıza hiç gerek yok, başkalarının hayatınıza müdahale etmesine izin vermeyin o dakika da bitirin. Anneler babalar böyle adamları evlendirip de kızların ocağını batırmaları. Allah kimseyi anasının babasının evine altın beşikle göndermesin. Rabbim kimseyi ağır imtihanlardan geçirmesin.”

(Açelya, 42 yaşında, lise mezunu, evli)

“Ben şiddet görmediğim zamanlar inancına daha sağlam bir insanım. Ama mesela böyle bazen ondan şiddet gördüğüm zamanlar, özellikle psikolojik şiddet, o zaman maneviyatım daha çok bitiyor. Allah’a yönelemiyorum. Kur’an-ı Kerim okuyorum ama kalbimden şöyle geçiyor; okuyorum ama faydasını göremiyorum ki. Yani bu durum maneviyatım için negatif bir etki oluyor, kötü etkiliyor yani öyle diyeyim. Çok zikrederim, çok sabrederim. Kelime-i tevhid çekerim. Ama ahiretimi kazanacağımı da düşünmüyorum çünkü sabredip durmuyorum. Sürekli birilerine anlatıyorum, aileme anlatıyorum ve karşılık veriyorum. Karşılığını almam için susmam gerekir ama ben susmuyorum.

Çok sık olmada da şunu da düşünüyorum ve soruyorum; “Allah’ım ben ne yaptım ki bununla karşı karşıya geldim.” Şiddet görmem maneviyatımı olumsuz etkiliyor. Mesela hoca (imam) bir tanıdığımız var ona “böyle böyle yapıyor, ona bir nasihat et” dedim. Eşimle aram daha kötü oldu niye söyledin diye. Ben şimdi sadece kabullenip eceliyle ölmesini bekliyorum.”

(Hanımeli, 36 yaşında, ilkokul mezunu, evli)

“Valla ben sürekli isyan ediyorum, “neden ben diyorum?” diyorum. “Allah’ım neden ben? Bütün acıları neden ben çekiyorum?” Bu yaşadıklarımın hiçbirini ben hak etmiyorum onu söyleyeyim. Onun ailesine ve ona yaptığım iyiliklerin karşılığını bu şekilde almamalıydım. Hep söylüyorum keşke bir günah işleseydim, bir kötülük yapsaydım da bunun bedelini bu şekilde ödemiş olsaydım ama öyle bir şey de yok. Ama ben o bana böyle şeyler yaptığında ben sürekli söylüyordum; “sen bana sürekli her şeyi yapıyorsun ya ben değil Allah görüyor.” Benden fazla beddua eden de olmamıştır ona.

O öldüğü zaman evimin bahçesinde müzik açacağım, o çalacak ben oynayacağım (gülüyor).”

(Karanfil, 26 yaşında ortaokul mezunu, evli)

“Önceleri geçmişi çok sorguluyordum; “neden, neden, neden?” Mutlaka bir yerde bir hatam var ama enine boyuna döküyorum ama yok. Ve ondan sonra anlıyorum ki bu benim kaderim, imtihanım. Ben hep rabbime sığındım. Ama canım yandığında diyorum “bana sebep olanları Allah’ım sana havale ediyorum”. Ben “Rabbim eğer beni sevmeseydi bu kadar ağır şeylerle imtihan etmezdi” diye düşünüyorum. Çok büyük sıkıntılar yaşadım ya çok büyük sıkıntılar...Bazen düşünüyorum da diyorum ki, Rabbül alemin bana iman gücü vermiş, iman gücü olmasaydı ben dayanamazdım herhalde dayanamazdım. Ya intihar ederdim ya da farklı arayışlara girerdim.”

(Yasemin, 45 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Ben acılı bir anne olduğum için sürekli Kur’an okurum, dua ederim. Her şerde bir hayr vardır; mesela eşimin şiddeti beni boşanmaya getirdi ben de kurtuldum ondan. Eşimi bana yaşattıklarından dolayı ben sadece şunu diyorum “Allah’ım benim ahımı ona koyma”. Hiç isyan etmedim haşa, yine halime şükrediyorum. Bu yaşadıklarım belki de günahlarıma kefarettir. Çünkü ben şu anda bir imtihandayım, her şey imtihan...”

(Sarmaşık, 34 yaşında, ortaokul mezunu, bekar)

“İnsan kaderinden kaçamıyor, artık öyle algılıyorum kader diyorum.”

(Lale, 40 yaşında, ilkokul mezunu, bekar)

“Namaz kıliyordum, Kur’an dinliyordum, Allah’ım sabır ver diye dua ediyordum. Beddua etmedim çünkü ben beddua edince ne değişecek ki, onunla ilgili hiçbir şey dilemiyorum Allah versin ona hidayeti.”

(Sümbül, 19 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Ben eşimin ailesini Allah’a havale ediyorum. Allah biliyor ya Allah’ıma havale ediyorum sizi Allah çıkarır. Gerçekten de çıkarıyor ama. Çok dua ettim, sürekli Ya Vedud okudum Allah’ım ben eşimi çok seviyorum, şöyle bir sıcaklık gelsin evine gelsin, yuvasına dönsün dedim ama hayırlısını istediğim için hayırlısı böyleymiş, demek ki Allah’ın yazısı böyleymiş.”

(Zambak, 39 yaşında, ön lisans mezunu, bekar)

“Çok dua ettim, rabbim bana çok sahip çıkıyordu ve hayatımda fazlaca rabbimin mucizeleri vardı. Şu anda evlenen biri gördüğüm zaman çok üzülüyorum. Başına ne

geleceğini bilmiyor ondan bu kadar mutlu diyorum. Ama tabii ki her evlilik benim ki gibi olmayabilir. Ve ben şunu diyorum hep kız çocuklarının okuması, mesleklerini eline alması lazım çünkü ne olacağını bilemiyorsun. Ayrıca koca her yaşta bulunuyor.”

(Mimoza, 26 yaşında, ortaokul mezunu, evli)

“İmtihan dedim, vardır bunda da bir hayr dedim. Kaderimde varmış yaşamam, görmem gerekiyordu yaşadım ve gördüm. Ama bu benim için çok büyük bir tecrübe oldu. Artık adımlarımı çok daha sağlam ve temkinli atıyorum. Din benim hayatımda her zaman vardı ama şöyle bir şey oldu. Ben onunla evlendiğimde tesettürlüydüm ama o beni döverek tesettüre daha da fazla sokmaya çalıştığı için tesettürden soğudum ve tesettürden çıktım. Belki güçlü olmasaydım yenemezdim bu durumu ama yine benim tek duam Allah kimsenin başına vermesin.”

(Leylak, 24 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Etrafıma bakıyorum dört dörtlük kimse yok. O yüzden ben bunun benim imtihanım olduğunu düşünüyorum. Hastaneler de değilim, çocuklarım sağlıklı, benim sağlıklı olmam beni biraz ayakta tutuyor. Aslında evlilik pat diye bitecek bir durum değil, olmamalı. Yani bir insanın artısı çoksa iki üç tane eksikliğini görmezsin. Ama biz de hiç artı yok. Adam bana sahip çıkmıyor, hakaretin alasını alıyorum, her gün sokağa kapının önüne koyuyor, ama ben tekrar giriyorum (gülüyor). Ben de kendimi çocuklarıma adadım. Ben Allah'ın onların bana yaptıklarını bir yerde çıkaracağını bildiğim için bir şey demiyorum, çok beddua etmiyorum. Ama “Allah'ım durumumu sana havale ediyorum” diyorum. Ama o namustan ziyade şu hırsızlık iftirasından dolayı ben çok incindim. Bu yüzden seccademe oturup Allah'a elimi açıp “Ya Rabbi! Onlar da iftiraya uğrasınlar ama içinden çıkamasınlar” diyorum. Çünkü böyle bir şeyi ispat etmek çok zor.”

(Orkide, 38 yaşında, lise mezunu, evli)

“Çok kaderci de değilim aslında ama bu kaderim dediğim oldu ama hiçbir zaman hayra yormadım. Bana yaşattıkları için beddua da etmedim çünkü o her zaman belasını bulup geliyordu. Bakıyordum herkes bir şey yaşıyor kaza geçiriyor, hastalanıyor peki bu adam niye her gün sapasağlam eve geliyor. Ondan kurtulmak için çok dua dilendim. Ben hiçbir zaman ona boyun eğmedim, eyvallah etmedim, aç bile olsam açım demedim.

Evde bir tek tv ile diyalog kurardım. İzlediğim dizilerdeki karakterlere özenirdim, dizilerin içinde yaşadım o içerde bağırdı ama ben duymazdım çünkü o sırada dizinin içindeydim. Ben ruh sağlığı bu şekilde korudum şimdi ise hiç dizi izlemiyorum daha çok kültür ağırlıklı programlar izliyorum.”

(Begonya, 49 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Hiç isyan etmiyordum ama sürekli sorguluyordum çünkü ben hem güzelim hem de marifetliyim neden bu(aldatma) benim başıma geldi. Bak eğer erkek evde çok rahat ederse, evle ilgili bir şeyle uğraşmazsa bu sefer dışarıda macera aramaya başlar. Kadınlar bıraksın erkek işini erkek, kadın işini kadın yapsın.

Benim Rabbime güvenim sonsuzdur, vardır bir hayr diye hep sabrettim. Bir kul olarak Rabbim beni sınıyor, herkesin bir imtihanı var bu da benim imtihanım. Ben çok dua ettim ama demek ki Rabbimin dileği bu yönde. Sen istediğin kadar inkar et rabbimin gizli kameraları her şeyi yazıyor yarın önüme gelecek bunlar, hesap vereceksin diyorum. Ben bana çok fazla şiddet uyguladığı zamanlar bile hiç ilaç kullanmadım ama bu aldatma olayı çok ağrıma gitti. Gururuma yediremedim o yüzden 3 sene psikolojik tedavi gördüm. Ama sonra cemaatlere gittim, dikiş-nakiş kurslarına gittim kendimi eve kapattım böyle aşmaya çalıştım. Kendimi bir an bile boş bırakmadım çünkü şeytan insanın boş anını kollar.”

(Petunya, 46 yaşında, ilkokul, mezunu, evli)

“Şiddet uyguladıktan sonra kitap okuyordum başka dünyalara gitmek için. Ben bu yaşadıklarımın bir şeylerin bedeli diye düşündüm. İlk zamanlar kendimi dış dünyaya komple kapatmıştım ama çocuklarım için tekrar ayağı kalktım, beddua da ediyordum ama sonra onu da bıraktım. Ben son 3 ay sürekli tespih çekme, dua etme yani ibadet halindeydim. Her zaman diyordum, bunlar bir gün bitecek Rabbim beni kurtaracak, huzurlu bir hayata ereceğim. Şunu söylemek istiyorum; boşanan kadın kötü kadın değildir ve boşanan kadın için hayat bitmiş değildir. Bence her şeye yeniden başlıyor demektir.”

(Yediveren, 26 yaşında, lise mezunu, bekar)

“İnançlı bir insanımdır, elimden geldiğince ibadetlerimi yapıyorum. Eşimin bu duruma dua ile çare bulmaya çalıştım. Çok dua ederdim “Allah’ım onu bana yalan söylemediği 2 gün yaşayayım” diye. Ben birinden duymuştum bu tespihi her gece 5000 kez çekersen bir daha borç açmazmış. Ben de başıma borç açmasın diye geceleri kalkıp

bu tespihi çekiyordum. Dileğimi yüksek sesle dile getirirdim ki belki Allah duyar da bu bir daha borç açmaz. Ben bunun hiç bitmeyeceğine inandırmıştım kendimi o yüzden “Allah’ım sen benim yanımdasın sen bana sabır ver, sen bana güç ver” diyordum.

Niye ben hiç demedim demek ki benim bunu kaldıracak gücüm var ki Allah bunu bana verdi. Ama eşim bana Allah’tan gelmedi ailem bana zorla verdi, onu bana Allah yapmadı, kader değildi bu. Ben boşandıktan sonra 1 yıl boyunca hiçbir gece uyumadım madem ben kendi ayaklarım üzerinde durabiliyormuşum, çocuklarıma bakabiliyormuşum daha neden 23 yılımı ziyan etmişim. Onlar çok ağrıma gitti yıllarca sonra da düşününce bu imtihandı ben başardım belki de. Benim çok akıllı 2 kızım var. Ben bu çileleri çektiğim için Allah da bu kızları bana layık gördü, bana kısmet etti. Eşime beddua etmedim desem yalan olur. Hele aldattığını öğrenince daha çok beddua ettim. Eve ekmek alamazken, çoluk çoğunun rızıkına bunu yapmamalıydı.

Biz ayrılalı 5 yıl oldu ama her anlattığım da 17 yaşıma tekrar dönüyorum ve yaşadıklarımı tekrar yaşıyorum. Bu anlattıklarım belki birilerine örnek olur. Benim gibilerine tavsiyem sakın ayrıldılarsa geri dönmesinler, yazık etmeyin kendinize, çocuklarınızı yetiştirmeye bakın. Bir insana 23 yıl emek verdiğiniz halde düzelmiyorsa daha da düzelmez. Allah’ım bana boşanmayı kısmet etti ben artık kendimden utanmıyorum. Kendi ayaklarım üzerinde dimdik duruyorum. Allah bana güç veriyor. Şimdi düzenim çok iyi. Başkalarının çocuklarına bakarak kendi çocuklarıma bakıyorum. Kızlarımı isteği zaman markete götürabiliyorum, harçlıklarını verebiliyorum en önemlisi onları okutabiliyorum, önceden süt alamazken şimdi özel ders aldırıyorum. Allah bunları bana nasip etti.

Bazı kadınlara bakıyorum napiim ki diyor, napiim diye bir şey yok Allah sana bunu verdiyse akıl da verdi. Boşanmadan bir yol bulmaya çalışsınlar ama o evde dayak yiyorlar, aldatılıyorlar yani niye, neden ben anlam veremiyorum. Hiç olmadı temizliğe giderim. İçip gelip beni döven sonra sabah aynı sofrada oturmak bana göre değil. Güzel bir evliliğimiz yoksa dayatmanın alemi yok, olmuyorsa olmuyordur. Ben dimdik ayakta durma zorundayım ben kız çocuğu yetiştiriyorum ben ezilirim kızlarım beni örnek alırsa ya aynı şeyleri yaşarlarsa? Kızlarım bu durumun normal olmadığını bilmeliler. Allah bu durumu kimseye yaşatmasın, yaşattığına da güç, kuvvet versin.”

(Gelincik, 44 yaşında, lise mezunu, bekar)

“Ben çok beddua ettim kaynanama, ölmesin sürünsün derdim, uykudan uyanıp bunu söyledim hakikaten de süründü. Ağzın açık kalsın öldüğünde dedim o da oldu ağzı açık öldü. Ben onun yüzüne sen bana bu kadar çektiriyorsun ama Allah seni benim umuduma koyacak dedim ve zamanı gelince hesap döndü ama. Şimdi mezarına gidiyorum acaba dua etsem mi etmesem mi diye düşünüyorum. Ben her gece dua ederdim Allah’ım beni geniş çıkar, beni bu köyden çıkar diye. Kaynanam yüzünden köyden nefret etmiştim. Gerçekten de 3 sene sonra köyden çıktım. Ben yaşadıklarım sonucunda Allah’ın ipine daha çok sarıldım, kurtarsa beni o kurtarırdı, kullardan nanca(ne kadar) medet umarsın. Yani ben inançlıydım inancım daha da arttı.”

(Firuze, 65 yaşında, ilkokul bitirmemiş, evli)

“Annem ölmesine yakın benden af diledi ama çok geç, zamanı geri getiremiyorsun. Anneme beddua ettim. Kim bana sebep olduysa, bu hayatı bana sunduysa gören gözleri kap karanlık olsun, dünya aydınlığını görmesin” dedim. Zaten annemin bir tane gözü görüyordu onu da kaybetti, daha hiç görmedi. Evladın rızası olmadan anne baba hiçbir zaman müdahale etmesin. En azından seçtiği hayat için ben seçtim bu benim hatamdı der. Ama maalesef büyüklerinin hatasını çocukları bazen çok ağır ödüyor. Ben mesela çok ağır ödedim.

Benim eşime okumadığım dua kalmadı. Mesela dediler ki; şu duayı bademin üzerine oku, ona yedir; suyun üzerine oku, ona içir hepsini yaptım. Annem Nakşebendi tarikatındaydı, onun tarikat aldığı Nakşebendi hocasının yanına gittim ben durumu anlattım. Bana “kızım, o namaz kılmıyor, Allah’tan korkmuyor, sen ne yaparsan da ona fayda etmez. Tevekkül et Rabbine belki Rabbim onu düzeltir.” dedi. Bu benim imtihanımdı bunları yaşarken Allah’ı kendime çok yakın hissettim. Allah’ın hiçbir zaman beni yarı yolda bırakmayacağına emindim ve bunların hepsini geride bırakacağıma da emindim ama zaman istiyordu. Şu an mutluyum, huzurluyum.”

(Ortanca, 38 yaşında, eğitimi yok, bekar)

Araştırma bulguları, çalışmaya gönüllü olarak katılan 23 kadının uğradığı şiddet sonucunda, bu süreçle baş etmede dini başa çıkma yöntemlerine başvurduğunu bize göstererek araştırmanın hipotezini desteklemiştir.

Şiddete uğrayan kadınların bir kısmı karşılaştıkları şiddet olayları karşısında öncelikle Allah’ım neden ben?, Ben ne yaptım?, Ben neyin cezasını çekiyorum?, Ben bunları hak etmedim?, Allah’ım beni neden bununla sınıyorsun? gibi manevi

memnuniyetsizlik içeren sorgulamalarla şiddete olumsuz anlamlar yüklemişlerdir. Kadınların yaşadıkları duruma öncelikle olumsuz anlam yüklemelerinin sebebi, şiddetin düalist bir etkiye sahip olmasıdır. Yani kadını hem fiziksel hem de ruhsal olarak etkilemesidir. Zaten şiddetin hassas ve önemli bir konu olmasının sebebi de sonuçlarının insanı hem bedensel hem de psikolojik olarak etkilemesidir.

İlk adımda maruz kalınan şiddete olumsuz anlam yüklenmiş olsa da daha sonra anlam olumluya dönüştürülerek *vardır bir hayır* düşüncesi ağır basarak durumun hayra yorulduğu görülmüştür.

Karşılaşılan durumla baş etmede hemen hemen tüm kadınların en sık başvurduğu yöntem *dua* etmedir. Dua kul ile yaratıcı arasındaki en mahrem ve en özel iletişim şeklidir. *Çok dua ettim, Allah'a çok yalvardım, yüksek sesle dileğimi istedim* gibi ifadeler bize işbirlikçi dini başa çıkma yönteminin kullanıldığını göstermiştir.

Mağdur kadınların sık kullandığı ifadelerden birisi de *Allah'a havale ettim*. Kadınların *Allah'ım durumumu sana havale ediyorum, ben onu Allah'a havale ediyorum, ben Allah'a bıraktım nasıl biliyorsa öyle yapsın* gibi ifadelerinden Pasif dini erteleme metodunu kullandıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte beddua eden kadın sayısı da fazla olduğu için kadınların başvurdukları bir diğer yöntemin Allah'ın kudretine yorma metodunun da kullanıldığı anlaşılmıştır.

Tüm bu yaşananların kader ve bir imtihan olduğu inancı kadınlar tarafından kabul gören bir görüştür. *Kaderim dedim kabullendim, kaderim böyleymiş yaşamam gerekiyormuş, insan kaderinden kaçamıyor, Allah'ın yazısı böyleymiş, her şey bir imtihan, ben Allah'ın ipine sarıldım* gibi ifadeler Aktif dini teslimiyet metoduna yer verirken, *Rabbim beni kurtaracak, bir gün huzura ereceğim, Rabbim her şeyi görüyor* gibi ifadeler de manevi destek metoduna da başvurulduğu anlaşılmaktadır.

Bunlara ek olarak din adamları ve dini cemaat üyelerinden destek arama metodu da başvuru olan bir diğer dini başa çıkma metodudur. *Nakşebendi hocasının yanına gittim ben durumu anlattım..., mesela hoca (imam) bir tanıdığımız var ona "böyle böyle yapıyor, ona bir nasihat et" dedim...* ifadeleri bize bu yönteme başvurulduğunu göstermektedir. Ayrıca bunlarla beraber bu durumla baş etmede bireysel girişimlere de başvurulduğu görülmektedir.

Şiddete uğramış kadınların ifadelerinde bakılarak şu sonuçlar tespit edilmiştir.

- (1) Şiddet maruz kalmış kadınların tümü yaşadıkları kriz nitelikli olaylarla baş etmede yani anlamın korunmasında genel olarak dini başa çıkma metotlarına başvurumaktadırlar.
- (2) Kadınlar bu metotların birden fazlasını başvurumaktadırlar.
- (3) Kadınlar şiddet eylemleriyle baş ederken kaderi olduğu inancı olduğuna inanma, hayra yorma ve Allah'a dua etme gibi etkinlikleri daha sık kullanmaktadırlar. Bu durumu Tanrı'nın güçlerinin yeniden değerlendirilmesi²¹⁹ (beddua etme), din adamlarına ve dini cemaatlere başvurma ve bireysel girişimlerle baş etme yöntemleri izlemektedir.

Ali Ayten'in yapmış olduğu çalışma bu araştırmanın bulgularıyla paralel niteliktedir. Araştırma bulgularına göre bireyler sorunlarla baş ederken dini başa çıkma metotlarına başvurumaktadır. Bireyler hayra yorma, Allah'a yönelme ve dini yalvarma gibi etkinlikleri daha sık kullanmaktadır.²²⁰

SONUÇ ve ÖNERİLER

Cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender), birbirinden ayrı tanımlamalar içermiş olsalar da birbirine karıştırılan ve uygulamada birbirinin içine geçmiş iki kompleks kavramdır. Cinsiyet (sex) bireylerin doğuştan sahip oldukları ancak cerrahi müdahale ile değiştirilebilen cinsiyet kimlikleridir. Bir birey ya erkek ya da kadın olarak doğar, 3. bir kimlik mümkün değildir.

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeklerin beklentilerini, değerlerini, imajlarını, davranışlarını, inanç sistemlerini ve rollerini tanımlayan bir diğer cinsiyet kimliğidir. Toplumsal cinsiyet kültürden kültüre farklılık göstermez yalnızca zaman içinde veya bir toplumun kriz döneminde değişiklik gösterebilir. Toplum bireyden cinsiyetine atfettiği şekilde davranmasını ve düşünmesini ister. Kadınlık ve erkeklik kimliği belirli yapılanmalara sahip olsa da bu iki toplumsal kimlik arasındaki değişmez ve esnek olmayan kalıp yargılar hem ikili ilişkiler arasında hem de toplum içerisinde çeşitli sıkıntılara yol açmaktadır. Bu sorunların bir tanesi de şiddettir.

²¹⁹ Tanrı'nın güçlerinin yeniden değerlendirilmesi: Stresli duruma tesir etmesi için Tanrı'nın güçlerinin yeniden tanımlanması. (Paloutzian ve Park, a.g.e., s.384)

²²⁰ Ayten, a.g.e., s.93

Şiddet, en basit tanımıyla bireyin vücut ve psikolojik bütünlüğüne zarar veren, bireyin fiziksel ve psikolojik olarak zarar görmesini sağlayan her türlü saldırgan davranış ve tutumdur. Kadına yönelik şiddet, şiddet kavramından ayrı olarak tanımlanmaktadır. Kadına yönelik şiddet kadının vücut ve psikolojik bütünlüğüne zarar veren, kadının fiziksel ve psikolojik olarak zarar görmesini sağlayan her türlü saldırgan davranış ve tutumdur. Saldırgan davranışların amacı kadını fiziksel ve psikolojik olarak yıpratmaktır. Araştırmalar şiddetin dört çeşit olduğunu göstermiştir. Bunlar fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddettir.

Şiddet ve kadına yönelik şiddete biyolojik, psikolojik, sosyo-kültürel ortam, sosyo-ekonomik durum ve fiziksel çevre faktörler sebep olmaktadır. Şiddet ve kadına yönelik şiddeti destekleyen ve besleyen faktörlerin ise kültür ve medya olduğu görülmektedir. Kültür ve medya toplumsal cinsiyet gibi şiddet ve kadına yönelik şiddeti besleyen ve kuşaklara arası taşıyıcılık görevini hakkıyla yerine getirmektedir. Ayrıca kültür ve medya şiddeti ve kadına yönelik şiddeti çeşitli kanallarla normalleştirmiştir ve normalleştirmeye de devam etmektedir.

Bireyler yaşamları boyunca çeşitli sıkıntılı durumlarla, kriz diye nitelendireceğimiz sorunlarla karşı karşıya kalırlar ve bu sıkıntılı durumlarla baş etmek için birtakım başa çıkma yöntemlerine başvururlar. Bunlar fiziksel, psikolojik, sosyal ve manevi başa çıkma yöntemleridir. Bu araştırma şiddet uğrayan kadınların, bu durum başa çıkmada dini başa çıkma yöntemlerine başvurduklarını göstermektedir.

23 gönüllü kadın katılımcı ve derinlemesine mülakat tekniğiyle gerçekleştirilen görüşmeler de şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- Şiddete uğrayan kadınlar ne tür şiddete uğradıklarını bilmemektedir. Çünkü şiddet toplumumuz tarafından normalleştirilmiş bir olgudur.
- Kadına yönelik şiddet, kadınların en yakınları tarafından uygulandığı için durum daha da trajik bir hal almaktadır.
- Şiddet davranışı belirli aralıklarla gerçekleşiyorsa ya da uygulanma sıklığı yakın zamanlı değilse şiddeti normal karşılanmaktadır. Ayrıca geniş aralıklı zamanlarda gerçekleşen şiddet davranışında kadın kendini suçlayarak davranışa sebep olduğunu düşünerek, bazen de affedici bir tutum takınmaktadır.

- Erkekler kadınların yalnızca özel alanlarda yani evlerde yaşamalarını istemektedirler. Kadının kamusal alana çıkıp sosyalleşmesi ve kendini gerçekleştirmek istemesi erkekte tepkiye yol açmaktadır.
- Fiziksel şiddetin sonucu öldürücü ya da hayati derecede olmadığı sürece tolere edilebilir bir davranış olarak görülmektedir.
- En fazla uygulanan şiddet türünün psikolojik şiddet olduğu görülmektedir.
- Kısıtlama, kadın adına karar verme gibi psikolojik şiddet davranışları erkek doğasının bir gereği olarak görülüp, bu tür davranışlar normal karşılanmaktadır.
- Cinsel şiddet, şiddet olarak değil kadının görevi gibi algılanmaktadır.
- Şiddete uğrayan kadınlar arasında dini ve hukuki haklarını bilmeyenler de olmaktadır. Dini ve hukuki haklarını bilen kadınlar ise ilk etapta toplumsal normların baskısından çekindikleri için adım atmada çekimser davranmaktadır.
- Şiddet mağduru kadınlar eşlerine karşı asıl dini ve hukuki sorumluluklarını bilmemektedir.
- Temel hayati ihtiyaçlar karşılandığı sürece uğradıkları ekonomik şiddet, şiddet olarak görülmemektedir.
- Şiddete maruz kalan kadınların bir kısmı toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı ya da ekonomik özgürlüğü ve gereken desteği bulamadığı için öğrenilmiş çaresizlik psikolojisine girerek şiddete tahammül etmektedir.
- Şiddet mağduru kadınların boşanamama ya da boşanmaya yanaşmamasının ilk sebebi boşanma sonucu aile birliğinin bozulması, ikinci sebebi sosyal desteğin ve ekonomik yeterliliğin olmaması, üçüncü sebep ise toplumun dul kadın/boşanmış kadın algısıdır.
- Şiddet maruz kalan bazı kadınlar yaşadıklarını utandıklarından, gerekli desteği bulamayacağı önyargısı ve şiddetin daha da artacağı korkusundan dolayı birileriyle paylaşmaya çekinmiştir.
- Şiddetin sonucu veya nedeni ne olursa olsun kadın yaptıkları ya da yapmadıkları şeyler için kendini suçlamaktadır.
- 40'a yakın kadınla görüşme sağlanmasına rağmen yalnızca 23 ses kaydına izin vermiştir. Bunun sebebi şiddet uygulayan kişinin duyması ihtimali sonucunda şiddet davranışının artacağı kaygısıdır.

- Kadınlar görüşmelerin başında kontrollü konuşurken görüşmenin ilerleyen kısımlarında daha açıklayıcı ve ayrıntılı anlatmaya başlamışlardır. Bunun sebebi evlerde yaşanan her olayın mahrem olarak kabul edilmesidir.
- Kadına yönelik şiddet kadını fiziksel ve psikolojik olarak fazlasıyla etkilemektedir ancak yerleşik düşüncelerden dolayı bu etkiler kendileri ve çevreleri tarafından önemsenmemektedir.
- Psikolojik şiddet kadınlarda daha fazla yıpratıcı etkiye sahiptir.
- Kadınlar antidepresan kullanımını da bir başa çıkma yöntemi olarak görmektedir.
- Şiddet uygulayan erkekler şiddeti bir otorite ve eğitim aracı olarak kullanılmaktadır.
- Şiddet uygulayan erkek kadının ekonomik, psikolojik ve sosyal desteği yoksa bu davranışlara daha sık başvurmaktadır.
- Kadının desteğinin olmaması ve erkekten fiziksel olarak daha güçsüz olması erkekte şiddet davranışı için referans olabilmektedir.
- Şiddete uğrayan bütün kadınlar uzlaşmayı denemiştir.
- Şiddete uğrayan bütün kadınlar dini başa çıkma yöntemlerine başvurarak, bu durumla baş etmeye çalışmıştır.

Buraya kadar sunulan bulgular ve sonuçlardan yola çıkarak, bu araştırma sürecinde kazanılan deneyime dayanarak şu önerilerde bulunmak mümkündür:

- Erkeklerle kadına yönelik şiddet hakkında bilgilendirici ve erkeklerde farkındalık oluşturan sıkça eğitimler verilmelidir.
- Erkekler toplumsal cinsiyet konularında bilinçlendirilmelidir.
- Erkekler, kadının ve erkeğin dini ve hukuki yükümlüklerinin neler olduğu hakkında bilinçlendirilmelidir.
- Kadınlar toplumsal cinsiyet konularında bilinçlendirilmelidir.
- Kadınlar, kadının ve erkeğin dini ve hukuki yükümlüklerinin ve haklarının neler olduğu hakkında bilinçlendirilmelidir.
- Kadınlara şiddet hakkında bilgilendirici ve kadınlarda farkındalık oluşturan sıkça eğitimler verilmelidir.
- Kadına yönelik şiddet çalışmaları, şiddeti normalleştirmek için değil bir değişim ve dönüşüm sağlayıcı niteliklerde olmalıdır.

- Toplumun yarısı kadın, diğer yarısının da kadınlar tarafından eğitilen kadınlar olduğu için kız çocuklarının eğitimine daha fazla önem verilmelidir.
- Toplumsal cinsiyet ve şiddet hakkında yerleşik yanlış düşünceler sabırla, bilinçli bir şekilde ve özveriyle doğru düşüncelerle yer değiştirilmelidir.
- Toplumsal cinsiyete, şiddete ve kadına yönelik şiddete dair yanlış görüşlere yol açan, destekleyen ve normalleştirmeye çalışan her türlü olay ve olguya karşı farkındalık geliştirerek, onlarla topyekün mücadele edilmelidir.
- İslamiyet'in kadına verdiği değerler, haklar ve sorumluluklarla ilgili hem kadınlar hem de erkekler bilinçlendirilmelidir.
- Kadına yönelik şiddete karşı çalışan sivil toplum kuruluşlarına maddi destek sağlanmalıdır.
- Boşanma gibi yıkıcı çözümler yerine bu durumu rehabilite edici çözümler bulunmalıdır.
- Aile okulları tarzında eğitimler yaygınlaştırılarak kadın ve erkeklere aile ve aile içi değerlerle ilgili bilinçlendirmeler yapılmalıdır.
- Aile içi şiddeti önleyici ve aile içi iletişimle ilgili çalışmaların sayısı artırılmalıdır.
- Kadın sığınma evleri yerine çözüm odaklı gelişmelere adım atılmalıdır.
- Kadını dezavantajlı gruptan çıkaracak sosyal ve siyasal hamleler yapılmalıdır.
- Kadınların ekonomik girişimleri için daha fazla destek verilip kaynak ayrılmalıdır.
- Kadınların çalışma hayatları ve şartları için iyileştirici çözümler bulunmalıdır.
- Kadına yönelik şiddet ve aile eğitimi için farklı kurum ve kuruluşla ortak çalışmaları çoğaltılmalıdır.
- Bakanlıklara bağlı müdürlükler ve kurumlara kadına yönelik şiddet ve aile eğitimi için hizmet içi eğitimler zorunlu kılınmalıdır. Bu eğitimlerin sonucunda başarı durumlarına göre maaş primi ya da maaş kesintisi yapılarak eğitimlerin ciddiye alınması sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimlere bağlı aile danışma merkezleri (AİDEM) farklı kurum ve kuruluşlarla iş birliğini geliştirmelidir.
- Mahalle Kur'an Kursları din eğitimi ile birlikte aile eğitimlerini de misyon haline getirmelidir.

- Bakanlıklara bağlı m¼d¼rl¼kler, kurum ve kuruluşlar, yerel y¼netimlere bağlı aile danışma merkezleri ve kadın meclisleri mahalle mahalle, sokak sokak hatta kapı kapı aile ve aile içi değerler eğitimleri vererek modernizmin tahrif ettiği aile kurumunu yeniden eski konumuna getirmeye ve İslam dininin aile kurumuna atfettiği kutsallığını hatırlatmaya çalışmalıdır.
- Bakanlıklara bağlı m¼d¼rl¼kler, kurum ve kuruluşlar, yerel y¼netimlere bağlı aile danışma merkezleri, kadın meclisleri ve bu dejenerasyonun farkına varmış olan t¼m T¼rkiye Cumhuriyeti vatandaşı modernizmin bir sonucu olan bireycilik ve sek¼ler d¼nya anlayışının olumsuz sonuçlarıyla ¼lkenin t¼m iletişim kaynaklarını da bu halkaya dahil ederek m¼cadele etmelidir.

Bu araştırma kadına y¼nelik şiddet konusunda algısı ve duyarlılığı olan bir kadın araştırmacı tarafından gerçekleştirilmesine rağmen, konu objektif olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Bu bakımdan araştırmanın sonuçlarına şiddete maruz kalmış kadının bakış açısıyla yaklaşılmıştır. Kadına y¼nelik şiddetin nedenlerini daha iyi anlamak ve nasıl ¼nlenebileceęine ilişkin fikirleri geliştirmek için ayrıca şiddet uygulayan erkeklerle de çalışmalar yapılması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ADLER, Alfred, *Cinsiyetler Arasında İşbirliği Kadın-Erkek, Aşk-Evlilik, ve Cinsellik*, 1.baskı, çev. Seçkin Selvi, İstanbul, Payel Yayınevi, 1999.
- AKPINAR Aylin ve ark., *Yeni Toplumsal Hareketler*, 1.Baskı, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Basımevi, 2017.
- AYTEN Ali, *Tanrı'ya sığınmak: dini başa çıkma üzerine psiko-sosyal bir araştırma*, İstanbul, İz yayıncılık, 2012.
- AZİZ Aysel, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, 10. Baskı, Ankara, Nobel Yayın, 2015.
- BACCHILEGA Cristina, *Postmodern Masallar Toplumsal Cinsiyet Stratejileri*, 1.Baskı, çev. Fatma Büşra Helvacıoğlu, İstanbul, Avangard Yayınları, 2016.
- BAHADİR Abdulkerim, *Jung ve Din*, 2. Baskı, İstanbul, İz Yayıncılık, 2012.
- BERGER John, *Görme Biçimleri*, 23. Basım, çev. Yurdanur Salman, İstanbul, Metis Yayınları, 2017.
- BERKAY Fatmagül, *Politikanın Çağrısı*, 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.
- BERKAY Fatmagül, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın Hristiyanlıkta ve İslamiyette Kadının Statüsü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, 4.Basım, İstanbul, Metis Yayınları, 2012.
- BÜKER Seçil, EZİLER KIRAN, Ayşe, *Reklamlarda Kadına Yönelik Şiddet*, 2. Baskı, İstanbul, Alan Yayıncılık.
- CÜCELOĞLU Doğan, *İnsan ve Davranışı*, 31. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2015.
- EKŞİ Halil, KAYA Çınar, *Manevi Yönelimli Psikoterapi Ve Psikolojik Danışma*, 1. Baskı, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2016.
- FAY Brian, *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi Çok Kültürlü Bir Yaklaşım*, 3.Basım, çev. İsmail Türkmen, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2012.
- FROMM Erich, *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri II*, 2. Baskı, çev. Şükrü Alpagut, İstanbul, Payel Yayınevi, 1995.
- GENÇTAN Engin, *Psikanaliz ve Sonrası*, 15. Basım, İstanbul, Metis Yayınları, 2012.
- GENÇTAN Engin, *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*, 23. Basım, İstanbul, Metis Yayınları, 2018.

- HÖKELEKLİ Hayati, *Din Psikolojisi*, 10. Baskı, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.
- HÖKELEKLİ Hayati, *Din Psikolojisine Giriş*, 2. Baskı, İstanbul, Dem Yayınları, 2012.
- KAĞITÇIBAŞI Çiğdem, *Günümüzde İnsan ve İnsanlar*,12. Basım, İstanbul, Evrim Yayınevi, 2010.
- KASAPOĞLU Aylın ve ark., *Aile Sosyolojisi*, 3.Baskı, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Web-Obset, 2012.
- KÖKNEL Özcan, *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, 1. Baskı, İstanbul, Altın Kitaplar Basımevi, 1996.
- KÖKNEL Özcan, *Şiddet Dili*, 1. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2013.
- KÖROĞLU Ertuğrul, BAYRAKTAR Sinan, *Kişilik Bozuklukları*, 2. Baskı, Ankara, HYB Yayıncılık, 2010.
- KÖSE Ali, *Freud ve Din*, 4. Baskı, İstanbul, İz Yayıncılık, 2012.
- KÖŞGEROĞLU Nedime, *Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Kadın*, Kalın Duvar İnce Zar, 1. Baskı, Ankara, Alter Yayıncılık, 2010.
- KURUOĞLU Huriye, AYDIN Bermal, *Toplumsal Cinsiyet ve Medya*, 1. Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık, 2014.
- MAVİLİ Aliye, *Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması*, 2. Baskı, İstanbul, Elma Yayınevi, 2014.
- MUTLUER Nil, *Cinsiyet Halleri Türkiye’de Toplumsal Cinsiyetin Kesişim Sınırları*, 1.Basım, İstanbul, Varlık Yayınları, 2013.
- NOVARO Leyla, *Tapınağın öbür yüzü:Kadınlar ve erkekler üzerine*, İstanbul, Varlık Yayınları, 1997.
- OKUMUŞ Eylem, *Doğamızdaki Şiddet*, 1. Baskı, İstanbul, Siyah Beyaz Kitap,2014.
- PALOUTZIAN Raymond F., PARK Crystal L., *Din ve Maneviyat Psikolojisi: yeni yaklaşımlar ve uygulama alanları*, çev. İhsan Çapcıoğlu, Ali Ayten, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2013.
- SANCAR Serpil, *Erkeklik:İmkansız İktidar Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*, 4.Baskı, İstanbul, Metis Yayıncılık, 2016.
- SANDERS Barry, *Öküzün A’sı*, 3.Baskı, çev. Şehnaz Tahir, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2013, s.48.

- SONTAG Susan, *Başkalarının Acısına Bakmak*, 1. Baskı, çev. Osman Akınhay
İstanbul, Agora Kitaplığı, 2004.
- ŞEFKATLİ TUKSAL Hidayet, *Kadın Karşıtı Söylemin İslam Geleneğindeki
İzdüşümleri*, 6. Baskı, Ankara, Otto Yayın, 2016.
- TARHAN Nevzat, *Duyguların Psikolojisi*, 16. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları, 2014.
- TARHAN Nevzat, *Kadın Psikolojisi*, 85. Baskı, İstanbul, Nesil Yayınları, 2016.
- ULUDAĞ Süleyman, *Sufi Gözüyle Kadın*, 6.Baskı, İstanbul, İnsan Yayınları, 2014.
- Y. DÖKMEN Zehra, *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, 7.Baskı,
İstanbul, Remzi Kitabevi, 2016.
- YAPICI Asım, *Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık*, 2. Baskı, İstanbul,
Karahan Kitabevi, 2013.
- YAPICI Asım, *Toplumsal Cinsiyet Kadın ve Din*, 1.Baskı, İstanbul, Çamlıca Yayınları,
2016.
- YILDIRIM Aysel, *Sıradan Şiddet: Türkiye'ye özgü olmayan bir sorun: Kadına ve
Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*, 1. Basım, İstanbul, Boyut
Kitapları, 1998.
- YÖRÜKOĞLU Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, 36. Basım, İstanbul, Özgür Yayınları, 2015.

MAKALELER

- AKBALIK Esra, “Dede Korkut Kitabı’nda Bir Cinsiyet Rejimi Olarak ‘Erkeklik’”,
Türkbilig/Türkoloji Araştırma Dergisi, sayı.27, 2014, s.s. 105-119.
- AKDEMİR Salih , “Tarih Boyunca ve Kur'an-ı Kerîm'de Kadın”, *Journal of Islamic
Research*, Cilt:10, Sayı:4, 1997, s.s. 249-258.
- AKKAŞ İbrahim, UYANIK Zeki, “Kadına Yönelik Şiddet”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli
Üniversitesi SBE Dergisi*, (1) 2016, s.s. 32-42.
- ALTIPARMAK İpek Beyza, “Kadına Yönelik Aile içi Şiddetle Mücadelede
ŞÖNİM’lerin Rolü: Ankara Örneği”, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*,
Sayı,36, 2015, s.s. 449-464.

- APALI Yasemin, “Sosyolojik Açıdan Kadınlarla İlgili Kalıp Yargılar”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:26, 2011/1, s.s. 49-64.
- ARSLAN Ali, “Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri”, *İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2004, s.s. 1-12.
- ARSLAN KARAKÜÇÜK Suna, ““Korkunun Kadınları”: Cadılar ve Cadıcılık” *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Cilt:13, Sayı:2, 2010, s.s. 39-64.
- AYDIN Gülşah , AYDIN ASLANER Duygu , “Stereotip Kadın Rollerinin Televizyon Reklamlarında Sunumu”, *Global Media Journal TR Edition*, 6 (11) Fall 2015, s.s.54-74.
- BATUR Zekerya, “Atasözü ve Deyimlerde Kadın ve Kadının Sosyo-psikolojik Özellikleri”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Sayı 6/3, Yaz 2011, s.s. 577-584.
- ÇELİK Gizem, “ “Erkekler de Ağlar(!)”: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Erkeklik İnşası ve Şiddet Döngüsü”, *Fe Dergi:Feminist Eleştiri*, Cilt 8, S.2, 2016, s.s. 1-12.
- ECEVİT Yıldız, “Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir?”, *C.Ü Tıp Fakültesi Dergisi*, S.25(4), 2003 Özel Eki, s.s. 83-88.
- ERSOY Ersan, “Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği)”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.2, Cilt.2, 2009, s.s. 209-230.
- GÜNİNDİ ERSÖZ Aysel, “Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rollerini”, *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırma Dergisi*, Sayı 6, Bahar 2010, s.s. 167-181 .
- GÜRHAN Nazife, “Toplumsal Cinsiyet ve “İslami Feminist” Söylem”, *Bilim, Ahlak ve Sanat Bağlamında Çağdaş İslam Algıları*, Uluslararası Sempozyum Samsun 26-28 Kasım 2010, s.s. 355-383.
- GÜRHAN Nazife, “Toplumsal Cinsiyet ve Din”, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, Sayı: IV, 2010, s.s. 58-80.
- HARCAR Tijen, ÇAKIR Özlem, SÜRGEVİL Olca, BUDAK Gönül, “Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu”, *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4), Eylül-Aralık, 2008, s.s. 51-70.

- HORNE Sharon G. vd., "Christian Women in IPV Relationships: An Exploratory Study of Religious Factors", *Journal of Psychology and Christianity*, Vol. 28, S. 3, 2009, s.s. 224-235
- KAPLAN Neşe, "Toplumsal Konumu ve Bu Konumunun Değişimiyle Türk Sinemasında Kadın", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, Cilt:2, Sayı:4, 2003, s.s. 149-173.
- KARACA Yasemin, PAPATYA Nurhan , "Reklamlardaki Kadın İmgesi: Ulusal Televizyon Reklamlarına İlişkin Bir Değerlendirme", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.16, S.3, 2011, s.s.479-500.
- KARTA Nurullah, "İlk Çağlardan Günümüze Kadının Konumu", Dünyada, Türkiye'de Kadın ve Şiddet, 1.Basım, İstanbul, *Nobel Kitap*, 2015.
- KAYA F.Şule, UYSAL Veysel, "Günümüzde Dindarlık ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Algıları Üstüne Bir Araştırma", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:8, S.36, 2015, s.s. 646-662.
- OKRAY Zihniye, "Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadın İmgesi", *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi(VI-I)*, Haziran 2015, s.s. 93- 102.
- ÖZDEMİR Mehmet, "Türkiye'deki Reklâmlarda Toplumsal Cinsiyet ve Sunumu", *Millî Folklor*, Yıl 22, Sayı:88, 2010, s.s. 101-111.
- POLAT Oğuz, "Şiddet", *MÜHF Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 22, Sayı 1, 2016, s.s. 15-34.
- TARHAN Nevzat, "Şiddet Davranışının Psikolojik-Kültürel Boyutu", *Biyolojik, Sosyolojik ve Psikolojik Açından Şiddet*, (ed.) Prof. Dr. İbrahim Balcıoğlu, İstanbul, Yüce Yayım, 2000.
- ÜNAL Fatma, TARHAN Sinem, Çürükvelioğlu Köksal Eda, "Toplumsal Cinsiyet Algısını Yordama da Cinsiyet, Sınıf, Bölüm ve Toplumsal Cinsiyet Oluşumunun Rolü", *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.1, Cilt 6, 2017, s.s. 227-236.
- ÜNLÜ Sezen, v.d., "Kadına Yönelik Şiddet: Tv Dizilerinde Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Araştırma", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Cilt 5, Sayı 4, 2009, s.s.95-104 .

VATANDAŞ Celalettin, “Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”, *Sosyoloji Konferansı Dergisi*, S.35, 2007, s.s. 29-56.

YAŞAR Hüseyin, “Kur’ân’a Göre Kadın’ın Toplumsal Fonksiyonu”, *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar Değişim ve Güçlenme, Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi Bildiri Kitabı*, Cilt 2, (13-16 Ekim 2009), s.s. 71-78 .

YETER Elife, “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Öznelliği ve Din”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.15 (2), 2015, s.s. 189-210.

WATLINGTON Christina G., MURPHY Christopher M., “The Roles of Religion and Spirituality Among African American Survivors of Domestic Violence” *Journal of Clinical Psychology* , Cilt. 62(7), 2006, s.s. 837-857

DİĞER KAYNAKLAR

Eray KARINCA, Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Ankara Barosu Başkanlığı 2011, .

Ferhunde Öktem, Melike Sayıl, Sevilay Çelenk Özen, Çocuklar ve Gençlerin Televizyonun Zararlı İçeriklerinden Korunması: “Akıllı İşaretler Sınıflandırma Sistemi” Akademik Çalışma Altyapısı, 2006.

Health Care for Women Subjected to Intimate Partner Violence or Sexual Violence : A Clinical Handbook s.7

www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/vaw-clinical-handbook/en/index.html , (20.05.2018).

<http://gurultu.cevreorman.gov.tr/gurultu/AnaSayfa/gurultu/gurultudegerleri.aspx?sflang=tr> .

<http://kuran.diyabet.gov.tr/mushaf/tefsir-2/isra-suresi-17/ayet-70/diyabet-isleri-baskanligi-meali-1> , (20.05.2018).

http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/kadina_yon_siddet.pdf.

<http://www.milliyet.com.tr/suriyelilerin-gurultu-yapmayin-gundem-2451109/> (03.04.2018).

<http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf> , (15.09.2018)

<http://www.posta.com.tr/gurultu-cinayeti-haberi-203424> (03.04.2018).

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm> (25.04.2018).
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a27391764df12.33968289, (06.12.2017).

<http://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women> ,
(22.04.2017).

<http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>,
(12.06.2018).

<http://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/vaw/en/> (13.05.2018).

<https://kadininstatusu.aile.gov.tr/uploads/pages/dagitimda-olan-yayinlar/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf> ,
(20.05.2018).

<https://www.medicalnewstoday.com/> , (20.04.2018).

<https://www.rtukisaretler.gov.tr/AIsaretlerPublic/content?id=1&mid=3> , (24.12.2017).

<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6284.html> (12.06.2018).

<http://www.ensonhaber.com/kocasinin-38-yerinden-bicakladigi-kadin-hayatini-kaybetti.html> , (22.01.2018)

Kadına Yönelik Şiddet Nedir?,

<https://www.morcati.org.tr/tr/yayinlarimiz/brosurler/187-erkeklerin-siddetine-karsi-dur-yasami-degistir> , (09.04.2018).

İbrahim ARSLANOĞLU, “Mevlana’nın Aşk ve İnsan Felsefesi”,

<http://w3.gazi.edu.tr/~iarslan/mevlanaaskinsan.pdf> , (23.04.2018)

National Geographic, Cinsiyet Farkı / Tabu,

<http://www.belgeselmi.com/belgesel/cinsiyet-farki-tabu> , (15.12.2017).

Prof. Dr. Sirel Karakaş Psikoloji Sözlüğü, sex role - cinsiyet rolü,

<http://www.psikolojisozlugu.com/sex-role-cinsiyet-rolu>, (15.12.2017).

Prof.Dr.Sirel Karakaş Psikoloji Sözlüğü, stereotype -kalıpyargı / stereotipi,

<http://www.psikolojisozlugu.com/stereotype-kalipyargi>, (05.12.2017).

Sema Eryücel. (tarih yok). Yaşam Olayları ve Dini Başa Çıkma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Ankara, 2013.

Sevgi bu değil, Hürriyet Gazetesi, Pazar eki, 11 Mart 2018

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara,

Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, 2009, T.C. başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TKAA2008-AnaRapor.pdf> , (15.09.2018)

Zafer Koç, Veda Hutbesi,

<https://www2.diyamet.gov.tr/DinHizmetleriGenelMudurlugu/VaazProjeleri/Veda%20Hutbesi.pdf> , (22.01.2018)

EKLER

Rumuz.....

.../.../2018

GÖRÜŞME SORU FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma Uludağ Üniversitesi Din Psikolojisi anabilim dalında yüksek lisans öğrencisi olan Merve Kocaman tarafından, Doç. Dr. İbrahim Gürses danışmanlığında yürütülen “Şiddete uğrayan kadınlarda dini ve manevi başa çıkma” isimli tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Çalışmanın konusu ve amacı kadına yönelik şiddeti meşru kılan kişisel, ailesel ve toplumsal koşulları saptamak, şiddetin kadın sağlığına olan etkilerini belirlemek ve bu bağlamda şiddetle, dini ve manevi başa çıkma stratejilerini geliştirmektir.

Bana görüşme sürecinde elde edilecek verilerin tümü gizli kalacak ve araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün olmayacaktır. Görüşme formunda isminiz yerine tercih ettiğiniz bir rumuz kullanılacaktır. Bu görüşme yaklaşık 30 dakika ile 45 dakika arası sürecektir. İstedığınız zaman görüşmeye son verebilirsiniz.

1. Kendinizden bahseder misiniz?

(Soruların yanıtları kişisel bilgi formunda yer almaktadır.)

2. Ne tür şiddete maruz kaldınız?

Fiziksel

Cinsel

Psikolojik

Ekonomik

2.1. Şiddet ne şekilde uygulanmakta/uygulanmaktaydı?

2.2. Şiddet ne sıklıkta uygulanmakta/uygulanmaktaydı?

3. Ne zamandır şiddet görüyorsunuz/gördünüz?

3.1. Kim tarafından şiddete maruz kaldınız?

3.2. Sizce şiddetin sebebi nedir?

3.3. Sizce şiddetin devamlılığını sağlayan faktörler nelerdir?

4. Şiddet karşısında tepkiniz ne oldu?

4.1. Kendinizi nasıl hissettiniz?

4.2. Kendinizi korumak için bir şeyler yaptınız mı?

4.3. Eşinizle uzlaşmaya çalıştınız mı?

4.4. Birilerine anlattınız mı? Anlattıklarınızın tepkisi ne oldu?

4.5. Profesyonel yardım aldınız mı?

Evet

Hayır

5. Şiddet sonucu şiddet ortamını terk ettiniz mi?

Evet

5.1. Şiddet ortamını terk etme sebebiniz nedir?

Hayır

5.1. Şiddet ortamını terk etmeme sebebiniz nedir? Bu sebepler arasında dinimizin aileyi kutsal kabul etmesi düşüncesi var mı?

6.

➤ **Halen evli/Ayrı yaşıyor**

6.1.Boşanmayı düşündünüz mü?

Evet

6.2. Boşanmayı ne sıklıkta düşündünüz?

Hayır

6.1. Boşanmamayı düşünme sebebiniz duygusal bağ, toplumsal gerçekler ya da dini gerekçeler mi?

➤ **Boşanmış**

6.1. Sizi boşanmaya iten sebep neydi?

7. İnsanlar yaşamlarındaki birtakım sorunlarla karşılaştığında Allah'ım bu bana neyi öğretiyor ya da ben neyin cezası çekiyorum vb. olumlu ya da olumsuz anlamlar yüklerler. Ancak bununla birlikte bu sorunlarla da baş etmek için bazı başa çıkma yöntemlerine başvurular. Dini başa çıkma yöntemleri de bunlardan biridir. Bu süreçte şiddetle baş etmede dini başa çıkma etkinliklerinden yararlandınız mı? Bu etkinlikler hangileridir? Sizi iyi gelen hangisidir?

KİŞİSEL BİLGİ FORMU**1. Kaç yaşındasınız?**

☐ 19-24 yaş	☐ 43-48 yaş
☐ 25-30 yaş	☐ 49-54 yaş
☐ 31-36 yaş	☐ 55-60 yaş
☐ 37-42 yaş	☐ 61-66 yaş

2. Eğitim durumunuz nedir?

☐ Eğitimi yok / İlkokulu bitirmemiş	☐ Lise
☐ İlkokul	☐ Lisans ve lisansüstü
☐ Ortaokul	

3. Evli misiniz?**3.1. Evet.****3.1.1. Kaç senedir evlisiniz? / Kaç sene evli kaldınız?**

☐ 1 sene ve daha az	☐ 19-24 sene
☐ 1-6 sene	☐ 25-30 sene
☐ 7-12 sene	☐ 31 sene ve daha fazla
☐ 13-18 sene	

3.1.2. Kaç tane çocuğunuz var?

☐ Çocuğu yok	☐ 4-7 tane
☐ 1-3 tane	☐ 8 ve daha fazla

3.1.3. Evlilik kararınız nedir?

☐ Aile kararı (onaylı)	☐ Kendi isteği (flört)
☐ Aile kararı (onaysız)	☐ Diğer (kaçma dahil)

3.1.4. Birliktelik durumunuz nedir?

☐ Halen evli	☐ Eşi ölmüş
☐ Ayrı yaşıyor	☐ Boşanmış

3.1.5. Evlilik şeklinin nedir?

☐ Resmi nikah	☐ Dini nikah

3.2. Hayır

☐ Bekar	☐ Birlikteliği var

4. Eşinizle/hayatınızdaki erkekle aranızda kaç yaş var?

☐ Kadın büyük	☐ Erkek 5-9 yaş büyük
☐ Yaklaşık aynı	☐ Erkek 10 yaş ya da daha fazla büyük
☐ Erkek 2-4 yaş büyük	

5. Çalışma durumunuz nedir?

☐ Ücretli bir işte çalışıyorum
☐ Ücretli bir işte çalışmıyorum

6. Eşinizin/hayatınızdaki erkeğin eğitim durumu nedir?

- Eğitimi yok/İlkokulu bitirmemiş
- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Lisans ve lisansüstü

7. Sosyo-ekonomik/refah düzeyiniz nedir?

- Düşük
- Orta
- Yüksek

Mülakat Rumuzları

1. Karanfil	13. Akasya
2. Açelya	14. Gül
3. Lale	15. Nilüfer
4. Menekşe	16. Nergis
5. Gelincik	17. Sümbül
6. Yasemin	18. Mimoza
7. Leylak	19. Hanımeli
8. Papatya	20. Sarmaşık
9. Zambak	21. Ortanca
10. Begonya	22. Yediveren
11. Orkide	23. Firuze
12. Hanımeli	

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Merve KOCAMAN
Tez Adı	Siddete uğrayan kadınlarda dini ve moralî bağları (Erzincan örneği)
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Doç. Dr. İbrahim GÜRSES
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Patent Kısıt (2 yıl) ☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 04/02/2019

İmza : M. Kocaman